

Europos Sąjungos oficialusis leidinys

C 255

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

53 tomas

2010 m. rugsėjo 22 d.

Pranešimo Nr. Turinys Puslapis

I Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės

NUOMONĖS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

458-oji plenarinė sesija, 2009 m. gruodžio 16, 17 d.

2010/C 255/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl prekybos ir apsirūpinimo maistu	1
2010/C 255/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl finansų krizės ir jos poveikio realiajai ekonomikai (nuomonė savo iniciatyva)	10
2010/C 255/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Bendrų veiksmų dėl geresnių mokslo darbuotojų karjeros ir judumo galimybių Europos Sąjungoje	19
2010/C 255/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Kaip padėti MVĮ prisitaikyti prie pasaulio rinkų pokyčių“ (nuomonė savo iniciatyva)	24
2010/C 255/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pagalbos programos Europos aviacijai (nuomonė savo iniciatyva)	31

III Parengiamieji aktai

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

458-oji plenarinė sesija, 2009 m. gruodžio 16, 17 d.

2010/C 255/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl tekstilės pavadinimų ir atitinkamo tekstilės gaminių ženklinimo (COM(2009) 31 galutinis/2 – 2009/0006 (COD))	37
---------------	---	----

LT

Kaina: 7 EUR

(Tęsinys antrajame viršelyje)

2010/C 255/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl kovos su pavėluotais mokėjimais, atliekamais pagal komercinius sandorius (nauja redakcija). Europos iniciatyvos „Small Business Act“ įgyvendinimas (COM(2009) 126 galutinis – 2009/0054 (COD))	42
2010/C 255/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Žaliosios knygos dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo peržiūros (COM(2009) 175 galutinis)	48
2010/C 255/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Plečiamos IRT ribos. Europos ateities ir kuriamų technologijų mokslinių tyrimų strategija“ (COM(2009) 184 galutinis)	54
2010/C 255/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą, kuriuo laikinai sustabdomas autonominis Bendrojo muitų tarifo muitų taikymas tam tikriems pramonės gaminiams, importuojamiems į autonominius Madeiros ir Azorų salų regionus (COM(2009) 370 galutinis – 2009/0125 (CNS))	59
2010/C 255/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Gero mokesčių srities valdymo skatinimas“ (COM(2009) 201 galutinis)	61
2010/C 255/12	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui „Naujoji universitetų modernizavimo partnerystė. ES forumas „Universitetų ir įmonių dialogas““ (COM(2009) 158 galutinis)	66
2010/C 255/13	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Kova su vėžiu: Europos partnerystė“ (COM(2009) 291 galutinis)	72
2010/C 255/14	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai dėl Europos iniciatyvos dėl Alzheimerio ligos ir kitų demencijos atmainų (COM(2009) 380 galutinis)	76
2010/C 255/15	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Žaliosios knygos „Besimokančio jaunimo judumo skatinimas“ (COM(2009) 329 galutinis)	81
2010/C 255/16	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Siekiant tikslingesnio paramos skyrimo ūkininkams, vykdančiams veiklą gamtinių kliūčių turinčiose vietovėse“ (COM(2009) 161 galutinis)	87
2010/C 255/17	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, kuria iš dalies keičiama Direktyva 1999/62/EB dėl sunkiasvorių krovinių transporto priemonių apmokestinimo už naudojimąsi tam tikra infrastruktūra (COM(2008) 436 galutinis – 2008/0147 (COD))	92
2010/C 255/18	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui dėl ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros apsaugos „Europos apsauga nuo didelio masto kibernetinių antpuolių ir veiklos sutrukdyimo – geresnė parengtis, didesnis saugumas ir atsparumas“ (COM(2009) 149 galutinis)	98

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

458-OJI PLENARINĖ SESIJA, 2009 M. GRUODŽIO 16, 17 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl prekybos ir apsirūpinimo maistu

(tiriamoji nuomonė)

(2010/C 255/01)

Pranešėjas **Mario CAMPLI**
Bendrapranešėjis **Jonathan PEEL**

Europos Komisijos pirmininko pavaduotoja Margot Wallström, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. sausio 21 d. raštu kreipėsi į Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetą prašydama pateikti tiriamąją nuomonę dėl

Prekybos ir apsirūpinimo maistu.

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2009 m. lapkričio 19 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Mario Campli ir bendrapranešėjis Jonathan Peel.

458-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2009 m. gruodžio 16–17 d. (2009 m. gruodžio 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 191 nariui balsavus už ir 6 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Išvados

1.1.1 Komiteto nuomone, teisė į maistą yra pagrindinė piliečių teisė, kaip ir pilietinės visuomenės teisė dalyvauti sprendžiant visus šio klausimo aspektus; be to, jis mano, kad visuotinis apsirūpinimas maistu yra pagrindinė žmogaus teisė.

1.1.2 Pasaulyje, kuriame maisto produktų pagaminama pakankamai visiems išmaitinti, daugiau kaip vienas milijardas žmonių neturi galimybės gauti pakankamai maisto. Pagrindinė priežastis, dėl kurios neužtikrinamas tinkamas aprūpinimas maistu yra skurdas, atsižvelgiant į griūvančią vietos rinkos infrastruktūrą, kulinarines tradicijas ir ekonomiką dėl tarptautinių strategijų, kurios buvo patvirtintos devintajame dešimtmetyje.

1.1.3 Komitetas žino, kad papildomosios vystomosios politikos, skirtos skurdui sumažinti ir pajamoms padidinti, srityje reguliuojama prekyba gali padėti žmonėms ir grupėms įveikti nepakankamo apsirūpinimo maistu problemą, be kita ko, vystant regionines rinkas.

1.1.4 Plačiai taikomos protekcionistinės priemonės nepadaeda spręsti visuotinio apsirūpinimo maistu problemos, neužtikrina jo kio esminio lankstumo ir neigiamai veikia veiksmingą regioninę integraciją, pirmiausia Afrikoje.

1.1.5 Kalbant apie reguliuojamą prekybą, Komitetas mano, kad teisės į maistą principai turi būti svarbiausi sprendimų priėmimo ir įgyvendinimo procesų principai, o valstybės neturėtų priimti tiems principams prieštaraujančių tarptautinių įsipareigojimų.

1.1.6 Komitetas žino, kad politika, orientuota į gebėjimą sava-rankiškai apsirūpinti maistu, yra ekonomiškai brangi ir nesuderinama su visuotinio valdymo požiūriu. Kartu jis pripažįsta *nepriklausomą apsirūpinimą maistu* kaip žmonių legitymią teisę patiems spręsti dėl savo *apsirūpinimo maistu* ir savo bendruomenėms *nepatraukiamo apsirūpinimo maistu* politikos, nepažeidžiant kitų teisės *savarankiškai apsirūpinti maistu*.

1.1.7 Komitetas pabrėžia būtinybę pertvarkyti priemones, organus ir politiką, susijusią su aprūpinimo maistu ir maisto prekybos visuotiniu valdymu pagal *Politikos suderinamumo vystymosi labui* principus ir praktiką.

1.1.8 Komitetas mano, kad visos galimos ir naudingos strategijos, skirtos skurdui įveikti ir geriau apsirūpinti maistu, gali būti vaisingos ir duoti ilgalaikių rezultatų, jeigu neatsilikis nuo demokratinių procesų pažangos, o tose šalyse, kurios patiria maisto trūkumą, bus geriau laikomasi teisinės valstybės principų.

1.2 Rekomendacijos

1.2.1 Komitetas, atsižvelgdamas į visuotinio valdymo principą, pateikia šias bendro pobūdžio rekomendacijas, kad:

1.2.1.1 ES įgyvendintų Europos konsensuą dėl vystymosi, siekiant kuo greičiau parengti aiškią politinę strategiją, kurią galėtų pripažinti mūsų pasauliniai partneriai ir svariai prisidėti prie nuodugnios FAO, Pasaulio maisto programos (WFP) ir Tarptautinio žemės ūkio plėtros fondo (IFAD) sistemos pertvarkos;

1.2.1.2 ES į savo prekybos politiką įtrauktų teisės į maistą principus ir pradėtų dirbti su kitomis PPO narėmis šioms principams užtikrinti daugiašalėse derybose;

1.2.1.3 ES, atsižvelgdama į įmonių socialinės atsakomybės politiką, ieškotų būdų, kaip būtų galima stebėti Europos bendrovių arba bendrovių, turinčių buveines Europoje, ekonominę ir komercinę veiklą tiek, kiek ji daro poveikį visuotiniam apsirūpinimui maistu; Komitetas įsipareigoja parengti nuomonę savo iniciatyva tema *Europos agroverslas pasaulyje: strategijos, iššūkiai ir geriausioji praktika*;

1.2.1.4 ES pilietinės visuomenės institucinių vaidmenį įtrauktų į būsimus ekonominių partnerysčių susitarimus ir kitas laisvosios prekybos sutartis, kaip jau yra numatyta CARIFORUM ir ES sutartyje;

1.2.1.5 tarptautinės finansų institucijos sukurtų deramą finansų rinkų reguliavimą, kad užkirstų kelią spekuliacijoms žemės ūkio prekėmis;

1.2.1.6 tarptautinė bendruomenė sukurtų tarptautinę maisto atsargų sistemą, glaudžiai dirbtų su FAO kuriant ankstyvo įspėjimo sistemą;

1.2.1.7 tarptautinės žmonių sveikatos ir aplinkosaugos organizacijos ragintų nevartoti pernelyg didelio gyvūninių baltymų kiekio;

1.2.1.8 tarptautinė bendruomenė peržiūrėtų JT klasifikaciją, kad vidutinės pajamos uždirbančios besivystančios šalys būtų aiškiai atskirtos nuo skurdžiau gyvenančių ar mažiau išsivysčiusių šalių;

1.2.1.9 visos PPO narės ir pirmiausia ES į derybų įgaliojimų sritį įtrauktų poveikio ir pažeidžiamumo analizę, suskirstytą pagal šalis ir žmonių grupes;

1.2.1.10 PPO narės patvirtintų laikinas priemones, apribojančias eksportą, kurios, veiksmingai leisdamos išlaikyti žemas maisto produktų kainas besivystančiose šalyse, padėtų valdyti maisto krizių, darančių poveikį konkrečioms socialinėms grupėms, kilimą;

1.2.1.11 besivystančių šalių vyriausybės į žemės ūkio vystymo programavimą visada įtrauktų ūkininkų organizacijas ir stiprintų visų formų organizuotą gamybą, kuria užsiima ūkininkai arba kurią skatina darbuotojai ir vartotojai;

1.2.2 Atsižvelgdamas į vykstančias derybas dėl EPS (Ekonominės partnerystės susitarimas), Komitetas rekomenduoja Europos Sąjungai:

1.2.2.1 pirmiausia siekti didesnės regioninės integracijos Afrikoje kaip galingos priemonės, skirtos skatinti vystymąsi ir apsirūpinimą maistu, bei esminio veiksnio pataisant Kotonu susitarimą, kurį numatyta atlikti 2010 m.;

1.2.2.2 užtikrinti besidubliuojančių regioninės integracijos iniciatyvų bei tarpinių ir visapusiškų ekonominių partnerysčių susitarimų sinergiją;

1.2.2.3 užtikrinti, kad derybos vyktų lanksčiai prisitaikant prie AKR šalių galimybių ir gebėjimų bei būtų užtikrinti neatidėliotini rezultatai tokiose srityse kaip kilmės taisyklių supaprastinimas;

1.2.2.4 skatinti, kad kuo daugiau AKR šalių žemės ūkį ir kaimo plėtrą pasirinktų prioritetiniais sektoriais;

1.2.2.5 dar labiau padidinti ES tikslinę, didesnę kaip 2 mlrd. eurų sumą, skirtą pagalbai prekybai ir su prekyba susijusiai paramai, atsižvelgiant į ekonomikos krizės poveikį;

1.2.2.6 paskatinti Afrikos perdirbamosios pramonės, sukuriančios didelę pridėtinę vertę, pirmiausia maisto sektoriuje, vystymą ir augimą, iš dalies gerinant jos infrastruktūrą;

1.2.2.7 skatinti svarbius mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą, pirmiausia su žemės ūkiu susijusiose srityse.

1.2.3 Atsižvelgdamas į vykstančias Dohos derybas (PPO), Komitetas rekomenduoja:

1.2.3.1 PPO narėms užtikrinti, kad prekybos politikos strategijos persvarstymas padėtų atnaujinti diskusijas dėl būsimų derybų dėl prekybos žemės ūkio produktais formų, suteikiant apsirūpinimo maistu sričiai specialų statusą, ir dėl būsimų techninės pagalbos besivystančioms šalims formų;

1.2.3.2 PPO narėms iki 2010 m. baigti Dohos derybų raundą, kaip reikalavo Didžiojo dvidešimtuko šalys, kad parodytų savo tvirtą ryžtą siekti vystymosi ir Tūkstantmečio vystymosi tikslų;

1.2.3.3 Europos Sąjungai įtvirtinti lengvatas, kurias įgijo besivystančios šalys, o ne siekti tolesnių lengvatų sau;

1.2.3.4 Europos Sąjungai išplėsti EBA (*viskas išskyrus ginklus*) iniciatyvą, įtraukiant į ją visas FAO nurodytas šalis, patiriančias maisto krizę arba kurioms kyla didelis pavojus patirti tokią krizę, o ne tik silpniausiai išsivysčiusias ar AKR šalis;

1.2.3.5 Europos Sąjungai taikyti prekybos mechanizmus, skatinančius geresnį apsirūpinimą maistu, pavyzdžiui, ankstyvą siūlomo PPO susitarimo dėl prekybos palengvinimo įgyvendinimą, pagalbą sprendžiant sanitarijos ir augalų sanitarijos klausimus, ir teikti paramą kontroliuojamose tiekimo grandinėse nedalyvaujančioms smulkiems nepriklausomiems ūkininkams.

2. Apsirūpinimas maistu dvigubos krizės akivaizdoje

2.1 Apibrėžtys

2.1.1 Komitetas pritaria toliau visuotinai priimtai apsirūpinimo maistu apibrėžčiai, dėl kurios buvo susitarta 1996 m. Pasaulio aukščiausiojo lygio susitikime maisto klausimu: *žmonės būna apsirūpinę maistu tada, kai jie visi nuolat turi fizinę, socialinę ir ekonominę galimybę pakankamai valgyti saugius ir maistingus maisto produktus, atitinkančius jų mitybos poreikius, ir suteikia galimybę rinktis aktyvią ir sveiką gyvenimą užtikrinančius maisto produktus.*

2.1.2 Atsižvelgdamas į šią apibrėžtį, Komitetas nurodo, kad apsirūpinimas maistu yra sudėtingas klausimas, kurį sprendžiant labai svarbu atsižvelgti į keturis daugialypius aspektus:

- a) pakankamas maisto atsargas,
- b) fizinę, ekonominę ir socialinę galimybę apsirūpinti maistu,
- c) teisingą naudojimą,

- d) nuolatinės pakankamas maisto atsargos, nuolatinį jo prieinamumą ir naudojimą.

2.2 Dabartinė padėtis ir dviguba krizė (maisto ir finansų)

2.2.1 Nepakankamo apsirūpinimo maistu analizė atskleidė šiuos pagrindinius ypatumus ⁽¹⁾: a) apsirūpinimas maistu vis blogėja ir šiuo metu, kilus dviem krizėms, šio reiškinio paliestų žmonių skaičius peržengė milijardą; b) apsirūpinimo maistu padėtis toliau blogėja tam tikruose regionuose (89 proc. atvejų yra Azijoje, Ramiojo vandenyno šalyse ir Afrikos į pietus nuo Sacharos esančiose šalyse), ir c) nors ir toliau šis reiškinys dažniausiai pasitaiko kaimo vietovėse (70 proc. žmonių, jaučiančių maisto produktų nepriteklių, gyvena kaimo vietovėse), jis jau pastebimas ir miestuose bei priemiesčiuose.

2.2.2 Bendras žemės ūkio produktų kainų ir finansų krizių poveikis yra pagrindinė priežastis, dėl kurios pastaruoju metu padaugeo nepakankamai maistu apsirūpinusių žmonių. Be to, nepakankamam apsirūpinimui maistu įtaką daro vis dažniau pasitaikančios gamtinės nelaimės; kalbant apie žmogaus sukeltas nelaimes, vis dažniau pasitaiko socialinio ir ekonominio pobūdžio nelaimių, susijusių su karais ir konfliktais.

2.2.3 Žemės ūkio produktų kainos pastaruosius tris dešimtmečius svyravo; tokie svyravimai atspindėjo vidutinės trukmės tendenciją, kuri realiaja išraiška vis tik yra mažėjanti. Staigus kainų šuolis 2007–2008 m. padarė itin didelį poveikį ir dėl savo masto, ir greičio (FAO maisto kainų indeksas per šiek tiek daugiau kaip 12 mėnesių padidėjo beveik 60 proc.). Vis dėlto nereikėtų pamiršti, kad net ir didžiausio kainų šuolio metu (2008 m. kovo mėn.) jos buvo mažesnės už aukščiausias istorines aštuntojo dešimtmečio pradžios kainas.

2.2.4 Kalbant apie pastarojo meto svyravimus, norėtume atkreipti dėmesį į tai, kad nuo tada, kai sprogo finansinių spekuliacijų burbulas, žemės ūkio produktų kainos nuolat mažėjo, bet jos vis tiek išliko aukštesnės nei buvo prieš 2007–2008 m. krizę.

2.2.5 Komitetas nurodo, kad pagrindinės tokių didelių ir nuolatinių kainų svyravimų priežastys yra struktūrinės, ekonominės ir netgi spekuliacinės.

2.2.6 Pirmiausia Komitetas pabrėžia tvirtą žemės ūkio kainų ir naftos kainos dabartinių tendencijų sąsają, nes naftos kaina daro poveikį ir žemės ūkio gamybos sąnaudoms, ir tikslingumui gaminti biodegalus, ypač kai tam skiriama valstybės pagalba.

2.2.7 Kitos maisto krizę gilinančios priežastys yra laipsniškai mažėjančios investicijos į žemės ūkį ir nuolatinis mažas derlingumas skurdžiose šalyse; sparti urbanizacija, didėjantis pajamų lygis tam tikrose augančios ekonomikos šalyse (Kinija ir Indija), keičia mitybos įpročius ir didina mėsos suvartojimą, ir suardo maisto produktų atsargų sistemas.

⁽¹⁾ Žr. FAO, Padėtis dėl nepakankamo apsirūpinimo maistu pasaulyje, 2008 m. ir 2009 m. ataskaitos.

2.2.8 Komitetas nurodo, kad, atsižvelgiant į šias pasikeitusias sąlygas, vis dažniau pastebima tendencija, susijusi su spekuliaciniu kapitalu ir investiciniais fondais, įskaitant europinius, kai investuotojai į savo portfelį „įsideda“ su žemės ūkio produktais susietus vertybinius popierius ir dėl to šių produktų kainos labiau svyruoja ir iškraipoma išankstinių sandorių rinka.

2.2.9 Todėl Komitetas pabrėžia, kad nepavykus skubiai ir energingai pertvarkyti finansų rinkų, spekuliacijų žemės ūkio prekių kainomis artimiausiais mėnesiais ir ateityje vėl padaugės, o tai pagilins nepakankamo apsirūpinimo maistu problemą.

2.2.10 Finansų krizė kartu su prekių kainų krize lėmė daug tarpusavyje susijusių pokyčių besivystančiose šalyse, įskaitant užsienio investicinio kapitalo srauto ir perlaidų sumažėjimą, vyriausybės nesugebėjimą vykdyti valstybės išlaidų programas, tendenciją pasinaudoti sąlygotąja pagalba, vidaus investicijų sumažėjimą, padidėjusį skurdą, pasėlių sumažėjimą, dėl to sumažėjusį planuotą derlių ir naują maisto produktų kainų šuolį.

2.2.11 Labiausiai nukentėjo pažeidžiamiausios socialinės grupės: žemės neturintys kaimo gyventojai, namų ūkiai, kuriuose pagrindinis vaidmuo tenka moteriai, ir neturintys miesto gyventojai. Kalbant apie šalis, labiausiai nukentėjo tos, kurios strategiškai priklausomos nuo importo, kurioms labai svarbu vystyti vietinį žemės ūkį.

2.2.12 Atsižvelgdamas į tokią padėtį Komitetas pabrėžia neatidėliotiną būtinybę didinti tarptautines lėšas vystymui; todėl EESRK pritaria minčiai nustatyti mokesčių už tarptautinius finansinius sandorius ⁽²⁾, o gautos pajamos galėtų būti skiriamos apsirūpinimo maistu iniciatyvoms.

2.2.13 Ne mažiau svarbu ir tai, kad AKR šalys pakeistų ESF lėšų naudojimą, kad pagerintų apsirūpinimą maistu. Iš esmės, šiuo metu, nepaisant to, kad 70 proc. nepakankamai apsirūpinusių tų maistu žmonių gyvena kaimo vietovėse, tik 7,5 proc. 9-ojo Europos plėtros fondo (2000–2007 m.) lėšų AKR vyriausybės skyrė kaimo plėtrai ir tik 1,5 proc. – akivaizdžiai su žemės ūkiu susijusiai veiklai.

2.3 Naujos problemos

2.3.1 Kad būtų atlikta ilgalaikė nepakankamo apsirūpinimo maistu analizė, būtina žinoti kitų naujų ir dabar su struktūra susijusių reiškinių aplinkybes:

- **vanduo:** apsirūpinimo maistu sąsaja su vandeniu buvo pripažinta 2001 m. balandžio 20 d. JT rezoliucijoje; teisė į apsirūpinimą vandeniu sąvoka turi būti pripažinta politiškai ir teisiškai, nes teisė į geriamą vandenį yra visuomenės sveikatos prielaida ir vienas iš priimtinos kokybės mitybos veiksnys;

⁽²⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl de Larosière grupės ataskaitos, OL C 318, 2009 12 23, p. 57

- **žemė pinga:** be to, kad tinkamos žemės ūkiui žemės plotas mažėja, neseniai išryškėjo naujas ekonominės ir politinės svarbos reiškinys: valstybės, privačios bendrovės ir investiciniai fondai, kurie kontroliuoja gamybą ir netgi kelia grėsmę kai kurių valstybių nepriklausomybei, įsigyja didelius žemės plotus ⁽³⁾. Todėl būtina skubiai sukurti dvišalę ir daugiašalę teisinę bazę, kad būtų užtikrintas sąžiningas naudos paskirstymas atsižvelgiant į darbą, aplinkosaugos standartus, technologijų plėtrą ir apsirūpinimą maistu atitinkamose šalyse;

- **klimatas:** žmonės, kurie labiausiai kenčia dėl klimato kaitos poveikio, yra smulkūs natūrinių ūkių savininkai, turintys mažiau galimybių prisitaikyti, ir žmonės, dirbantys besivystančių šalių žuvininkystės ūkiuose;

- **biodegalai:** Komitetas jau ir kitose nuomonėse yra pabrėžęs biodegalų gamybos poveikį maisto produktų kainų kilimui ir jų svyravimui;

- **demografija:** gyventojų skaičiaus augimas pasaulyje pastaruoju metu nebeatitinka žemės ūkio našumo didėjimo dėl nedidelių investicijų į sektorių; speciali demografinė politika ir toliau išlieka labai svarbi, pirmiausia didžiausios rizikos šalyse.

3. Teisė į maistą

3.1 Komitetas pabrėžia būtinybę, kartu su rinkos tendencijas ir atitinkamas institucijas reguliuojančiomis priemonėmis, parengti naujus tarptautinius teisės aktus. Suderinus žmonių visų teisių pripažinimą su palaipsniui didėjančiu rinkos ekonomikos priemonių veiksmingumu būtų galima sukurti naują strateginį pagrindą reguliuoti apsirūpinimą maistu, kuris yra sudėtingo ir visuotinio pobūdžio.

3.2 Ši strategija gali būti vaisinga ir duoti ilgalaikių rezultatų, jeigu neatsilikis nuo demokratinų procesų pažangos, o tose šalyse, kurios patiria maisto trūkumą, bus geriau laikomasi teisinės valstybės principų.

3.3 EESRK pritaria sąvokos *teisė į maistą* apibrėžčiai: teisė turėti nuolatinę ir nevaržomą tiesioginę galimybę arba galimybę už pinigų įsigyti pakankamą ir kokybišką maisto produktų kiekį, atitinkantį tautos, kuriai priklauso vartotojas, kultūrinės tradicijas, ir toks kiekis užtikrintų fizinį ir protinį, individo ir žmonių grupės, pasitenkinimą teikiantį ir orų gyvenimą be baimės ⁽⁴⁾. Ši apibrėžtis glaudžiai susijusi su apsirūpinimo maistu sąvoka, kuri apibūdinta Pasaulio aukščiausiojo lygio susitikimo maisto klausimais veiksmų plano pirmoje pastraipoje ir aptarta 3.2 punkte.

⁽³⁾ Žr. FAO, IIED ir IFAD, Žemės užgrobimas ar vystymo galimybė? 2009 m.

⁽⁴⁾ JT *Teisė į maistą*, Žmogaus teisių komisijos rezoliucija 2001/25 ir specialiojo pranešėjo Jean Ziegler 2001 m. vasario 7 d. pranešimas dėl teisės į maistą 14 punktas.

3.4 2004 m. lapkričio mėn. FAO valstybės narės patvirtino Savanoriškas gaires⁽⁵⁾, kaip aiškinti šią socialinę, ekonominę ir kultūrinę teisę, ir kokių būtų galima imtis praktinių priemonių, kad teisė į maistą taptų realybe.

3.5 Šiuo metu yra nemažai šalių pasaulyje, kurių konstitucijose yra aiškiai įtvirtinta teisė į maistą, tačiau vos keletas jų priėmė šalies įstatymus, faktiškai ginančius šią teisę; tarp jų Pietų Afrika ir Brazilija, kuri taip pat priėmė įprastus teisės aktus, pripažįstančius teisę į maistą ir vandenį ir šią teisę pažeidus yra numatyta galimybė pateikti ieškinį (kreiptis į teisimą, kt.).

3.6 Laikydamosi šių nuostatų, JT specialusis pranešėjas teisės į maistą klausimais Pasaulio prekybos organizacijoje nustatė keturias gaires⁽⁶⁾: prekybos vaidmuo turėtų būti nustatytas atsižvelgiant į žmogaus teises ir vystymosi tikslus; būtina pabrėžti daugiašalės prekybos sistemos svarbą; liberalizacijos poveikis turi būti nustatomas kitaip, atsisakant vertinimo pagal abstrakčius suvestinius rodiklius (pavyzdžiui, BVP rodiklius), bet dėmesį skiriant nepakankamai apsirūpinusių maistu asmenų poreikiams; į diskusijas prekybos klausimais turėtų būti įtraukta poveikio sveikatai, mitybai ir aplinkai tema. Todėl šalys neturėtų prisiimti tarptautinių įsipareigojimų, prieštaraujančių šiems svarbiausiems tikslams.

3.7 Šiuo tikslu nemažai valstybių narių pradėjo įgyvendinti konkrečias strategijas ir pripažino apsirūpinimą maistu viešąja gėrybe. Daug besivystančių šalių savo ruožtu paragino imtis konkrečių priemonių apsaugoti apsirūpinimą maistu, įtraukiant kategoriją *vystymasis/apsirūpinimas maistu* į Susitarimą dėl žemės ūkio. Kitos šalys derybose pasiūlė parengti *straipsnį dėl apsirūpinimo maistu*, pripažįstant ypatingus apsirūpinimo maistu poreikius. Pagal šį straipsnį į derybų darbotvarkę galima įtraukti potencialias išimtis, kurios suteiktų konkrečioms šalims didesnę savarankiškumą apsaugant savo pradinę maisto pramonės grandį atsižvelgiant į tai, kad apsirūpinimas maistu yra esminis nacionalinio saugumo ramstis.

3.8 Komitetas ragina ES imtis labai svarbios politinės iniciatyvos, kad būtų aiškiai laikomasi teisės į maistą principų ir į būsimų derybų įgaliojimus būtų įtrauktas teisės į maistą „savaržymas“, kaip nurodė JT.

4. Prekyba ir apsirūpinimas maistu

4.1 Tarpusavio santykiai ir poveikis

4.1.1 Komitetas pripažįsta, kaip svarbu turėti atviras ir reguliuojamas tarptautines rinkas, kad padidėtų žemės ūkio gamybos našumas pasaulyje.

(5) FAO taryba „Savanoriškos gairės, skirtos laipsniškam teisės į tinkamą maistą įgyvendinimui pagal nacionalinę apsirūpinimo maistu programą“, 2004 m. lapkričio mėn.

(6) JT specialiojo pranešėjo teisės į maistą klausimais Oliver De Schutter pranešimas, misija Pasaulio prekybos organizacijoje, 2009 m. kovo 9 d.

4.1.2 Tačiau Komitetas sunerimęs dėl šalių, kurios, dėl specializacijos, tampa pažeidžiamesnės ir vis labiau priklauso nuo tarptautinių rinkų. Apsirūpinimui maistu pavojų gali kelti pernelyg didelis priklausomumas nuo eksporto ir maisto produktų, kuriuos šalis įsiveža, kainų, kurios pastaruoju metu itin svyravo.

4.1.3 Be to, atrodo, rinkų atvėrimo poveikis paskirstymui nėra neutralus ir yra susijęs su prisitaikymo sąnaudomis, kurios tam tikroms gyventojų grupėms dažnai būna nepakeliamos.

4.1.4 Komitetas pabrėžia, kad rinkų atvėrimas gali padidinti eksportą, suteikdamas dideles galimybes kaimo vietovėms vystytis, jeigu bus imamasi veiksmų spręsti sutrikusią rinkos jėgų pusiausvyrą visoje gamybos grandinėje ir pašalinti infrastruktūrinius, technologinius ir institucinius trūkumus, dėl kurių atvirų rinkų teigiamas poveikis galimybei apsirūpinti maistu gali pavirsti neigiamu.

4.1.5 Dauguma žmonių, nepakankamai apsirūpinusių maistu, yra smulkūs žemės savininkai ir žemės ūkio darbininkai. Pirmiausia šie žmonės, neturintys galimybės gauti kreditų, pasinaudoti infrastruktūra ar žiniomis apie technologijas ir rinką, negali pakeisti savo gamybos būdo, kad pasinaudotų atvirų rinkų galimybėmis.

4.1.6 Komitetas atkreipia dėmesį į didėjančią pasaulinės prekybos maisto produktais susitelkimą keleto ekonominių subjektų rankose, pirmiausia grūdų sektoriuje. Komitetas su nerimu atkreipia dėmesį į tai, kad šis reiškinys plinta visoje žemės ūkio produktų pramonėje, pradedant strateginiu sėklų sektoriumi.

4.1.7 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad, jeigu šis procesas nebus tinkamai valdomas ir reguliuojamas, šios oligopolinės tendencijos gali pagilėti palaipsniui atveriant rinkas. Todėl būtina išsaugoti konkurencinį rinkos pobūdį laikantis esamų konkurencijos taisyklių.

4.1.8 Prekyba ir apsirūpinimas maistu yra įvairiais atžvilgiais susiję tarpusavyje, o poveikis – labai skirtingas. Apskritai ekonometrinis tyrimas parodė, kad ekonomikos augimo liberalizavus prekybą nepakaktų iš esmės sumažinti skurdę gyvenančių ir alksančių žmonių, skaičių, jeigu nebus įgyvendinama kitokia politika ir kitokios priemonės.

4.1.9 Visuotinio apsirūpinimo maistu strategija apima šias priemones ir politiką: skurdo mažinimo ir pajamų didinimo politiką; gerovės ir socialinės apsaugos politiką; žemės ūkio politiką ir kaimo plėtrą; mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą; prekybą ir integruotą regioninę plėtrą; pagalbą maisto produktais; demografinę politiką ir kovą su korupcija.

4.2 Derybos dėl prekybos. Dabartinės problemos ir sunkumai

4.2.1 Turi būti imtasi neatidėliotinų veiksmų PPO (Dohos derybų raundo (DDR)) derybų srityje, nes labai svarbu „atnaujinti“ DDR, kad būtų parodytas ryžtas užbaigti jas iki 2010 m., kaip pasiūlė Didžiojo dvidešimtuko šalys.

4.2.2 Komisija teigia, kad nors prekybos politikai tenka svarbus vaidmuo sprendžiant maisto krizės klausimą, ji nėra svarbiausias veiksnys. Šioje srityje svarbu klimato kaita, politinis nestabilumas ir nepakankamas apsirūpinimas maistu, nepatenkinama vyriausybų veikla ir netinkamas teisinės valstybės principų laikymasis, korupcija, gyventojų skaičiaus augimas bei ekonomikos ir energetikos krizės, tačiau ne mažiau svarbus ir pavojus dėl vandens tiekimo sutrikimų daugelyje pasaulio šalių ir didėjančios degalų kainos. Tačiau tinkama prekybos politika galėtų palengvinti šią problemą, ir atvirkščiai – netinkama prekybos politika padėtų tik pabloginti. Be to, labai svarbu aiškiai atskirti neatidėliotiną pagalbą maisto produktais nuo ilgesnės trukmės apsirūpinimo maistu.

4.2.3 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad staigiai kilus vienai po kitos maisto ir finansų krizėms, kai kurios šalys patvirtino protekcionistines priemones (PPO 2008 m. buvo pranešta apie daugiau kaip 60), kurios neužtikrina nei ilgalaikio apsirūpinimo maistu, nei būtino lankstumo; be to, trukdo veiksmingai regionų integracijai, pirmiausia Afrikoje, ir prieštarauja visuotiniam apsirūpinimo maistu požiūriui.

4.2.4 Vis dėlto, kaip buvo pabrėžta EESRK pranešime (7), parengtame 10-ajam regioniniam AKR ir ES seminarui, kuris įvyko 2009 m. birželio mėn. Gaborone, tarptautinė prekyba žemės ūkio ir maisto produktais sudaro tik 10–11 proc. (tonomis) visų turimų pasaulio maisto produktų atsargų.

4.2.5 Nepaisant to, ES prekybos politiką būtina išnagrinėti trumpalaikės ir ilgalaikės perspektyvos požiūriu. Atsižvelgiant į trumpalaikę perspektyvą, pirmiausia yra įstrigusios daugiašalės PPO Dohos derybų raundo derybos ir nemažai ES dvišalių derybų prekybos klausimais (kaip buvo nurodyta 2006 m. spalio mėn. priimtame Komisijos komunikate „Globalioji Europa“) bei tebevykstančios derybos su AKR šalimis dėl EPS (Ekonominės partnerystės susitarimai). Kalbant apie EPS, vienintelis EPS kol kas sudarytas su CARIFORUM, bet šiuo atveju turėjo didelį poveikį pilietinės visuomenės dalyvavimui ateityje. Tačiau tarpiniai EP susitarimai, kurie buvo pasiekti kitose AKR šalyse, taip pat yra svarbūs.

4.2.6 Kalbant apie ilgalaikę perspektyvą, strategijos persvarstymas yra ypač svarbus. Apsirūpinimo maistu klausimui turi būti skirta ypatinga vieta. Turėtų būti vėl diskutuojama siekiant nuspręsti, kokia turėtų būti pusiausvyra (pirmiausia tarp išsivysčiusių ir besivystančių šalių bei atsižvelgus į klimato kaitą, tikėtiną vandens stygių ir kitas panašias problemas), nustatyta būsimoms

PPO deryboms žemės ūkio klausimais. Be to, būtina apsvaistinti ir būsimos techninės pagalbos besivystančioms šalims pobūdį ir, ar toliau turėtų būti tęsiamas susitarimas dėl vieno bendro įgaliojimo, dažnai kenkiančio besivystančioms šalims. Techninė pagalba turėtų būti skiriama šalių – arba regionų – gebėjimų formuoti prekybos politiką ir vesti prekybos derybas ugdymui, o ne paprasčiausiai sudaryti jiems galimybę ją įgyvendinti.

4.2.7 Kalbant apie trumpalaikę perspektyvą, labai svarbu išanalizuoti, kokios taisyklėmis pagrįstos atviros prekybos sistemos prekybos priemonės, labiausiai tinkančios įveikti skurdesnių šalių „nepakankamo apsirūpinimo“ maistu reiškinį, padedant pasiekti Tūkstantmečio vystymosi tikslą 1 ir taip sumažinti alkstančių žmonių skaičių didinant pasaulyje maisto produktų gamybą, kad būtų patenkinta numatyta paklausa.

4.2.8 FAO (Maisto ir žemės ūkio organizacija) įvardija 17 šalių, kurios „nėra pakankamai apsirūpinusios maistu“ ir apibūdinamos, kaip šalys, patiriančios „maisto krizę“, o dar 17 šalių – toks pavojus labai tikėtinas. Iš šių 34 šalių (8), 23 yra PPO narės, 25 priklauso mažiausiai išsivysčiusioms šalims, o dar kitos 25 – yra AKR šalys. Kai kurios valstybės PPO narėmis tapo jau seniai, bet vaidina menką vaidmenį derybose dėl Dohos plėtos darbotvarkės (DDA), kitos – Kenija ir Zimbabvė – išgyvena sunkius laikus. Kenija yra aktyviausia derybų dalyvė. Tik Nikaragva šiuo metu dalyvauja dvišalėse derybose pagal „Globaliosios Europos“ programą, bet didžioji jų dalis dalyvauja derybose dėl EPS.

4.2.9 Į Didįjį dvidešimtuką įtraukus kai kurias besivystančias šalis, JT klasifikacija turi būti peržiūreta ir vidutinės pajamos uždirbančios šalys turi būti aiškiai atskirtos nuo skurdesnių šalių.

4.2.10 Kalbant apie DDR žemės ūkio klausimais:

- visos derybų šalys mano, kad, siekiant geresnio apsirūpinimo maistu, nevertėtų vėl grįžti prie „vidaus paramos“ ir „eksporto paramos“ ramsčių,
- trečiasis ramstis, patekimas į rinką: šioje srityje neverta radikaliai keisti ES požiūrio. Šis ramstis apima numatytų tarifų dydžių mažinimą ir kitus svarbiausius žemės ūkio klausimus, dėl kurių DDR derybos atsidūrė aklavietėje, nors 2008 m. pabaigoje daugelyje sričių buvo padaryta didelė pažanga, įskaitant naujas lengvatas „maisto produktų grynojo importo besivystančioms šalims“, kurioms Komitetas itin pritaria,

(7) DI CESE 34/2009, „Užtikrinti tvarų AKR šalių aprūpinimą maistu“.

(8) Kamerūnas, Centrinė Afrikos Respublika, Komorai, Demokratinė Kongo Respublika, Dramblio Kaulo Krantas, Džibutis, Eritėja, Etiopija, Gambija, Gvinėja, Gvinėja Bisau, Haitis, Kenija, Lesotas, Liberija, Madagaskaras, Mongolija, Mozambikas, Nikaragva, Nigeris, Palestina, Ruanda, Senegalas, Siera Leonė, Saliamono salos, Somalis, Svazilendas, Tanzanija, Tadžikistanas, Rytų Timoras, Jemenas, Zambija ir Zimbabvė.

- Komitetas norėtų paraginti ES įtvirtinti jau sutartas lengvatas tokiose svarbiose srityse kaip Specialus apsaugos mechanizmas (kai besivystančios šalys laikinai gali padidinti tarifus, jeigu padidėja importas, o kainos sumažėja), specialūs produktai (kai besivystančios šalys gali švelniau mažinti tarifus, iš dalies dėl apsirūpinimo maistu) ir tarifinės kvotos, o ne ginti tvirtesnę susitarimą besivystančių šalių sąskaita. Vis tik visos šios priemonės neturi kelti pavojaus Pietų–Pietų prekybos vystymui,
- Komitetas norėtų taip pat paraginti ES išplėsti iniciatyvą *Viskas išskyrus ginklus* (jau pasiekti puikūs rezultatai) ir *be muitų be kvotų* (DFQF) DDA lengvatas jau taikomas bent 49 silpniausiai išsivysčiusioms šalims ir dar 9 šalims ⁽⁹⁾, įtrauktoms į FAO sąrašus, nebent tai politiškai nepriimtina pagal tarpinius EP susitarimus, pasiliekant galimybę įtraukti ir kitas šalis, jeigu FAO įtrauks jas į sąrašus. ES, laikydamasi tokio principo, galėtų geriausiai prisidėti prie prekybos priemonių, susijusių su DDA, siekiant geresnio visuotinio apsirūpinimo maistu.

4.2.11 Tačiau Komitetas mano, kad pasinaudodama vykstančiomis derybomis dėl EP susitarimo, Komisija gali geriausiai prisidėti prie visuotinio apsirūpinimo maistu, ypač Kotonu susitarimu, kuris turi būti pataisytas 2010 m.

4.2.12 ES teisingai nurodė prekybą kaip vieną iš šešių savo vystomosios politikos prioritetinių sričių. Šiose derybose ES ir AKR šalys siekia parengti septynias naujas regionais pagrįstas ir su PPO suderintas prekybos sutartis, skirtas palaipsniui pašalinti prekybos kliūtis ir paspartinti bendradarbiavimą visose su prekyba susijusiose srityse. Pirmiausia tai laikoma vystomąja priemone. Verta priminti, kad pradiniai tikslai apima tvaraus vystymosi, skurdo panaikinimo, regioninės integracijos ir laipsniško AKR šalių įtraukimo į pasaulio ekonomiką skatinimą. Šie tikslai išlieka svarbiausiais visų vykstančių derybų klausimais.

4.2.13 Šiomis derybomis ES turėtų siekti:

- didesnės regioninės integracijos: esminis tikslas Afrikoje, pirmiausia kaip galingos priemonės skatinti ir vystymąsi, ir apsirūpinimą maistu bei esminis veiksnys pataisant Kotonu susitarimą;
- sutampančių regioninės integracijos iniciatyvų, ir tarpinių EP susitarimų bei visapusiškų susitarimų sinergijos;
- kad derybos vyktų lanksčiai prisitaikant prie AKR šalių galimybių ir gebėjimų, tačiau užtikrinant neatidėliotinus rezultatus tokiose srityse kaip kilmės taisyklių supaprastinimas

(taip paskatinant žemės ūkiu besiremiančias įmones) ir teisinį apibrėžtumą, užtikrinant DFQF galimybę patekti į ES rinkas; šios derybos taip pat neturėtų būti naudojamos kelti naujiems klausimams arba daryti spaudimą sprendžiant klausimus, kurie nėra susiję su EPS, pirmiausia viešiesiems pirkimams;

- kad žemės ūkis ir kaimo plėtra taptų prioritetiniais sektoriais, kuriuos pasirinktų kuo daugiau AKR šalių (tik keturios iš 78 šalių pasirinko žemės ūkį ir dar 15 šalių pasirinko kaimo plėtrą lėšoms gauti iš devintojo EPF (Europos plėtros fondas), iš kurio ES apie 522 milijonus eurų skiria regioninei integracijai ir pagalbai prekybai), papildomai skiriant lėšas pirmiausia gerokai platesnio masto vietos moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai maisto ir žemės ūkio srityse;
- kad ES dar padidintų sumą, nors Komitetas labai palankiai vertina ir iki 2010 m. numatytą skirti didesnę kaip 2 mlrd. eurų sumą pagalbai prekybai / su prekyba susijusiai pagalbai, atsižvelgiant į ekonomikos krizės poveikį.

4.2.14 Komitetas ⁽¹⁰⁾ jau yra minėjęs būtinybę užtikrinti, kad Afrikos ekonominis vystymasis vyktų pirmiausia gilinant jos vidaus rinką, kad ji gebėtų vystytis savaime ir taip padėtų stabilizuoti padėtį žemyne ir užimti tinkamą vietą pasaulio ekonomikoje. Regioninė integracija ir vidaus rinkos vystymasis yra ramsčiai ir tramplinai, padėsiantys Afrikai aktyviai dalyvauti pasaulinėje prekyboje. Pakartojame šį raginimą, pirmiausia tam, kad pagerėtų apsirūpinimas maistu.

4.2.15 Perdirbamosios pramonės įmonės kuria pridėtinės vertės produktus ir jas reikia skatinti plėstis bei augti. Žemės ūkio sektoriuje, pirmiausia vietinė maisto perdirbimo pramonė vystysis tik tuo atveju, jeigu bus pakankamai didelė vietos rinka, nors Afrikos vidaus prekybos mastas išlieka neįtikėtinai mažas – mažiau nei 15 proc. visos Afrikoje vykstančios prekybos.

4.2.16 EPS iš esmės yra regioniniai arba dvišaliai susitarimai. Svarbu, kad tokie susitarimai netrukdytų daugiašališkumui. Todėl jie turėtų paremti daugiašalį požiūrį, privalo derėti su juo ir galiausiai iš tikrųjų stiprinti daugiašališkumą ⁽¹¹⁾. Iš tiesų Komitetas mano, kad galiausiai paaškinsiantys regioninių ir dvišalių derybų laimėjimai gali paskatinti daugiašalį procesą, kadangi vykstant dvišalėms deryboms užsimezga gilesnės diskusijos ir geriau suderinamos šalių pozicijos. Svarbu, kad skurdesnių besivystančių ir silpniausiai išsivysčiusių šalių derybinė galia nesusilpnėtų jokių derybų lygiu.

⁽⁹⁾ Kamerūnas, Dramblio Kaulo Krantas, Kenija, Mongolija, Nikaragva, Palestina, Svazilendas, Tadžikistanas ir Zimbabvė.

⁽¹⁰⁾ OL C 77, 2009 3 31, p. 148-156.

⁽¹¹⁾ OL C 211, 2008 8 19, p. 82–89.

4.2.17 Be to, Europos Sąjungai būtina labiau prisidėti užtikrinant apsirūpinimą maistu pasitelkus kitus su prekyba susijusius mechanizmus. Tai gali apimti:

- tikslingesnes pastangas ugdyti nepakankamai maistu apsirūpinančių šalių gebėjimus, įskaitant veiksmingą Pagalbos prekybai sistemą, kuri yra neatsiejama daugiašalių derybų dalis, pirmiausia didinant mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros vietos mastą, aktyviau perduodant technologijas, rengiant geresnius gamybos standartus ir aktyviau naudojant su prekyba susijusią techninę pagalbą, kaip jau numatyta ir EPS derybose,
- prekybos palengvinimą – bet kurio susitarimo parengimą ir įgyvendinimą prieš bet kurį DDR (Dohos derybų raundo) bendrą įsipareigojimą,
- didesnę paramą su Bendrosios išmokos sistema (BIS) susijusiems klausimams: visuomenės, gyvūnų ir augalų sveikatos klausimams, pavyzdžiui, piktnaudžiavimui antibiotikais, kovai su kiaulių gripu ir snukio ir nagų liga,
- tokias iniciatyvas kaip apibendrinta svarbesnių prioritetų sistema; ja galima pasinaudoti tuo atveju, jeigu laikomasi žmogaus teisių, gero valdymo ir darbo teisių, aplinkosaugos standartų bei sąžiningos prekybos tarptautinių normų (skatinančių „sąžiningos ir įtraukiosios prekybos“ principus, kuriuose atsižvelgta į atsekamumo klausimą, ypatingą dėmesį skiriant aukcionams),
- paramą didesniems perdirbimo pajėgumams kurti besivystančiose šalyse, pirmiausia komandiruojančioms svarbiausios ES pramonės subjektams darbu, panašiam į tą, kurį jau atlieka Komisija kartu su Jungtinių Tautų prekybos ir plėtros konferencija (UNCTAD),
- galimų priemonių, apsaugančių nuo spekuliacinio prekėmis neigiamo poveikio augintojams ir gamintojams (kakao, kava, kt.), tyrimą.

4.2.18 Nors EPS iš dalies buvo inicijuoti dėl preferencijų panaikinimo, išlieka daug svarbių klausimų, darančių labiau tiesioginį poveikį pietinių šalių vidaus prekybai. Kai kurios Lotynų Amerikos šalys siekia spartesnės ir gilesnės liberalizacijos tropiniais produktais, įskaitant bananus ir cukrų, dėl kurių prekybos jau seniai vyksta ginčai, prieštaraujant kitų šalių, iš esmės AKR, interesams. Šioje srityje yra svarbus kai kurių maisto produktų gynybos eksporto šalių gebėjimas konkuruoti su kitų šalių prekių, įskaitant cukraus, kainomis, ir dėl to šias kultūras auginti tampa neekonomiška tose vietose, kur jų labiausiai reikia – tai dar viena svarbi problema, susijusi su apsirūpinimu maistu.

4.2.19 Turi būti apsvaistytas ir prarastų pajamų poveikis šioms besivystančioms šalims, kurios turėtų sumažinti muitus, o tai padarytų poveikį jų socialinei politikai.

4.2.20 Nepaisant to, ES turi skatinti pietinių šalių tarpusavio prekybą apskritai, iš dalies dėl to, kad augimą šioje srityje pasiekti galima ir tai padėtų iš esmės pašalinti grėsmę, kylančią apsirūpinimui maistu.

4.3 Visuotinio valdymo reforma

4.3.1 Pirmiausia Komitetas pabrėžia, kad apsirūpinimo maistu padėtis yra tokia, kad būtina parengti visuotinio socialinio ir ekonominio vystymosi strategiją, apimančią dvi konvergencijos rūšis: tarp įvairių politikos sričių (socialinės, ekonominės ir regioninės) ir tarp įvairių nacionalinių ir tarptautinių institucijų. Šiai konkrečiai valdymo priemonei būtinas organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimas ir bendradarbiavimas.

4.3.2 Pirmiausia, kai kalbama apie institucijų ir subjektų, atsakingų už visuotinį apsirūpinimo maistu valdymą, Komitetas nemano, kad reikia steigti naujus organus; priešingai, būtina nuodugniai pertvarkyti ir reformuoti dabartinius organus pagal dviejų aspektų kriterijų – kiekvieno organo specializuotos funkcijos (t. y. vengiant žmoniškųjų ir finansinių išteklių pasikartojimo ar išskaidymo) ir vienodas globalus valdymas, darant konkrečią nuorodą į Jungtinių Tautų sistemą (FAO, IFAD, WFP), kuri turėtų būti svarbiausia apsirūpinimo maistu srityje. Tinkamai ir nuodugniai pertvarkytas Apsirūpinimo maistu komitetas galėtų būti priemonė koordinuoti apsirūpinimo maistu politiką ir įvairius jos įgyvendinimo lygius.

4.3.3 Be to, Komitetas pabrėžia gyvybiškai svarbią būtinybę užtikrinti, kad Pasaulio bankas ir kitos atitinkamos institucijos savo iniciatyvose vėl pradėtų taikyti koordinuotą požiūrį. Labai svarbu, kad ES su šiomis institucijomis kalbėtų vienu balsu.

4.3.4 Be to, Komitetas pabrėžia, kad, kalbant apie tiesioginę pagalbą maistu, kuri siunčiama iš Šiaurės į Pietų pusrutulį, negalima pamiršti, kad didelio masto pagalba maisto produktais gali iškraipyti vietos rinkas, keldama pavojų tiems ūkininkams apsirūpinti maistu. Todėl Komitetas remia Pasaulio maisto programos sprendimą pakeisti savo iniciatyvų požiūrį.

5. Pilietinės visuomenės požiūris ir vaidmuo

Europos pilietinės visuomenės požiūris

5.1 Komitetas, konkrečiai paminėdamas labai svarbų maisto klausimą, atkreipia dėmesį į šiuos pamatinius atvejus:

- a) didelė žmonių kasdieninių reikmių dalis susijusi maistu (*maistas – tai mityba*),
- b) labai didelė žmonių dalis gerą ir malonų gyvenimą sieja su maistu (*maistas – tai kultūra ir gyvenimo būdas*),

- c) itin didelė žmonių dalis, net ir dabar prasidedant trečiajam tūkstantmečiui, nėra užtikrinti, kad kiekvieną dieną turės ką valgyti (*maistas – tai gyvybė*).

5.2 Todėl Komitetas, atstovaudamas Europos organizuotai pilietinei visuomenei, pirmiausia nurodo, kad dabartinis maisto klausimas (pakankamos maisto atsargos, kokybė ir sveikata) tapo atskirų asmenų ir socialinių grupių tarpusavio santykių bei žiniasklaidos atstovų santykių dalimi; antra, Komitetas pilietinės visuomenės galią suvokia kaip pilietinę teisę veikti visose su maistu susijusiose srityse ir taip pat mano, kad visuotinis apsirūpinimas maistu yra teisė: todėl galimybė būti apsirūpinusiu maistu turi būti laikoma pagrindine žmogaus teise.

5.3 Be to, Komitetas, atsižvelgdamas ne tik į maisto, bet ir finansų krizę, pastebi, kad iš įvairių pilietinės visuomenės grupių pasaulio ir Europos mastu susilaukta skirtingos ir net viena kitai prieštaraujanti reakcijos, o tai rodo ne tik jų aktyvų dalyvavimą su maistu susijusioje veikloje, bet ir tai, kad ši visuomenė yra pasimetusi: pavyzdžiui, bado streikai (kurių 2008 m. užfiksuota 22 ir pasitaikė mirties atvejų), kai kurių Europos vartotojų dėmesys konkrečioms spekuliatyvinėms finansinėms produktams, susijusiems su žemės ūkio produktų kainomis, didelis nerimas, apėmęs ūkius Europoje ir visame pasaulyje, ir apskritai didėjantis visų žmonių susirūpinimas apsirūpinimo maistu, visuomenės sveikatos ir vandentvarkos klausimais.

Pilietinės visuomenės vaidmuo

5.4 Siekiant tinkamos pusiausvyros tarp apsirūpinimo maistu ir reguliuojamos prekybos, EESRK pabrėžia būtinybę suteikti pilietinei visuomenei didesnę svarbą ir siekti labiau struktūruoto dialogo tarp pilietinės visuomenės ir įvairių sprendimus priimančių

lygių; pirmiausia jis pabrėžia ūkininkų organizacijų patariamąją funkciją ir svarbiausią įvairių organizuotos žemės ūkio gamybos formų vaidmenį.

5.5 Todėl EESRK mano, kad strategiškai svarbu ūkininkų organizacijas įtraukti į nacionalinę vystomosios politikos formavimą, sprendimų priėmimo procesą ir poveikio įvertinimus, susijusius su derybomis dėl prekybos ir įgyvendinimo.

5.6 Šiam tikslui būtina skirti konkrečią finansinę pagalbą ūkininkų profesiniam mokymui, pirmiausia moterų, kurios labai svarbios kaimo vietovėse, kad ir vyrai ūkininkai, ir moterys ūkininkės galėtų aktyviai dalyvauti politiniuose procesuose ir technologijų plėtroje.

5.7 EESRK taip pat pabrėžia AKR šalių socialinės ekonomikos ir jos įmonių bei organizacijų svarbą, ypač reaguojant į įvairius maisto ir finansų krizių poveikius, ypatingą dėmesį atkreipdamas į tuos asmenis, kurie dirba neoficialioje ekonomikoje ir kaimo vietovėse ⁽¹²⁾.

5.8 Galiausiai Komitetas pabrėžia savo aktyvų vaidmenį. Jo patirtis leidžia nustatyti galimus partnerius trečiojoje šalyje, visose pilietinės visuomenės grupėse (gamintojų, darbuotojų ir vartotojų), kad būtų sustiprintas šių partnerių vaidmuo jų kilmės šalyse, ypač sprendžiant problemas vietos lygiu. Kartu Europos Sąjunga turės „barometrą“ – Komitetą – stebėti, kaip veiksmingai įgyvendinamos iniciatyvos atskirose šalyse ir patobulinti jų įgyvendinimo būdą. CARIFORUM ir EK pilietinės visuomenės konsultacinis komitetas yra tinkamas tokios veiklos pavyzdys.

2009 m. gruodžio 16 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽¹²⁾ TDO deklaracija ir veiksmų planas skatinti socialinės ekonomikos įmones ir organizacijas Afrikoje, 2009 m. spalio 19–21 d. Johannesburgas.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl finansų krizės ir jos poveikio realiajai ekonomikai

(nuomonė savo iniciatyva)

(2010/C 255/02)

Pranešėjas **Carmelo CEDRONE**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. vasario 26 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Finansų krizės ir jos poveikio realiajai ekonomikai.

Ekonominės ir pinigų sąjungos ir ekonominės bei socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu rengimą, 2009 m. lapkričio 13 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Carmelo Cedrone.

458-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2009 m. gruodžio 16–17 d. (gruodžio 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 122 nariams balsavus už, 75 – prieš ir 33 susilaikius.

1. Išvados ir pasiūlymai

1.1 EESRK mano, kad išgyvenant tokią krizę kaip dabartinė reikia didelio pasiryžimo padėties rimtumą atitinkančiomis bendromis pastangomis imtis veiksmų koordinavimo. Būtina nustatyti trumpalaikes ir ilgalaikes priemones bei pasiūlymus, kurie stimuliuotų ekonomiką ir padėtų išvengti esamus sunkumus sukėlusių įvykių pasikartojimo.

1.2 **Tarptautinė finansų sistema.** Remiantis EESRK jau paskelbtomis mintimis verta atkreipti dėmesį į tai, kad reikia kuo greičiau priimti taisyklių rinkinį, kurį taikant galėtų vykti laisvas kapitalo judėjimas, tačiau kartu būtų įvesta kontrolės ir nuobaudų sistema, apsauganti nuo neigiamo nekontroliuojamos sistemos poveikio pasikartojimo. Šios taisyklės reikalingos norint atkurti sąžiningesnę ir skaidresnę rinką. To pasiekti padėtų ir mokesčių rojaus, bankų informacijos slaptumo ir kai kurių iki šiol taikytų ypač abejotinos reputacijos mechanizmų, susijusių su spekuliacinėmis priemonėmis, panaikinimas. Mums reikia vėl atskirti mažmeninius bankus nuo investicinių bankų.

1.3 **Europos finansų sistema.** Bendrosios Europos finansų rinkos idėja turi būti įgyvendinta ne tik norint užtikrinti skaidrumą, geresnes sąlygas sandoriams bei tinkamą visų ūkinės veiklos vykdytojų informavimą, bet ir siekiant sukurti Europos centrinio banko (ECB) ir Europos centrinių bankų sistemos kontroliuojamą priežiūros sistemą, kuriai būtų patikėtas kontrolės priemonių orientavimas bei jų koordinavimas tarptautiniu mastu. Tuo tarpu už savo šalių finansų rinkų kasdienį valdymą, priežiūrą ir stebėseną galėtų būti atsakingos nacionalinės priežiūros institucijos ⁽¹⁾.

1.4 **P pinigų sistema.** EESRK mano, kad atidesnis žvilgsnis į tarptautinę pinigų sistemą padėtų stabilizuoti valiutų rinkas ir tarptautinės prekybos srityje išvengti nesąžiningos konkurencijos Pasaulio prekybos organizacijoje.

1.5 **Realiosios ekonomikos ir įmonių rėmimas.** Ekonomikos valdymas:

- atsižvelgiant į reikiamus išteklius ir įvairiuose atskirų valstybių narių ekonomikos sektoriuose reikalingų priemonių, įskaitant struktūrines reformas, įgyvendinimą būtina parengti antrą, didesnių užmojų Europos rėmimo planą arba bent jau gerai suderintą programą, nes Europos įmonėms ir piliečiams tai bus teigiamas ženklas, liudijantis apie Europos integracijos papildomą naudą ir kokybę,
- pradedant procedūrų ir taisyklių supaprastinimu reikia iš esmės reformuoti įvairias politikos sritis, už kurias ES yra atsakinga (struktūriniai fondai, sanglauda, BŽŪP, aplinka, profesinis mokymas, moksliniai tyrimai, Lisabonos strategija ir pan.),
- reikia finansuoti Europos tinklų (energetikos, transporto, ryšių) sistemą remiant viešojo ir privačiojo sektoriaus partnerystę (VPSP) vystymą;
- reikia susitarti dėl bendrų Europos bankininkystės sektoriui skirtų intervencinių priemonių principų, skatinant bankus atstatyti kredito linijas įmonėms ir taikyti specialias sąlygas MVĮ. Iš tokių priemonių paminėtinas, skolų atidėjimas, garantijų fondo steigimas arba tiesioginis valstybės ir Europos investicijų banko finansavimas,
- tais atvejais, kai to dar nėra, sudaryti MVĮ darbuotojams galimybę pasinaudoti „socialinių padarinių švelninimo priemonėmis“, t. y. paramos nedarbo atveju priemonėmis,

⁽¹⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl de Larosière grupės ataskaitos, OL C 318, 2009 12 23, p. 57

- reikia susitarti dėl fiskalinės politikos priemonių, skirtų skatinti paklausą, ekonomikos atsigavimą ir užimtumą. Šios priemonės turėtų būti taikomos kartu su makroekonominėmis ir pinigų politikos priemonėmis,
- šiuo metu pernelyg susiskaldžiusi darbo rinka turi tapti „europietiškesnė“, t. y. labiau integruota su „susisiekiančiais in-dais“ – reikia šalinti kliūtis šalių viduje ir tarp jų. Reikia sukurti įtraukiąją darbo rinką, t. y. kurioje įsidarbinti galėtų ne tik trumpalaikiai ar ilgalaikiai bedarbiai, bet ir niekada darbo neturėję žmonės (apie 100 milijonų europiečių). Aki-vaizdu, kad tai turi būti pasiekta laikantis socialinių ir eko-nominių standartų, kurie taikomi paskirties valstybės darbuotojams,
- reikia imtis veiksmų investicijoms į pramonę, įskaitant tie-siogines užsienio investicijas, užtikrinant, kad, palyginti su kitais regionais, Europa suteiktų aiškių privalumų konkuren-cijos teisės, taisyklių ir susitarimų, skirtų užimtumui ir dar-bo našumui skatinti bei mokestinių režimų požiūriu. Nedarbo lygis – tai rodiklis, parodantis, koku mastu versli-ninkai ir tarptautinės bendrovės neišnaudoja ES žmogiškųjų išteklių potencialo.

1.6 **Pagalba Europos visuomenei.** Socialinė sanglauda ir valdymas

- visos suinteresuotosios šalys turi priimti susitarimą: Europos ekonominio augimo, konkurencingumo ir užimtumo pakta. Įgyvendinant šį paktą žmonės, sanglauda ir solidarumas tu-rėtų atsidurti ekonominės sistemos centre – taip būtų maži-namas į socialinius neramumus peraugti galintis krizės poveikis piliečiams ir darbuotojams,
- reikia numatyti galimybes darbuotojams dalyvauti įmonių gyvenime siekiant sukurti (arba išplėsti) „ekonominę demo-kratiją“. Be to, reikia gerinti ir plėsti socialinį dialogą,
- investuojant į paslaugų kokybę ir prieinamumą skatinti var-tojų politikos pokyčius. Tai pasakytina tiek apie privatų, tiek ir kolektyvinį vartojimą, t. y. didelius tinklus,
- reikia skirti daugiau lėšų prisitaikymo prie globalizacijos pa-darinių fondui. Kartu su aukštosiomis mokyklomis reikia įgyvendinti programą jaunimui ir darbo netekusiems dar-buotojams, norintiems pradėti savo verslą, kaip alternatyvą pasitelkiant ir socialinės ekonomikos įmones,
- reikia susitarti dėl priemonių, skirtų sumažinti su darbo san-tykiais susijusių pajamų apmokestinimą,
- išplėsti Erasmus programą, laipsniškai pradedant taikyti ją vi-siems norintiems joje dalyvauti aukštųjų mokyklų studentams,
- kiek įmanoma labiau SUPAPRASTINTI visas Bendrijos procedūras,

- išplėsti pakto taikymą nacionalinėms ir tarptautinėms įmo-nėms ir verslininkams, kad jie investuotų valstybėse narėse, o ne kur nors kitur, ir taip pradėtų kurti darbo vietas ES žmoniškųjų išteklių pertekliui mažinti.

1.7 **Politinės Europos kūrimas vadovaujantis principu „iš apa-čios į viršų“.** Politinis valdymas (ateityje)

1.7.1 Svarbu užtikrinti, kad ateityje visuomenei neberekėtų mokėti už neegzistuojančią Europą, ką puikiai liudija negausios Bendrijos antikrizinės priemonės. Šių priemonių ribotumą lemia ne per didelis „europietiškas“, bet jo trūkumas. Lisabonos su-tartis yra didelis žingsnis į priekį šia kryptimi: EESRK yra pasiren-gęs dalyvauti naujoje institucinėje sąrangoje ir patarti naujai Komisijai ir naujam Parlamentui vadovaudamasis Sutarties jam suteiktais naujais įgaliojimais.

1.7.2 Šioje diskusijoje ES pirmiausia turėtų kalbėti apie demok-ratijos deficitą ir savo institucijų demokratiškumą, be kita ko ieš-kodama naujų tiesioginio dalyvavimo formų piliečiams ir pilietinei visuomenei, kuri nebegali būti pasyvi naujos neteisybės ir naujų galių stebėtoja.

1.7.3 Todėl ES turi būti veiksmingai atstovaujama už jos ribų. Reikia sukurti „Europos politinę erdvę“, galinčią tapti atsvara nau-joms kylančioms tarptautinėms ekonominėms ir politinėms jė-goms, kurios yra tiesioginis krizės rezultatas ir gali susilpninti piliečių teises bei juos nuskurdinti. Kaip jau buvo teigta, EESRK remis naujosios ES užsienio reikalų ministrės darbą ir toliau pa-tars su pilietine visuomene tarptautinėje arenoje susijusiais klausimais.

2. **Ižanga**

2.1 EESRK, kaip realiajai ekonomikai ir organizuotai pilietinei visuomenei atstovaujanti institucija, manė, kad būtų naudinga šioje nuomonėje savo iniciatyva apžvelgti finansų krizę ir parengti Komisijai ir Tarybai skirtus pasiūlymus, ypač susijusius su verslo kreditavimo atstatymu, ekonomikos augimu ir užimtumu.

2.2 Jau daug metų jaučiame visuotinės euforijos (Samuelson) padarinius. Šią euforiją sukėlė netikslī informacija ir vadinamųjų „ekspertų“ tvirtinimas, kad įvykiai yra „pagrįsti“, „dabartinis“ mo-delis – geriausias ir kad anksčiau ar vėliau rinka pašalins „ekscesus“.

2.3 Tačiau EESRK yra įsitikinęs, kad savo ekonominę ir socialinę atsakomybę suvokiančių įmonių ir darbuotojų pastangos gali pakreipti krizę į gerąją pusę, jei jie sulauks tinkamos paramos iš nacionalinių vyriausybių ir Europos Sąjungos.

3. Dabartinė padėtis. Tarptautinė finansų krizė

3.1 **Ištakos.** Krizės ištakos yra taip gerai žinomos, kad nėra reikalo dar kartą jas analizuoti. Tačiau EESRK nuomone, reikėtų atkreipti dėmesį į mažiausiai du faktorius, kurie subrandino dirvą krizei: tarptautinio finansų sektoriaus pasirinkta kryptis, palaikoma ir ultraliberalios ekonomikos kultūros, kurioje galiausiai buvo daug daugiau investuojama į ją pačią, o ne į realiąją ekonomiką, tuo išpučiant didžiulį finansinį burbulą. Šis procesas vyko beveik nekontroliuojamai, o turimos taisyklės buvo nepakankamos ir daugeliu atvejų ignoruojamos – tai buvo antroji krizės priežastis. Galiojusios taisyklės buvo neveiksmingos arba priežiūros institucijos ir kredito reitingų agentūros, kurių veiksmas lėmė mažesnių rinkų skaidrumą ⁽²⁾, šių taisyklių netaikė.

3.1.1 Dabar atrodo, kad finansų burbulas sąlygomis bankininkai sąmoningai ar nesąmoningai užsiėmė labai rizikinga veikla, kuriai taikomos nuostatos ir atsargumo priemonės buvo visiškai neadekvačios. Mažmeninėje bankininkystėje kuo didesnės apyvartos tikslais buvo neprotingai skolinama suteikiant būsto paskolas ir išduodant kreditines korteles. Investicinėje bankininkystėje šios paskolos ir kitos, kaip antai LBO (įsigijimai skolintomis lėšomis), buvo „grupuojamos“ ir „pergrupuojamos“ į sudėtingus išvestinius produktus ir parduodamos be būtino kruopštaus patikrinimo ir be būtinų rezervų. Aišku, kad buvo taikomos netinkamos paskatos tiems bankų vadovams ir darbuotojams, kurių veikla turėjo poveikio banko rizikos profiliui, o dėl šių paskatų bankų sistemoje asmeninis atlygis tapo svarbesnis nei daugumos suinteresuotųjų subjektų interesai. Paprastiems, nieko neįtariantiems žmonėms, buvo parduodami didelės rizikos vertybiniai popieriai. Tačiau tai nepateisina netinkamų ir dažnai nelegalių veiksmų, kurių liudininkais mes buvome. Toks elgesys pakenkė visai finansų sistemai ir ją diskreditavo.

3.2 **Priežastys.** Padėtis tapo nekontroliuojama dėl tinkamos politikos nebuvimo, dėl vyriausybių ir kitų atsakingų struktūrų klaidų ir neveikimo ne tik finansų srityje, bet ir makroekonomikos bei pinigų politikoje. Pavyzdžiui, pasauliniu mastu šią padėtį lėmė ypatingai laisva JAV biudžeto politika. ES trūko tinkamų veikimo priemonių, o jos socialinis ekonominis modelis buvo atakuojamas iš visų pusių kaip visų problemų priežastis. Tarptautinės organizacijos buvo per silpnos, kad galėtų įsikišti. Tokia padėtis tęsėsi per ilgai. Politinės jėgos pasiteisinimui dažnai pasitelkdavo globalizaciją, kaltindamos ją dėl to, kas įvyko, todėl joms tenka didžiulė atsakomybė už krizės priežastis ⁽³⁾.

3.3 **Pasekmės.** Krizės padariniai buvo pragaištingi, tačiau negalima pasiduoti pesimizmui. Deja, dalį finansų sistemos valdė euforija, gėdos, spekuliacija ir plačiai paplitęs neatsakingumas. Didelė bankų koncentracija (įsikalbant, kad bankai yra „per daug dideli“, kad jiems būtų leidžiama žlugti) bei nesėkmingas rizikos valdymas sukėlė nesulaikomą domino efektą ir neišvengiamai lėmė dabartines pasekmes. Taigi pirmoji kilusi finansų krizė, virto makroekonomikos krize ir galiausiai apėmė realiąją ekonomiką. Tai reiškia, kad dabar susiduriame su **finansų krize**, kuri persimetė į gamybos sektorius, sukeldama **ekonominę, pinigų, prekybos ir socialinę krizę**, kuri savo ruožtu tapo pasitikėjimo krize.

3.3.1 Tačiau reikia pripažinti, kad pastaruosius trisdešimt metų vyko precedento neturintis pasaulinis vystymasis ir ekonominis augimas, ypač besivystančiose šalyse. Šiam augimui sąlygas sudarė ir finansų rinkų raida, kuri daugeliui buvo naudinga ir teikė iliuziją, kad šis procesas nekludomas tęsis amžinai.

3.3.2 Pitsburge įvykęs G20 šalių grupės susitikimas pademonstravo, kad ši padėtis neabejotinai turės poveikį naujam galių pasiskirstymui pasauliniu ir valstybių lygmeniu. Krizei pasibaigus pasikeis ekonominė ir politinė „geografija“. Taigi, iš pradžių buvusi finansų krize, vėliau ji virto makroekonomikos krize ir galiausiai apėmė realiąją ekonomiką ir **lėmė BVP mažėjimą bei greitai augantį nedarbą**. Todėl EESRK norėtų sužinoti, kokia bus ES pozicija ir koks vaidmuo jai teks ateityje.

4. Ką galima padaryti? Priemonės krizei įveikti

4.1 Finansų sistemos restruktūrizavimas

4.1.1 EESRK palankiai vertina G20 šalių grupės susitikimo Londone ir G8 valstybių grupės susitikimo L'Akvilos mieste rezultatus, kurie, nepaisant pesimistinių prognozių, pademonstravo, kad pasaulinė ekonomika ir pasaulio finansų sistema turi būti valdomos kartu arba jos liks visiškai nevaldomos. Dalyviai susitarė dėl „visuotinio valdymo“ principo, kuris politikos formavimui sugrąžina deramą vaidmenį. Reikia tikėtis, kad Europos vyriausybės taip pat padarys reikiamas išvadas (žr. 4.4 punktą). Tačiau šių susitikimų rezultatai turi būti paversti konkrečiais ir efektyviais veiksmais – reikėtų siekti daugiau nei Baselio II susitarimo paskatintos permainos ir pasitelkiant Baselio III susitarimą reorganizuoti ir reformuoti tarptautines organizacijas.

4.1.1.1 Žinoma, būtų buvę pageidautina, kad vėliau vykusiame G20 viršūnių susitikime Pitsburge gerus ketinimus būtų patvirtinę konkretūs veiksmai. Tačiau susitikimo metu buvo vengiama imtis konkrečių problemų: finansų sistemos taisyklių ir jų reformų ⁽³⁾, JAV ir Kinijos prekybos disbalanso, akcinių bendrovių struktūros, augančio nedarbo ir pan. Jei nebus imtasi priemonių, išlieka pavojus, kad „kai kurie finansiniai suinteresuotieji

(2) Žr. EESRK nuomonę dėl de Larosière grupės ataskaitos, OL C 318, 2009 12 23, p. 57, ir EESRK nuomonę dėl Europos ekonomikos atkūrimo plano, OL C 182, 2009 8 4, p. 71.

(3) Žr. EESRK nuomonę dėl de Larosière grupės ataskaitos, OL C 318, 2009 12 23, p. 57

subjektai ir toliau teigs, kad krizė buvo tik nedidelis nuosmukis ir jie gali toliau elgtis, kaip iki šiol“⁽⁴⁾).

4.1.2 EESRK mano, kad reikėtų sustiprinti priežiūros institucijų vaidmenį⁽⁵⁾, tačiau visų pirma jos turi būti veiksmingos, nepriklausomos nuo politinių institucijų ir turi turėti galimybę taikyti sankcijas, kai nesilaikoma taisyklių. Mokesčių rojus turėtų būti panaikinta ir (arba) mokesčių rojaus teritorijų veikla tapti skaidria siekiant išvengti jų panaudojimo nešvariems pinigams plauti ir mokesčių slėpimo. Pagrindinė problema yra skaidrumo nebuvimas. Turi būti žinomi tikri faktai apie bankų paskolų, turtų, rezervų ir rizikos pobūdį.

4.1.3 EESRK tikisi, kad Londone, L'Akvilos mieste ir Pitsburge priimtos gairės ir sprendimai (keletas jų!) padės pakeisti kursą ir deramu laiku rasti kelią į naują ekonominę ir rinkos kultūrą, kuri bus skaidresnė ir mažiau ideologizuota. Reikėtų labai atsargiai kalbėti apie moralę arba etiką finansų rinkoje, ko galbūt kai kas norėtų, nes nuo krizės nukentėjusieji galėtų pagalvoti, kad iš jų tyčiojamasi. Daug geriau yra diskutuoti apie teises arba nuobaudas, apie taisykles ir jų įgyvendinimo priemones.

4.1.4 Tai labiausiai įtikinantis ir veiksmingiausias būdas susigrąžinti vartotojų pasitikėjimą ir taip suaktyvinti paklausą. Reikalinga nauja diskusija, skirta ekonomikos klausimams – realiajai ekonomikai, investicijoms, darbiui, rizikai, teisėms, pareigoms ir konkurencijai išsaugojimui.

4.1.5 EESRK yra įsitikinęs, kad suinteresuotieji realiosios ekonomikos subjektai, įmonės ir darbuotojai turi aktyviau reikšti savo nuomonę ir argumentus. Jie turi susigrąžinti savo vaidmenį, kuris yra nepaprastai svarbus skatinant ekonominį ir socialinį vystymąsi, konkurencingumą, inovacijas, augimą ir užimtumą. Iš politinės formuotojų tikimasi to paties.

(4) Finansų ir bankų sistemos padėtis – bendras Christine Lagarde, Prancūzijos ekonomikos, pramonės ir užimtumo ministrės, Anders Borg, Švedijos finansų ministro, Wouter Bos, Nyderlandų finansų ministro, Jean-Claude Juncker, Liuksemburgo finansų ministro, Elena Salgado Mendez, Ispanijos finansų ministrės, Peer Steinbrück, Vokietijos finansų ministro ir Giulio Tremonti, Italijos finansų ministro, straipsnis, 2009 m. rugsėjo 4 d. paskelbtas įvairiuose Europos laikraščiuose.

(5) Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl Bendrijos finansų sistemos makrolygio rizikos ribojimo priežiūros ir Europos sisteminės rizikos valdybos steigimo, COM(499) galutinis, 2009 9 23; Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas, kuriuo įsteigiama Europos bankininkystės institucija, COM(501) galutinis, 2009 9 23; Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas, kuriuo įsteigiama Europos draudimo ir profesinių pensijų institucija, COM(502) galutinis, 2009 9 23; Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas, kuriuo įsteigiama Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija, COM(503) galutinis, 2009 9 23.

4.1.6 Tarptautinė **pinigų sistema** taip pat turėtų būti peržiūrima. Per paskutinį G20 grupės susitikimą Londone, G8 susitikimą L'Akvilos mieste ir G20 šalių susitikimą Pitsburge tarptautinės pinigų sistemos veikimo ir jos galimos reformos klausimas – išskyrus Tarptautinio valiutos fondo (TVF) kvotų paskirstymą – nebuvo svarstomas kaip viena iš prioritetinių priemonių sugrąžinti pasaulinę ekonomiką į tvaraus augimo kelią. Tačiau kai kurie G20 ir G8 valstybių susitikimų metu priimti išpareigojimai, jei jie būtų įgyvendinti, gali turėti didelį poveikį užsienio valiutų rinkoms, o tokiu būdu ir šios sistemos veikimui.

4.1.6.1 Sprendimas suteikti pagalbą besivystančioms šalims ir konkrečiai Afrikai, patrigubinti TVF finansavimą (iki 750 milijardų JAV dolerių) ir skirti 250 milijonų vertės specialiąsias skolinimosi teises (SDR), suteikiant finansinę paramą labiausiai nuo krizės nukentėjusioms šalims, turėtų paskatinti pamąstyti apie milžiniškas pinigų sumas, kurias reikia paleisti ir apyvartą norint padėti didelį einamosios sąskaitos deficitą turinčioms valstybėms.

4.1.6.2 Prognozuojamas JAV valstybės skolinimosi didėjimas (per artimiausius trejus metus bendra skola išaugs iki 100 proc. BVP), palaikomas naujos šaliai iš recesijos išvesti skirtos prezidento Barack Obama politikos išleisti daugiau biudžeto lėšų nei gaunama įplaukų (angl. *deficit spending*), papildomai skatins milžiniškas dolerių emisijas. Tai turės labai didelį poveikį tarptautinei ekonomikos sistemai. Tokia pati padėtis buvo ir antrojoje septintojo dešimtmečio pusėje, o ją vainikavo dolerio devalvacija ir Bretton Woods fiksuotų valiutos kursų sistemos žlugimas 1971 m.

4.1.6.3 Tokia padėtis labiausiai kelia nerimą Kinijai, kuri per pastaruosius dešimt metų savo užsienio valiutos atsargas padidino 5 000 milijardų JAV dolerių ir artimiausiais metais planuoja tai daryti toliau, nors ir mažesniu tempu. Kinija bėgsta, kad silpnėjęs doleriui sumažės milžiniškų jos sukauptų užsienio valiutų rezervų vertė.

4.1.6.4 Per keletą metų antrąja tarptautine rezervų valiuta tapęs euras nėra tinkama alternatyva doleriui, kad ir kaip tikslinga ir pagrįsta tai būtų. Dar mažiau galima įsivaizduoti, kad Kinijos pinigų institucijoms priimtina „viršnacionalinė rezervų valiuta“ specialiųjų skolinimosi teisių (SDR) pavidalu būtų naudojama ne tik tarp atskirų vyriausybių ir tarptautinių institucijų kaip iki šiol, bet ir kaip tarptautinių finansinių ir komercinių sandorių mokėjimo priemonė. Be abejo, naujų specialiųjų skolinimosi teisių išleidimas yra geras būdas sukurti papildomus rezervus einamosios sąskaitos deficitą turinčioms šalims, tačiau tai nėra ilgalaikis sprendimas dabartinei krizei įveikti.

4.1.6.5 Gali atsitikti taip (o tai būtų tik sveikintina), kad euras įgis daugiau savybių, leidžiančių jam tapti tarptautine rezervų valiuta ir bazine valiuta nustatant prekių kainas pasaulio rinkose. Tačiau EESRK pageidautų, kad Kinijos valdžios institucijos panaikintų Kinijos valiutos *renminbi* apsaugą. Ši valiuta atstovauja vis įtakingesne visame pasaulyje tampačiai ekonomikai. *Renminbi* 10 metų buvo griežtai prižiūrimas prie dolerio ir tik nuo 2005 m. jis susietas su valiutų krepšeliu, sudarytų ir iš kitų valiutų. Ši valiuta turi tapti laisvai konvertuojama tarptautinėse rinkose.

4.1.6.6 EESRK mano, kad reikėtų dėti daugiau pastangų tarptautiniu lygmeniu. Kinija nebegali daugiau pasikliauti nuolatinio eksporto didėjimu, kaupti einamosios sąskaitos perteklių ir tuo pačiu metu iš kitų šalių reikalauti tarptautiniu mastu spręsti valiutų kurso problemas, prie kurių atsiradimo ji pati prisideda vykdydama savo pinigų ir fiskalinę politiką, kuria skatinama kaupti santaupas ir ribojamos vidaus išlaidos.

4.1.6.7 Pasaulio pinigų sistemos, kuri grindžiama kintančiais valiutų kursų režimais, būdingi nuolatiniai ir stiprūs valiutų svyravimai, kuriuos lemia spekuliacijos. Ši padėtis daro labai neigiamą poveikį pasaulio ekonomikai, bet ją būtų galima ištaisyti, jei pagrindinių industrinių šalių centriniai bankai priimtų politinį susitarimą. Pagal šį susitarimą, jeigu dėl pernelyg didelio spaudimo kurios nors valiutos kursas sparčiai išaugtų ar imtų smarkiai kristi, bankai įsipareigotų kartu imtis veiksmų, kad būtų galima išlaikyti racionalių ribų neviršijantį valiutų kurso svyravimą.

4.1.7 **Nustatyti Europos finansų taisykles.** Bendrosios Europos finansų rinkos kūrimas ⁽⁶⁾. Nepaisant Europos lygiu galiojančių taisyklių ir euro, dar esame labai toli nuo šio tikslo įgyvendinimo, netgi ir euro zonoje. Krizė parodė, kad pasitelkiant tinkamas reformas, kaip raginama *Laroisière* ataskaitoje ir Komisijos pasiūlymuose, šioje srityje reikia nedelsiant imtis iki šiol įgyvendintas priemones viršijančių veiksmų. Tai suteiktų galimybę ir ECB greičiau ir lanksčiau veikti. Negalima pamiršti, kad pagrindinis finansų sektoriaus tikslas yra teikti paramą įmonėms ir skatinti verslumą, ekonomikos augimą ir užimtumą. Atlikti šią užduotį padėtų reformuota, konkurencingesnė ir skaidresnė finansų rinką, kurios įvairūs elementai būtų geriau integruoti.

4.2 Parama realiajai ekonomikai

4.2.1 2009 m. pavasario Europos Vadovų Tarybai skirtame komunikate, ambicingai pavadintame „Europos ekonomikos atkūrimo skatinimas“ ⁽⁷⁾, tarp priemonių, skirtų įveikti dabartinę krizę, didinti paklausą ir kurti naujas darbo vietas Europos Komisija pirmiausia įvardija visuomenės ir ekonominės veiklos vykdytojų pasitikėjimo atkūrimą. Siūlomos priemonės turi duoti apčiuopiamų rezultatų, o ne likti vien gerų ketinimų deklaracijomis.

4.2.2 EESRK nuomone, pagrindinė spręstina problema yra užimtumas ir įmonių likvidumo trūkumas ⁽⁸⁾. Naujausi Tarptautinės darbo organizacijos duomenys rodo, kad nuo krizės pradžios 2007 m. gruodžio mėnesį prarasta apie 40 milijonų darbo vietų (iš jų 7 milijonai vien OECD šalyse), o ateities prognozės yra gana pesimistiškos. Šią socialinę nelaimę galima įveikti tik atkūrus

pasitikėjimą rinkų veikimu ir pasitelkiant viešąsias priemones, skirtas skatinti ekonomikos augimą, konkurencingumą, inovacijas ir užimtumą. Europai reikia tokios ekonominės politikos ir programos, kuri patrauktų įmones ir padėtų joms augti bei kurti naujas darbo vietas.

4.2.3 EESRK visiškai pritaria Komisijos tikslui. Komunikate numatyti principai turėtų būti remiami, nes jie susiję su skubiomis priemonėmis, kurių reikia imtis bankų ir finansų sektoriuose, stiprinant realiąją ekonomiką ir Europos vidaus rinką. Tačiau šie principai atskleidžia tradicinį, o ne naujovišką požiūrį į galimą veikimo kryptį, kai akcentuojamas yra veiksmingesnis sektorių ekonominės politikos priemonių taikymas, kurį tiesiogiai administruoja ir (arba) koordinuoja Europos Komisija.

4.2.4 Norint atkurti Europos piliečių ir įmonių pasitikėjimą Europos institucijų ir nacionalinių valdžios institucijų gebėjimu atlaikyti krizę, būtina pripažinti, kad krizę lėmė ne tik cikliškumas, kad ir koks dramatiškas jis buvo, ar rinkos trūkumai bei nesėkmės.

4.2.5 Krizės, kurią patiria viso pasaulio (ir Europos) ekonomika, savitumo priežastys yra gilesnės ir labiau sisteminio pobūdžio – jos susijusios su etinėmis ir moralinėmis vertybėmis (atskaitingumu, teisėtumu, socialiniu teisingumu). Šios vertybės yra šiuolaikinės visuomenės pagrindas ir lemia jos veiksmus visose ekonominio, socialinio ir pilietinio gyvenimo srityse. Atkuriant pasitikėjimą ekonomikos ir finansų sistemomis nepakanka apsiriboti priemonėmis, skirtomis vien blogai veikusioms rinkos mechanizmams, bet būtina pasitelkti ir Europos makroekonominės ir mikroekonominės priemones.

4.2.6 Komitetas, nors ir pritardamas šiam bendram požiūriui į dabartines problemas, Komisijos komunikate siūlomus sprendimus laiko silpnais ar bent jau nelabai veiksmingais atsižvelgiant į pokyčius, kurių siekiant skatinti valstybių narių ekonomikos augimą reikia imtis įvairiose nacionalinėse gamybos sistemose ir Europos bei tarptautinės politikos lygiu. Būtina atkreipti dėmesį ir į tai, kad šių veiksmų reikia imtis laikotarpiu, kai neigiamas krizės poveikis Europoje (BVP sumažėjo 4,5 proc.) yra didesnis nei JAV, nors šios šalies atsakas į krizę buvo didelė ir vieninga programa bei didesnės apimties ir veiksmingesnės viešosios priemonės. ES turėtų skatinti valstybėse narėse suderintų priemonių taikymą. Todėl ES turėtų parengti antrąjį veiksmų planą – veiksmingesnį ir nuoseklesnį nei pirmasis.

4.2.7 Vien tik Europos ekonomikai atkurti skirtų trumpalaikių ir vidutinės trukmės laikotarpio priemonių klausimu EESRK mano, kad ES ir valstybės narės savo pastangas ir finansinius išteklius turėtų skirti ribotam priemonių skaičiui, tačiau tos priemonės turi padaryti pakankamą poveikį įvairioms rinkoms ir apskritai ekonominės veiklos vykdytojams. Šiomis priemonėmis reikėtų siekti atkurti pasitikėjimą finansų sistemos veikimu, patobulinti pagrindines viešąsias Bendrijos intervencines priemones ir padėti labiausiai nuo krizės nukentėjusioms valstybės narėms, pradedant Rytų Europos šalimis.

⁽⁶⁾ Žr. 3 išnašą.

⁽⁷⁾ COM(2009) 114 galutinis, *Europos ekonomikos atkūrimo skatinimas*, 2009 3 4.

⁽⁸⁾ EESRK nuomonė „Aukščiausiojo lygio susitikimo užimtumo klausimais rezultatai“, OL C 306, 2009 12 16, p. 70.

4.2.8 Pasitikėjimo finansų sistemos veikimu atkūrimas Europos ekonomika gali būti atgaivinta atkūrus finansų rinkų stabilumą ir veikimą, laikantis naujų makro ir mikro lygio priežiūros taisyklių ir taikant naujas tokios priežiūros sistemas, užtikrinančias tinkamą ir atsakingą rinkų veikimą tarptautiniu lygiu. Finansų sistema turi susigrąžinti savo tradicinį, nepakeičiamą ekonominio augimo skatinimo vaidmenį: finansuoti konkrečią ekonominės veiklos vykdytojų (įmonių, namų ūkių, tinklų ir paslaugų, infrastruktūros, aplinkos ir energetikos) veiklą.

4.2.8.1 Neišspręsta lieka problema, susijusi su dideliu – ir deja neišvengiamu – valstybės įsikišimu, kai teikiama parama bankų sistemai. EESRK mano, kad ši padėtis negali užsitęsti ir būtina parengti „atsitraukimo“ nuo tokių valstybės veiksmų strategiją, nuolat nustatant bankams tam tikras sąlygas, pavyzdžiui, atlikti vidaus restruktūrizavimą ir gerinti balanse nurodytų atsargų kokybę ir kiekybę. Tokia strategija turėtų duoti naujų impulsų nepriklausomai ir skaidriai tarptautinei kreditų ir finansų rinkai ir užkirsti kelią pastarųjų įvykių pasikartojimui.

4.2.8.2 Finansinių operacijų kontrolės ir skaidrumo stiprinimo, kurio pageidavo Komisija ir kuris buvo pabrėžiamas G20 šalių susitikime Londone, G8 grupės susitikime Akilos mieste ir G20 grupės susitikime Londone, klausimu bei atsižvelgdamas į Komisijos ir Tarybos paskelbtą pasiūlymą dėl Europos finansų sistemos reformos, EESRK įvertins pateiktą pasiūlymą. Tačiau Komitetas mano, kad jei finansų rinkų priežiūra bus perduota naujai Europos institucijai, jai turi būti suteikti realūs įgaliojimai ⁽⁹⁾.

4.2.8.3 Tai galėtų prisidėti prie galiojančių valstybių narių teisės aktų finansų rinkų priežiūros srityje derinimo proceso ir sustiprinti galimybes taikyti sankcijas.

4.2.9 Europos ekonomikos atkūrimo plano tobulinimas

4.2.9.1 EESRK savo ankstesnėje nuomonėje ⁽¹⁰⁾ pasiūlė nuodugniai peržiūrėti Komisijos pasiūlytą ekonomikos atkūrimo planą atkreipiant dėmesį ne tik į finansinius išteklius, kurie, atsižvelgiant į krizės rimtumą, laikomi nepakankamais, bet ir į kiekvienoje valstybėje narėje ekonomikos atkūrimui skatinti tamkomų priemonių pobūdį ir koordinavimą.

4.2.9.2 Nepriklausomai nuo šiuo metu finansų atžvilgiu prioritetiniais laikomų sektorių (automobilių pramonė, statybų pramonė, MVĮ ir pan.) galimybei pasinaudoti šiomis priemonėmis reikia

nustatyti tokias sąlygas, kurios užtikrintų priemonių nuoseklumą, vienodą įgyvendinimą ir atitikimą bendrosios Europos rinkos taisyklėms.

4.2.9.3 Visiškai nepageidaujama, kad atskiros iniciatyvos, finansuojamos iš Bendrijos biudžeto pagal Europos ekonomikos atkūrimo planą arba valstybių narių lėšomis, skirtomis krizinių situacijų metu padėti sunkumus išgyvenančioms įmonėms, sektoriams ar šalims, koku nors būdu lemtų situacijas, kuriose tam tikroms įmonėms būtų teikiama pirmenybė arba apsauga kitų įmonių sąskaita.

4.2.9.4 Bendroji rinka yra vienas pagrindinių Europos ekonomikos variklių. Jos stiprinimas ir vystymas yra geriausias būdas užtikrinti našių iniciatyvų klestėjimą ir naujų darbo vietų kūrimą. Plane siūlomos Europos ir nacionalinio lygmens koordinavimo ir stebėsenos priemonės turi parodyti Europos visuomenei, kad Bendrija yra pajėgi valdyti finansinę pagalbą Bendrijos teisės aktus atitinkančiu būdu ir labiausiai nuo krizės nukentėjusių teritorijų ir piliečių labui.

4.2.9.5 EESRK mano, kad kalbant apie šias produktyviai ekonomikai remti skirtas priemones, ypatingą dėmesį reikėtų skirti MVĮ (pasitelkiant palankiomis sąlygomis ir supaprastinta tvarka suteikiamų paskolų schemas, žr., pavyzdžiui, Smulkiojo verslo aktą). Europos ekonomikos atkūrimo plane nepakankamai detalios paaiškintos priemonių, skirtų atkurti ekonominę mažų ir vidutinių įmonių veiklą, rūšys. Mažesnių įmonių, kurių bendras indėlis ES užimtumui yra labai svarbus, klausimu, EESRK mano, kad iniciatyvos turėtų būti rengiamos makroekonominėje atskaitos sistemoje, atsižvelgiant į nacionalines ir vietos aplinkybes, sektorių specializacijos lygmenis ir skirtingus poreikius, susijusius su naujais įgūdžiais, novatoriškomis technologijomis bei verslo paslaugų infrastruktūra.

4.2.9.6 Jeigu nebus tinkamos Europos ir nacionalinės MVĮ ateičiai augimo perspektyvų atskaitos sistemos pavojus, kad priemonės bus padrikos ir nesuderintos, kaip jau buvo atsitikę praeityje, o tai gali lemti, jog parama bus teikiama visiems, tačiau iš tiesų niekam nebus padėta plėstis ar tobulinti gaminamų produktų arba teikiamų paslaugų kokybę.

4.2.9.7 EESRK taip pat mano, kad įveikiant krizę galėtų pasitarnauti socialinis dialogas ir derybos, t. y. aktyvesnis įmonių ir socialinės ekonomikos organizacijų dalyvavimas.

4.2.10 Pokyčiai, kurių reikia pagrindinėse ES politikos srityse

4.2.10.1 EESRK mano, kad norint atkurti Europos įmonių patikėjimą, reikia iš esmės keisti Komisijos darbo metodus įgyvendinant Bendrijos politiką svarbiose ekonominėse ir socialinėse

⁽⁹⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl *de Larosière grupės ataskaitos*, OL C 318, 2009 12 23, p. 57. José Manuel Barroso 2009 m. rugsėjo 30 d. kalbėdamas EESRK plenarinėje sesijoje taip pat pareiškė tokią nuomonę.

⁽¹⁰⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl *Europos ekonomikos atkūrimo plano*, OL C 182, 2009 8 4, p. 71.

srityse, ypač sanglaudos politiką. EESRK jau parengė nuomonę ⁽¹¹⁾ dėl šios politikos, kurioje pasiūlė keletą pakeitimų.

4.2.10.2 Dėl rimtos ekonomikos krizės, kuri šiuo metu yra apėmusi visas Europos šalis ir gali tęstis ir 2010 m., būtina imtis esminių struktūrinių fondų (ERPF ir ESF) valdymo reformų ir iš naujo peržiūrėti 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu numatytas priemones. Tas pat taikoma ir BŽŪP. Komisija šiuo metu rengia keletą pasiūlymų, kaip supaprastinti procedūras, paspartinti mokėjimus ir iš naujo nustatyti sritis, kuriose būtų galima taikyti tam tikras sektorių politikos priemones. Tačiau vien šių priemonių nepakanka. Šios priemonės reikalingos siekiant apsaugoti ES sanglaudą, kuriai dėl krizės kilo pavojus.

4.2.10.3 Pastangos, kurias EESRK ragina Komisiją dėti siūlomas priemones pritaikant prie naujų tarptautinės krizės nulemtų aplinkybių, turi būti daug didesnės. Būtina iš esmės pakeisti šias politikos sritis. Be to, persvarstant pagalbos ES regionams, kuriuose susiklosčiusios nepalankiausios sąlygos, sistemą būtina atsižvelgti ir į ryškėjantį konfliktą tarp centrinių ir regioninių valdžios institucijų administruojant krizei įveikti skirtus struktūrinių fondų išteklius.

4.2.10.4 Taip pat kalbant apie sanglaudos politiką, EESRK mano, kad kiekvienai tokia paramą gaunančiai šaliai reikėtų nustatyti konkretaus sektoriaus ir vietos prioritetus, kad skiriant Bendrijos ir nacionalinius išteklius būtų galima daugiausia dėmesio skirti programoms ir projektams, kurie, kaip tikimasi, turės didžiausią ekonominį ir socialinį poveikį. Peržiūrint sanglaudos politikos gaires reikėtų laikytis šių pagrindinių principų: nuosekliai rinktis priemones, Europos ir nacionaliniu lygiu koordinuoti įmonėms skirtas priemones, rengti bendras specialaus mokymo ir naujų gebėjimų ugdymo programas.

4.2.10.5 Trumpai tariant, ši krizė turėtų būti ne tik galimybė ES geriau pasinaudoti turimomis politinėmis priemonėmis, bet ir kurti naujas: gerinti infrastruktūrą ir pradėti rengti aplinkosaugos planą, pasitelkiant **Europos viešąjį finansavimą** (galbūt euroobligacijos) kurti naujus energetikos ir ryšių (kaip antai plačiajuosčio ryšio) **Europos tinklus**. Tai ypatingai paskatintų ekonomikos atkūrimą.

4.2.10.6 EESRK mano, kad tai išskirtinė proga surengti išsamią diskusiją dėl dabartinės struktūros Bendrijos biudžeto, apsvarstant kokybinius ir kiekybinius aspektus bei aptarti – galbūt pasitelkiant ekspertų grupę – **fiskalinę politiką**. Tai nepaprastai svarbus ekonomikos augimui ir plėtrai klausimas, kurio nebegalima ilgiau vengti arba naudoti kaip ekonominio ir socialinio dempingo Europos lygmeniu priemonės.

4.2.11 Parama labiausiai nuo krizės nukentėjusioms valstybės narėms, pradedant Rytų Europos šalimis

4.2.11.1 EESRK mano, kad Komisija turėtų sukurti jei ne specialų fondą labiausiai nuo krizės nukentėjusioms šalims (pasiūlymas, kurį didžiausią įtaką turinčios ES šalys atmetė), tai bent jau parengti ir iš Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko (ERPB) lėšų finansuojamą finansinių priemonių paketą, skirtą iniciatyvoms stabilizuoti silpniausias ES nacionalines ekonomikas, kaip tai jau pradėta daryti. Šiuo atveju, ypatingą dėmesį reikėtų skirti Europos Rytuose esančioms valstybėms narėms. Todėl šiam tikslui reikėtų skirti specialų finansavimą. Specialus finansavimas šioms šalims reikalingas dėl keleto priežasčių. Kitaip kyla pavojus, kad žlugęs plėtros procesas – antrasis integracijos ramstis (pirmasis yra bendroji rinka).

4.2.11.2 Per artimiausius mėnesius (ir metus) ES susidurs su situacijomis, iš kurių bus nepaprastai sunku rasti išeitį: ekonomikos ir užimtumo krize, socialiniais konfliktais, institucinėmis reformomis, valstybių narių skirtumais. Negalima pamiršti ir vis didėjančio politinių partijų, daugelio ES šalių nacionalinių vyriausybių euroskeptiškumo ir visuomenės, kuri yra nepatenkinta Europos lygiu priimamais sprendimais, nuomonės.

4.2.11.3 Jei ES ims spręsti silpniausių šalių problemas padėdama joms įveikti sunkumus, bus galima atkurti pasitikėjimą Europos ekonominiu ir socialiniu modeliu bei jos gebėjimu surasti tinkamus sprendimus, kurie būtų naudingi visoms valstybėms narėms.

4.2.11.4 Daugelio Rytų Europos šalių kredito, finansinių paslaugų ir gamybos sektorių krizė nėra tokios didelės apimties, kad ES nesugebėtų jos įveikti. Didelė dalis šios veiklos buvo pradėta padedant 15 ES valstybių narių ir joms tiesiogiai investuojant, todėl sunku suprasti, kad po derinimo proceso, kurį Rytų Europos šalys turėjo atlikti norėdamos tapti visateisėmis narėmis, pagal „kiekvieno konkretaus atvejo“ politiką būtų taikomos tik minimalios ir nereikšmingos ekonominės priemonės. Tai būtų strateginė klaida, kurios nepavyktų ištaisyti per trumpą ar vidutinės trukmės laikotarpį, ir rimtas politinio trumparegiškumo atvejis, galintis ateityje kelti pavojų Europos integracijai.

4.3 Pagalba Europos visuomenei

4.3.1 Pasibaigus krizei „išsivyras nauja pusiausvyra, tačiau ji nesieks buvusio lygio: turime būti pasirengę susitaikyti su žemesniu gyvenimo lygiu“. Jei ši prognozė pasitvirtins ⁽¹²⁾, vienintelis tikrai aiškus dalykas bus, kam (kad ir trumpą, kaip tikimasi, laiką) teks susitaikyti su dar „blogesnėmis“ gyvenimo sąlygomis.

⁽¹¹⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui apie derybų dėl sanglaudos politikos strategijų ir programų 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu rezultatus, OL C 228, 2009 9 22, p. 141.

⁽¹²⁾ John Nash, Nobelio ekonomikos premijos laureatas, 2008 m. spalio mėn.

4.3.2 Būtina užkirsti kelią tam, kad įmonėms ir darbuotojams ir toliau nebereikėtų dengti rinkos išsaugojimo išlaidų, kai tuo tarpu kapitalas nekludomai keliaus į saugesnes rinkas, išsisukdamas nuo mokesčių administratorių. Kitaip mes galime susidurti su tolesne darbo užmokesčio erozija, kuri gali lemti tai, kad rinkos ekonomika praras savo socialinį teisėtumą. Norint to išvengti reikia stiprinti ir plėsti Europos socialinės rinkos ekonomikos modelį, pagrindinį vaidmenį ekonomikos sistemoje vėl suteikiant žmonėms.

4.3.3 Todėl EESRK mano, kad siekiant geresnio koordinavimo ir norint išvengti su bendrąja rinka nesuderinamų skirtumų, šalių vyriausybės ir ES daugiau dėmesio turėtų skirti ir fiskalinei politikai. Be to, pirmenybę reikėtų teikti toms reformoms, kuriomis plečiama mokestinė bazė, o ne didinami mokesčių tarifai, labiau atsižvelgiant į gerovę, o ne verslo veiklą ir darbo našumą.

4.3.4 Taip pat būtina užkirsti kelią tam, kad finansų krizė turėtų didelį poveikį valstybių narių pensijų sistemoms, kaip tai atsitiko JAV, kur dėl rizikos draudimo fondų krizės kai kurie pensijų fondai patyrė didelių nuostolių. Tai atitinkamai sumažino su šiais fondais pensijų sutartis sudariusių darbuotojų santaupų vertę. EESRK mano, kad siekiant apginti Europos piliečių ir darbuotojų interesus reikia imtis priemonių kurti reguliavimo sistemą ir pensijų modelį.

4.3.5 Didėjanti neteisybė ir nelygybė jau sumažino ir gali dar labiau sumažinti laisvės erdvę, gali kelti grėsmę Europos šalių demokratijai, ypač ES, kuri dar turi įveikti didelį „demokratijos deficitą“; tai mažų mažiausiai pakenks naujųjų skurdžių sutarimui dėl politinių priemonių, kurias reikia įgyvendinti krizei įveikti ir darniam vystymuisi skatinti.

4.3.6 EESRK mano, kad ES tai yra puiki proga labiausiai nuo krizės nukentėjusiems žmonėms, įmonėms ir darbuotojams skirtomis praktiškoms ir konkrečiomis iniciatyvomis pademonstruoti savo tiesioginį ryšį su Europos piliečiais.

4.3.7 Tai reikėtų daryti laikantis teisių apsaugos nuostatų, todėl ES turi turėti galimybę socialinėje politikoje imtis priemonių savo iniciatyva. Socialinis klausimas turi būti visapusiškai apsvastytas 4.4.3 punkte nurodytame strateginiame susitarime. Priemonių reikia imtis ir ekonominės politikos srityje (įskaitant specialų Lisabonos strategijos finansavimą) bei teikiant paramą labiausiai nukentėjusioms įmonėms. Šią paramą ES turi teikti kartu su valstybėmis narėmis (žr. 4.2 punktą).

4.3.7.1 Reikia imtis struktūrinių priemonių, nes tik taip darbo rinka taps pasiekiamesnė ir įtraukesnė, taip pat reikia Europos lygiu suderinti taisykles, reguliuojančias Europos socialinio fondo lėšų naudojimą, supaprastinančias procedūras ir paankstinančias mokėjimus.

4.3.7.2 Būtina skatinti įmones, kurios įsipareigoja įgyvendinti ir laikytis socialinės atsakomybės principo Europoje ir socialinių nuostatų už jos ribų.

4.3.8 EESRK ragina Komisiją kartu su Europos socialiniais partneriais imtis visų įmanomų priemonių (be kita ko ir ekonominių paskatų, pavyzdžiui, pasitelkiant struktūrinius fondus) ir skatinti susitarimus ir (arba) ieškoti sprendimų, kurie padėtų mažinti krizės poveikį įmonėms ir darbuotojams, *inter alia* taikant ir dalijan-tis kai kuriose šalyse pasitvirtinusia gerąja praktika.

4.3.9 EESRK ragina Tarybą imtis reikalingų priemonių parengti *Europos elgesio kodeksą*, nustatantį, kuriose srityse veikti, kad būtų sumažinti pajamų skirtumai ir skatinamas naujasis paskirstymo teisingumas – ir ne tik finansų sektoriuje. Pajamų skirtumai padidėjo visiškai neproporcingai ir be jokio pateisinimo. Pageidautina šiuo klausimu priimti Europos susitarimą, kuriame dalyvautų visos suinteresuotosios šalys.

4.4 Politinės ir piliečiams artimos ES kūrimas

4.4.1 EESRK nuomone, krizei įveikti ES reikia sprendimų priėmimo priemonių, kurių ji šiuo metu neturi. Tai pagrindinė ES neveiklumo priežastis, dėl kurios kyla jos atotrūkis nuo didžiųjų ekonominės veiklos dalyvių – Kinijos ir JAV. Todėl EESRK mano, kad ES turėtų pati pasirūpinti konkrečiomis veikimo priemonėmis, net jeigu jos būtų laikinos. To reikia, kad šių esminių permainų metu padarytas darbas ir įsipareigojimai nenueitų niekais.

4.4.2 **Politinis valdymas.** EESRK nuomone, viena pagrindinių dabartinės krizės priežasčių yra politikų nevieningumas ir jų klaidos. Neturėdami vieningos vizijos politikai negalėjo imtis veiksmų ir galiausiai atsisakė lyderio vaidmens pasauliniu ir Europos lygiu. Tokio elgesio rezultatus dabar aiškiai matome.

4.4.2.1 **Tarptautinis valdymas.** ES iki šiol neturi bendros užsienio politikos nei nuosavų įgaliojimų įveikti krizę, tačiau siekiant kompensuoti kitų ekonominių ir politinių blokų įtaką sprendimų priėmimo procese jai būtinai reikia kalbėti vienu balsu, bent jau atstovaujant euro zonai, tarptautiniuose forumuose, o ypač organizacijose, kurias ketiname reformuoti. ES yra didžiausia prekių ir paslaugų rinka pasaulyje ir didžiausia valstybės finansuojamos vystomosios pagalbos neturtingiausioms šalims teikėja. Jos valiuta, euras, yra antroji tarptautinė rezervų valiuta. Taigi, daugeliu aspektų ES yra ekonominė milžinė, tačiau vertinant jos gebėjimą priimti tarptautinio lygmens sprendimus, ji tėra politinė nykštukė. Tai paradoksas, kurio Europos visuomenė tikrai negali suprasti. Paprasčiausiai reikia, kad Europos pasiūlymai ir vertybės darytų didesnę įtaką pasaulinei politikai.

4.4.2.2 Todėl valstybių ir vyriausybių vadovai turi turėti pakankamai drąsos pripažinti šį trūkumą ir stengtis jį pašalinti. Šiuo metu jie elgiasi kaip komanda be kapitono, o ekonominė ir politinė tokios padėties kaina yra labai didelė. Kad tuo išitikintume, nebūtina remtis istorikais ir (arba) ES steigėjais („Jei Europa kada nors susivienytų, begalinis būtų jos 400 milijonų piliečių džiaugsmas, gerovė ir triumfas“ – Winston Churchill, 1946 m.). Reikia nedelsiant imtis veiksmų parengti įpareigojančius krizių valdymo susitarimus, kurie vėliau galėtų tapti Bendrijos metodais, o ne atvirkščiai, kaip tai vyksta dabar.

4.4.3 **Ekonominis valdymas.** Pagrindinis tikslas turi būti aprūpinti ES priemonėmis, kurias taikant galima parengti ir tobulinti bendras makroekonomikos ir sektorių politikos gaires (bent jau euro zonoje, kuri darytų teigiamą poveikį visoms 27 šalims). Kitaip tariant, pradedant euro zona reikėtų papildyti bendrą Europos pinigų politiką bendra ekonomine politika, kuri negali apsiriboti vien koordinavimu ir kuri suteikia priemonių Europai strategiškai svarbiose srityse (aplinkosaugos, energetikos, inovacijų, imigracijos, užimtumo, sanglaudos ir pan.). Reikėtų parengti naują **Europos ekonomikos augimo, tvaraus vystymosi, konkurencingumo ir užimtumo paktą**. Jame turėtų būti ypač akcentuojama socialinė ir aplinką tausojanti rinkos ekonomika bei siekiama sukurti bendrąją rinką, kaip numatyta Lisabonos strategijoje.

4.4.4 **Socialinis valdymas.** Tarp pagrindinių Europos pakto tikslų turėtų būti ir socialinė bei sanglaudos politika. ES turi turėti daugiau erdvės veikti socialinės politikos srityje ⁽¹³⁾, kad pagrindinėms socialinėms teisėms nustatytų „mažiausią būtiną ribą“ arba būtiną standartą. Dėl visų šių priežasčių reikia kurti daugiau galimybių veikti turinčią Europą. Pirmiausia Komitetas turėtų priminti, kad ES iš pradžių buvo ekonominis projektas (EAPB, EEB ir euro) su politiniais tikslais.

4.4.5 Todėl EESRK mano, kad šiuo metu būtina didinti visuomenės, ypač jaunimo, dalyvavimą Europos integracijos procese, išbandant naujas piliečių dalyvavimo formas. Šis klausimas neturėtų būti paliktas likimo valiai. Pavyzdžiui, visuomenės nuomonę iš esmės būtų galima pakeisti, jei ES pateiktų veiksmingą ir svarbų pasiūlymą, kuriame pagrindinis vaidmuo tektų piliečiams ir kuriame būtų siūlomi nauji būdai, kaip įtraukti visuomenę į Europai svarbių politinių sprendimų priėmimo procesą. Tai būtų puikus būdas sutelkti Europos visuomenę ir jos institucijas bei padėtų sumažinti ES demokratijos deficitą. Tai labai svarbus klausimas Sąjungos ateičiai. Jo sprendimo nebegalima atidėlioti, nepaisant to, kad Lisabonos sutartis jau yra nedidelis žingsnis šia kryptimi.

4.4.6 Didelį indėlį siekiant šio tikslo gali įnešti Europos pilietinė visuomenė, kuri varta daugiau nei tik kartkartėmis būti paminėta, ir nebegali būti laikoma atskira sritimi ar „figos lapeliu“ kam nors pridengti. Tai iššūkis EESRK ir jo *Programa Europai*.

2009 m. gruodžio 16 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

⁽¹³⁾ José Manuel Barroso 2009 m. rugsėjo 30 d. kalbėdamas EESRK plenarinėje sesijoje taip pat pareiškė tokią nuomonę.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Bendrų veiksmų dėl geresnių mokslo darbuotojų karjeros ir judumo galimybių Europos Sąjungoje

(2010/C 255/03)

Vienintelis pranešėjas **Pedro ALMEIDA FREIRE**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. liepos 16 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Bendrų veiksmų dėl geresnių mokslo darbuotojų karjeros ir judumo galimybių Europos Sąjungoje.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2009 m. lapkričio 10 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Pedro Almeida Freire.

458-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2009 m. gruodžio 16–17 d. (2009 m. gruodžio 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 174 nariams balsavus už ir 8 susilaikius.

1. Rekomendacijos

- Žmogiškųjų išteklių mokslo ir technologijų srityje Europoje tobulinimas ir judumo skatinimas yra svarbūs veiksniai siekiant sukurti Europos mokslinių tyrimų erdvę ir užtikrinti, kad ES ir toliau būtų konkurencinga pasaulyje bei pajėgtų atremti ateityje jai teksiančius pagrindinius iššūkius.
- Būtina imtis skubių priemonių švietimo, mokslinių tyrimų, darbo ir socialinės apsaugos politikos koordinavimui pagerinti, kad būtų užtikrintas darnus švietimo, mokslo ir socialinės politikos priemonių vystymas siekiant įgyvendinti Europos tikslus šioje srityje.
- Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas siūlo patobulinti ir geriau koordinuoti esamas žmogiškųjų išteklių programas, skatinti judumą ir visų pirma pasinaudoti diskusijų dėl Aštuntosios bendrosios mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos programos atverta galimybe, be kitų priemonių, akcentuoti žmogiškojo kapitalo aspektą ir paskatinti sukurti pagrindą aukštajam mokymui mokslinių tyrimų srityje.
- EESRK siūlo įkurti Europos žmogiškųjų išteklių mokslo ir technologijų srityje stebėsenos centrą, kuris kauptų, analizuotų ir teiktų išsamią ir palyginamą informaciją apie laimėjimus šioje srityje ir nacionalinę žmogiškųjų išteklių politiką Europoje bei visame pasaulyje.
- EESRK ragina imtis suderintų veiksmų siekiant pagerinti mokslo darbuotojų karjeros ir judumo galimybes ES: užtikrinti geresnės įdarbinimo ir karjeros vystymo sąlygas, visų pirma spręsti įdarbinimo, karjeros raidos ir socialinių teisių klausimus.
- Galiausiai EESRK ragina naujame Europos naujovių pakte, kurį ES ketina parengti, ir persvarstant Lisabonos strategiją deramai atsižvelgti į būtinybę išplėsti žmogiškuosius išteklius mokslo ir technologijų srityje bei užtikrinti tinkamą jų kvalifikaciją.

2. Įžanga

2.1 Mokslinių tyrimų, technologijų plėtros ir inovacijų politikos kryptys atlieka vis didesnę vaidmenį įgyvendinant Lisabonos strategiją tiek Bendrijos, tiek nacionaliniu lygmenimis.

2.2 Naujas impulsas, kurį gavo Europos mokslinių tyrimų erdvė ir, šiuo požiūriu, žmogiškojo kapitalo vystymas pagal Europos konkurencingumo, augimo ir užimtumo strategiją, liudija, jog norint sėkmingai įgyvendinti strategiją, reikia daugiau žmoniškųjų išteklių mokslo ir technologijų srityje ir didesnio judumo Europoje.

2.3 Europos Sąjunga ketina parengti naują inovacijų strategiją. Ji bus labiau integruota ir socialiai orientuota, joje pagrindinis dėmesys bus skiriamas žinių trikampiui. Žmonės atlieka pagrindinį vaidmenį užtikrinant, kad ES ir toliau būtų konkurencinga pasaulyje ir pajėgtų spręsti ateinančiais dešimtmečiais jai teksiančius uždavinius.

2.4 Valstybių ir vyriausybių vadovai vis labiau pripažįsta, kad laisvas žinių judėjimas ir judumas yra svarbiausi ES švietimo ir mokslinių tyrimų politikos bei Europos bendradarbiavimo veiksniai. Spręsti šiuos uždavinius stengiamasi pasitelkiant įvairias (atitinkamų veiklos sričių) Europos programas, visų pirma: – programą *Erasmus*, skirtą aukštosiose mokyklose studijuojančio jaunimo judumui, – programą *Erasmus Mundus*, skirtą bendradarbiavimui su trečiosiomis šalimis stiprinti skatinant bendrą magistrantūrą ir doktorantūrą bei aukštojo mokslo įstaigų partnerystę, – Bendrąją mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos programą, kurią įgyvendinant pagrindinį vaidmenį atlieka speciali programa *People*, skirta mokslininkų judumui,

labiausiai žinoma dėl vadinamųjų *Marie Curie* veiksmų. Bolonijos proceso tikslas – propaguoti aukštojo mokslo europinį mastą, skatinti judumą ir bendradarbiavimą šioje srityje. Vis dėlto nepaisant esamų programų ir įdėtų pastangų visuotinai pripažįstama, kad dar daug ką reikia nuveikti.

2.5 Pratešdamas nuomonę dėl Komisijos komunikato „Geresnės karjeros ir judumo galimybės. Mokslo darbuotojams skirta Europos partnerystė“⁽¹⁾, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas nusprendė parengti šią nuomonę savo iniciatyva, norėdamas dar kartą prisidėti prie žmogiškojo kapitalo vystymo Europos Sąjungoje strategijos ir paremti naują mokslinių tyrimų politiką bei inovacijų strategiją, kuriomis atsižvelgiama į žmogiškuosius išteklius įgyvendinant integracijos politiką (Komitetas visada buvo jos šalininkas) ir socialinės politikos darbotvarkę.

2.6 2010 m. bus atnaujinta Lisabonos strategija ir parengtas naujas Europos inovacijų planas kartu su nauja Europos mokslinių tyrimų erdvės 2020 m. vizija.

2.7 Ekonomikos krizės sąlygomis nacionalinėse ir ES politikos darbotvarkėse ir toliau daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama pastangoms užtikrinti didesnes tiek viešojo, tiek privačiojo sektoriaus investicijas į mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą bei žmogiškųjų išteklių plėtrą mokslo ir technologijų srityje.

2.8 Todėl būtina skubiai užsibrėžti bendrus tikslus ES lygiu ir skatinti priemones, kurios padėtų mokslinių tyrimų ir technologijų srityje užtikrinti tokį žmogiškųjų išteklių lygį, kuris būtinas ES išsikeltiems plataus užmojo tikslams pasiekti.

2.9 Šiais tikslais siekiama užtikrinti stabilų jaunimo, studijuojančio mokslinių tyrimų ir technologijų srityje (pradedant matematika ir gamtos mokslais, baigiant inžinerija ir visuomenės bei humanitariniais mokslais), skaičiaus augimą ir padidinti šių specialybių doktorantų skaičių, visų pirma sudarant palankias galimybes moterims mokslininkėms ir užtikrinant tokias sąlygas, kurios padėtų Europai toliau išlikti patraukliai mokslinių tyrimų ir technologijų srityje kvalifikuotiems žmogiškiems ištekliams, kad būtų atkurta transatlantinių santykių pusiausvyra ir užtikrintas teigiamas srautų tarp Europos ir likusio pasaulio balansas. Tai nauji tikslai, kurie turėtų atnaujinti Lisabonos darbotvarkę šiuo klausimu.

2.10 Norėdama įgyvendinti šiuos tikslus Europa turės įkurti išskirtinio lygio žinių centrus ir tinklus, kurie galėtų pritraukti geriausius pasaulio specialistus ir išplėsti socialinę švietimo ir kultūros bazę mokslinių tyrimų ir technologijų srityje.

3. Būtinybė parengti tvirtas Europos ir nacionalines politikos gaires žmogiškųjų išteklių klausimams spręsti mokslinių tyrimų ir technologijų srityje

3.1 EESRK pripažįsta, kad puikių galimybių suteikia žaliąją knygą dėl Europos mokslinių tyrimų erdvės (EMTE)⁽²⁾, kurioje teigiama, kad vienas pagrindinių EMTE prioritetų – Europos mokslo darbuotojų partnerystės, suteikiančios geresnių karjeros ir judumo galimybių, ir pirmiau minėtas Komisijos komunikatas, dėl kurio Komitetas parengė nuomonę. Čia pateikiama nuomone EESRK siekia žengti dar toliau ir paremti pasiūlymus, pateiktus 2009 m. balandžio 30 d. paskelbtame dokumente „Europos partnerystė, skirta karjeros mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros srityse patrauklumui padidinti ir mokslininkų judumo sąlygoms Europoje pagerinti. Siūlomi prioritetiniai veiksmai“, kurį su kolegomis parengė Portugalijos mokslinių tyrimų, technologijų ir aukštojo mokslo ministras José Mariano Gago ir Liuksemburgo darbo ir užimtumo ministras François Biltgen⁽³⁾. Komitetas ketina konkrečiais veiksmais skatinti ES politikos pažangą žmogiškųjų išteklių klausimu mokslo ir technologijų srityje.

3.2 EESRK pripažįsta, kad šioje srityje ES lygiu jau padarytas didžiulis darbas. Komitetas šiuo klausimu parengė keletą nuomonių savo iniciatyva su šia tema susijusiose srityse.

3.3 Žmogiškųjų išteklių mokslo ir technologijų srityje klausimas yra neatsiejamas nuo ES strategijos šia tema nuo 2000 m. kovo mėn. 2002 m. Barselonos aukščiausiojo lygio susitikime buvo nustatytas Europos tikslas iki 2010 m. padidinti moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai (MTTP) skirtą procentinę BVP dalį iki 3 proc. Buvo manoma, kad tokiu būdu žmoniškieji ištekliai pasipildys maždaug puse milijono mokslo darbuotojų⁽⁴⁾.

3.4 Šie skaičiai rodo, kad šioje srityje būtina formuoti bendrą Europos lygio politiką, kuri peržengtų valstybių narių politikos „atvirąjį koordinavimo metodą“ ir kuri padėtų keisti mokslo darbuotojų, visų pirma jaunų mokslo darbuotojų, darbo sąlygas ir karjeros galimybes, t. y. spręsti įdarbinimo, karjeros raidos ir socialinių teisių klausimus.

3.5 Nors iš investicijoms į MTTP skiriamų 3 proc. BVP 2 proc. skirs privatusis sektorius, negalima tikėtis, jog pramonė šią naštą pakels viena pati, tad didelė atsakomybė šiuo klausimu tenka vyriausybėms. Kadangi daugiausia darbo galimybių mokslo darbuotojams suteikia pramonė, siekiant įgyvendinti tikslus, susijusius, pavyzdžiui, su paskatomis pagrindiniuose Europos ekonomikos sektoriuose kurti įmonių tinklus ir branduolius, reikia Europoje sudaryti geresnes sąlygas privačiame sektoriuje, įskaitant mažas ir vidutinės įmones, atliekantiems moksliniams tyrimams.

(2) Žalioji knyga „Europos mokslinių tyrimų erdvė. Naujos perspektyvos“, COM(2007) 161 galutinis, 2007 m. balandžio 4 d.

(3) Tarybos dok. 10003/08, 2009 m. gegužės 18 d.

(4) Žr. Žmogiškųjų išteklių mokslo ir technologijų srityje Europoje aukšto lygio grupės 2004 m. ataskaitą, Europos Bendrijos, 2004 m.

(1) OL C 175, 2009 7 28, p. 81.

3.6 Viešojo finansavimo mokslo darbuotojams lygis Europoje vis dar gerokai mažesnis, nei JAV ir Japonijoje. Todėl įdarbinimo sąlygos ir perspektyvos viešajame sektoriuje turėtų būti įtrauktos į Europos vyriausybės mokslo politikos tikslus. Be to, pagal bendram gyventojų skaičiui tenkantį mokslo darbuotojų skaičių ES labai atsilieka nuo JAV ir Japonijos: ES 1 000 gyventojų tenka maždaug 6 mokslo darbuotojai, o Japonijoje ir JAV 1 000 gyventojų – maždaug 9–10 mokslo darbuotojų.

3.7 Aukštojo mokslo įstaigos, kurioms tenka didžiausia atsakomybė už mokslo darbuotojų rengimą, turėtų atsinaujinti, kad švietimą ir mokymą geriau įtrauktų į mokymo programas ir sėkmingiau bendradarbiautų su pramone siekdamas tobulinti mokymąsi visą gyvenimą. Iš tikrųjų šios įstaigos turi pakeisti savo požiūrį šiuo klausimu, kadangi jų uždavinys – rengti žmogiškuosius išteklius žinių visuomenei. Jos turi pertvarkyti mokymo programas, vykdyti mokymą susiedamos jį su pramonėje vykdomais moksliniais tyrimais ir technologijų plėtra, teikti naujų galimybių net ir vėlai pradėjusiems mokslininko karjerą, užtikrinti geresnes galimybes moterims, etninėms mažumoms ir nepalankioje padėtyje esančioms grupėms, įskaitant asmenis, turinčius specialių poreikių, kuriems moksliniai tyrimai ir žinios galbūt yra socialinės pažangos ir asmeninio tobulėjimo šiuolaikinėje visuomenėje priemonė.

3.8 Ne tik antrosios, bet ir pirmosios pakopos studentai vis dar nepakankamai įtraukiami (taip pat ir privačiame sektoriuje) į mokslinių tyrimų veiklą, kuri būtų traktuojama kaip įprasta mokymo programos dalis. Šis įtraukimas turėtų būti skatinamas.

3.9 Taip pat reikia imtis priemonių, kad mokslo darbuotojų, inžinierių ir technologijų specialistų profesija jaunimui būtų patrauklesnė nepamirštant ir socialinių bei humanitarinių mokslų. Profesinė veikla pramonės sektoriuje ir universitetuose ar viešajame sektoriuje labai skiriasi, tačiau koordinatorių vaidmens šioje srityje turėtų imtis nacionalinės vyriausybės ir Europos Komisija. Tai svarbus Europos mokslinių tyrimų erdvės kūrimo ir ES klestėjimo bei konkurencingumo ateityje veiksnys.

3.10 Mokslinis švietimas – kitas svarbus veiksnys, kadangi jis gali skatinti vaikų ir jaunuolių smalsumą bei domėjimąsi mokslinė karjera. Kad Europos mokslinių tyrimų erdvę lydėtų sėkmė, itin svarbu daug dėmesio skirti kvalifikacijai ir švietimo kokybei jau pradinėse ir vidurinėse mokyklose vykdančias eksperimentinę veiklą, mezgant ryšius su mokslo pasauliu ir pramone, taip pat užtikrinant pačių mokytojų tinkamą pasirengimą ⁽⁵⁾.

3.11 Jau pripažinta, kad mokslo populiarinimo ir propagavimo strategijos yra ypač svarbios siekiant, kad plačioji visuomenė geriau suprastų mokslo klausimus, ir norint priartinti mokslą prie visuomenės apskritai, ypač prie jaunimo. Vis dėlto Europos lygmeniu taip pat reikėtų didesnių paskatų remiant bendras iniciatyvas, kadangi jos labai svarbios, ypač globalizuotame pasaulyje, kuriame būtina suprasti ginčytinus klausimus ir gebėti supažindinti su mokslo laimėjimais.

3.12 Moterų mokslo srityje klausimas – dar vienas nepaprastai svarbus veiksnys. Nors per pastaruosius 20 metų moterų skaičius šiame sektoriuje gerokai išaugo, jos vis dar menkai atstovaujamos daugelyje mokslinių tyrimų sričių daugelyje šalių, juo labiau kad jos vis dar paprastai neužima vadovaujančių pareigų. Europos Komisija ir kai kurios valstybės narės jau ėmėsi svarbių žingsnių šioje srityje, tačiau dar daug kas liko nenuveikta. Moterys tebėra pats akivaizdžiausias mokslo darbuotojų šaltinis siekiant didinti žmogiškuosius išteklius mokslo ir technologijų srityje, nors dabartinės skatinamosios priemonės ne itin sėkmingai susieja mokslo politiką su moterimis palankia socialine ir ekonomine politika.

3.13 Vykstant diskusijoms apie žmogiškuosius išteklius mokslo ir technologijų srityje, neturėtų būti pamiršamas Europos mokslinių tyrimų erdvės tarptautinis aspektas ⁽⁶⁾. ES turėtų konkuruoti tarptautiniu mastu, kad pritrauktų geriausiai kvalifikuotus žmogiškuosius išteklius ir, užtikrindama geresnę nacionalinės ir Bendrijos politikos koordinavimą, sudarytų jiems palankias sąlygas likti Europoje. Vis dėlto kiekviena iniciatyva turėtų būti paremta bendradarbiavimu siekiant skatinti žinių judėjimą ir perdavimą, taip pat judumą, tam, kad būtų užtikrintas abipusiškumas, be to, visų pirma besivystančių šalių mokslo darbuotojams turėtų padėti kelti kvalifikaciją jų kilmės šalyje.

4. Būtinybė imtis konkrečių politikos priemonių siekiant sparčios pažangos žmogiškiesiems ištekliams mokslo ir technologijų srityje skirtoje Europos darbotvarkėje

4.1 Komitetas norėtų pabrėžti bendro Europos požiūrio ir konkrečių politikos priemonių, kurių tikslas – sparti pažanga žmogiškųjų išteklių mokslo ir technologijų srityje, svarbą.

4.2 Dar kartą patvirtindamas tai, ką išdėstė savo nuomonėje dėl Komisijos komunikato dėl mokslo darbuotojams skirtos Europos partnerystės, ypač dėl mokslo darbuotojų įdarbinimo ir tinkamų įdarbinimo sąlygų, EESRK mano, kad tvarus ir pastovus vystymasis ES būtų pageidautinas ir įmanomas ir kad jis prilygtų vidutiniam metiniam 5 proc. augimui per artimiausius dešimtį metų.

⁽⁵⁾ Žr. leidinius: *Encouraging Student Interest in Science and Technology Studies*, Global Science Forum, OECD, 2008 m., *Mathematics, Science and Technology Education Report, The Case for a European Coordinating Body*, European Roundtable of Industrialists (ERT), 2009 m. rugpjūčio mėn.

⁽⁶⁾ 2009 m. birželio 11 d. EESRK nuomonė dėl Komisijos komunikato *Tarybai ir Europos Parlamentui „Strateginis Europos tarptautinio mokslinio ir technologinio bendradarbiavimo planas“*. Pranešėjas Gerd Wolf (OL C 306, 2009 12 16, p. 13.).

Tokiu būdu dabartinis žmogiškųjų išteklių mokslo ir technologijų srityje lygis per dešimtmetį išaugtų daugiau nei 50 proc. Komitetas siūlo minėtas priemones taikyti konkrečiai šiose srityse:

4.2.1 didinti jaunuolių, besirenkančių studijuoti su mokslu ir technologijomis susijusius dalykus, skaičių ir dalį;

4.2.2 didinti doktorantūros studijas besirenkančių absolventų skaičių ir dalį, įvairinti doktorato profilius ir griežtinti kokybės kontrolės priemones;

4.2.3 pritraukti į Europos įstaigas ir išlaikyti jose daugiau mokslo ir technologijos studentų iš Europos ir viso pasaulio ir padvigubinti ne kilmės šalyje daktaro laipsnį gavusių studentų skaičių;

4.2.4 dar kartą akcentuoti būtinybę sudaryti teises, administracines ir finansines sąlygas, kurios paskatintų įgyvendinti pirmiau nurodytas priemones derinant mokslinių tyrimų ir užimtumo bei socialinę politiką.

4.3 Iš tikrųjų su mokslu ir technologijomis susijusius dalykus besirenkančių jaunuolių skaičius daugelyje Europos šalių išaugo, nors jų procentinė dalis palyginti su bendru studentų skaičiumi liko nepakitusi. Paskatinti jaunimą domėtis mokslu ir technologijomis būtų galima įvairiomis priemonėmis: – gerinant mokslo ir technologijų dėstymo kokybę, padedant kurti mokslinius mokyklų, mokslo dalykų mokytojų ir mokslo darbuotojų nacionalinius ir tarptautinius tinklus, – remiant mokslo propagavimo priemones ir išplečiant mokslo ir technologijų plėtros socialinį pagrindą, visų pirma steigiant mokslo centrus ir mokslo muziejus, – teikiant informavimo paslaugas ir akademinio bei profesinio orientavimo paslaugas, atitinkančias socialinius poreikius, susijusius su mokslo ir technologijų kursais.

4.4 Nekalbant apie kokybės užtikrinimą, kitas neatidėliotinas uždavinys turėtų būti įgyvendinti skatinamąsias priemones, kurios padėtų padidinti doktorantų skaičių ir įvairinti jų profilius, jei reikia, įtraukiant pramonę. Šiuo tikslu reikėtų imtis priemonių siekiant: – padidinti doktorantų stipendijų, skirtų laimėjus nacionalinius ar tarptautinius konkursus, procentinę dalį, – paskatinti trečiųjų šalių absolventus stoti į doktorantūros studijas Europoje, – akcentuoti dabartinę doktorantūros studijų svarbą siekiant aukšto kompetencijos lygio daugelyje sričių, susijusių ne tik su mokslinio karjera.

4.5 Pritraukti užsienio studentus turėtų būti siektinas tikslas, todėl reikėtų: – gerinti ir skatinti studentų, mokslo darbuotojų ir mokytojų judumą tarp įstaigų, sektorių ir tarp valstybių, ypač tarp

mokslo ir pramonės sektorių, – propaguoti atvirą, konkurencingą ir skaidrų mokslo darbuotojų įdarbinimą, – gerinti mokslo darbuotojų šeimų gyvenimo sąlygas ir sudaryti geresnes sąlygas mokslo darbuotojų partneriams patekti į darbo rinką, – gerokai sumažinti biurokratinės kliūtis viešajam mokslinių tyrimų finansavimui.

4.6 Mokslo darbuotojų darbo ir įdarbinimo sąlygų gerinimas yra pagrindinis veiksnys skatinant judumą ir domėjimąsi mokslinė karjera bei didinant moterų, dirbančių mokslinių tyrimų srityje, procentinę dalį, sykiu užtikrinant joms tinkamą socialinę apsaugą. Geresnės galimybės sudaryti darbo sutartis, kad mokslininko karjera būtų konkurencingesnė ir patrauklesnė, taip pat tinkamos įsidarbinimo sąlygos vyrams ir moterims, įskaitant motinystės ir vaiko priežiūros atostogas bei kitas socialinės apsaugos priemones mokslo darbuotojų judumui skatinti, yra svarbūs bet kokios mokslinių tyrimų ir inovacijų politikos sėkmės veiksniai.

4.7 EESRK remia valstybių narių pastangas apsvaistinti galimybę priimti reikiamas priemones, kad mokslo darbuotojams būtų paprasčiau perkelti teises į papildomą pensiją, pasiremiant dabartine teisės sistema ir sudarant dvišales bei daugiašales sutartis. Komitetas nekantriai laukia galimo visos Europos mokslo darbuotojų pensijų fondo įsteigimo pagrįstumo analizės, kuri šiuo metu atliekama finansuojant Bendrijai, rezultatų; jis remia visas, jo nuomone, neatidėliotinas priemones, skirtas mokslo darbuotojų teisių į papildomą pensiją perkėlimui palengvinti.

4.8 EESRK taip pat remia ir skatina skubias priemones švietimo, mokslinių tyrimų, darbo ir socialinės apsaugos politikos koordinavimui palengvinti, kad būtų užtikrintas darnus švietimo, mokslo ir socialinės politikos priemonių vystymas siekiant įgyvendinti Europos tikslus, susijusius su žmogiškaisiais ištekliais mokslo ir technologijų srityje.

4.9 Toliau EESRK pateikia praktines priemones, kurių reikėtų imtis ES lygiu, kad būtų įgyvendinti minėti tikslai ir uždaviniai:

4.9.1 netrukus prasidėsiančiose diskusijose dėl būsimos Aštuntosios bendrosios mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos programos, reikėtų siekti užtikrinti, kad pagal šią programą remiama mokslinių tyrimų veikla automatiškai taptų pagrindu aukštajam mokslui, ypač doktorantūros studijoms rengiant atvirus konkursus visų šalių studentams;

4.9.2 siūlo įkurti Europos žmogiškųjų išteklių mokslo ir technologijų srityje stebėsenos centrą, kuris teiktų išsamią ir palyginamą informaciją apie laimėjimus šioje srityje ir nacionalinę žmogiškųjų išteklių politiką Europoje bei visame pasaulyje⁽⁷⁾;

(7) Šį pasiūlymą 2004 m. jau pateikė Žmogiškųjų išteklių mokslo ir technologijų srityje aukšto lygio grupė.

4.9.3 taip pat įgyvendinant Aštuntąją bendrąją mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos programą, išplėsti *Marie Curie* veiksmus, remti mokslo darbuotojų judumą ir susijusią veiklą bei skatinti tarptautinį bendradarbiavimą žmogiškųjų išteklių srityje; toliau plėtoti programą *Erasmus Mundus*, kaip bendradarbiavimo su trečiosiomis šalimis aukštojo mokslo srityje skatinimo priemonę.

4.10 Galiausiai EESRK ragina persvarstant Lisabonos strategiją deramai atsižvelgti į gausesnių ir kvalifikuotų žmogiškųjų išteklių mokslo ir technologijų srityje svarbą ir būtinybę Europos Sąjungos lygiu užtikrinti tvarų bendrosios politikos šioje srityje vystymą.

2009 m. gruodžio 16 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Kaip padėti MVĮ prisitaikyti prie pasaulio rinkų pokyčių“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2010/C 255/04)

Pranešėjas **Claudio CAPPELLINI**
Bendrapranešėjis **Ulrich PAETZOLD**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. vasario 26 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva

Kaip padėti MVĮ ⁽¹⁾ prisitaikyti prie pasaulio rinkų pokyčių.

Pramonės permainų konsultacinė komisija, kuri buvo atsakinga už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2009 m. lapkričio 26 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Claudio Cappellini, bendrapranešėjis Ulrich Paetzold.

458-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2009 m. gruodžio 16–17 d. (gruodžio 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 180 narių balsavus už, ir 3 susilaikius.

1 dalis

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komitetas pripažįsta, kad MVĮ įvairiais keliais eina internacionalizavimo link, taiko įvairias strategijas ir naudoja įvairaus dydžio paramą. Šia nuomone siekiama pateikti aštuonias rekomendacijas, kuriomis būtų galima vadovautis ir paskatinti imtis veiksmų padėti MVĮ prisitaikyti prie pasaulio rinkos pokyčių. Nuomonė skiriama ES institucijoms, valstybėms narėms, MVĮ ir jų asociacijoms bei ES platesnei organizuotai pilietinei visuomenei.

1.2 *1 rekomendacija. Gerbti verslininkus*, jų teisę priimti sprendimus ir būtinybę prisiimti atsakomybę už šių sprendimų pasekmes. Parama verslui turėtų padėti verslininkams prisitaikyti prie pasaulio rinkos pokyčių, bet neturi nei atstoti verslininkų sprendimų, nei jų apsaugoti nuo rizikos dėl priimtų sprendimų. Paramos politika, taikoma MVĮ, turėtų veiksmingai skatinti inovacijas (visų pirma aktyviai dalyvaujant Septintosios bendrosios mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos programos technologijų platformose), o ne prisiimti riziką, nebent tokia parama teikiama konkretiems rinkos trūkumams pašalinti. Šiomis aplinkybėmis pasaulio rinkos pokyčiai gali padaryti neproporcingai didelį poveikį mažesnėms įmonėms (pavyzdžiui toms, kurios veiklą vykdo pasaulinėse vertės grandinėse ar šalyse, kurių ekonomikoje vyrauja mažesnės įmonės).

1.3 *2 rekomendacija. Mažinti prekybos kliūtis*. Veiksmingiausi būdai remti eksportuojančias MVĮ – toliau atverti rinkas stengiantis

sėkmingai užbaigti prekybos derybas ir užtikrinant, kad ES nepriklausančios valstybės teisiniu požiūriu teisingai taikytų prekybos apsaugos priemones, taikant pasaulio prekybos standartus ir palaikant vidaus rinką, tačiau užtikrinant simetrišką patekimą į rinką. Geriausias politinis atsakas – užtikrinti, kad pajėgioms eksportuoti bendrovėms nebūtų trukdoma tai daryti tarifinėmis ar netarifinėmis kliūtimis.

1.4 *3 rekomendacija. Skatinti prekybos konkurencingumą gerinant kokybę*. Apie europinių standartų ir reikalavimų laikymosi naudą ir kokybę bei visapusišką dalyvavimą kokybės gerinimo programose, pavyzdžiui, Septintojoje bendrojoje mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos programoje bei Konkurencingumo ir inovacijų bendrojoje programoje, turi būti viešinama ES nepriklausančiose šalyse vykdomose rinkodaros kampanijose, kurias organizuoja valstybės narės, Europos Komisija ir įmonių asociacijos. Taip pat reikėtų pabrėžti, kad ES standartų laikymasis yra prekių ir paslaugų importo į ES sąlyga.

1.5 *4 rekomendacija. Prekybos politikoje reikia laikytis principo „pradėk nuo mažo“*. Jeigu partnerystės turi būti kuriamos tam, kad būtų galima patekti į rinką, MVĮ reikia koordinuoti atidžiau, kad būtų atsižvelgta į sudėtingas prekybos derybų proceso. Derybos galėtų tapti skaidresnės, jeigu visuose tvarumo vertinimuose būtų pabrėžiamas MVĮ aspektas. Nereikėtų pamiršti didesnio verslo atstovų reprezentatyvumo. Naujose rinkose praverstų patekimo į rinką duomenų bazė ir pagalbos tarnybos intelektinės nuosavybės teisių klausimais. Siekiant gerinti MVĮ prekybą reikėtų daugiau nuveikti viešųjų pirkimų ir greitų atsiskaitymų Europos Sąjungoje srityje.

1.6 *5 rekomendacija. Reikalinga MVĮ poreikiams pritaikyta politika*. Skiriasi ne tik MVĮ patirtis kliūčių internacionalizacijai srityje, bet ir tai, kaip politikos formuotojai suvokia šias kliūtis. Paramą

⁽¹⁾ MVĮ apibrėžtis pateikta 2003 m. gegužės 6 d. Rekomendacijoje 2003/361/EB, OL L 124, 2003 5 20, p. 36.

reikia teikti praktiškais ir nesudėtingais būdais per MVĮ padėti žinančius vietas ir nacionalinius tarpininkus. Geras pavyzdys – skatinti įmonių asmeninius ryšius finansuojant pirmuosius vizitus. Dar daug reikia nuveikti, kad politika atitiktų MVĮ poreikius, tai rodo ir galimybių gauti finansavimą pavyzdys. Reikia skatinti praktiškus metodus padėti MVĮ, pavyzdžiui, tarpininkavimą, mokesčių lengvatas, greitus atsiskaitymus ir priemones, galinčias padėti greitai paskirstyti lėšas taikant valstybės pagalbos taisyklių išimtis visų pirma tuose sektoriuose, kurie gali labiausiai nukentėti dėl globalizacijos ir ekonomikos bei finansų krizės (pavyzdžiui, automobilių ir kt. pramonės šakos).

1.7 6 rekomendacija. Padėti MVĮ pasitelkiant jų darbuotojus. Siekiam užtikrinti, kad MVĮ galėtų rasti kvalifikuotos ir motyvuotos darbo jėgos darbo rinkoje. Norint išlaikyti Europos MVĮ konkurencingumą, reikia išlaikyti aukščiausio lygio kompetencijos pasiūlą, pavyzdžiui, inžinerijos, techninės priežiūros ar statybų sektoriuose. Komisijos „Bendras įsipareigojimas dėl užimtumo“ padidina šio proceso vertę. Socialinis dialogas, visų pirma sektorių socialinis dialogas, turi labiau padėti MVĮ dirbti su savo darbuotojais, kad būtų išlaikyta esama kvalifikacija ir ugdomi nauji gebėjimai, kad jos pirmosios galėtų pasinaudoti vidaus rinkos naujomis ir jau esamomis galimybėmis. Prisitaikant prie pasaulinių pokyčių turėtų būti sudaromos palankesnės sąlygos MVĮ organizacijoms, verslo universitetams ir mokslinių tyrimų įstaigoms dalyvauti ES partnerystėse ir ilgalaikiuose projektuose bendradarbiaujant su sparčiai augančios ekonomikos šalių institucijomis.

1.8 7 rekomendacija. MVĮ labai svarbūs tinklai, visų pirma tada, kai jos tampa pasaulinėmis. Tinklai suteikia MVĮ ne tik galimybių, bet ir iškelia konkrečių problemų, susijusių su intelektine nuosavybe bei dominuojančiais klientais; problemas galima geriau išspręsti taikant sektorinį požiūrį. Būdama pasaulinės svarbos veikėja, ES nerealizavo savo potencialo pagerinti MVĮ kaip eksportuotojų ir trečiųjų šalių rinkų ir importuotojų iš jų vaidmenį. Itin įdomus ES ir valstybių narių vaidmuo remiant tas MVĮ, kurios yra pakankamai konkurencingos vertės grandinėse atlikti pradinių ir tarpinių įmonių vaidmenį. Didesnį dėmesį reikia skirti šiam klausimui atsižvelgiant į ankstesnes CCMI nuorodas ir reikalavimus pertvarkyti ES pramonės politiką pasaulio rinkose.

1.9 8 rekomendacija. Diegti naujoves ir vertinti. Politikos formuotojai turi imtis inovacijų realiojoje ekonomikoje, visų pirma susidarius sunkioms ekonominėms, socialinėms ir aplinkos sąlygoms. Politika turi greitai reaguoti į naujus iššūkius, ji turi būti vertinama pagal pagrįstais kokybės kriterijais ir užmegzti dialogą su susinteresuotųjų subjektų atstovais, kad būtų pasimokyta iš sėkmingo darbo pavyzdžių bei veiklos rezultatų pokyčių. MVĮ galėtų svariai prisidėti kuriant labiau energiją taupančias produktus ir paslaugas, t. y. prie „žaliosios ekonomikos“.

2. MVĮ vaidmuo gyvybiškai svarbus ES prisitaikant prie pasaulio rinkų pokyčių

2.1 ES yra 23 milijonai MVĮ, kurios atlieka gyvybiškai svarbų vaidmenį ES ekonomikai prisitaikant prie pasaulio rinkų pokyčių.

Jose dirba du trečdaliai privačiojo sektoriaus darbuotojų, jos palaiko darbo rinkos dinamiškumą ir padeda vystyti konkurencingą, novatorišką ir įtraukią ES ekonomiką. Ekonomikos susiskaldymo procesai ir globalizacijai būdinga specializacija sukuria nišas, kuriomis gali pasinaudoti MVĮ. Reikia labiau pripažinti MVĮ indėlį siekiant ES ir jos įvairių socialinių, ekonomikos ir kultūros modelių klestėjimo. MVĮ sudaro ES gamybos sistemos pagrindą ir galėtų dar labiau padėti didinti užimtumą ir ES pridėtinę vertę ⁽²⁾.

2.2 Būdama didžiausia eksportuotoja pasaulyje ir paramos vystymuisi donorė, ES jau yra orientuota į pasaulio rinką. MVĮ yra labai skirtingos, daugumai jų nepakanka ryžto, išteklių ar noro skverbtis į pasaulio rinkas. Komitetas norėtų pabrėžti, kad globalizacija ir internacionalizacija yra svarbūs klausimai, net toms MVĮ, kurios aprūpina tik vietas ir regionines rinkas arba yra jose įsitvirtinusios ⁽³⁾. Globalizacija iš naujo apibrėžė socialinius kompromisus, kurie įtvirtino MVĮ nacionalinėse ekonomikos sistemose, ir Komitetas pripažįsta, kad dabartinė krizė vėl pakeis MVĮ sąsajas su nacionalinėmis ir tarptautinėmis rinkomis ⁽⁴⁾. Sustiprintas Europos Komisijos ir valstybių narių vaidmuo šioje srityje turi būti aptartas ir įrašytas į ES politinę darbotvarkę. ES turi kalbėti vienu balsu tarptautinėse finansų institucijose (kaip to jau prašė Eurogrupės atstovas Taryboje) ir Eurogrupė turi vadovautis bendra paramos euro zonai vizija – tai galėtų sustiprinti MVĮ pozicijas pasaulyje.

2.3 MVĮ atsaką į pasaulio rinkų pokyčius lemia keletas veiksnių. Nors išipareigota bendrąją rinką paversti tikrove, tik nedaugelis iš 27 ES valstybių narių MVĮ prekes eksportuoja į užsienį ar jas perka iš užsienio ⁽⁵⁾. Mažesnės šalys ir didesnės bendrovės yra labiau internacionalizuotos ⁽⁶⁾. Paslaugų sektorius, kuriame MVĮ dominuoja, sukuria apie 70 proc. bendrosios pridėtinės vertės 27 valstybių narių Europos Sąjungoje, bet bendras jų indėlis į tarpvalstybinę prekybą sudarė tik 20 proc. santykinai sėkmingais 2006 metais ⁽⁷⁾. Internacionalizacijos vietos ir sektoriai labai skiriasi, kaip ir skiriasi pasirinkti keliai (pavyzdžiui, eksportas arba bendra įmonė) ir prekybos kryptis. Internacionalizacijos kliūtys taip pat labai skiriasi. Pagrindinė kliūtis eksportui – nepakankamos MVĮ žinios apie užsienio rinkas (13 proc. eksportuojančių MVĮ tai įvardijo kaip pagrindinę kliūtį), kitos didelės kliūtys – importo tarifai paskirties šalyse ir kapitalo stoka (po 9 proc. abiem atvejais) ⁽⁸⁾.

⁽²⁾ EUROSTAT Įmonių struktūriniai statistiniai duomenys (SBS duomenų bazė), 2004–2005 m.

⁽³⁾ 2003 m. Europos Komisijos MVĮ observatorijos dokumentas „MVĮ internacionalizacija“, Nr. 4.

⁽⁴⁾ Žr. EESRK dokumentą „Programa Europai – pilietinės visuomenės pasiūlymai“, pateiktą 2009 m. kovo 24 d.

⁽⁵⁾ Galutinė Komisijos ekspertų grupės dėl pagalbos MVĮ internacionalizacijai ataskaita, 2007 m. gruodžio mėn.

⁽⁶⁾ Europos MVĮ observatorijos dokumentas „MVĮ internacionalizacija“, Nr. 4, 2003 m.

⁽⁷⁾ Eurostato statistikos metraštis „Europa skaičiais“, 2008 m.

⁽⁸⁾ Flash Eurobarometer Nr. 196.

2.4 MVĮ tarpvalstybinės veiklos mastas yra mažesnis už didesnių įmonių tiek vidaus rinkoje, tiek už jos ribų. Todėl gali susidaryti klaidingas įspūdis, kad ES labiau remia dideles įmones, o valstybės narės – MVĮ. Komitetas pabrėžia, kad MVĮ sudaro ES ekonomikos pagrindą ir atlieka svarbų vaidmenį Europos socialinėje ekonomikoje, visų pirma tada, kai didesnės įmonės veiklą perkelia į trečiąsias šalis.

Todėl Komitetas pripažįsta, kad padaryta pažanga vystant ES MVĮ politiką 1986 m. priėmus MVĮ veiksmų planą, 1994 m. – integruotą programą, įvairias daugiametes programas, 2000 m. – Lisabonos darbotvarkę ir Europos mažųjų įmonių chartiją, Konkurencingumo ir inovacijų programą bei Smulkiojo verslo aktą Europai.

2.5 Daugelis įmonių vykdo veiklą nesitikėdamos jokios valstybės paramos, išskyrus administracinių ir reguliavimo kliūčių panaikinimą. Jų nuomone, Europos Sąjungos MVĮ politika yra pateisinama, kai ja siekiama ištaisyti rinkos nesklandumus. Tačiau ankstesnėse nuomonėse ⁽⁹⁾ Komitetas aiškiai nurodė, kad parama MVĮ turėtų būti kitokio masto, jeigu siekiama įgyvendinti Europos iniciatyvoje „Small Business Act“ užsibrėžtus plataus užmojo tikslus ir Europos Sąjungos 23 milijonų MVĮ poreikius. MVĮ savaitė išplėtė MVĮ politikos aprėptį, kadangi ja siekiama *informuoti, remti, įkvėpti, dalytis ir skatinti* MVĮ ⁽¹⁰⁾, kaip jau nurodė EESRK nuomonėje INT/445 dėl Smulkiojo verslo akto Europai įgyvendinimo, o neseniai ir Regionų komitetas.

2.6 Šioje nuomonėje dėmesys skiriamas būtent rekomendacijoms padėti MVĮ eksporto srityje ir politikai, skirtai padėti MVĮ prisitaikyti prie pasaulio rinkų pokyčių. Nuomonė skiriama Europos Komisijai, Europos Parlamentui ir valstybėms narėms bei MVĮ ir jų tarpšakinėms ir šakinėms asociacijoms. Nuomonės pradžioje aiškinama, kodėl įprasti argumentai imtis intervencinių priemonių rinkos trūkumams šalinti gali būti šios politikos gyvybiškai svarbi dalis. Joje taip pat teigiama, kad mechanizmai, padedantys nustatyti rinkos trūkumus, apibrėžti politinius sprendimus ir paskirstyti vykdomąją atsakomybę ne visada yra aiškūs ir tinkamai pritaikyti. Dėl šių priežasčių reikia parengti kitus principus, kurie padėtų politiką priartinti prie MVĮ ir atitolti nuo abstrakčios „rinkos“ sąvokos. Todėl EESRK kartu su kitomis suinteresuotomis ES ir nacionalinėmis institucijomis galėtų paraginti parengti bendrą du kartus per metus teikiamą ataskaitą „MVĮ padėtis pasaulio rinkoje pagal atitinkamus rinkos rodiklius“.

3. 1 rekomendacija. Sprendimus priima verslininkai

3.1 Priimant priemones turi būti gerbiami verslininkai, jų teisė priimti sprendimus ir būtinybė jiems priimti atsakomybę už šių sprendimų pasekmes. Lengvatos eksportui gali būti nepaprastai žalingos, kadangi gali iškreipti rinkas ir paskatinti įmones imtis rizikingos veiklos, kurią suvaldyti jos nėra pasirengusios. Paprastai politika turėtų remti inovacijas ir komercinę riziką, bet ne priimti atsakomybę už komercinę riziką, nebent siekiama panaikinti konkrečius rinkos trūkumus.

3.2 Globalizacija MVĮ ir politikos formuotojams kelia sudėtingų uždavinių, susijusių su rizika ir palankiomis galimybėmis. Kad būtų galima patekti į pasaulio rinkas, reikia brangiai kainuojančios informacijos, tiekėjai turi būti patikimi, o vertės grandinės MVĮ iškelia su intelektinės nuosavybės teisėmis susijusių uždavinių. Internacionalizacijos link MVĮ žengia įvairiais keliais – vienos veržiasi į pasaulio rinkas, kitos lėtai mokosi prisitaikyti. Uždavinys politikos formuotojams – stengtis užtikrinti, kad MVĮ poreikius jie suprastų taip, kaip juos supranta MVĮ, kurias jie nori remti. Todėl didžiausią dėmesį reikia skirti paramos teikimui, nepamirštant verslui reikalingos veiksmų laisvės.

4. 2 rekomendacija. Rinkos turi būti laisvos

4.1 Verslui būtina veiksmų laisvė yra pagrindinis rinkų atvėrimo argumentas ir ES MVĮ politikos bendra prielaida. Iniciatyva „Small Business Act“ siekiama kuo didesnės naudos iš vidaus rinkos; šiuo klausimu Komitetas pabrėžia, kad vidaus rinkos veikimo tobulinimas yra veiksmingiausias būdas gerinti MVĮ eksporto pajėgumus ⁽¹¹⁾, o MVĮ patekimas į eksporto rinkas yra pagrindinė Lisabonos strategijos išorinio matmens tema ⁽¹²⁾. Todėl prekybos kliūčių mažinimas ir atvirų bei konkurencingų rinkų siekis stengiantis užbaigti prekybos derybas, pasaulio prekybos standartų laikymasis ir vidaus rinkos palaikymas toliau išlieka veiksmingiausiais būdais remti eksportuojančias MVĮ, jeigu atveriant rinkas laikomasi *simetriško patekimo į rinką* principo ir nekyla pavojus Bendrijos teisynui (*acquis communautaire*). Geriausias politinis atsakas – užtikrinti, kad mažosioms įmonėms, pajėgioms eksportuoti, nebūtų trukdoma tai daryti tarifinėmis ar netarifinėmis kliūtimis. Tinkami veiksmai būtų šie:

- a. užbaigti PPO Dohos derybų raundą, sutartis dėl viešųjų pirkimų, dvišalius susitarimus ir kitas tarptautines prekybos derybas, skirtas prekybos kliūčių mažinimui prie valstybinių sienų (pavyzdžiui, tarifinių kliūčių, muitinės procedūrų) ir už jų (netarifinių kliūčių, standartų, techninių standartų ir taisyklių) ⁽¹³⁾;

⁽⁹⁾ „Įvairios politinės priemonės, išskyrus atitinkamą finansavimą, galinčios prisidėti prie mažų ir vidutinių įmonių augimo ir vystymosi“, OL C 27, 2009 2 3, p. 7, „Tarptautiniai viešieji pirkimai“, OL C 224, 2008 8 30, p. 32 ir „Europos iniciatyva „Small Business Act““, OL C 182, 2009 8 4, p. 30.

⁽¹⁰⁾ „Kas yra MVĮ savaitė?“ http://ec.europa.eu/enterprise/policies/entrepreneurship/sme-week/about/index_lt.htm

⁽¹¹⁾ „Bendroji rinka XXI a. Europai“, OL C 77, 2009 3 31, p. 15.

⁽¹²⁾ Komisijos komunikatas COM(2008) 874 galutinis.

⁽¹³⁾ Žr. „Global Europe“ http://ec.europa.eu/trade/issues/sectoral/competitiveness/global_europe_en.htm, „Market Access Strategy“ http://ec.europa.eu/trade/issues/sectoral/mk_access/index_en.htm ir Prekybos kliūčių reglamentą http://ec.europa.eu/trade/issues/respectrules/tbr/index_en.htm etc.

- b. imtis veiksmų nepakankamos intelektualinės nuosavybės teisių apsaugos problemai ir susijusiems klausimams (pavyzdžiui, dėl technologijų perkėlimo) spręsti, kaip tai daro Europos įmonių tinklas, *IPeuropeAware Project* intelektualinės nuosavybės teisių pagalbos tarnyba, *China IPR SME Helpdesk* ir 2008 m. Indijoje įsteigtas Europos verslo ir technologijų centras, kurio veikloje dalyvauja Europos patentų biuras;
- c. imtis tolesnių veiksmų diskriminacinei vyriausybės praktikai rengiant viešuosius pirkimus pažaboti;
- d. Europos Komisijai veiksmais atsakyti į EP nario I. Guardans Cambo pasiūlymus, apie kuriuos Komitetas ragina Komisiją informuoti ⁽¹⁴⁾.

5. 3 rekomendacija. Skatinti prekybos konkurencingumą gerinant kokybę

5.1 Kadangi su verslininko sprendimu skverbtis į tarptautinę rinką susiję klausimai labai sudėtingi, teikiant paramą MVĮ turi būti atsižvelgiama į pasirinktą kelią, sudarytus susivienijimus ir dalyvaujančius sektorius. Todėl Komitetas pritaria naujam Bendrajam bendrosios išimties reglamentui, užtikrinant, kad valstybės pagalbos sistema labiau atitiktų MVĮ poreikius. Jis leis suteikti didelę pagalbą MVĮ, jeigu bus įrodymų, kad rinka nepadėjo veiksmingai pagerinti MVĮ rezultatų ⁽¹⁵⁾. Komitetas pateikė nuomonę dėl būtinybės MVĮ visapusiškai dalyvauti kokybės gerinimo programose, pavyzdžiui, siūlomose pagal Septintąją bendrąją mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos programą ⁽¹⁶⁾, ir naudotis naujuoju Komisijos parengtu valstybės pagalbos MVĮ vadovu. MVĮ organizacijos turėtų pasidomėti Komisijos siūlomomis mokymo priemonėmis ⁽¹⁷⁾. Būtų naudinga atlikti platesnio masto permainingų verslo kultūroje, vertės grandinių, padėties rinkoje, visų pirma MVĮ padėties, politinę stebėseną visuos sektoriuose ES lygiu. Šioje srityje dar reikia labai daug nuveikti.

5.2 Visos įmonės, pradedančios prekybą iš ES, privalo atitikti aukščiausius vartotojų saugos, įmonių socialinės atsakomybės ir aplinkos tvarumo standartus. Kadangi ES įpareigoja įmones daug investuoti, būtų galima daugiau nuveikti siekiant didesnės šių investicijų grąžos. Todėl Komitetas ragina valstybes nares, Europos Komisiją ir MVĮ atstovaujančias asociacijas apsvarstyti galimybes atkreipti išorinių rinkų dėmesį į ES prekių ir paslaugų kokybę. Vykdam horizontaliąją rinkodarą, skirtą geriau informuoti apie ES prekių kokybę, nereikėtų apsiriboti vien tik „ES ženklo“ ar užrašo

„pagaminta Europoje“ kampanijomis. Vis dėlto trečiųjų šalių rinkose atkreipiant dėmesį į visų sektorių prekių kokybę būtų galima rinkodaros požiūriu padėti daugeliui MVĮ, visų pirma toms, kurios vykdo veiklą naujuose sektoriuose (pavyzdžiui, „žaliosios energijos“ srityje). Taip pat reikėtų reguliariau tirti ir vertinti „sąžiningos prekybos“ iniciatyvas, regionų ir pasaulio lygmeniu sėkmingai įtraukiančias ES MVĮ organizacijas.

5.3 MVĮ už bendrosios rinkos ribų įsigyja tiek pat, kiek eksportuoja ⁽¹⁸⁾. MVĮ iš mažesnių valstybių narių, visų pirma tos, kurios užsiima didmenine ir mažmenine prekyba bei gamyba, yra linkusios prekėmis apsirūpinti už valstybės sienų ribų ⁽¹⁹⁾, bet ne iš trečiųjų šalių rinkų. Toliau propaguojant Europos standartus ir EB ženklumą bei geriau atliekant atitikties įvertinimą ir rinkos priežiūrą ES nepriklausančiose šalyse būtų galima padidinti į ES importuojančių tiekėjų gretas. Ugdant trečiųjų šalių įmonių gebėjimus atitikti ES standartus taip pat būtų padedama verslui pagal ES pagalbos prekybai darbotvarkę bei, kaip pabrėžė PPO techninių kliūčių prekybai komiteto pirmininkas, padidintų pasitikėjimą ir paskatintų laisvą ir sąžiningą prekybą ⁽²⁰⁾.

6. 4 rekomendacija. Prekybos politika turi vadovautis principu „pradėk nuo mažo“

6.1 Komitetas pažymi, kad kai kurie Smulkiojo verslo akte iškelti klausimai yra labai svarbūs formuojant prekybos politiką. MVĮ yra mažiau pajėgios spręsti reglamentavimo naštos problemą ir savo pozicijas išdėstyti politiniuose sluoksniuose ⁽²¹⁾. Tai pasakytina ir apie tarifines bei netarifines kliūtis. Atsižvelgiant į Komisijos pasiūlymą laikytis „glaudesnės partnerystės siekiant užtikrinti Europos eksportuotojų patekimą į rinką“ ⁽²²⁾, verslo organizacijos turėtų aktyviau plėtoti patekimo į rinkas partnerystę ir jos patariamojo komiteto veiklą. Be to, reikia užtikrinti, kad visose prekybos derybose būtų visapusiškai atsižvelgiama į MVĮ interesus. Esamos prekybos apsaugos priemonės, pavyzdžiui, antidempingo ar kovos su subsidijomis priemonės nelabai tinka toms MVĮ, kurioms trūksta lėšų ir kompetencijos efektyviai pateikti skundus. EESRK surengtos ES ir Kinijos bei ES ir Indijos apskritojo stalo diskusijos taip pat galėtų sudaryti palankesnes sąlygas ES pilietinės visuomenės dialogui ir parengiamajam darbui (visų pirma MVĮ ir socialinės ekonomikos srityse).

⁽¹⁴⁾ Žr. Ignasi Guardans Cambó parengtą dokumentą A6-0002/2008, priimtą 2008 m. vasario 19 d.

⁽¹⁵⁾ Geros praktikos pavyzdžių valstybėse narėse pateikiama Įmonių ir pramonės generalinio direktorato 2008 m. dokumente „Parama MVĮ internacionalizacijai – gerosios praktikos vadovas“ (*Supporting the Internationalisation of SMEs – a good practice guide*).

⁽¹⁶⁾ Mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros programos, skirtos MVĮ, OL C 224, 2008 8 30, p. 18.

⁽¹⁷⁾ Žr. „Komisijos vadovo dėl valstybės pagalbos MVĮ“ 24 p., Europos Komisija, Briuselis, 2009 m. vasario 25 d. http://ec.europa.eu/competition/state_aid/studies_reports/sme_handbook.pdf

⁽¹⁸⁾ Galutinė Komisijos ekspertų grupės dėl pagalbos MVĮ internacionalizacijai ataskaita, 2007 m. gruodžio mėn..

⁽¹⁹⁾ *Flash Eurobarometer* Nr. 196.

⁽²⁰⁾ Informacinis dokumentas apie pagalbą prekybai (*Fact Sheet: Aid for Trade*), 2009 m. balandžio 3 d., Briuselis. „Strateginių dokumentų dėl pagalbos prekybai rengimo vadovas“ (*Programming Guide for Strategy Papers Aid for trade AfT*) A priedo 2 dalis, 2008 m. lapkričio mėn., Briuselis. PPO techninių kliūčių prekybai komiteto pirmininko pranešimas PPO techninių kliūčių prekybai komiteto seminare dėl tarptautinių standartų reikšmės ekonomikos vystymui (*TBT Committee Workshop on the Role of International Standards in Economic Development Final*), 2009 m. kovo 19 d.

⁽²¹⁾ Geresnis ES teisės aktų įgyvendinimas, OL C 24, 2006 1 31, p. 52.

⁽²²⁾ Komisijos komunikatas „Globalioji Europa: glaudesnė partnerystė siekiant užtikrinti Europos eksportuotojų patekimą į rinkas“ COM(2007) 183 galutinis.

6.2 Komitetas pripažįsta, kad geriausiai MVĮ galima atstovauti per valstybę narę, 133 straipsnio komitetą ir prekybos asociacijas bei pramonės federacijas, kurios užsiima lobistine veikla Komisijoje, kuri atitinkamai juos atstovauja PPO. Tačiau prekybos derybės yra sudėtingos, todėl, siekiant MVĮ sudaryti geresnes patekimo į rinką galimybes, būtina plėtoti partnerystes ir geriau koordinuoti prekybos politiką. Europos Komisija ir valstybės narės taip pat turėtų geriau koordinuoti MVĮ interesus, kad būtų galima geriau atstovauti MVĮ kitose standartus nustatančiose institucijose, pavyzdžiui, ISO. Tinkami veiksmai būtų šie:

- a. valstybės narės ir Europos Komisija, atlikdamos tvarumo vertinimus, turėtų pateikti *post hoc* pareiškimus dėl konsultacijų su MVĮ procedūrų ir asociacijų, su kuriomis buvo konsultuojamasi, reprezentatyvumo ⁽²³⁾;
- b. Komitetas palankiai vertina patekimo į rinką duomenų bazę ir skiriamas lėšas intelektinės nuosavybės apsaugai, įskaitant pagalbos tarnybų įsteigimą intelektinės nuosavybės teisių klausimais. Reguliarios Europos Komisijos pareigūnų komandiruotės į MVĮ ir atitinkamus nacionalinius intelektinės nuosavybės teisių biurus labai padėtų geriau suprasti šiose prekybos srityse iškilančias problemas;
- c. diskriminuojanti viešųjų pirkimų politika ir vėluojantys atsiskaitymai, priklausantys valstybių narių kompetencijai, daro pernelyg didelę žalą MVĮ ⁽²⁴⁾. Komitetas palankiai vertina 2006 m. atliktą direktyvos įgyvendinimo persvarstymą, bet, jo nuomone, reikėtų parengti ir finansų krizės poveikio vertinimą. Tai būtų moralinis spaudimas ir padėtų kaupti gerąją praktiką, pavyzdžiui, Airijos vyriausybė 2009 m. birželio mėn. oficialiai įsipareigojo sutrumpinti centrinės valdžios tarnybų atsiskaitymų įmonėms laikotarpį nuo 30 iki 15 dienų.

7. 5 rekomendacija. Reikalinga MVĮ poreikiams pritaikyta politika

7.1 Politika turi būti parengta taip, kad atitiktų įmonių, visų pirma MVĮ, o ne politikos formuotojų poreikius, nepriklausytų nuo vykdymo mechanizmo ar subsidiarumo principo. Ir 2006 m. OECD ir Azijos ir Ramiojo vandenyno šalių ekonominio bendradarbiavimo organizacijos (AREB) vadovų susitikimo dėl MVĮ internacionalizavimo dalyviai, ir Komisijos ekspertų grupė pabrėžė, kad yra daug kliūčių MVĮ prekių eksportui ⁽²⁵⁾. Vis dėlto naujausi tyrimai rodo, kad politikos formuotojų ir MVĮ požiūriai skiriasi sprendžiant, kokios tai kliūtys ir kokie galėtų būti jų sprendimo būdai ⁽²⁶⁾. MVĮ veikia skirtingomis teisinėmis ir komercinėmis

aplinkybėmis ir internacionalizacijos link žengia skirtingais keliais: vienos – pamažu, taikydamos strateginės verslininkystės principą, mokydamosi, pasinaudodamos geografiniu artumu ar marketingo nišomis, o kai kurios jų, „globalios iš prigimties“, „nusiitaikiusios“ net į pasaulio rinkas ⁽²⁷⁾.

7.2 Komitetas pasiūlė keletą nefinansinių priemonių kaip skatinti MVĮ ⁽²⁸⁾. Tai pagal bendradarbiavimo programas organizuojami renginiai (pavyzdžiui, nutraukta INTERPRISE programa, subrangovų mugės), kurie sudaro palankias sąlygas betarpiškiems verslininkų susitikimams ⁽²⁹⁾, instruktorių mokymo programa, skirta padėti MVĮ interesus ginančioms organizacijoms geriau teikti MVĮ skirtas konsultacijas.

7.3 Aktualus nesėkmingo bandymo pritaikyti politiką MVĮ pavyzdys – galimybių gauti finansavimą ir kreditų draudimo problema. Tai pagrindinės kliūtys MVĮ, visų pirma eksportuojančioms. Nors bankų sistemos teikiama milžiniška valstybės finansinė parama, įmonės jaučia didžiulį kreditų ir kreditų draudimo stygių. Tai rodo, kad yra nesklandumų finansų rinkų institucijose, todėl reikia imtis konkrečių veiksmų pagerinti kreditų ir kreditų draudimo pasiūlą įmonėms ⁽³⁰⁾. Todėl Komitetas pritaria Turine OECD surengtų apskritojo stalo diskusijų išvadoms. Diskusijų metu buvo dar kartą pabrėžta finansų institucijų veiklos sąlygų svarba ir pareikalauta sukurti „patikimą valdymą“, mokesčių, reguliavimo ir teisinės bazės, kurios sudarytų visiems ūkio subjektams vienodas konkurencines sąlygas, nepaisant jų dydžio ⁽³¹⁾.

7.4 Komitetas pritaria ir kitoms Turino apskritojo stalo diskusijų metu pateiktoms praktinėms rekomendacijoms, kaip padėti MVĮ spręsti finansų valdymo klausimus:

- a. garantijoms suteikti efektyvumo užtikrinant geresnį tarpininkavimą tarp kredito įstaigų ir MVĮ;
- b. spręsti pinigų srautų problemas taikant palankias mokesčių ir socialinio draudimo įmokų sistemas arba atostogų bei mokesčių lengvatų sistemas privatiems investuotojams į MVĮ;

⁽²³⁾ Žr. EIM parengtą MVĮ organizacijų reprezentatyvumo ES tyrimą, Zoetermeer, 2009 m. gegužės mėn.

⁽²⁴⁾ Komisija paskelbė „Europos Bendrijos teisės aktų dėl kovos su vėluojančiais atsiskaitymais veiksmingumo apžvalgą“ http://ec.europa.eu/enterprise/regulation/late_payments/further_reading.htm#Review.

⁽²⁵⁾ OECD ir AREB „Atėnų veiksmų planas dėl kliūčių MVĮ patekimui į tarptautines rinkas panaikinimo“ (*The Athens Action Plan For Removing Barriers To SME Access To International Markets*), priimtas pasaulinėje OECD-AREB konferencijoje 2006 m. lapkričio 8 d. Atėnuose.

⁽²⁶⁾ OECD 2008 m. „Naikinti kliūtis MVĮ patekimui į tarptautines rinkas“ (*Removing Barriers to SME Access to International Markets*); C. Dannreuther 2008 ｍ. „Kruopštumas dėl kruopštumo? MVĮ politika ir ES politinė ekonomika“ (*A Zeal for a Zeal? SME Policy and the Political Economy of the EU*), *Comparative European Politics* 23, p. 377–399; C. Dannreuther 2007 m. „ES MVĮ politika: valdymo pakraštys“ (*EU SME policy: On the edge of governance*) *CESifo Forum* 2007 m. vasario mėn.

⁽²⁷⁾ Šioms įmonėms taikomi keturi apibūdinimai: pasaulinė vizija nuo pat pradžių, prekės turinčios pasaulinių rinkų potencialo, savarankiškumas ir gebėjimai spartinti internacionalizaciją. Mika Gabriellson, V.H. Manek Kirpalani, Pavlos Dimitratos, Carl Arthur Solberg, Antonella Zucchella (2008 m.) „Pasaulinės nuo pat įsteigimo: pasiūlymai, kaip plėtoti šią teoriją“ (*Born globals: Propositions to help advance the theory*), *International Business Review* 17, p. 385–401.

⁽²⁸⁾ Žr. 9 išnašą.

⁽²⁹⁾ Žr. <http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/partnership/enterprise.htm>

⁽³⁰⁾ TVF 2009 m. „Prekybos finansavimas stringa“ (*Trade Finance Stumbles*), Finansai ir vystymas.

⁽³¹⁾ OECD „Turino apskritojo stalo diskusijos dėl pasaulinės krizės poveikio MVĮ ir verslumo finansavimui bei valdžios institucijų atsakymai“, Intesa Sanpaolo, Palazzo Turinetti, 2009 m. kovo 26–27 d. Turinas (Italija).

- c. nors tai neaktualu MVĮ, būtina, kad tiek vertės grandinės, tiek valdžios padaliniai skubiai atsiskaitytų su visomis įmonėmis ⁽³²⁾.

7.5 Komitetas taip pat pritaria gruodžio mėn. priimtai laikinajai valstybės pagalbos priemonių sistemai, paskelbtai Europos ekonomikos atgaivinimo plane. Vertėtų paminėti šias priemones:

- a. nauja suderinama ribota pagalbos suma – 500 000 eurų dviejų metų laikotarpiui;
- b. galimybė valstybėms narėms suteikti valstybės garantijas paskoloms su sumažintomis įmokomis nepranešant apie kiekvieną atskirą atvejį, teikti pagalbą subsidijuojamų palūkanų, taikomų visų rūšių paskoloms, forma. Norint teikti subsidijuojamas paskolas ekologiškų produktų gamybai, reikia iš anksto prisitaikyti prie būsimų Bendrijos produktų standartų;
- c. rizikos kapitalo gairių pakeitimais siekiama padidinti leistiną rizikos kapitalo injekciją į MVĮ nuo 1,5 mln. iki 2,5 mln. eurų ir nuo 50 proc. iki 30 proc. sumažinti privačias investicijas.

7.6 MVĮ reikia suteikti pirmenybę dvejus metus naudotis G20 komunikate pažadėtais 5 trilijonais eurų ⁽³³⁾. Visus asignavimus reikia atidžiai stebėti, kad jie tikrai būtų panaudoti pagal paskirtį. MVĮ naujose valstybės narėse pagal dabartines sutartis gali gauti itin didelę paramą.

7.7 ES turi kalbėti vienu balsu tarptautinėse finansų institucijose ir euro zonos šalyse, taikyti nuoseklesnę ir labiau koordinuotą ekonomikos, pramonės ir prekybos politiką pasaulio mastu; tai būtų naudinga ir MVĮ (kaip buvo jau pabrėžta kai kuriuose EESRK surengtuose klausymuose dėl dabartinės pasaulinės ekonomikos ir finansų krizės), ir valstybėms narėms.

8. 6 rekomendacija. Padėti MVĮ pasitelkiant jų darbuotojus

8.1 Darbuotojai ir jų žinios yra MVĮ konkurencingumo pagrindas. Europos Sąjungos MVĮ dirba daugiau darbo jėgos nei JAV ar Japonijos MVĮ, todėl gyvybiškai svarbu dėti daugiau pastangų įtraukti MVĮ atstovaujančias organizacijas į socialinį dialogą ir kitas politikos sritis. Pavyzdžiui, būtų galima tikėtis daugiau kvalifikuotų inžinierių ir technikos specialistų, jeigu būtų sudarytos sąlygos MVĮ aktyviau dalyvauti (kolektyvinių) mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros bei šių mokslinių tyrimų komercinio panaudojimo veikloje (pavyzdžiui, sudarant licencijų sutartis).

⁽³²⁾ „Small Business Act“, žr. 9 išnašą ir EESRK nuomonę dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl kovos su vėluojančiais atsiskaitymais komerciniuose sandoriuose, OL C 407, 1998 12 28, p. 50.

⁽³³⁾ G20 vadovų pareiškimas „Pasaulinis atkūrimo ir reformų planas“, 2009 m. balandžio 2 d.

8.2 MVĮ turėtų kiek galima geriau pasinaudoti Komisijos 2009 m. birželio mėn. paskelbtu užimtumo veiksmų planu ir jos politika siekiant geriau numatyti struktūrines ir pramonės permainas. Komunikate „Bendras išipareigojimas užimtumo srityje“ ⁽³⁴⁾ skelbiami trys pagrindiniai prioritetai: išlaikyti esamą užimtumo lygį, kurti darbo vietas ir skatinti judumą; tobulinti įgūdžius ir geriau tenkinti darbo rinkos reikmes; sudaryti daugiau galimybių įsidarbinti. Konkretūs svarstyliniai klausimai yra šie:

- a. 100 mln. eurų dydžio mikrofinansų priemonė ne didesnių kaip 25 000 eurų paskolų, skirtų įmonėms, kuriose dirba ne daugiau nei 10 žmonių, forma;
- b. 5 milijonai stažuotių ir kitokios pagalbos jaunimui, negalinčiam rasti darbo;
- c. ES darbo rinkos analizė pagal sektorius, kuri padėtų nustatyti, kuriose srityse reikėtų aktualizuoti įgūdžius, kad jie atitiktų šiandieninės ir rytdienos darbo rinkos poreikius ⁽³⁵⁾;
- d. praktinių priemonių, skirtų įmonėms ir jų darbuotojams geriau valdyti įmonių restruktūrizaciją, rinkinys;
- e. mokymo mažose įmonėse vadovas, kuris padėtų MVĮ išlaikyti reikiamą kompetenciją ir įgyti naujų gebėjimų.

9. 7 rekomendacija. Tinklų svarba MVĮ internacionalizavimui

9.1 Daugelis MVĮ taikosi prie nustatytų kainų, o ne jas nustato; MVĮ tarptautinėse rinkose labiau dalyvauja per tiekimo ir vertės grandines ir dažniau importuoja nei eksportuoja. Tinklai suteikia MVĮ ne tik galimybių, bet ir sudaro konkrečių problemų, susijusių su intelektine nuosavybe bei dominuojančiais klientais; šias problemas galima geriau spręsti taikant sektorinį požiūrį. Būdamą pasaulinės svarbos veikėja, ES nerealizavo savo potencialo pagerinti MVĮ kaip eksportuotojų ir trečiųjų šalių rinkų ir importuotojų iš jų vaidmenį. Itin įdomus ES ir valstybių narių vaidmuo remiant tas MVĮ, kurios yra pakankamai konkurencingos vertės grandinėse atlikti pradinių ir tarpinių įmonių vaidmenį. Didesnį dėmesį reikėtų skirti šioms tikslams:

- a. padėti ES MVĮ pereiti į pasaulinio gamybos proceso didelės pridėtinės vertės lygmenį (per sąsajas su inovacijų, mokslinių tyrimų ir kvalifikacijos kėlimo darbotvarkės, įskaitant ir universitetų darbotvarkės);

⁽³⁴⁾ COM(2009) 257 galutinis.

⁽³⁵⁾ Komunikatas „Nauji gebėjimai naujoms darbo vietoms“, COM(2008) 868 galutinis.

- b. mažosioms ir vidutinėms įmonėms pristatyti ES vidaus rinkos galimybėmis besidominčius tarptautinius užsienio tiesioginius investuotojus, kad būtų skatinamas ilgalaikis bendradarbiavimas pramonės srityje;
- c. padėti MVĮ spręsti dėl vertės grandinių ir tinklų kylančias problemas (intelektinės nuosavybės teisių, greitų atsiskaitymų laikantis įstatyminių ir sutartinių įsipareigojimų ir pan.);
- d. koordinuoti ir remti veikiančius tinklus, įskaitant nacionalinius ir ES MVĮ eksportuotojų konsorciumus, vietos branduolių ir MVĮ atstovaujančias organizacijas, kad būtų galima teikti specialią pagalbą MVĮ siekiant geriau panaudoti jų kompetenciją tiek vidaus, tiek kaimyninėse rinkose (pvz., pasienio regionuose). Komisijos įsteigto Europos įmonių tinklo, prekybos rūmų ir dvišalių prekybos rūmų eksporto klausimais parama yra naudinga, bet galėtų būti didesnė ir geriau koordinuojama tarp visų šių institucijų, kitų veikiančių tinklų ir šioje srityje aktyviai dirbančių MVĮ organizacijų. Vertėtų atlikti įvairių MVĮ asocijuotų formų ir techninės pagalbos įmonėms sprendimų, atitinkančių valstybės pagalbos ir PPO politiką, tyrimus ir parengti priemones.

9.2 Komitetas pateikė keletą nuomonių dėl užsakomųjų paslaugų ir vertės grandinių ⁽³⁶⁾. Pastarosios daro tiesioginį poveikį Europos ekonomikai, visų pirma MVĮ, kurios į tarptautinę rinką dažniausiai patenka šių unikalių ryšių pagalba. MVĮ naudoja šiais pasauliniais tinklais dalydamosi internacionalizacijos rizika, gaudamos prieigą prie naujų technologijų ir didindamos savo veiklos efektyvumą naudojantis užsakomosios paslaugomis ir specializuojantis pagrindinėse kompetencijų srityse. Tačiau joms iškyla

konkrečių sunkumų suvokti, kaip jos jungiasi su kitomis vertės grandinės grandimis, kaip joje apsaugoti savo intelektinę nuosavybę ir kaip pakilti į pelningesnius vertės grandinės lygmenis ⁽³⁷⁾. Komitetas mano, kad vis dar trūksta politikos nuostatų dėl pradinių ir tarpinių įmonių ir sprendimas problemas nurodė ankstesnėse savo nuomonėse.

10. 8 rekomendacija. Naujoviška politika ir vertinimas

10.1 Komitetas rekomenduoja dėti daugiau pastangų geriau suprasti pirmiau minėtos politikos poveikį atliekant veiksmingą stebėseną ir rezultatų vertinimą bei reguliariai pakartotinai vertinant tikslus, konkrečiai susijusius su pasaulio rinkos permainas išgyvenančių MVĮ internacionalizacija, pasitelkiant ilgalaikes ir trumpalaikes inovacijas:

- a. bandymų ir klaidų metodas turėtų būti laikomas svarbiu naujoviškos politikos šaltiniu, kuris leidžia politikos sistemoms mokytis ir tobulėti;
- b. faktais pagrįsta politika reikėtų plačiau naudotis priimant politikos sprendimus pagal turimą informaciją, taip pat reikėtų geriau koordinuoti duomenų, kurių yra vis daugiau ir iš įvairių šaltinių, rinkimą (pavyzdžiui, apžvelgiant ES MVĮ veiklos rezultatus) ⁽³⁸⁾;
- c. daugiašalė darbo grupė internacionalizavimo klausimais turėtų padėti Europos Komisijai įgyvendinti politiką dalyvaujant valstybių narių, MVĮ atstovaujančių organizacijų, EESRK ir Regionų komiteto atstovams.

2009 m. gruodžio 16 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽³⁶⁾ „Vertės ir tiekimo grandinės raida“, OL C 168, 2007 7 20, p. 1. „Pasaulinės prekybos integracija ir užsakomosios paslaugos“, OL C 10, 2008 1 15, p. 59.

⁽³⁷⁾ OECD „Kaip stiprinti MVĮ vaidmenį pasaulio vertės grandinėse“ (Enhancing the Role of SMEs in Global Value Chains).

⁽³⁸⁾ OECD 2008 m. „Ką daryti, kad veiktų vietos strategijos: sukurti faktų pagrindą“ (Making Local Strategies Work: Building the Evidence Base).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pagalbos programos Europos aviacijai

(nuomonė savo iniciatyva)

(2010/C 255/05)

Pranešėjas **Jacek KRAWCZYK**
Bendrapranešėjis **Marcel PHILIPPE**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. liepos 16 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Pagalbos programos Europos aviacijai.

Pramonės permainų konsultacinė komisija, kuri buvo atsakinga už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2009 m. lapkričio 26 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Jacek Krawczyk, bendrapranešėjis Marcel Philippe.

458-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2009 m. gruodžio 16–17 d. (gruodžio 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 167 nariams balsavus už ir 2 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Išgyvename precedento neturinčią krizę. Ji turi įtakos visoms oro transporto grandinėms (toliau – vertės grandinė) sudedamosioms dalims, nors ta įtaka yra nevienoda. Dabartinėmis sąlygomis, kai reguliavimas yra panaikintas tik iš dalies, t. y. iš tikrųjų liberalizuotas tik paskutinis grandinės segmentas (oro transporto bendrovės), kiti grandinės komponentai gali pradėti netinkamai taikyti vadinamąjį sąnaudų padengimo principą arba piktnaudžiauti savo konkurencine padėtimi, kad iš dalies arba visiškai susigrąžintų dėl mažėjančių vežimo apimčių prarastas pajamas.

1.2 Europos aviacijos atsparumui, o tai reiškia – jos gebėjimui konkuruoti tarptautiniu mastu, iškilo pavojus. Kituose pasaulio regionuose, laikinai sumažėjus keleivių ir krovinių srautams, buvo imtasi skubių ir veiksmingų priemonių, tačiau Europos regionai susiduria su kitokio pobūdžio sunkumais, turinčiais neigiamos įtakos jų tiekėjams. Įvairiausi vyriausybės nustatyti mokesčiai, kurie vis didina naudojimosi infrastruktūra (oro uostai, skrydžių valdymas) sąnaudas, nepakankamos apsirūpinimo finansais galimybės, vienašališki aplinkosauginiai suvaržymai – tai tik keletas Europos aviacijos sektoriaus padėtį iliustruojančių pavyzdžių.

1.3 Šioje nuomonėje siūloma keletas trumpalaikių ir vidutinės trukmės priemonių, kurias sprendimus priimančios institucijos turėtų apsvarstyti ir įgyvendinti, jei norime, kad Europos aviacija sėkmingai įveiktų krizę ir iš jos išbristų atgavusi turėtas pozicijas.

1.4 Vertės grandinės pertvarkymą turėtų suprasti ir įgyvendinti visi oro transporto dalyviai: oro uostai, oro navigacijos paslaugų teikėjai, antžeminių paslaugų teikėjai, oro transporto bendrovės ir orlaivių gamintojai.

1.5 EESRK primena, kad Europos aviacijos sektorius apskritai yra laikomas strategiškai svarbiu Europai. Kadangi šiame sektoriuje dirba itin kvalifikuoti ir kompetentingi darbuotojai, jis yra viena iš varomųjų augimo jėgų. Todėl priemonės, kurių reikia imtis krizės padariniams šiam sektoriui įveikti, turi sudaryti sąlygas

išsaugoti įgūdžius, kurių reikės Europos pramoninės ir technologinės bazės vystymui užtikrinti.

1.6 Norint geriau pasirengti būsimoms šios pramonės (sektoriaus) permainoms, reikia daugiau dėmesio skirti suinteresuotųjų subjektų socialinio dialogo plėtojimui bei profesinio mokymo iniciatyvoms ir išankstiniam darbo vietų ir profesinių poreikių prognozavimui. Viešieji ir privatūs suinteresuotieji subjektai turi imtis veiklos, kurios paskirtis būtų palaikyti mokyklų ir pramonės tarpusavio mainus ir remti šiam sektoriui vystyti reikalingus mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą.

1.7 Pasiūlymai dėl pagalbos programos Europos aviacijai pateikiami šios nuomonės 9 skirsnyje. Tarp jų yra iniciatyvos, susijusios su:

- infrastruktūros pritaikymu ir sąnaudomis,
- finansiniais sunkumais, kurie atsiranda dėl nepakankamų apsirūpinimo finansais galimybių ir mažėjančio pelno,
- aplinkosauginiais klausimais,
- reguliavimu,
- tarptautine konkurencija,
- moksliniais tyrimais ir technologijų plėtra.

2. Krizės padariniai aviacijos pramonei

2.1 2009 m. kovo mėn. Tarptautinė oro transporto asociacija (IATA) numatė, kad pasaulinis oro transporto bendrovių sektorius 2009 m. patirs 4,7 mlrd. USD nuostolių, tačiau gegužės mėn. savo 2009 m. skaičiavimus patikslino ir pareiškė, kad nuostoliai sudarys 9 mlrd. USD, o rugsėjį šį skaičių padidino iki 11 mlrd. USD. 2010 m. nuostoliai ir toliau sudarys apie 3,8 mlrd. USD.

2.2 Europos oro transporto bendrovių asociacijos (AEA) narės susiduria ir su paklausos sumažėjimu – 2009 m. pirmąjį pusmetį keleivių skaičius sumažėjo 8,2 proc. Skraidančiųjų verslo klase sumažėjo daugiau nei 19,9 proc. Krovinių vežimo paklausa 2009 m. pirmąjį pusmetį sumažėjo 22,1 proc. Šiuos duomenis patvirtina Tarptautinė oro uostų taryba (ACI) ir kartu numato, kad keleivių sumažės 8,1 proc., o krovinių – 21,1 proc. Tarptautinės oro uostų tarybos duomenimis, per pirmuosius devynis 2009 m. mėnesius 25 didžiausi Europos oro uostai neteko 41 milijono keleivių. Europos regioninių oro transporto bendrovių asociacija (ERAA), atstovaujanti vežėjams, kurie vykdo skrydžius tik Europos viduje, užfiksavo, kad 2009 m. pirmąjį pusmetį keleivių srautas iš viso sumažėjo 7,2 proc.

2.3 2008 m. Europos oro transporto sektoriuje buvo apytiksliai 1,5 mln. darbo vietų. Daugiausia jų (49 proc.) sukurta oro transporto bendrovėse. Vien per pirmąjį 2009 m. pusmetį AEA narės darbuotojų skaičių sumažino 34 000 (maždaug 8 proc. visos darbo jėgos), o tai savo ruožtu priverstė visoje Europoje panaikinti apytiksliai 90 000 su aviacija „netiesiogiai“ susijusių darbo vietų, kuriose dirbo labai aukštos kvalifikacijos darbuotojai. Kaip pavyzdį galima paminėti Amsterdamo oro uostą, kuriame atleista labai daug darbuotojų.

2.4 Pigių vežėjų veiklos rezultatai nepalyginamai geresni nei kitų Europos verslo modelių. Nors ir šiame sektoriuje neapsieita be bankrotų: nuo 2008 m. rugpjūčio mėn. bankrutavo penki vežėjai. Pigių vežėjų užimama rinkos dalis Europoje patrigubėjo ir 2009 m. pasiekė 39 proc., palyginti su 12 proc. 2003 m. Per patį sunkiausią krizės laikotarpį – 2009 m. liepos mėn. – šioms įmonėms praktiškai nereikėjo keisti savo pajėgumų, nes pigių vežėjų paklausa nesumažėjo, o jei mažėjo, tai nežymiai. Iš dalies tai galima paaiškinti tuo, kad jos vengia labiausiai apkrautų oro uostų, taigi ir savo veiklą pertvarko atsižvelgdamos į tam tikro laikotarpio finansinę padėtį. Tačiau šiuo metu, kai valstybės lėšos dalijamos nenoriai, šių vežėjų priklausomybė nuo tiesioginės ar netiesioginės valstybės pagalbos kelia abejonių, ar jos sugebės išsilaikyti vidutinės trukmės laikotarpiu. Akivaizdu, kad pigių vežėjų plitimas jau tapo socialine realija. Turėtume paklausti savęs, kokia bus šios transporto rūšies ateitis ir kokios įtakos ji galėtų turėti visai vertės grandinei.

2.5 Nepaisant to, kad tiekimo pajėgumai buvo smarkiai sumažinti, tinklo vežėjų veiklos rezultatai nuo neigiamo – 0,2 mlrd. EUR rodiklio 2008 m. pirmąjį ketvirtį nukrito iki – 1,9 mlrd. EUR pirmąjį 2009 m. ketvirtį. IATA duomenimis, 2009 m. didžiausias Europos oro transporto bendrovių nuostolis bus 3,8 mlrd. USD. Tarptautinė oro uostų taryba prognozuoja, kad 2009 m. Europos oro uostai neteks 98 milijonų keleivių. Labiausiai nukentės mažiausi oro uostai.

2.6 Nuo krizės pradžios (t. y. nuo 2008 m. rusėjo iki 2009 m. rugsėjo) Europoje bankrutavo arba ties bankroto riba atsidūrė daugiau nei 33 vežėjai.

2.7 Paskutiniosios Europos oro transporto rinkos analizės, kuri 2008 m. buvo parengta Europos Komisijos užsakymu, duomenimis, „Airbus“ 2008 m. gavo 41,3 proc. mažiau užsakymų nei 2007 metais, kurie užsakymų požiūriu buvo tikrai išskirtiniai.

2.8 Gamintojų nuomone, 2009 m. veiklos rezultatai kol kas negerėja. Iki 2009 m. spalio mėn. „Boeing“ iš viso buvo gavęs 195 užsakymus, iš kurių 111 atšaukta. Taigi teliko 84 užsakymai.

Tą patį laikotarpį „Airbus“ gavo 149 užsakymus, iš kurių 26 atšaukti. Taigi liko 123 užsakymai. Palyginimui – praėjusiais metais šios bendrovės užregistravo 662 ir 777 užsakymus.

2.9 Sumažėjus užsakymų skaičiui bei pailgėjus pristatymo laikotarpiui ir (arba) sumažėjus pristatymų skaičiui, orlaivių gamintojai turi nedidelę laisvę manevruoti ir stengiasi išsaugoti veiklos rezultatus mažindami sąnaudas. Be abejo, tai atsiliepia jų galimybėms investuoti į naujų technologijų ir lėktuvų kūrimą.

3. Ilgesnės trukmės pasekmės sektoriui

3.1 Strategija, kurią priėmė pagrindiniai rangovai („Airbus“, „Boeing“, „Dassault“, „ATR“, „Alenia“, „Safyr“, „Goodrich“, „Thales“, „Liebherr“ ir kt.), siekiama sutrumpinti vystomosios veiklos terminus ir sumažinti jos sąnaudas perkeltant gamybą ir mokslinius tyrimus už Europos ribų. Tiekėjai ir subrangovai šią strategiją privalo taikyti savo partneriams (¹).

3.2 Jei rangovų strategija sutaptų su smarkiu užsakymų sumažėjimu, daugeliui subrangovų iškiltų sunkumų dėl darbo krūvio, taigi gali kilti pavojus jų išlikimui. Lygiai taip pat tenka suabejoti ir bendrovių strategijomis, kuriose yra numatytos priemonės veiklai perkelti ir technologijoms perduoti už Europos ribų, nes visa tai turės socialinių pasekmių (finansinių išteklių išekvojimas, konkurencingumo ir pridėtinės vertės netekimas, pasekmės aplinkai ir socialinėms bei ekonominėms struktūroms).

3.3 Jei tokios politikos bus laikomasi ir toliau, ilgainiui Europoje gali pastebimai sumažėti darbo vietų, skirtų aukštos kvalifikacijos darbuotojams. Netekus šių darbo vietų, susilpnės Europos pramonės konkurencingumas.

3.4 Didėjant nedarbui, sumažėjus gyventojų pajamoms ir atsiradus visuotiniam nepasitikėjimui, keleiviai ėmė rečiau keliauti, vengti verslo klasės, nebesinaudoti oro transporto bendrovių paslaugomis ir kelionėms rinktis kitas transporto rūšis.

3.5 2001 m. Europos oro transporto bendrovių asociacijos narių pajamos sumažėjo 7 proc. Kad išbristų iš tokios padėties, joms prireikė trejų metų. Šiandieninė padėtis dvigubai blogesnė. Pajamoms iš viso sumažėjus 15 proc. galima nuspėti, kad oro transporto bendrovėms atsigausti reikės daugiau nei trejų metų.

4. Oro transporto bendrovės mažina sąnaudas, tačiau to savo ruožtu nedaro oro uostai ir oro navigacijos paslaugų teikėjai. Į ekonominį nuosmukį visoje vertės grandinėje reaguojama nevienodai.

4.1 Be to, aviacijos pramonę varžo ir paini, dažnai vienas kitam prieštaraujančių teisės aktų raizgalynė, trukdanti šiam sektoriui reaguoti į krizės keliamus iššūkius.

(¹) Žr. EESRK nuomonę dėl Europos aeronautikos: dabartinė padėtis ir perspektyvos, OL C 175, 2009 7 28, p. 50–56.

5. Oro transporto bendrovės tiesiogiai kontroliuoja tik 37 proc. savo veiklos sąnaudų. Beveik trečdali kitų sąnaudų sudaro tiesiogiai joms nepavaldūs segmentai. Pavyzdžiui:

5.1 2008 m. „išorinės“ veiklos sąnaudos iš viso sudarė 50,5 mlrd. EUR, ir nors didelę jų dalį (daugiau nei 45 proc.) sudarė dažniausiai nekontroliuojamos naftos kainos, likusiąją – 55 proc. (27,5 mlrd. EUR) – dalį, be kitų sąnaudų, sudarė oro uostų ir skrydžių valdymo mokesčiai.

5.2 Oro uosto mokesčiai, praėjusiais metais iš viso siekė 2,8 mlrd. EUR, daugelyje oro uostų staiga pakilo daugiau nei 5 proc. Vos keletas Europos oro uostų pasekė savo klientų pavyzdžiui ir panašiai kaip ir jie sumažino savo mokesčius. 2009 m. pirmąjį ketvirtį oro uosto mokesčiai, tenkantys vienam keleiviui, vidutiniškai padidėjo 15 proc.

5.3 Kylančios naftos kainos kelia pavojų oro transporto bendrovių išlikimui. Nuo šių metų pradžios reaktyvinių degalų kaina išaugo beveik 50 proc. IATA duomenimis, vidutinė degalų kaina išaugo nuo 61 USD už barelį 2009 m. iki 72 USD 2010 m.

5.4 Skrydžių valdymo įkainiai 2009 m. pirmąjį ketvirtį Europoje atitinkamai išaugo vidutiniškai 3,4 proc. Įkainiai pakelti vadovaujantis „sąnaudų susigrąžinimo“ principu, pagal kurį kiekvienas oro navigacijos paslaugų teikėjas nuostolius dėl mažėjančio transporto srauto gali kompensuoti didesniais mokesčiais.

5.5 Bendro Europos dangaus koncepcija (proga, kuria iki šiol nepasinaudota, turėjusi sumažinti sąnaudas iki 5 mlrd. EUR per metus ir pagerinti padėtį, nes išmetamo CO₂ kiekis sumažėtų 16 mln. tonų) artimiausiu laiku neturės įtakos ekonominei padėčiai, o funkciniai oro erdvės blokai neįsigalios anksčiau nei 2012 m.

5.6 Oro transporto bendrovių sąnaudų struktūra reaguoja į mažiausius naftos kainų svyravimus. Siekiant ekonomijos ir dėl įmonių socialinės atsakomybės reikėtų nedelsiant imtis skubių veiksmų ir skatinti naudoti „naujos kartos“ variklius ir degalus. Taigi būtina laikytis tvirtos pozicijos, kad moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai turi būti teikiamas finansavimas.

5.7 Nuolat didėja aviacijos programų vystymo sąnaudos, todėl darosi vis sunkiau finansuoti naujų lėktuvų gamybą. Kai oro transporto bendrovės neturi galimybių skolintis iš bankų, susilpnėja visas aviacijos sektorius.

5.8 Reikia išanalizuoti naujus orlaivių kūrimo ir gamybos finansavimo mechanizmus, kurie išlaisvintų pramoninkus ir veiklos vykdytojus nuo apribojimų, trukdančių atsiskaityti grynais pinigais, ir palengvintų atsiskaitymą už orlaivius.

5.9 Nuo seno su karinėmis aeronautikos programomis siejamos viešųjų pirkimų sutartys padėdavo šiam sektoriui (paprastai dviejų paskirties) nuosmukio laikotarpiu. Be jokios abejonės, turime nedelsiant pagalvoti apie galimybę užtikrinti paramą, kuri

būtų koordinuojama ES lygiu ir padėtų pertvarkyti šią pramonę, kuri tebėra pernelyg susiskaidžiusi.

5.10 Reikėtų įvertinti, kaip naudojamosi valstybės lėšomis finansuojama parama verslui (teisė naudotis šia parama jau suteikiama pagal dabartinius teisės aktus). Vertinti reikėtų atsižvelgiant į atitinkamų bendrovių pastangas išsaugoti darbo vietas ir kvalifikuotus darbuotojus.

6. Kaip niekada svarbu tarptautiniu mastu visiems užtikrinti vienodas konkurencines sąlygas. Krizės akivaizdoje daugelio šalių vyriausybės ėmėsi gelbėti savo silpstančias oro transporto bendroves. Kinija 2009 m. pradžioje tiesiogiai subsidijavo „China Eastern Airlines“ (750 mln. EUR) ir „China Southern Airlines“ (320 mln. EUR), Kinijos oro uostuose laikinai panaikinti mokesčiai, sumažintos ir reaktyvinių degalų kainos. Indijos vyriausybė bendrovei „Air India“ akcinio kapitalo ir lengvatinių paskolų pavidalu skyrė 600 mln. EUR.

6.1 Kai kurie iš šių vežėjų, pavyzdžiui, Persijos įlankos, vykdo veiklą pagal vadinamąsias 5-ąją ir 6-ąją skrydžių laisves, ir Europą vertina kaip svarbų pajamų šaltinį.

6.2 Šie valstybės remiami vežėjai ir toliau vykdo tarpžemyninius skrydžius, nepaisydami, kad keleivių lėktuvuose pastebimai mažėja. Kai kuriais atvejais jie net didina lėktuvų skaičių, o Europos vežėjai, kuriuos veikia padėtis rinkoje, yra priversti mažinti savuosius (šiais metais Persijos įlankos vežėjai savo pajėgumus – daugiausia per pagrindinius Europos mazgus – padidino 14 proc.).

7. Kol kas Europos bendrija į šią precedento neturinčią krizę reagavo taip: suteikta teisė nesilaikyti laiko tarpų paskirstymo taisyklių vasaros laikotarpiu, tačiau tai padaryta per vėlai ir to nepakanka. Specialus reglamentas oficialiai priimtas ir paskelbtas birželio pabaigoje (praėjus beveik trim mėnesiams nuo vasaros sezono pradžios), o tai reiškia, kad jis negalėjo padėti aviacijos sektoriui lanksčiau reaguoti į staigius pokyčius rinkoje.

8. Nors oro transporto bendrovių asociacijos iš anksto atmetė mintį, kad pavienės valstybės galėtų teikti pagalbą, tačiau sutariama, kad kelete sričių reguliuotojas turi imtis skubių veiksmų, kurie padėtų įveikti krizę.

8.1 Teisė atsakyti laikytis laiko tarpų paskirstymo taisyklių žiemos laikotarpiu turėtų padėti aviacijos sektoriui ir ypač oro transporto bendrovėms įveikti ekonomikos krizę, kadangi savo pajėgumus jos galėtų pritaikyti prie toliau mažėjančios paklausos. Ši priemonė nieko nediskriminuoja, yra naudinga visoms oro transporto bendrovėms ir įvairiems verslo modeliams, be to yra trumpalaikė ir pavienė. Jei norima sulaukti pastebimų rezultatų, ji turi būti įgyvendinta laiku. Šiai priemonei pritaria ir kai kurie pigūs vežėjai.

8.2 Turint omenyje, kad krizė visų pirma palietė finansų sektorių, dauguma finansų institucijų, anksčiau finansavusių aviacijos sektorių, išnyko apskritai, arba perorientavo savo strategiją į kitas verslo sritis.

8.3 Norėdamos atnaujinti savo lėktuvų parką, Europos oro transporto bendrovių asociacijai priklausančios oro transporto bendrovės iki 2009 m. liepos mėn. artimiausiems metams pateikė užsakymų 535 orlaiviams už 29 mlrd. USD. Per tą patį 2008 m. laikotarpį buvo užsakytas 561 orlaivis.

8.4 Išankstiniais duomenimis, finansų rinka užtikrina (užtikrins) arba finansuoja (finansuos) ne daugiau kaip 75–80 proc. šių užsakymų. Likusius 20–25 proc. užsakymų reikės atšaukti arba ieškoti kitų, kol kas neegzistuojančių finansavimo būdų.

8.5 Vien 2008 m. Europos investicijų bankas valstybių narių projektams suteikė paskolų už beveik 52 mlrd. EUR, iš kurių 2,7 mlrd. EUR buvo skirta Europos transporto sektoriui (oro transporto bendrovėms, oro uostams, skrydžių valdymui ir apdirbamajai pramonei).

8.6 Tarptautinei civilinės aviacijos organizacijai (ICAO) priklausančios Tarptautinės aviacijos ir klimato kaitos grupės (GIACC) 2009 m. gegužės mėn. parengtoje galutinėje ataskaitoje rekomenduojama, kad ICAO turėtų nusistatyti tris visuotinius tikslus:

- a. artimiausiu laiku (iki 2012 m.): siekti, kad jos lėktuvų parko vidutiniškas degalų naudojimo efektyvumas per metus padidėtų 2 proc.,
- b. vidutinės trukmės laikotarpiu (iki 2020 m.): siekti, kad degalų naudojimo efektyvumas kasmet didėtų 2 proc.,
- c. 2021–2050 m.: siekti, kad bendras degalų naudojimo efektyvumas per metus padidėtų 2 proc.

8.7 Labai svarbu, kad tarptautinei aviacijai būtų atstovaujama gruodį Kopenhagoje įvyksiančiame vadovų susitikime (COP-15) ir kad tarptautinė aviacija būtų vertinama kaip atskiras sektorius. Be to, nepaprastai svarbu, kad Kopenhagoje būtų priimtas susitarimas, kuriuo būtų nustatytos pasaulinės aviacijos išmetamų teršalų ribos. Turėtų būti kalbama ir apie oro transporto bendroves, ir apie orlaivių gamintojus.

8.8 Kadangi 2012 m. įsigalios ES prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistema, nepaprastai svarbu, kad Europos vežėjai pradėtų palaipsniui keisti savo lėktuvus į pačius efektyviausius. Naujos kartos B737 ir A320 modeliai palyginti su senesnės gamybos orlaiviais leidžia anglies pėdsaką sumažinti iki 7–8 proc. Reikėtų skirti lėšų radikaliai variklių, lėktuvų karkasų ir degalų technologijų atnaujinimui.

8.9 Šiuo metu naudojami lėktuvai vidutiniškai eksploatuojami gana ilgai (tai turi įtakos oro transporto bendrovių rezultatams). Todėl reikėtų sukurti struktūruotą išmontavimo sektorių. Turimi pavyzdžiai yra pernelyg reti ir nepakankamai koordinuojami. Reikėtų suformuoti tikrą europinį sektorių, kuriuo rūpintųsi valdžios institucijos.

8.10 Šiose iniciatyvose, be abejo, turėtų dalyvauti gamintojai ir jų subrangovai. Iniciatyvos, užtikrinančios pramonės veiklą visą produkto gyvavimo ciklą iki pat orlaivio eksploatavimo pabaigos, gali padėti sukurti papildomų darbo vietų ir gauti pajamų.

8.11 Oro navigacijos paslaugų teikėjai savo sąnaudas kompensuoja – sumažėjęs eismo apimtims, jie padidina įkainius, todėl oro transporto bendrovėms krizė smogia dvigubą smūgį. Oro navigacijos paslaugų teikėjai turi atsižvelgti į ekonominius pokyčius bei smarkiai sumažėjusius oro transporto srautus ir atitinkamai pakoreguoti savo sąnaudų bazę.

8.12 Bendro Europos dangaus paketas netiesiogiai palies sąnaudų kompensavimo principą, nes funkciniais oro erdvės blokams ir valstybėms narėms bus nustatyti veiklos rezultatų tikslai. Tačiau šis paketas įsigalios tik 2012 m. SESAR programa, skirta sukurti vieną bendrą sistemą, pakeis dabartines 22 operacines sistemas, 30 programavimo kalbų ir šiuo metu naudojamą 31 nacionalinę sistemą.

8.13 Kadangi valstybės narės yra priėmusios Direktyvą dėl oro uostų mokesčių, krizės akivaizdoje jos turėtų elgtis taip, tarsi pagrindinės direktyvos nuostatos jau galiotų. Komisija dabar turi realią galią Europos Sąjungoje nustatyti oro uosto mokesčius.

8.14 Praėjusiais metais Europos aviacijos saugos agentūrai (EASA) buvo suteikti teisiniai įgaliojimai nustatyti saugos taisykles, susijusias su skrydžių veikla, orlaivio įgulos licencijavimu ir trečiųjų šalių veiklos vykdytojų priežiūra.

8.15 Sauga ir toliau turi būti stiprinama atsižvelgiant į informacijos ir rizikos analizę. Aviacijos sektoriui bendradarbiaujant su vyriausybėmis pavyko aviacijos sektoriuje užtikrinti didesnę saugą. Šią iniciatyvą reikėtų tęsti, nes sauga – viso aviacijos sektoriaus ašis. Būtina užtikrinti, kad Europos aviacijos saugos agentūra rūpintųsi išimtinai saugos klausimais.

8.16 Aviacijos sektoriuje jau seniai laukiama, kada bus galutinai susitarta dėl abipusio ES ir JAV saugumo priemonių pripažinimo. Šiandien reikėtų politinio sprendimo, kuriuo JAV saugumo priemonės būtų pripažintos lygiavertėmis ES priemonėms. Tikslinė šio sprendimo dėl pripažinimo grupė – 6 mln. keleivių per metus, kurie atvyksta iš JAV ir ES oro uostuose persėda į kitą lėktuvą.

9. Europos aviacijos sektorius sudaro esminę ekonomikos dalį. Jis užtikrina vieną svarbiausių ekonomikos principų – judėjimą (prekių ir asmenų). Nuo aviacijos sektoriaus labai priklauso ir pramoninės bazės stiprumas, technologijų vystymas ir ekonomikos augimas. Nepaprastai svarbu ir būtina skatinti išsaugoti šią bazę ilgam. Tikimasi, kad šiais globalizacijos laikais aviacijos sektorius padės ekonomikai atsigausti. Todėl vyriausybės visų pirma turėtų užtikrinti, kad jų silpstančios ekonomikos atraminiai poliai (tarp jų ir aviacija) nežlugtų ir kad būtų sudarytos sąlygos kuo skubiau sugrįžti į normalią padėtį. EESRK labai rekomenduotų imtis šių veiksmų ir pagalbos priemonių:

9.1 Vertės grandinėje (oro uostai, žibalo tiekėjai, orlaivių gamintojai, antžeminių paslaugų teikėjai, oro navigacijos paslaugų teikėjai, oro transporto bendrovės) turėtų atsispindėti verslo ciklą ir konkurencinio spaudimo apskritai poveikis. Šiuo metu vykdomas struktūrizavimas, turintis sumažinti neigiamą ekonominės veiklos sulėtėjimo poveikį.

9.2 Komisija turėtų imtis visų priemonių, kad 2009–2010 m. žiemos laikotarpiu būtų įgyvendintas 80:20 laiko tarpsnių paskirstymo taisyklių atsisakymas.

9.3 Numatoma, kad netolimoje ateityje oro transporto eismo apimtys turėtų kasmet išaugti 4–5 proc., o per dvidešimt metų gali būti pagaminta lėktuvų, kuriuose bus 25 000 100 papildomų keleivių vietų, todėl Europos gamybos pajėgumus reikėtų tinkamai reguliuoti. Jei restruktūrizavimas neišvengiamas, reikėtų pamėginti išsaugoti kompetentingus ir kvalifikuotus darbuotojus.

9.4 Komitetas pataria restruktūrizuojant aviacijos sektorių laikyti socialinių partnerių informavimo ir konsultavimosi su jais tvarkos. Jis ragina visus socialinius partnerius įmonių, nacionalinių ir Europos lygiu plėtoti struktūruotą ir dinamišką socialinį dialogą.

9.5 Valdžios institucijos turėtų padėti pažeidžiamoms bendrovėms išlaikyti kvalifikuotus darbuotojus ir darbo vietas, pavyzdžiui, nuosmukio laikotarpiu sudarydamos palankesnes sąlygas darbuotojams kelti kvalifikaciją. Valdžios institucijos galėtų imtis iniciatyvos ir skatinti darbuotojus kelti kvalifikaciją ir įgyti įgūdžių, kurių reikės vidutinės trukmės laikotarpiu ir vėliau. EESRK mano, kad šiomis aplinkybėmis reikia įdiegti išankstinio darbo vietų ir profesinių poreikių prognozavimo sistemą, kurioje dalyvautų socialiniai partneriai.

9.6 Savo ankstesnėse nuomonėse (paskutinė nuomonė SOC/347) Komitetas pabrėžė aukšto lygio viduriniojo ir aukštojo mokslo reikšmę ir pareiškė, jog verslo atstovai ir mokyklos bei universitetai turi palaikyti gerus tarpusavio ryšius, kad darbo ieškantys asmenys galėtų įgyti paklausą turinčių žinių ir įgūdžių.

9.7 Tokia suderinta valdžios institucijų (ES, valstybinių, regioninių ir kt.) parama labai reikalinga kovojant su krizės, kuri visuotinio nuosmukio laikotarpiu daro poveikį pramonės sektoriui, padariniais. Jei apdirbamojoje pramonėje nepavyks išlaikyti kvalifikuotų darbuotojų, ji nepajėgs atremti ilgalaikių iššūkių.

9.8 Europos investicijų bankas turėtų sugrąžinti politiką, kuri buvo taikoma iki 2007 m., kai Europos vežėjai galėjo pasinaudoti kreditais. Grįžti prie buvusios politikos reikia nedelsiant ir turint konkretų tikslą – finansuoti naujus orlaivius. Tai nereiškia, kad finansavimas turi būti teikiamas orlaivių parkui plėsti.

9.9 Būtų gerai numatyti mechanizmus finansinei rizikai, kuri atsiranda, pavyzdžiui, dėl svyruojančio valiutų kurso (žr. CCMI/047 4.6 punktą), pažaboti. Tai galėtų būti ir paskolų garantijos, užtikrintos grąžintiniais išankstiniais mokėjimais arba Europos investicijų banko paskolomis.

9.10 Aviacijos sektoriui reikalingiems moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai reikėtų skirti papildomą finansavimą, kad šis sektorius būtų pasirengęs priimti būsimus iššūkius, tarp kurių paminėtina ES prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistema.

Tačiau visuotinis sektorinis požiūris į aviaciją pagal ICAO būtų optimalus sprendimas sušvelninti klimato kaitos poveikį tarptautiniu mastu, nes taip būtų lengviau spręsti pasaulinę problemą.

9.11 Kadangi aeronautikos sektorius inovaciniu ir strateginiu požiūriu yra reikšmingas Europos pramoninei ir technologicinei bazei, ES turėtų nuolat ryžtingai remti mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą (kuriems pavojų kelia krizė). Tai būtų galima daryti pasitelkiant Europos bendrijos mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos septintosios bendrosios programos įgyvendinimo etapą ir būsimąją Aštuntąją bendrąją programą. Jokiu būdu negalima leisti, kad sumažėtų valstybės parama moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai, nes kitaip Europa ims atsilikti šioje srityje. Be to, kad ir toliau būtų vystoma ilgalaikė tvari aviacijos pramonė, kuri naudoja alternatyvius degalus ir veiklos priemones, būtina reikalingi moksliniai tyrimai ir technologijų plėtra.

9.12 Pirmojo lygmens rangovai nuo nuosmukio nukenčia ne taip stipriai kaip jų tiekėjai ir subrangovai, kurių bendrovėse sukaupta daugiausia įgūdžių ir sukurta daugiausiai darbo vietų. Parama gali būti teikiama bendrų paskolų ir garantijų subrangovams pavidalu. Gamintojai turėtų prisidėti prie tiekėjų pastangų, užtikrindami jiems pajamas ir ilgalaikį darbo krūvį.

9.13 Būtina nedelsiant įgyvendinti Bendro Europos dangaus II paketą. Dėl susiskaidymo Europos oro erdvėje didesnę naštą patiria ne tik keleiviai, bet ir vežėjai. Savo paskutinėje nuomonėje EESRK tvirtai pasisakė už Bendro Europos dangaus II paketą. Aviacija – pasaulinis sektorius, todėl norint išvengti papildomos naštos ir neveiksmingos veiklos reikia tarpusavyje derinti veiksmus. Taigi reikia ir toliau stengtis užtikrinti, kad programos SESAR ir NextGen derėtų tarpusavyje. Komisija turi pasirūpinti, kad 2010 m. programos SESAR įgyvendinimui būtų numatytas finansavimo mechanizmas, kad šioje perversmą žadančioje iniciatyvoje dalyvautų kuo platesnis dalyvių spektras.

9.14 Būtina paraginti visas valstybes nares skubiau įgyvendinti Direktyvą dėl oro uosto mokesčių. Komisija turėtų pasinaudoti direktyvos jai suteikiamomis galiomis.

9.15 Komisija turėtų valstybėms narėms ir organizacijai EUROCONTROL paskelbti komunikatą, kuriuo būtų įvestas moratoriumas skrydžių valdymo mokesčiams. EESRK palankiai vertina Energetikos ir transporto generalinio direktorato darbą, kurį jis atliko sprendamas šį klausimą, ir labai jį ragintų valstybėms narėms iškelti dar didesnius reikalavimus.

9.16 Europos institucijos turi užtikrinti, kad oro navigacijos paslaugų teikėjai konsultuotųsi su oro transporto bendrovėmis, kaip to reikalaujama Reglamentu Nr. 1794/2006, nustatančiu bendrąją mokesčių už oro navigacijos paslaugas sistemą. Šį reglamentą reikėtų atnaujinti, kad jame būtų atspindėta Bendro Europos dangaus II pakete įdiegta rezultatų gerinimo schema.

9.17 Būtina užtikrinti, kad Europos aviacijos saugos agentūra rūpintųsi išimtinai saugos klausimais. Skrydžių sauga turi būti ne blogesnė nei dabar ir, pageidautina – dar geresnė.

Nuo 2010 m. balandžio mėn. (būtent tada įsigalios Reglamente Nr. 300/2008 numatytos naujosios ES saugumo taisyklės) visoje Europos Sąjungoje reikėtų imti taikyti vienkartinio patikrinimo sistemą. Be to, reikėtų valstybėms narėms pristatyti galutinį pasiūlymą dėl ES ir JAV vienkartinio patikrinimo sistemos, kuris turi būti parengtas abiem šalims įvertinus ES ir JAV saugumo priemones ir kuo greičiau pradėtas įgyvendinti.

9.18 Europos Sąjungai reikėtų daugiau tarptautinių aviacijos susitarimų su trečiosiomis šalimis. Jie padėtų tarptautiniu mastu užtikrinti vienodas konkurencines sąlygas. EESRK vienoje iš savo nuomonių itin palankiai įvertino Komisijos susitarimą su Kanada.

9.19 Apibendrinant reikėtų pasakyti, kad, jei aviacijos sektoriaus dalyviai (veiklos vykdytojai, gamintojai ir valdžios institucijos) daugiau bendradarbiaus regioniniu ir tarptautiniu lygmeniu, padidės pasiūla ir suaktyvės visa sektoriaus veikla, jeigu aviacijos sektoriaus dalyviai nepamirš savo socialinės atsakomybės ir bendradarbiaus su visais socialiniais partneriais.

2009 m. gruodžio 17 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

III

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

458-OJI PLENARINĖ SESIJA, 2009 M. GRUODŽIO 16, 17 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl tekstilės pavadinimų ir atitinkamo tekstilės gaminių ženklavimo

(COM(2009) 31 galutinis/2 – 2009/0006 (COD))

(2010/C 255/06)

Pranešėjas **Claudio CAPPELLINI**

Europos Sąjungos Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2009 m. vasario 27 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl tekstilės pavadinimų ir atitinkamo tekstilės gaminių ženklavimo

COM(2009) 31 galutinis/2 – 2009/0006 (COD).

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2009 m. lapkričio 17 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas **Claudio Cappellini**.

458-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2009 m. gruodžio 16–17 d. (2009 m. gruodžio 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 160 narių balsavus už ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK remia Europos Komisijos iniciatyvą dėl tekstilės pavadinimų ir jos gaminių ženklavimo, kuri gali būti svarbus žingsnis

į priekį ES tekstilės pramonėje sparčiau įgyvendinant inovacinius procesus ir visuomeninius sprendimus, taip pat ugdam Europos vartotojų sąmoningumą ir didinat jų informuotumą, ypač krizės laikotarpiu. Kaip jau buvo nurodyta ankstesnėse EESRK nuomonėse ir informaciniuose pranešimuose dėl tekstilės pramonės

ateities ⁽¹⁾, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas pareiškia, kad siekiant užtikrinti šio sektoriaus konkurencinius pranašumus jam skubiai reikia parengti nuoseklią ir kompleksinę politiką įvairiais klausimais, įskaitant ženklinimą.

1.2 EESRK palankiai vertina reglamentą ir pritaria 4 straipsnio nuostatomis dėl nacionalinių teisės aktų bazės, reglamentuojančios kilmę turinčius gaminius ir konkurenciją.

1.3 EESRK prašo Europos Komisijos ir suinteresuotųjų subjektų ištirti, kokią įtaką padarys siūlomas reglamentas:

- Europos strateginių mokslinių tyrimų darbotvarkę, kuriant ir naudojant naujus pluoštus bei naujoviškus tekstilės gaminius, taip pat užtikrinant skaidrumą,
- supaprastinant galiojančią teisinę bazę, galinčią turėti teigiamo poveikio privačiam sektoriui ir valstybės valdymo institucijoms ES ir nacionaliniu (regioniniu) lygmeniu,
- užtikrinant didesnę šiuo metu galiojančios reguliavimo bazės nuoseklumą ⁽²⁾.

1.4 EESRK patvirtina, kad svarbu patenkinti vartotojų poreikį gauti aiškią ir išsamią informaciją apie gaminius, ypač tekstilės, ir remia Komisijos iniciatyvą, kuria siekiama supaprastinti šiuo metu galiojančias direktyvos perkėlimo procedūras ir sumažinti atitinkamas sąnaudas.

1.5 EESRK pageidauja, kad Tekstilės pavadinimų ir ženklinimo komiteto veikloje (siūlomo reglamento 20 straipsnis) nuolat dalyvautų pilietinė visuomenė ir daugiau tekstilės pramonės socialinių partnerių bei institucinių subjektų. Be to, reikėtų apsvaistyti reguliaraus reglamento peržiūrėjimo sistemas, kad būtų užtikrintas konkurencinis pranašumas prieš kitų pasaulio kraštų tekstilės

pramonės ženklinimo metodus ir standartus (žr. ES tekstilės pramonės rinka ⁽³⁾). Įsigaliojus siūlomam reglamentui, jo peržiūrėjimas, kurį atliktų didesnis suinteresuotųjų subjektų skaičius, taip pat galėtų paskatinti atvirą diskusiją dėl daugelio su tekstilės gaminiiais susijusių sveikatos problemų (pavyzdžiui, alergijų, jonizacijos rodiklių), kurias sukelia ne patys pluoštai, bet cheminės medžiagos, naudojamos gamybos grandinėje, pavyzdžiui, dažant ar minkštinant audinį, arba mechaninis apdorojimas, kaip antai šukavimas ar karšimas.

1.6 EESRK siūlo, kad pradėjus tiesiogiai taikyti šį reglamentą būtų naudinga surengti tikslią informavimo kampaniją, skirtą tekstilės pavadinimams ir jos gaminių ženklinimui, ir kartu su MVĮ organizacijomis, mokslinių tyrimų centrais, vartotojais ir tekstilės gamintojais atlikti specialiai šiam sektoriui skirtus tyrimus. Šie subjektai galėtų atlikti esminį vaidmenį užtikrinant didesnę aplinkai nekenksmingų pluoštų ir gaminių svarbos pripažinimą, taip pat didinant informuotumą apie rinkos potencialą.

1.7 Ši iniciatyva taip pat galėtų paskatinti atvirą diskusiją dėl „neprivalomo“ ženklinimo, kuriuo nurodomi galutinių tekstilės gaminių, pavyzdžiui, drabužių, laikymo ir valymo būdai (lyginimo, skalbimo, balinimo ir pan. simboliai), tačiau ši informacija pateikiama savo nuožiūra, kadangi ES ji yra neprivaloma. Pagal ISO 3758 taikomos sistemos, panašios į Ginetex ⁽⁴⁾ naudojamą sistemą, įvedimas ar netgi JAV ASTM D-5489 standarto priėmimas galėtų suteikti papildomos naudos, ypač galutiniam vartotojui. Tai, be kita ko, užtikrintų, kad:

- tekstilės gaminiai ilgiau tarnautų,
- gaminiai nebūtų sugadinti ir nesugadintų kitų gaminių atliekant jų priežiūros darbus,
- sauso cheminio valymo įstaigos aiškiai žinotų tinkamus ir reikiamus valymo būdus,
- gaminiai išsaugotų savo išvaizdą,
- perkant gaminių vartotojas motyvuotai nuspręstų, ar jis jam yra tinkamas.

Be to, plačiu mastu taikant tekstilės gaminių saugojimo ir valymo ženklus sumažėtų jų priežiūrai būtinos energijos ir vandens suvartojimas.

1.8 Tokio reglamento įgyvendinimas taip pat priartintų ES prie kitų panašių taisyklių, taikomų trečiųjų šalių rinkose, pavyzdžiui, JAV ⁽⁵⁾, Japonijos ⁽⁶⁾, Australijos ⁽⁷⁾ ir kitų.

⁽¹⁾ Tekstilės, aprangos ir avalynės sektorius yra pagrindinė 27 ES valstybių gamybos pramonės dalis. Šiame sektoriuje, kuriame veikia apie 250 000 įmonių ir kurio apyvarta – apie 240 milijardų eurų, sukuriamas 4 proc. visos 27 ES valstybių gamybos pramonės pridėtinės vertės (vien tik tekstilės sektoriuje sukuriamas pusė šios vertės). Tai yra vienintelis sektorius ES, kuriame dirba daugiau moterų nei vyrų (64,5 proc.); iš viso jame yra 3,2 milijono darbuotojų ir tai sudaro 9,3 proc. visų 27 ES valstybių gamybos pramonėje dirbančių žmonių – daugiausia jų dirba aprangos sektoriuje (apie 1,5 milijono). ES yra pagrindinė šio sektoriaus rinka ir pagrindinė eksportuotoja, kuriai priklauso beveik 20 proc. pasaulio rinkos (2005 m. duomenimis). CCMI/041.

Daugiau informacijos apie tekstilės pramonės tendencijas ir kritiškai svarbius klausimus galite rasti CCMI informaciniame panešime pagal šią nuorodą:

http://eesregistry.eesc.europa.eu/viewdoc.aspx?doc=%5C%5Cespub1%5Cespub_public%5Cces%5Cccmi%5Cccmi041%5Cen%5Cces1572-2007_fin_en.doc

⁽²⁾ Viena iš šiuo reglamentu pakeičiamų direktyvų (Direktyva 96/74/EB) jau buvo pakeista Direktyva 2008/121/EB. Įsigaliojus naujam reglamentui, reglamento ir direktyvos nuostatos turi būti nuoseklios.

⁽³⁾ 17 pagrindinių rinkų (Šaltinis: Euratex):

- AZIJA: Kinija, Japonija, Indija, Pietų Korėja, Taivanas, Indonezija, Pakistanas, Tailandas, Malaizija,
- ŠIAURĖS AMERIKA: JAV, Kanada,
- CENTRINĖ AMERIKA: Meksika,
- PIETŲ AMERIKA: Brazilija, Argentina, Čilė,
- OKEANIJ: Australija,
- AFRIKA: Pietų Afrikos Respublika.

⁽⁴⁾ GINETEX – Tarptautinė tekstilės gaminių priežiūros ženklinimo asociacija (pranc. *Groupeement international d'étiquetage pour l'entretien des textiles*).

⁽⁵⁾ Iš tekstilės pagamintų drabužių ir tam tikrų vietinių prekių priežiūros ženklinimas (angl. *Care labelling of textile wearing apparel and certain piece goods*) 16 CFR, 423 dalis.

⁽⁶⁾ Japonijos priežiūros ženklinimo pramonės standartas.

⁽⁷⁾ Australijos ir Naujosios Zelandijos standartas AS/NZS 1957:1998 „Tekstilės gaminių priežiūros ženklinimas“.

1.9 Tekstilės sektoriuje naudojama tūkstančiai cheminių medžiagų, kurios maišomos su kitomis medžiagomis, tarp jų ir nuodingomis, to nenurodant. Jos naudojamos audiniams dažyti ir kitaip apdoroti. Europos Sąjungoje nuodingos medžiagos prevenciniais sumetimais atrenkamos, šalinamos arba tvarkomos vadovaujantis aplinkos apsaugos ir sanitarijos teisės aktais. EESRK rekomenduoja glaudžiai susieti tekstilės ženklavimo reglamentą ir REACH reglamentą ir įsteigti platformą, kurios tikslas – procedūrų supaprastinimas ir paspartinimas, išvengiant jų dubliavimo.

2. Bendrosios aplinkybės

2.1 ES teisės aktai, reglamentuojantys tekstilės pavadinimus ir ženklimą, grindžiami EB sutarties 95 straipsniu. Jie skirti tekstilės gaminių vidaus rinkai sukurti ir užtikrinti, kad vartotojai gautų tinkamą informaciją. Aštuntajame dešimtmetyje valstybės narės pripažino, kad būtina suderinti tekstilės pavadinimus reglamentuojančius Bendrijos teisės aktus. Dėl skirtingų (nesuderintų) tekstilės pluoštų pavadinimų ES valstybėse narėse atsirastų techninė kliūtis prekybai vidaus rinkoje. Be to, jei šios srities informacija visoje vidaus rinkoje būtų vienoda, būtų geriau apsaugoti vartotojų interesai.

2.2 Reaguodama į didelius ekonominius iššūkius, šiam sektoriui iškilusius pastaraisiais metais, ES tekstilės pramonė pradėjo įgyvendinti ilgą restruktūrizacijos, modernizavimo ir technologinės pažangos procesą. Europos įmonės, ypač MVĮ, užėmė tvirtesnę pasaulinę poziciją sutelkdamos dėmesį į tokius konkurencinius pranašumus kaip kokybė, dizainas, inovacijos ir didesnės pridėtinės vertės gaminiai. ES pramonė pasaulio mastu pirmą kartą kuriant naujus gaminius, techninę tekstilę ir neaustinius audinius, naudojamus pagal novatorišką paskirtį, pavyzdžiui, geotekstilėje, taip pat higienos priemonėms, automobilių pramonei ar medicinos sektoriui.

2.3 Svarbi mokslinių tyrimų sritis – naujo specialaus pluošto ir pluoštais sustiprintų kompozitų, skirtų novatoriškiems tekstilės gaminiams, kūrimas, kuris buvo nurodytas kaip vienas iš Europos technologinės platformos dėl tekstilės ir drabužių gamybos ateities strateginės mokslinių tyrimų darbotvarkės teminių prioritetų. Pluoštinės inovacijos, diegiamos tekstilės pridėtinės vertės grandinės priešroviniam etape, – tai galingas naujų gaminių, apdirbimo metodų ir taikymo sričių šaltinis daugelyje pasrovinio vartojimo sektorių⁽⁸⁾. Iš tiesų, pastaraisiais metais paraiškų dėl naujų pluoštų pavadinimų įtraukimo į ES teisės aktus padaugėjo, ir tikimasi, kad ši tendencija stiprės Europos tekstilės sektoriui vystantis į novatoriškesnę pramonės šaką.

2.4 Paraiškas dėl naujų pluoštų pavadinimų teikė įvairios įmonės – tiek stambios, tiek smulkios. Pramonės atstovai nurodo, kad apskritai 90–95 proc. MTTP veiklos yra skiriama jau sukurtų pluoštų tobulinimui ir vystymui. Nors tik 5–10 proc. MTTP veiklos gali tekti pluošto, kuriam reikės naujo bendrinio pavadinimo,

sukūrimui, šis naujas pluoštas dažnai naudojamas pagal naujas paskirtis arba technologinius procesus labai įvairiose srityse, pavyzdžiui, drabužių gamyboje, medicinoje, aplinkos apsaugos ir pramonės srityse.

2.5 Pastaraisiais metais į Direktyvų techninius priedus, darant jose pakeitimus, buvo įtraukti aštuoni nauji pluoštai:

- Direktyvoje 97/37/EB⁽⁹⁾ į pluoštų pavadinimų sąrašą įtraukti keturi nauji pluoštai (kašgora, lajocelis, poliamidas ir aramidinis pluoštas).
- Direktyvoje 2004/34/EB⁽¹⁰⁾ į pluoštų pavadinimų sąrašą įtrauktas naujas poliaktido pluoštas.
- Direktyvoje 2006/3/EB⁽¹¹⁾ į pluoštų pavadinimų sąrašą įtrauktas naujas elastomultiesterio pluoštas.
- Direktyvoje 2007/3/EB⁽¹²⁾ į pluoštų pavadinimų sąrašą įtrauktas naujas elastolefino pluoštas.
- Direktyvoje 2009/121/EB⁽¹³⁾ į pluoštų pavadinimų sąrašą įtrauktas melamino pluoštas.

2.6 Prognozuojama, kad į techninius priedus įtraukiamų naujų pluoštų skaičius artimiausiais metais didės. Pramonė (kuriai atstovauja BISFA⁽¹⁴⁾) pareiškė, kad būsimas tendencijas numatyti sunku. Tačiau, jos manymu, realu kad kasmet bus pateikiamos dvi paraiškos⁽¹⁵⁾.

2.7 Šiuo pasiūlymu nekeičiama valstybių narių ir ES politinė pusiausvyra. Numatyta, kad komitetas, laikydamasis reguliavimo ir tikrinimo komiteto taisyklių, padės Komisijai ir pateiks savo nuomonę dėl įgyvendinimo priemonių, siūlomų reglamentui iš dalies pakeisti. Toks metodas taikomas dabartinėms direktyvoms.

2.8 Mintis peržiūrėti tekstilės pavadinimų teisės aktus kilo pastaraisiais metais, remiantis patirtimi, įgyta darant reguliarius techninius pakeitimus – įtraukiant naujus pluoštų pavadinimus į esamas direktyvas. ES teisės aktų, reglamentuojančių tekstilės pavadinimus ir ženklimą⁽¹⁶⁾, peržiūra buvo paskelbta 2006 m. „Pirmojoje pažangos ataskaitoje apie reglamentavimo aplinkos paprastinimo strategiją“⁽¹⁷⁾ ir įtraukta į Komisijos 2008 m. teisėkūros ir darbo programą.

⁽⁹⁾ OL L 169, 1997 6 27, p. 74.

⁽¹⁰⁾ OL L 89, 2004 3 26, p. 35.

⁽¹¹⁾ OL L 5, 2006 1 10, p. 14.

⁽¹²⁾ OL L 28, 2007 2 3, p. 12.

⁽¹³⁾ OL L 242, 2009 9 15, p. 13.

⁽¹⁴⁾ BISFA – Tarptautinis dirbtinių pluoštų standartizavimo biuras.

⁽¹⁵⁾ Šaltinis: Poveikio vertinimo ataskaita dėl ES teisės aktų, reglamentuojančių tekstilės pavadinimus ir ženklimą, supaprastinimo.

⁽¹⁶⁾ Direktyvos 96/74/EB (su pakeitimais), 96/73/EB (su pakeitimais) ir 73/44/EEB.

⁽¹⁷⁾ COM(2006) 690 galutinis.

⁽⁸⁾ Žr. Europos technologinės platformos dėl tekstilės ir drabužių gamybos ateities strateginę mokslinių tyrimų darbotvarkę.

2.9 Šios peržiūros motyvai trumpai išdėstyti taip:

- supaprastinti esamą teisinę bazę ir padaryti potencialų teigiamą poveikį privačiam sektoriui ir valstybės valdymo institucijoms; taigi, peržiūrint šiuos teisės aktus norima paspartinti naujų pluoštų registravimą ir galimybę jais naudotis,
- supaprastinti ir patobulinti esamą naujų pluoštų kūrimo ir naudojimo reguliavimo sistemą,
- skatinti tekstilės ir drabužių sektoriaus inovacijas ir sudaryti pluoštų naudotojams bei vartotojams galimybes greičiau naudotis naujoviškais gaminiais,
- padidinti proceso skaidrumą,
- į suderintų pluoštų pavadinimų sąrašą įtraukti naujus pluoštus,
- užtikrinti galimybę lanksčiau pritaikyti teisės aktus, norint neatsilikti nuo technologijų plėtos, kurios tikimasi tekstilės pramonėje, poreikių.

2.10 Šia peržiūra nesiekama išplėsti ES teisės aktų taikymo kitiems ženklinimo reikalavimams, nesusijusiems su dabartinėmis direktyvomis reglamentuojama pluošto sudėtimi ir tekstilės pluoštų pavadinimų derinimu.

3. Konsultacijų dėl direktyvų peržiūros procesas

3.1 Dėl ribotos šios peržiūros taikymo srities buvo tikslingai konsultuojamasi su suinteresuotaisiais subjektais. Konsultacijose dalyvavo šie suinteresuotieji subjektai: pramonės ir mažmeninės prekybos įmonių asociacijos, profesinės sąjungos, vartotojų organizacijos, Europos standartizacijos įstaigos ir nacionalinės valdymo institucijos.

3.2 Buvo prašyta, kad suinteresuotieji subjektai ir valstybės narės 2008 m. sausio–rugpjūčio mėn. Komisijos tarnybų organizuojamuose posėdžiuose arba raštu pareikštų savo nuomonę ir pateiktų patarimų bei pasiūlymų.

3.3 Konsultacijų su minėtais tiksliniais suinteresuotaisiais subjektais pagrindiniai rezultatai apibendrinami taip:

- naujų pluoštų pavadinimus svarbu įtraukti į Europos teisės aktus, kad būtų galima skatinti Europos pramonės inovacijas ir tinkamai informuoti vartotojus,
- tekstilės pavadinimus reglamentuojančių teisės aktų techninių pakeitimų politinis turinys nepateisina sudėtingų direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę procedūrų ir su tuo susijusių sąnaudų; todėl
- reikėtų rasti paprastesnį teisinį sprendimą.

3.4 Konsultacijų rezultatai pateikti poveikio vertinimo ataskaitoje ir jos prieduose.

4. Poveikio vertinimas

4.1 Remdamasi konsultacijų su suinteresuotaisiais subjektais rezultatais ir tyrimu „ES teisės aktų, reglamentuojančių tekstilės pavadinimus ir ženklinimą, supaprastinimas: politinių sprendimų poveikio vertinimas“⁽¹⁸⁾, Komisija atliko įvairių galimų politinių sprendimų poveikio vertinimą, kad galėtų pasiekti pirmiau minėtus tikslus.

4.2 Europos Komisijos poveikio vertinimo valdyba įvertino atitinkamos tarnybos parengtą poveikio vertinimo ataskaitos projektą ir, padariusi kai kuriuos pakeitimus, jį patvirtino⁽¹⁹⁾.

4.3 Palyginus ir išnagrinėjus įvairius galimus sprendimus bei jų poveikį, galima daryti tokias išvadas:

- Gali būti naudinga numatyti paraiškos dokumentų turinio rekomendacines gaires ir laboratorijų, kurios padėtų bendrovėms rengti tokius dokumentus, pripažinimą, jeigu tai padėtų teikti paraiškos dokumentus, labiau atitinkančius Komisijos tarnybų reikalavimus. Taip ir pramonė, ir valstybės institucijos sutaupytų daug laiko.
- Pramonei daugiausiai naudos duotų tai, kad sutrumpėtų laikas nuo paraiškos naujam pluošto pavadinimui pateikimo ir galimybės pateikti į rinką pluoštą nauju pavadinimu. Taip būtų sutaupoma administracinių lėšų ir greičiau gaunamos pajamos iš pluošto pardavimo.
- Valstybių narių valdžios institucijoms daugiausiai naudos duotų tai, kad direktyvos būtų pakeistos reglamentu, nes joms nebereikėtų perkelti pakeitimų į nacionalinę teisę. Valstybės narės taip galėtų sutaupyti daug lėšų.
- Dėl peržiūros nesumažėtų garantijos vartotojams, kad pluoštai atitinkamu pavadinimu turi nurodytas savybes. Vartotojai taip pat gautų papildomos naudos, jei nauji pluoštai anksčiau patektų į rinką.

5. Bendrieji tikslai

5.1 Šio reglamento teikiama nauda turėtų tik skatinti MTTP, inovacijų ir technologijų plėtojimo praktiką, sudaryti sąlygas ES, nacionalinio ir regionų lygmens valdžios institucijų ir mokslinių tyrimų centrų partnerystėms, gerinti dabartines mokymosi galimybes ir kelti techninę kvalifikaciją, skatinti didelės pridėtinės

⁽¹⁸⁾ Tyrimą galima rasti interneto svetainėje http://ec.europa.eu/enterprise/textile/documents/dir2008_0121_study.pdf

⁽¹⁹⁾ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SEC:2009:0091:FIN:EN:PDF>

vertės gaminių pardavimą vidaus rinkoje ir trečiųjų šalių rinkose⁽²⁰⁾, užtikrinti darnų vystymąsi ir tvaraus vartojimo modelius.

5.2 Be to, svarstomas reglamentas turėtų būti vertingas užtikrinant:

- papildomą naudą tekstilės ir su ja susijusioms pramonės šakoms, ES gamybinei, prekybinei ar mokslinei patirčiai (angl. *know-how*) ir ekonomikos augimui,
- didesnę skaidrumą vartotojams ir naujus vartojimo modelius,
- aktyvesnę pilietinės visuomenės dalyvavimą svarstomo reglamento stebėsenos procese.

6. Konkretūs tikslai

6.1 Pluošto pavadinimas turėtų atskleisti visą informaciją apie pluoštą, skirtingai nei reikalaujama pagal, pavyzdžiui, JAV taisykles, kuriose laikomasi kitokio požiūrio⁽²¹⁾. Tokia specifikacija nurodoma vadovaujantis BISFA metodika, pagal kurią bendrinis pavadinimas turi atskleisti cheminius duomenis apie dominuojančią monomerą pluošto polimerinėje molekulėje ir (arba) papildomą informaciją apie svarbiausias unikalias pluošto savybes ar gamybos technologijas.

6.2 Etiketėje nurodoma informacija turėtų atitikti tikrovę, tačiau neaišku, kodėl šis klausimas reglamente nenagrinėjamas. Tam tikri reglamento straipsniai neįpareigoja etiketėje pateikti visos informacijos, pavyzdžiui, pagal 9 straipsnį („Daugiapluoščiai tekstilės gaminiai“) galima pasirinkti keletą ženklavimo būdų – nuo visos gaminio sudėties išdėstymo iki pluošto, kurio yra ne mažiau kaip 85 % visos audinio masės, nurodymo. Nors šie duomenys yra tikri, jie nėra išsamūs tais atvejais, kai pasirenkami minėto straipsnio a ir b punktuose nurodyti ženklavimo būdai. Todėl, norint užtikrinti tikrą ir išsamią informaciją, reikia įvardyti ir likusius 15 proc. audinio masės sudarančius pluoštus.

6.3 Privaloma nurodyti visas gamintojo įvardytas savybes, kaip reikalaujama pagal siūlomo reglamento II priedo 1, 2, 3 ir 6 įtraukų nuostatas.

6.4 Kalbant apie sąnaudas ir terminus, toliau nurodomi numatomi terminai, tačiau į juos neįtrauktas paraiškos rengimo laikotarpis (jis priklauso nuo pareiškėjo operatyvumo rengiant paraišką)⁽²²⁾:

- paraiškos nagrinėjimas – 1–3 mėn.,
- darbo grupės sušaukimas – 3 mėn.,
- Jungtinio tyrimų centro ir tarplaboratoriniai tyrimai – 6–9 mėn.,
- techninės ekspertizės ataskaita – 1–3 mėn.,
- pasiūlymų projektai – 1–3 mėn.,
- reglamento pakeitimas – 6–12 mėn.

6.5 Pramonės sąnaudų mažinimo galimybės buvo apsvaistytos pagal du scenarijus – didelių sąnaudų scenarijų ir mažų sąnaudų scenarijų. Abiem buvo nustatytos aukščiausios ir žemiausios ribos, tačiau galiausiai teikiant paraišką sutaupoma nuo 47 500 iki 600 000 eurų. Taip pat buvo apsvaistyta ir potenciali nauda, kurią būtų galima gauti atsisakius 6–21 mėnesio termino, per kurį pluoštas pateikiamas į rinką ir kurio metu negaunamos ir (arba) prarandamos pajamos. Apskaičiuotos sumos svyruoja nuo 2 000 iki 3 500 000 eurų. Svarstant valdžios institucijų sąnaudų mažinimo galimybes buvo nustatyta, kad galima sutaupyti 25 proc. Jungtiniam tyrimų centrui skiriamų lėšų, t. y. sąnaudos sumažėtų apie 75 000–100 000 eurų nuo kiekvieno pluošto⁽²³⁾.

6.6 Kai naujas pluoštas greitai patenka į rinką, laikotarpis, skirtas skirtingiems naujausių paraiškų (pastarųjų penkerių metų) įvertinimo ir patvirtinimo etapams, geriausio scenarijaus atveju užtrukdavo 36 mėnesius, o blogiausio scenarijaus atveju – iki 66 mėnesių. Pradėjus taikyti naująjį reglamentą, numatoma procedūros trukmė bus 18–33 mėnesiai. Tai reiškia, kad numatomi terminai sutrumpės 50 proc. tiek geriausio, tiek blogiausio scenarijaus atveju⁽²³⁾.

2009 m. gruodžio 16 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽²⁰⁾ Reikia turėti omenyje, kad norint parduoti ES tekstilės gaminius trečiųjų šalių rinkose susiduriama su didelėmis dažnai NETARIFINĖMIS KLIŪTİMIS. Reikalavimai arba nusistovėjusi tvarka, susijusi su prekių žymėjimu, ženkliniu etiketėmis, aprašymu ar sudėtimi, yra diskriminuojančio pobūdžio, palyginti su šalies viduje pagamintomis prekėmis.

⁽²¹⁾ Šaltinis: Taisyklių ir nuostatų rinkinys, taikomas pagal Tekstilės gaminių pluošto sandaros identifikavimo įstatymą, 16 CFR, 303 dalis.

⁽²²⁾ BISFA – Tarptautinis dirbtinių pluoštų standartizavimo biuras.

⁽²³⁾ Šaltinis: Poveikio vertinimo ataskaita dėl ES teisės aktų, reglamentuojančių tekstilės pavadinimus ir ženklavinimą, supaprastinimo.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl kovos su pavėluotais mokėjimais, atliekamais pagal komercinius sandorius (nauja redakcija). Europos iniciatyvos „Small Business Act“ įgyvendinimas

(COM(2009) 126 galutinis – 2009/0054 (COD))

(2010/C 255/07)

Pranešėja **Ana BONTEA**

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2009 m. liepos 1 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl Kovos su pavėluotais mokėjimais, atliekamais pagal komercinius sandorius (nauja redakcija).

Europos iniciatyvos „Small Business Act“ įgyvendinimas

COM(2009) 126 galutinis – 2009/0054 (COD).

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2009 m. lapkričio 17 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėja Ana Bontea.

458-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2009 m. gruodžio 16–17 d. (gruodžio 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 145 nariams balsavus už, 3 – prieš ir 2 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komitetas palankiai vertina ir remia Smulkiojo verslo akto (angl. *Small Business Act*) įgyvendinimą ir direktyvos pasiūlymą, kadangi mano, kad teisinio pagrindo tobulinimas, padėsiantis sutrumpinti mokėjimo terminus ir spręsti pavėluotų mokėjimų problemą, yra labai svarbus ir reikalingas.

1.2 Nors teisės aktų nuostatos reikalingos ir naudingos, jų nepakaks pavėluotų mokėjimų problemai išspręsti. Šioje srityje būtina įgyvendinti nemažai sudėtingų priemonių ir išplėtoti visų lygių bendradarbiavimą. Pačios MVI ir jų organizacijos turėtų atlikti svarbų vaidmenį šiame procese.

1.3 Komitetas mano, kad būtina nustatyti trumpus ir privalomus mokėjimo terminus visoms valdžios institucijomis ir valstybinėms įstaigoms Europos, nacionaliniu, regionų ir vietos lygiu. Komitetas palankiai vertina Europos Komisijos priimtas priemones dėl mokėjimų, kuriuos ji tiesiogiai valdo, ir pritaria tolesniam tokių priemonių įgyvendinimui ir plėtojimui visais lygiais. Atsižvelgdamas į direktyvai perkelti reikalingą laiką, Komitetas ragina valstybių narių valdžios institucijas nedelsiant pradėti taikyti joje nustatytus principus siekiant dabartinės krizės sąlygomis suteikti veiksmingą pagalbą įmonėms.

Komitetas mano, kad pasiūlymui priimti direktyvą būtini tam tikri patobulinimai, todėl visų pirma siūlo:

— dėl viešųjų pirkimų:

— skubiai nustatyti taisyklę, pagal kurią būtų privaloma atsiskaityti per ne ilgesnį nei 30 kalendorinių dienų laikotarpį, ir panaikinti šios taisyklės leidžiančias nukrypti nuostatas arba bent jau nustatyti ne ilgesnį nei 60 dienų atsiskaitymo laikotarpį nuo prekių perdavimo, kadangi valdžios institucijoms kylantys sunkumai finansuoti savo veiklą jokia būdu negali būti didesni nei MVI,

— remiantis tokiu pačiu modeliu, panaikinti nukrypti leidžiančią nuostatą dėl priėmimo procedūros arba bent jau apriboti jos taikymo sritį nustatant ne ilgesnį nei 30 dienų laikotarpį,

— dėl visų komercinių sandorių:

— nustatyti teisinį reikalavimą dėl pavėluotų mokėjimų, pagal kurį skolininkai turėtų mokėti delspinigius, kompensaciją ir apmokėti minimalias vidaus sąnaudas, jei sutartyse nenumatytos kreditoriams palankesnės sąlygos,

— numatyti nuostatas dėl labai neteisingų sutartinių sąlygų ir neginčytinų reikalavimų,

— naudojantis laisve sudaryti sutartis atsižvelgti į sąžiningos konkurencijos ir verslo etikos principus ir vengti piktnaudžiavimo teisėmis.

1.4 Pakartodamas savo anksčiau pateiktus pasiūlymus ⁽¹⁾ Komitetas pabrėžia, kad norint visiškai pasiekti direktyvos tikslus būtina įgyvendinti priemones, kurios užtikrintų MVĮ didesnes galimybes dalyvauti viešuosiuose pirkimuose, kad jos galėtų geriau pasinaudoti nustatytais taisyklėmis.

1.5 Perkeliant direktyvą ir užtikrinant įgyvendintų priemonių stebėseną svarbu skatinti valdžios institucijų, socialinių partnerių ir MVĮ atstovaujančių organizacijų bendradarbiavimą ir kokybišką socialinį dialogą.

1.6 Tais atvejais, kai dėl viešųjų pirkimų sudarytos subrangos sutartys arba kai MVĮ palaiko santykius su didelėmis įmonėmis, įskaitant didžiąsias mažmeninės prekybos įmones, reikėtų vengti pratęsti mokėjimo terminus arba stebėti, kad nebūtų vėluojama mokėti. Atskirais atvejais nacionalinės valdžios institucijos galėtų kontroliuoti arba nustatyti mokėjimo terminus sektoriuose, kuriuose mokėjimo terminai gali nepagrįstai užsitęsti, tačiau nenusitatyti įmonėms papildomų reikalavimų arba išlaidų.

1.7 Komitetas ragina valstybes nares aktyviau bendradarbiauti ir numatyti bendras MVĮ informavimo ir paramos akcijas, kai vykdomant tarptautinius sandorius vėluojama mokėti.

1.8 Būtų naudinga Europos lygiu sukurti specialią interneto svetainę, kurioje visomis pagrindinėmis kalbomis būtų pateikta valstybių narių surinkta svarbi informacija apie direktyvos perkėlimą, teisinį pagrindą, skolų išieškojimo procedūras, įskaitant arbitražą arba tarpininkavimą, ir kita naudinga informacija. Nacionaliniu lygiu reikėtų sudaryti sąlygas plačiai skleisti šią informaciją per vieno langelio principu veikiančius centrus ir MVĮ organizacijas.

1.9 Priemonės, kuriomis siekiama paspartinti valstybės institucijų mokėjimus, taip pat naudingos mokesčių teisės požiūriu (PVM grąžinimo, mokesčių įteisinimo ir pan.), kadangi ir šioje srityje kai kuriose valstybėse taikoma netinkama ir finansines kliūtis lėmusi praktika.

1.10 Komitetas pakartoja anksčiau pateiktą pasiūlymą įkurti suinteresuotosioms šalims atvirą patariamąjį komitetą, kuris vykdytų savo veiklą remiamas ESRK ⁽²⁾.

2. Įvadas

2.1 Esama padėtis

2.1.1 ES komerciniuose sandoriuose:

— mokėjimai dažniausiai atidedami,

— dažnai vėluojama apmokėti sąskaitas, visų pirma viešųjų pirkimų atveju: vidutiniškai vėluojama 67 dienas ⁽³⁾, o privačiajame sektoriuje – 57 dienas,

— kai kuriose valstybėse narėse susiformavo „vėlavimo atlikti mokėjimą kultūra“, tapusi plačiai paplitusiu reiškiniu, turinčiu ypač rimtų ekonominių ir socialinių pasekmių (yra kas ketvirto bankroto priežastis ir dėl to per metus prarandama apie 450 000 darbo vietų). Šis reiškinys tapo dar dažnesnis krizės laikotarpiu. Netinkama mokėjimų praktika gali lemti tai, kad 2009 m. įmonės praras 270 milijardų eurų, t. y. 2,4 proc. ES BVP (palyginti su 1,5 proc. ES BVP numatyto Europos ekonomikos atgaivinimo plane) ⁽⁴⁾,

— vėlavimu mokėti naudojamas kaip banko kreditu,

— daugeliu atvejų mokėjimo terminai yra nepagrįstai ilgi ir dažnai susiję su privilegijuota pozicija. Tokia padėtis gali turėti labai neigiamo poveikio, visų pirma mažoms, amatų arba net vidutinėms įmonėms.

2.1.2 Vykstant deryboms MVĮ padėtis yra neužtikrinta atsižvelgiant į:

— dabartinį jų konkurencingumo lygį ir vietą rinkoje,

— baiminimąsi pakenkti santykiams su savo klientais,

— ribotas jų galimybes būti konkurencingais klientams siūlomų mokėjimo terminų požiūriu,

— patirties stoką, žmogiškųjų ir materialinių išteklių trūkumą, dėl kurių jos negali pradėti skolų išieškojimo teisinių procedūrų. Tarptautinių sandorių atveju susiduriama su dar didesniais sunkumais.

2.1.3 Pavėluoti mokėjimai

— sukuria kredito įstaigoms **didelių papildomų sąnaudų** ir apsunkina jų finansų valdymą, kadangi turi neigiamos įtakos pinigų srautui, lemia didelius papildomus banko mokesčius, sumažina šių įstaigų investavimo galimybes ir padidina daugelio iš jų, visų pirma MVĮ, netikrumą, o tai labai kenkia jų konkurencingumui, pelningumui ir gyvybingumui, ypač tuo metu, kai gauti finansavimą yra sunku ir brangu,

⁽¹⁾ OL C 224, 2008 8 30; OL C 182, 2009 8 4.

⁽²⁾ OL C 407, 1998 12 28.

⁽³⁾ Ryškūs skirtumai tarp valstybių narių ir tarp šiaurės ir pietų.

⁽⁴⁾ Intrum Justitia, 2009 m. Europos mokėjimo indeksas (*European Payment Index*).

- **dažnai lemia vėlavimus kituose grandinės segmentuose:** pavėluotą mokėjimą tiekėjams ir darbuotojams (tai turi didelių neigiamų socialinių pasekmių), taip pat vėlavimus, susijusius su muitų, mokesčių, įmokų į nacionalinį biudžetą ir socialinio draudimo įmokų mokėjimu (tai daro neigiamą poveikį valstybės pajamoms); be to, gali trukdyti įmonėms gauti finansavimą (pavyzdžiui, pavėluotas mokesčių, muitų ir socialinio draudimo įmokų mokėjimas dėl laiku neapmokėtų sąskaitų riboja galimybę gauti valstybės pagalbą ir pasinaudoti struktūrinių fondų finansuojamomis programomis),
- **gali sukelti įmonių, kurios normaliomis sąlygomis būtų gyvybingos, bankrotą,** kuris savo ruožtu gali lemti daugelio kitų tiekimo grandinėje esančių įmonių bankrotą ir turėti didelių neigiamų padarinių ekonominiu bei socialiniu požiūriu,
- **slopina ekonominės veiklos vykdytojų norą dalyvauti viešuosiuose pirkimuose;** tai ne tik iškreipia konkurenciją ir kenkia vidaus rinkos veikimui, bet ir mažina valdžios institucijų galimybę užtikrinti veiksmingą viešųjų lėšų naudojimą ir kuo efektyviau panaudoti mokesčių mokėtojų pinigus,
- **gali skatinti korupciją** (siekiant paskubinti sąskaitų apmokėjimą viešųjų pirkimų atveju) **arba sutarčių, viršijančių nustatytas biudžeto ribas, sudarymą,**
- **daro neigiamą poveikį Bendrijos vidaus prekybai:** dauguma įmonių mano, kad Bendrijos vidaus komercinių sandorių atveju pavėluoto mokėjimo rizika yra labai didelė, dėl to atsiranda nepasitikėjimas tokiais sandoriais ir kyla jų kaina.

2.2 Teisinis pagrindas

2.2.1 Bendrijos lygiu yra tik vienas teisės aktas – 2000 m. birželio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/35/EB dėl kovos su pavėluotu mokėjimu komerciniuose sandoriuose ⁽⁵⁾.

2.2.2 Reglamentai (EB) 44/2001 ⁽⁶⁾, 805/2004 ⁽⁷⁾, 1896/2006 ⁽⁸⁾ ir 861/2007 ⁽⁹⁾ taikomi teismo byloje, kuriose siekiama išieškoti su pavėluotu mokėjimu susijusias skolas.

2.3 Tikslai Europos lygiu

2.3.1 Smulkiojo verslo akte (angl. *Small Business Act*) ⁽¹⁰⁾ atkreiptas dėmesys į labai didelę MVĮ reikšmę ES ekonomikos konkurencingumui ir pabrėžta, kad ypač svarbu užtikrinti joms realias galimybes gauti finansavimą ir veiksmingiau pasinaudoti bendrosios rinkos teikiamomis galimybėmis.

2.3.2 Europos ekonomikos atkūrimo plane ⁽¹¹⁾ pabrėžta, kad lėtėjant ekonomikai pakankamas ir prieinamas finansavimas yra būtina investavimo, augimo ir naujų darbo vietų kūrimo sąlyga, todėl ES ir valstybės narės raginamos užtikrinti, kad valstybės institucijos prekių ir paslaugų sąskaitas faktūras apmokėtų per vieną mėnesį.

2.3.3 Pasiūlymu priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl Kovos su pavėluotais mokėjimais, atliekamais pagal komercinius sandorius (nauja redakcija) įgyvendinamas Smulkiojo verslo aktas ir siekiama pagerinti Europos įmonių grynųjų pinigų srautus, kad, pašalinus tarptautinių komercinių sandorių kliūtis, būtų sudarytos palankios vidaus rinkos veikimo sąlygos.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Komitetas palankiai vertina Smulkiojo verslo akto įgyvendinimą ir pasiūlymą priimti direktyvą, kadangi mano, kad kuo skubiau atlikti dalinius teisinio pagrindo dėl kovos su pavėluotu mokėjimu pakeitimus yra ypač svarbi ir naudinga priemonė.

3.2 Komitetas taip pat pritarė pasiūlymui skubiai pradėti taikyti Europos smulkaus verslo aktą įgyvendinant Bendrijos lygiu pasiūlytas priemones ir ypač remia „persvarstytą direktyvos projektą dėl mokėjimų terminų, pagal kurį būtų taikomi griežtesni reikalavimai ir nuobaudos viešosioms institucijoms, jei mokėti vėluojama daugiau nei 30 dienų“ ⁽¹²⁾.

3.3 Komitetas remia šias priemones, kadangi baiminasi neigiamų, sudėtingų ir plataus masto vėlavimo mokėti pasekmių įmonėms, visų pirma MVĮ, taip pat darbuotojams ir Bendrijos vidaus komerciniams sandoriams.

3.4 Būtina ne tik spręsti vėlavimo mokėti problemą, bet ir trumpinti mokėjimo terminus, todėl direktyvos pavadinimas galėtų būti papildytas, o joje numatytos priemonės išdėstytos atsižvelgiant į šiuos du tikslus.

3.5 Nors teisinės priemonės yra reikalingos ir naudingos, jų nepakanka vėlavimo mokėti problemai spręsti atsižvelgiant į gausias ir sudėtingas šio reiškinio priežastis, padėtį, susiklosčiusią praėjus aštuoneriems metams po Direktyvos 2000/35/EB priėmimo, ir vietos aplinkybes. Komitetas ragina valstybės nars aktyviai dalyvauti nustatant ir įgyvendinant tinkamiausias priemones pavėluotų mokėjimų problemai spręsti ir pabrėžia, kad svarbu plėtoti valdžios institucijų, socialinių partnerių ir MVĮ atstovaujančių organizacijų bendradarbiavimą ir kokybišką socialinį dialogą. MVĮ šiame procese galėtų atlikti svarbų vaidmenį: jos turėtų skirti daugiau dėmesio informavimui, savo vidaus procedūrų gerinimui ir veiksams skolininkų atžvilgiu.

⁽⁵⁾ OL L 200, 2000 8 8.

⁽⁶⁾ OL L 12, 2001 1 16.

⁽⁷⁾ OL L 143, 2004 4 30.

⁽⁸⁾ OL L 399, 2006 12 30.

⁽⁹⁾ OL L 199, 2007 7 31.

⁽¹⁰⁾ OL C 182/30, 2009 8 4.

⁽¹¹⁾ COM(2008) 800 galutinis.

⁽¹²⁾ COM(2008) 394 galutinis. OL C 27, 2009 2 3.

3.6 Komitetas mano, kad tinkamos ir teigiamo poveikio galinčios turėti priemonės yra šios:

- nustatyti bendrą reikalavimą viešiesiems pirkimams atlikti mokėjimą per 30 dienų; šia priemone būtų nustatytos standartizuotos ir skaidrios procedūros, padėsiančios paspartinti mokėjimus,
- nustatyti teisę kreditoriui gauti mažiausiai 5 proc. kompensaciją nuo likusios sumokėti sumos siekiant atgrasinti administracijas vėluoti mokėti,
- padengti kreditorių patirtas vidaus administracines išlaidas – priemonė, kuri papildytų teisės aktuose numatytų palūkanų mokėjimą ir turėtų atgrasomąjį poveikį skolininkams,
- panaikinti anksčiau numatytą galimybę neatsižvelgti į mažesnių nei 5 eurai delspinigių mokėjimą nedidelių sandorių atveju,
- patobulinti nuostatas dėl labai neteisingų sutartinių sąlygų. Pasiūlymo priimti direktyvą 6 straipsnyje šiuo klausimu pateikiama labai svarbių pasiūlymų,
- užtikrinti didesnę direktyva nustatytų teisių ir pareigų skaidrumą,
- sukurti vertinimo ir stebėsenos sistemą, kuri padėtų geriau informuoti Europos institucijas ir suinteresuotas šalis bei paskatinti jų dalyvavimą.

3.7 Vis dėlto Komitetas mano, kad turinio požiūriu reikėtų gerokai patobulinti pasiūlymą priimti direktyvą, kad trumpesni mokėjimo terminai ir jų laikymasis būtų tikrai naudingi daugeliui įmonių, ir padidinti teisės gynimo priemonių skolininkų atžvilgiu veiksmingumą.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Komitetas pritaria, kad būtina visoms Europos, nacionalinio, regionų ir vietos lygio institucijoms nustatyti trumpus ir privalomus mokėjimo terminus.

4.1.1 Praktiniu požiūriu viešiesiems pirkimams nustačius ne ilgesnį nei 30 dienų bendrą mokėjimo terminą ir 30 dienų terminą priėmimo ar patikrinimo procedūrai galima pasiekti labai gerų rezultatų.

4.1.2 Visoms Europos, nacionalinio, regionų ir vietos lygio valdžios institucijoms ir viešosioms įstaigoms turi būti nustatyti trumpi ir privalomi sąskaitų apmokėjimo terminai ir jų laikomasi.

4.1.3 Komitetas teigiamai vertina tai, kad Europos Komisija nustatė naujus, griežtesnius tikslus mokėjimų, kuriuos ji tiesiogiai valdo, srityje, sutrumpino išankstinio finansavimo arba pradinio mokėjimo terminus, supaprastino išankstines bendrąsias procedūras, taikomas pradedant įgyvendinti projektus, ir paskatino supaprastinti kontrolės priemones. Komitetas remia tolesnį šių priemonių plėtojimą visais lygiais. Jis ragina valstybių narių valdžios institucijas skubiai priimti priemones, kurios padėtų laikytis mokėjimo terminų, ir rekomenduoja pasinaudoti šioje srityje nustatyta gerąja praktika.

4.1.4 Vis dėlto, Komitetas mano, kad pasiūlymo priimti direktyvą 5 straipsnio nuostatos dėl atsiskaitymo vykdant viešųjų pirkimų sutartis nepateisins lūkesčių ir nepadės pasiekti pagirtinų Komisijos tikslų, todėl pateikia šiuos pasiūlymus:

- siekiant, kad pasiūlymas priimti direktyvą būtų aiškesnis ir suprantamesnis adresatams ir norint įgyvendinti direktyvos tikslus („reikėtų nustatyti, kad (...) paprastai būtų nurodomas ne ilgesnis kaip 30 dienų mokėjimo laikotarpis“⁽¹³⁾), 5 straipsnyje reikėtų aiškiai apibrėžti reikalavimą per ne ilgesnį nei 30 kalendorinių dienų laikotarpį apmokėti su viešaisiais pirkimais susijusias sąskaitas, o vėliau nustatyti maksimalų laikotarpį priėmimo procedūrai bei numatyti taikyti priemones tuo atveju, jei šių taisyklių nesilaikoma patikslinant, kad šios priemonės galės būti taikomos vienu metu,
- Komitetas baiminasi, kad valdžios institucijos tinkamai netaikys 5 straipsnio 4 dalyje numatytos leidžiančios nukrypti nuostatos, kuria remiantis galima derėtis dėl mokėjimo termino pratęsimo pagrįstais atvejais, kadangi nėra numatyta objektyvių ir aiškių kriterijų įvertinti pateiktą pateisinamą priežastį arba priimtinus motyvus, valdžios institucijos šiuo atveju yra ir teisėjas, ir suinteresuota šalis, o sunkumai, su kuriais jos susiduria užtikrindamos savo veiklos finansavimą jokių būdu nebus didesni, nei MVĮ kylančios sunkumai. Todėl Komitetas siūlo panaikinti arba bent jau apriboti šią leidžiančią nukrypti nuostatą tam tikrais atvejais nustatant ne ilgesnį nei 60 kalendorinių dienų nuo pristatymo mokėjimą terminą.
- Komitetas taip pat siūlo panaikinti arba bent jau susiaurinti 5 straipsnio 3 dalyje numatytos leidžiančios nukrypti nuostatos dėl ne ilgesnės nei 30 dienų priėmimo procedūros trukmės taikymo sritį.

4.1.5 Laisvės sudaryti sutartis principo taikymas susijęs su tam tikrais ypatumais, į kuriuos reikėtų atsižvelgti:

- direktyvoje nenumatytos nuostatos, kurios padėtų sumažinti piktnaudžiavimą laisvės sudaryti sutartis teise. Komitetas siūlo naudojantis šia laisve laikytis sąžiningos konkurencijos ir verslo etikos principų. Komitetas ir anksčiau yra išreiškęs savo nuomonę šiuo klausimu. Jis siūlė,

⁽¹³⁾ Pasiūlymo priimti direktyvą preambulė, 16 konstatuojamoji dalis.

kad, siekiant užtikrinti sąžiningą konkurenciją, reikia paraginti valstybes nares numatyti konkurencijos teisės nuostatas dėl nesąžiningos prekybos, kad būtų draudžiama taikyti neteisingas sutarčių sąlygas, susijusias su neįprastai ilgais mokėjimo terminais, viršijančiais vidutinį pardavimo ciklą (daugiau nei 60 dienų), nesant teisėtų priežasčių ⁽¹⁴⁾,

- viešųjų pirkimų sutartyse įsipareigojimų vykdymo garantijų reikalaujama tik iš verslininkų, tuo tarpu toks reikalavimas nekeliamas valdžios institucijoms dėl mokėjimo terminų laikymosi. Tokią nelygiavertę padėtį reikėtų taisyti,
 - viešųjų pirkimų atveju mokėjimo terminams ir priėmimo procedūrai negalima veiksmingai pritaikyti laisvės sudaryti sutartis principo, kadangi derybose su valdžios institucijomis įmonės neturi realios galios,
 - laisvė sudaryti sutartis turėtų būti įgyvendinama ne nustatant bendroms taisyklėms prieštaraujančias nuostatas, o nustatant kreditoriui palankesnes sąlygas. be to, siūloma sakinio segmente „nebent konkurso dokumentuose ir sutartyje būtų nurodyta kitaip ir tinkamai pagrįsta“ (5 straipsnio 3 dalis) vietoje „nurodyta kitaip“ įrašyti „kreditoriui palankesnės nuostatos“. Šis pasiūlymas taip pat taikomas 4 straipsnio 1 daliai, kurioje kalbama apie išieškojimo išlaidų kompensavimą.
- 4.2 Nustatyti teisinę priemonę skolininkams dėl delspinigių, kompensacijų ir minimalių vidaus sąnaudų mokėjimo

4.2.1 Suomijoje ir Švedijoje delspinigiai dėl pavėluoto mokėjimo nuskaitomi automatiškai ir tam nereikalingas teisinis sprendimas. Tokia praktika turėtų būti taikoma ir kitose šalyse. Komitetas siūlo nustatyti teisinį reikalavimą mokėti delspinigius, kompensacijas ir padengti kitas minimalias vidaus sąnaudas ir įgyvendinti laisvės sudaryti sutartis principą numatant teisinę galimybę derėtis dėl kreditoriui palankesnių sąlygų ir sumų. Tai sudarys galimybę MVĮ lengviau ir be abejonių dėl neužtikrintos jų padėties pasinaudoti šia teise.

4.3 Santykiai su profesinėmis organizacijomis

4.3.1 Perkeliant direktyvą ir užtikrinant priimtų priemonių įgyvendinimą ir stebėseną siekiant, kad sutrumpėtų mokėjimo terminai ir jų būtų laikomasi, būtina konsultuotis su darbdavių ir MVĮ organizacijomis bei jas įtraukti į šį procesą. Reikia padėti joms plėtoti tiesiogines arba interneto informacines paslaugas, taip pat konsultavimo ir pagalbos paslaugas jų nariams vėlavimo mokėti ir neteisingų sąlygų klausimais.

4.3.2 Komitetas siūlo 6 straipsnio 3 dalyje dėl priemonių, taikomų siekiant panaikinti labai neteisingas sutartines sąlygas, aiškiai paminėti „darbdavių ir MVĮ organizacijas“ ir kartu atkreipti dėmesį į tai, kad dėl pavartoto žodžio „organizacijos“ gali kilti perkėlimo problemų.

4.3.3 Darbdavių, ir visų pirma MVĮ organizacijos, gali įnešti svarų indėlį rengiant pasiūlymo priimti direktyvą 10 straipsnyje minimą ataskaitą, todėl svarbu, kad šioje ataskaitoje būtų išdėstytas ir jų požiūris.

4.4 Komitetas mano, kad būtina numatyti veiksmingą ir efektyvią ieškinio prieš skolininkus pateikimo tvarką

4.4.1 Komitetas pabrėžia, kad išieškant skolas ypač svarbu taikyti paprastas, greitas ir veiksmingas procedūras, kuriomis galėtų pasinaudoti įmonių, visų pirma MVĮ, vadovai, ir reikalauja užtikrinti galimybę realizuoti teisę į nuosavybę per ne ilgesnį nei 90 kalendarinių dienų laikotarpį neginčytinų reikalavimų atveju. Be to, būtina patobulinti procedūras, padedančias nustatyti labai neteisingas sutartis sąlygas.

5. Kitos pastabos ir pasiūlymai

5.1 Komitetas reikalauja patobulinti nuostatas dėl labai neteisingų sutartinių sąlygų (6 straipsnis) ir šiuo tikslu siūlo apibrėžti jas apibūdinančius kriterijus, taip pat į labai neteisingomis laikomų sutarties sąlygų sąrašą įtraukti sąlygas, kuriose nenumatytas išieškojimo išlaidų kompensavimas, teisės į nuosavybę išlaikymas ir mokėjimo prievolės įvykdymo garantija.

5.2 Komitetas pakartoja savo anksčiau išsakytą poziciją dėl padėties privačių asmenų, kurie teisiniu požiūriu nepatenka į dabartinės direktyvos taikymo sritį, tačiau jų santykiams su tam tikromis įmonėmis ir valdžios institucijomis panašios sąlygos yra taikomos. Komitetas ragina Komisiją numatyti tyrimus šiems klausimams išnagrinėti ir išsiaiškinti, ar tikslinga į direktyvą įtraukti tam tikrus santykius su vartotojais, ar būtina numatyti atskirus pasiūlymus ⁽¹⁴⁾.

5.3 Komitetas siūlo apibrėžti sąvoką „neginčytinas reikalavimas“ (9 straipsnis) arba ją papildyti nurodant „remiantis tvirtu pagrindu“. Užginčijimai turėtų būti laikomi nepriimtinais, jei yra gavėjo pasirašyta sąskaita arba prekių gavimą patvirtinantis dokumentas.

5.4 Regionų komitetas taip pat nori atkreipti dėmesį į šiuos aspektus:

- reikėtų išbraukti 1 straipsnio 2 dalies b punkto nuostatą, pagal kurią naujoji direktyva nebus taikoma sutartims, kurios sudarytos iki 2002 m. rugpjūčio 8 d., ir ją perkelti į 11 straipsnio 4 dalį, kurioje nustatomas perkėlimo terminas.

⁽¹⁴⁾ OL C 407/50, 1998 12 28.

- 2 straipsnio 5 dalyje pateiktoje „delspinigių už pavėluotą mokėjimą“ apibrėžtyje reikėtų numatyti galimybę derėtis dėl sumos, įskaitant su valdžios institucijomis,
 - siekiant išvengti perkėlimo problemų, būtina *in extenso* nurodyti šias tris viešųjų pirkimų kategorijas (prekių, paslaugų ir darbų viešųjų pirkimų sutartys) arba bendrai jas įvardyti kaip „viešųjų pirkimų sutartis“ (5 straipsnio 1, 2 ir 6 dalyse darbų viešųjų pirkimų sutartys neminimos),
 - formuluotę „nuo dienos, kai skolininkas gauna sąskaitą faktūrą“ (3 straipsnio 2 dalies b punktas ir 5 straipsnio 2 dalies b punktas) pakeičiant formuluote „nuo sąskaitos faktūros perdavimo skolininkui“ būtų supaprastinta įrodinėjimo pareiga ir sumažintos pašto siuntos išlaidos arba elektroninės sąskaitos faktūros rengimas,
 - 4 straipsnio 1 dalyje reikėtų patikslinti, ar sąvoka „skola“ apima tik produkto vertę, ar ir PVM bei kitas sąnaudas, pavyzdžiui, transporto,
 - 5 straipsnio 5 dalies nuostatose dėl 5 proc. mokėtinės sumos sudarančios kompensacijos reikėtų patikslinti, ar galima gauti didesnę nei 5 proc. kompensaciją, jei yra patvirtinančių įrodymų.
- 5.5 Reikėtų vengti nustatyti nepagrįstai ilgus mokėjimo terminus ir vėluoti atlikti mokėjimus šiais atvejais:
- kai sudarytos viešųjų pirkimų subrangos sutartys (reikėtų subrangovams taikyti tokias pačias mokėjimo taisykles kaip ir valdžios institucijoms),
 - kai tiekimą užtikrina didžiosios mažmeninės prekybos įmonės; Komitetas jau yra siūlęs sukurti savanoriško elgesio kodeksą, paremtą raštiškomis sutartimis, kuris „turėtų leisti didesniai skaičiui mažų ir amatininkų įmonių patekti į mažmeninės prekybos sektorių užsitikrinant būtiniausias garantijas“⁽¹⁵⁾ ir „kartu neleisti didelio masto mažmeninės prekybos įmonei ir (arba) stambiems tiekėjams daryti spaudimą“.
- 5.6 Reikėtų, kad 10 straipsnyje minima ataskaita būtų rengiama ir kasmet atnaujinama – bent jau tris pirmuosius direktyvos įgyvendinimo metus – kad būtų galima reguliariai įvertinti pasiektus rezultatus ir sudaryti sąlygas keistis gerąja praktika.

5.7 Kovos su pavėluotais mokėjimais ir mokėjimo terminų trumpinimo gerosios praktikos pavyzdžiai.

— Europos Komisija

- priemonės, skirtos nuo 30 iki 20 dienų sutrumpinti negrąžintino finansavimo ir ES sutarčių pradinio išankstinio finansavimo mokėjimo laikotarpį (tai sudaro 9,5 mlrd. eurų); kitiems centralizuotai valdomiems mokėjimams terminus siekiama sutrumpinti nuo 45 iki 30 dienų (subsidiųjų atveju);
 - dažniau išmokėti vienodo dydžio sumas ar vienkartinės išmokos negrąžintino finansavimo ir centralizuotai valdomų komercinių sutarčių atveju;
 - supaprastintos išankstinės bendrosios procedūros, taikomos pradedant įgyvendinti projektus, gali padėti paspartinti mokėjimus; siūlomos priemonės suteiktų Komisijos tarnyboms galimybę skelbti konkursus dvejiems metams ir taikyti standartizuotas konkurso skelbimo procedūras;
 - skatinimas, esant galimybei, supaprastinti kontrolės priemonės.
- Jungtinės Karalystės valdžios institucijos išsipareigojo apmokėti sąskaitas per 10 dienų.
- Airijos, Belgijos, Lenkijos, Portugalijos, Čekijos vyriausybės išsipareigojo sumažinti visų pirma valdžios institucijų pavėluotus mokėjimus.
- Belgijos federalinė vyriausybė sukūrė naują federalinio investicijų fondo teikiamą „trumpalaikę paskolą“ visų, o ne tik federacinės valstybės valdžios institucijų pavėluotiems mokėjimams finansuoti.
- Ispanijoje 2009 m. Oficiali kredito įstaiga nustatė 10 mlrd. eurų likvidumo priemonę lengvatinėms paskoloms, kuri suteiks galimybę patenkinti MVĮ ir savarankiškai dirbančių asmenų poreikius šioje srityje. Šioms lėšoms taikomos bendro finansavimo taisyklės, pagal kurias reikalaujama, kad 50 proc. lėšų skirtų Oficiali kredito įstaiga ir 50 proc. – kitos kredito įstaigos. Be to, vietos valdžios institucijų išankstinio išmokėjimo priemonė užtikrina, kad bus surinktos įmonių ir savarankiškai dirbančių asmenų išduotos sąskaitos už vietos valdžios institucijoms atliktus darbus ar suteiktas paslaugas.

2009 m. gruodžio 17 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽¹⁵⁾ OL C 175/57, 2009 7 28.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Žaliosios knygos dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo peržiūros

(COM(2009) 175 galutinis)

(2010/C 255/08)

Pranešėjas **Bernardo HERNÁNDEZ BATALER**

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. balandžio 21 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Žaliosios knygos dėl Tarybos Reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo peržiūros

COM(2009) 175 galutinis.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2009 m. lapkričio 17 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Bernardo Hernández Bataller.

458-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2009 m. gruodžio 16–17 d. (gruodžio 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 174 nariams balsavus už, 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK pritaria Komisijos nuomonei, kad reikia panaikinti egzekvatūrą ir taip sudaryti geresnes sąlygas laisvam teismo sprendimų judėjimui vidaus rinkoje ir piliečių bei įmonių atžvilgiu priimtų sprendimų įgyvendinimui.

1.2 EESRK nuomone, reikėtų išplėsti Reglamento 44/2001 taikymo sritį įtraukiant administracinius sprendimus, todėl prašo Komisijos atlikti reikiamus tyrimus, kad būtų pašalintos dabartinės kliūtys.

1.3 Be to, Komitetas mano, kad svarbu imtis priemonių, kurios palengvintų tarpvalstybinį arbitražo naudojimą, ir sutinka, kad būtų įvesta viršvalstybinė, vienoda su arbitražo susitarimų galiojimu susijusi kolizijos norma, pagal kurią būtų daroma nuoroda į arbitražo vietos valstybės teisę. Visa tai neturėtų trikdyti Niujorko konvencijos veikimo ar bent jau ta konvencija tarnautų kaip pagrindas imantis naujų priemonių.

1.4 Bendras viršvalstybinio pobūdžio požiūris, kuriuo remiantis būtų nustatytos aiškos ir tikslios jurisdikcijos taisyklės, sustiprintų piliečių teisinę apsaugą ir užtikrintų darnų privalomųjų Bendrijos teisės aktų taikymą. Šiuo tikslu reikėtų įtraukti taisykles, susijusias su trečiosiose valstybėse gyvenančiais atsakovais, sukurti papildomas jurisdikcijos taisykles, imtis priemonių siekiant užkirsti kelią palankiausio teismo paieškai ir skatinti naudotis standartinėmis teismo pasirinkimo sąlygomis.

1.5 Taip pat reikėtų priimti taisykles, kurios padidintų teisinį tikrumą ir sumažintų pernelyg dideles išlaidas dėl galimo ginčų dėl intelektinės nuosavybės dubliavimosi nacionaliniuose teismuose.

1.6 Kalbant apie teismo procesus, kuriuose aiškinamos privalomos ir apsaugą užtikrinančios teisės, pavyzdžiui, su darbo sutartimi ar vartotojų santykiais susijusios teisės, reikės iš dalies pakeisti Reglamentą 44/2001 numatant galimybę sujungti ieškinius, kad teismams būtų galima pateikti kolektyvinius ieškinius.

2. Įžanga

2.1 Vienas iš Europos Sąjungos sutarties tikslų – „puoselėti ir plėtoti laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę“, o Europos bendrijos steigimo sutarties 65 straipsnyje nustatyta, kad priemonės teismo bendradarbiavimo su užsieniu susijusiose civilinėse bylose srityje, kurių imamasi tokiu mastu, kokio reikia vidaus rinkai deramai veikti, apims ir „sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose, taip pat nesusijusių su teismo bylomis sprendimų pripažinimą ir vykdymą“.

2.2 1999 m. spalio mėn. Tamperėje susirinkusi Europos Vadovų Taryba patvirtino, kad teismo sprendimų abipusio pripažinimo principas ⁽¹⁾ turėtų tapti teismo bendradarbiavimo civilinėse ir baudžiamosiose bylose Europos Sąjungoje „kertiniu akmeniu“.

(1) Abipusio pripažinimo principas užtikrina laisvą teismo sprendimų judėjimą, kuriam nebūtinai valstybių narių procesinių įstatymų suderinimas.

2.3 2003 m. įsigaliojus Nicos sutarčiai, 67 straipsnyje numatyta sprendimų priėmimo procedūra pakeista balsavimu kvalifikuota balsų dauguma ir bendro sprendimo procedūra teismo bendradarbiavimo civilinėse bylose srityje, išskyrus šeimos bylas.

2.4 1968 m. Briuselio konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo yra labai teigiamas indėlis į Bendrijos *acquis*.

2.4.1 Su konvencija susijusi Europos Teisingumo Teismo (ETT) praktika ir įsigaliojusi Amsterdamo sutartis suteikė galimybę gruodžio 22 d. priimti Tarybos reglamentą (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo ⁽²⁾, dėl kurio pasiūlymo EESRK savo laiku pateikė nuomonę ⁽³⁾, kurioje pritarė galimam konvencijos pakeitimui Bendrijos priemone.

2.4.2 Reglamentu (EB) Nr. 44/2001 nustatytos vienodos taisyklės dėl jurisdikcijos kolizijų nustatymo ir sudarytos palankesnės sąlygos laisvam teismo sprendimų, taikaus ginčų sureguliuavimo ir vykdytinų autentiškų dokumentų judėjimui Europos Sąjungoje. Šis reglamentas pasirodė esąs itin svarbi priemonė tarptautinėse civilinėse ir komercinėse bylose.

2.4.3 Danija iš pradžių nedalyvavo teismo bendradarbiavimo civilinėse bylose srityje. Minėtas reglamentas Danijoje taikomas nuo 2007 m. liepos 1 d. vadovaujantis Europos bendrijos ir Danijos Karalystės susitarimo dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo nuostatomis ⁽⁴⁾.

2.4.4 Lisabonos sutartimi bus sudarytos palankesnės sąlygos teisminei bendradarbiavimui civilinėse bylose Europos lygiu išplėtus Bendrijos metodo ⁽⁵⁾ taikymą: Komisijos teikiami pasiūlymai bus priimami kvalifikuota balsų dauguma, bus sustiprintas Europos Parlamento vaidmuo, demokratinę kontrolę vykdys nacionaliniai parlamentai, o teisėtumo kontrolę – Teisingumo Teismas.

3. Komisijos žaliaji knyga

3.1 Reglamento 44/2001 73 straipsnyje numatyta, kad Komisija ne vėliau kaip po penkerių metų nuo šio reglamento įsigaliojimo pateikia jo taikymo ataskaitą ir pasiūlymus dėl jo pakeitimų.

⁽²⁾ OL L 12, 2001 1 16, p. 1.

⁽³⁾ OL C 117, 2000 4 16, p. 51.

⁽⁴⁾ OL L 299, 2005 11 16, p. 61.

⁽⁵⁾ Bendrijos metodas paremtas idėja, kad visuotiniai piliečių interesai geriau ginami tuomet, kai Bendrijos institucijos visiškai atlieka savo sprendimų priėmimo vaidmenį, sykiu laikydamosi subsidiarumo principo.

3.2 Žaliojoje knygoje pateikiama daug pasiūlymų dėl, Komisijos nuomone, svarbiausių aspektų vadovaujantis Reglamento Nr. 44/2001 įgyvendinimo patirtimi ir su juo susijusia ETT praktika.

3.3 Žaliojoje knygoje viešajai diskusijai, be kita ko, pateikiamos tokios temos: egzekvatūros ⁽⁶⁾ panaikinimas, reglamento veikimas tarptautinės teisinės sistemos srityje, teismo pasirinkimas, pramoninė nuosavybė, *lis pendens* taisyklė ir susiję veiksmai, laikinosios priemonės, reglamento ir arbitražo jurisdikcijos sąsaja, taikymo sritis ir jurisdikcija.

3.4 Žaliojoje knygoje kalbama ir apie pripažinimą bei vykdymą, visų pirma apie laisvą autentiškų dokumentų judėjimą, kurio buvo prašoma 2008 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento rezoliucijoje, ir apie galimybę vykdymo etapu naudoti vienodą standartinę formą.

4. Bendrosios pastabos

4.1 Reglamentas (EB) Nr. 44/2001 pasirodė esąs itin svarbi priemonė procesinėje ir komercinėje teisėje. EESRK pritaria Tarybos ir Komisijos nuomonei, kad geram vidaus rinkos veikimui reikalingos priemonės teismo bendradarbiavimo civilinėse bylose srityje.

4.2 Komisijos siūloma diskusija yra svarbi atsižvelgiant į per pastaruosius metus sukaupą minėto reglamento taikymo patirtį. Siekiama stiprinti pagrindinę žmogaus teisę į veiksmingas gynimo priemones teisme, kuri yra viena iš Europos pagrindinių teisių chartijoje ir EB sutarties 65 straipsnyje įtvirtintų pagrindinių teisių ir kartu ETT teisminės praktikos pripažintas bendras teisės principas.

4.3 Egzekvatūros panaikinimas visuose valstybių narių civilinėse ir komercinėse bylose priimamuose sprendimuose visiškai atitinka tikslą užtikrinti jų veiksmingumą ir išsaugoti teisinį tikrumą vidaus rinkoje bei pagrindinę teisę į nešališką teismą ⁽⁷⁾ ir veiksmingas teisės gynimo priemones, pripažintas Europos žmogaus teisių konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje ir Europos pagrindinių teisių chartijos ⁽⁸⁾ 47 straipsnio 1 dalyje.

⁽⁶⁾ Egzekvatūra – tai procedūra, kuria siekiama nustatyti, ar galima pripažinti sprendimą, paskelbtą valstybės, kurioje norima šį sprendimą vykdyti, jurisdikcijai nepriklausančio teismo, ir ar galima šį sprendimą vykdyti kitoje valstybėje negu jis paskelbtas.

⁽⁷⁾ Vadovaujantis Europos žmogaus teisių teismo praktika (žr. sprendimus Golder, 1975 2 21, 28–31 punktai), Dever ir kt. sprendimais, teisė į nešališką teismą yra 6-1 straipsnyje įtvirtintos teisės dalis.

⁽⁸⁾ OL C 364, 2000 12 18.

4.3.1 Tai savo ruožtu atitinka EB sutarties 65 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje numatytą subsidiarumo sąlygą, pagal kurią nustatyta, kad teismo bendradarbiavimo civilinėse bylose priemonės, turinčios tarpvalstybinį poveikį, gali būti priimamos tik tuomet, jeigu jos reikalingos tinkamam vidaus rinkos veikimui.

4.3.2 Kita vertus, dėl reikalavimų, kuriuos sprendimas turi atitikti, kad taptų vykdytinas viršvalstybiniu lygiu, galėtų būti pakankamai tinkamos garantijos, numatytos 2003 m. lapkričio 27 d. Reglamente (EB) Nr. 2201/2003 (Briuselis, II-bis), pagal kurio 41 ir 42 straipsnius sprendimai bendravimo teisių ir vaiko sugrąžinimo srityje tampa tiesiogiai vykdytini, jeigu abiem atvejais atitinka dvi sąlygas: jei kilmės valstybės teismas paskelbia teismo sprendimą vykdytinu ir jei tas teismo sprendimas buvo patvirtintas pažymėjimu kilmės valstybėje narėje ⁽⁹⁾.

4.3.3 Šiuo požiūriu vienintelė galinti kilti kliūtis – jei vėliau kitas teismas paskelbtų kitą vykdytiną sprendimą, tačiau tokia aplinkybė būtų išimtinė toje srityje, dėl kurios Komisija siūlo iš dalies pakeisti Reglamentą (EB) Nr. 44/2001.

4.3.4 Kita vertus, atsakovo teisių apsaugos klausimu interpretavimas pagal *abipusio pripažinimo principą* suteikia teismui, kuriam pateiktas ieškinys, teisę nuo pat teismo pradžios taikyti tas pačias taisykles, kurios taikomos pagal nacionalinius teisės aktus užsienio piliečių ar toje šalyje negyvenančių jos piliečių informavimo apie pradėtą bylą atvejais.

4.3.5 Jei tokių nuostatų nėra arba taikomos teisinės normos aki-vaizdžiai nederą su teise į nešališką teismą (pavyzdžiui, vertimo į įvairias kalbas užtikrinimas, ieškinio perdavimo ir gavimo priemonių patikimumas ir kt.), būtų tikslinga viršvalstybiniuose teisės aktuose numatyti papildomas garantijų užtikrinimo teisinės normas.

4.3.6 Vis dėlto EESRK pasisako už visuotinai labiau suderintą viršvalstybinės peržiūros procedūrą civilinėse bei komercinėse bylose, su sąlyga, kad atsakovas galėtų naudoti kaip apsaugos priemonę teisių gynimo *a posteriori* priemones (speciali peržiūra).

4.4 Vadovaujantis ETT teismine praktika ⁽¹⁰⁾, šiuo metu galiojančio Reglamento 44/2001 II skyriuje sudėtos jurisdikcijos taisyklės, taikomos ne tik byloms Bendrijos viduje, bet ir byloms, kuriose yra išorės elementų, įskaitant situacijas, kai atsakovo gyvenamoji vieta yra ne valstybėje narėje.

4.4.1 Taigi būtų galima nustatyti konkrečias jurisdikcijos taisykles, kurios taptų viršvalstybine baze tokio pobūdžio byloms (tuo tarpu kai šiuo metu, kaip kad numatyta Reglamento (EB)

Nr. 44/2001 4 straipsnyje, teisė priimti sprendimą suteikiama nacionaliniams teismams), tačiau šioms taisyklėms turėtų būti taikomos to paties reglamento 22 ir 23 straipsniuose numatytos išimtys.

4.5 Kalbant apie papildomos jurisdikcijos taisyklių įvedimą, visos trys šiuo metu numatomos taisyklės būtų tinkamos:

- jurisdikcija grindžiama atsižvelgiant į vykdomą veiklą, jeigu ginčas susijęs su šia veikla (Reglamento 1346/2000 dėl bankroto bylų 3 straipsnyje jau yra panaši nuostata, pagal kurią jurisdikcija suteikiama valstybei, kurios teritorijoje yra skolininko pagrindinių turtinių interesų vieta),
- jurisdikcija grindžiama turto, į kurį pretenduojama siekiant atgauti skolą, buvimo vieta ir
- galiausiai, jurisdikcija grindžiama *forum necessitatis* ⁽¹¹⁾ nuostata, tačiau pastaruoju atveju būtina kruopščiai laikytis sąlygų, kuriomis remdamasi tarptautinė teisė pripažįsta *objektyvaus teritoriškumo principą* ⁽¹²⁾ ir kuriose pabrėžiama pareiga įrodyti, kad bylą galima ir tikslinga perduoti tam tikram teismui.

4.5.1 Išskirtinis *forum necessitatis* taisyklių taikymo pobūdis atsispindi įvairiose nuostatose, be kita ko, ir Reglamento Nr. 4/2009 ⁽¹³⁾ 7 straipsnyje, kuriame valstybės narės teismui leidžiama nagrinėti ginčą, jei laikantis šio reglamento nuostatų nėra pripažinta kitos valstybės narės jurisdikcija ir ginčo nagrinėjimas negali būti pradėtas trečiojoje valstybėje, su kuria ginčas yra glaudžiai susijęs.

4.5.2 Tačiau kalbant apie platesnį tokios tvarkos taikymą, atsižvelgiant į vienu metu vykstančių teismo procesų pavojų, kuris kyla dėl vienos ieškinių prieš trečiųjų valstybių atsakovus taisyklių nustatymo, minėtos vienodos viršvalstybinės taisyklės turėtų būti taikomos tik esant šioms procedūrinėms aplinkybėms:

- kai šalys sudariusios išimtinę jurisdikciją turinčio teismo pasirinkimo susitarimą trečiųjų valstybių teismų naudai,
- kai išimtinę jurisdikciją spręsti ginčą dėl kitų priežasčių turi trečiosios valstybės teismai arba
- kai trečiojoje valstybėje tuo metu jau pradėtas teismo procesas.

⁽¹¹⁾ Tai reiškia, kad teismas pripažins užsienio teismo prisiimtą jurisdikciją, jei manys, kad pastarasis minėtą jurisdikciją prisiėmė siekdamas išvengti teisingumo neužtikrinimo nesant kitos kompetentingos teisminės institucijos. Tai visų pirma susiję su teisės kreiptis į teismą aspektu, o ne su sprendimų pripažinimu.

⁽¹²⁾ Pavyzdžiui, TTT 1927 m. rugsėjo 7 d. sprendimas byloje „Lotus“ ir 1970 m. vasario 5 d. sprendimas byloje „Barcelona Traction“.

⁽¹³⁾ OL L 7, 2009 1 10, p. 1.

⁽⁹⁾ Šiuo klausimu žr. reglamentus 4/2009, 1896/2006 ir 861/2007.

⁽¹⁰⁾ 2005 m. kovo 1 d. sprendimas byloje C-281/02 OWUSU ir 2006 m. vasario 7 d. nuomonė 1/03, FJ 143-145.

4.6 Kalbant apie trečiųjų valstybių teismų, turinčių išimtinę jurisdikciją spręsti ginčą, priimtų sprendimų pripažinimą ir vykdymą, būtina nustatyti vienodą viršvalstybinę procedūrą, leidžiančią išvengti žalos ir vėlavimo, kuriuos lemia dabartiniai nacionalinių teisinių sistemų skirtumai. Tai reiškia, kad reikia nustatyti bendras sąlygas, kuriomis būtų pripažįstami trečiųjų valstybių teismų sprendimai ir kurias EESRK mano esant svarbias.

4.6.1 Turint omenyje, kad Europos Sąjunga, remdamasi ETT nuomone 1/2003, turi išimtinę jurisdikciją sudaryti tarptautines konvencijas, kurios būtų tikslingos ir dvišaliu, ir vienašaliu lygiu, būtų pagrįsta nustatyti vienodą viršvalstybinę procedūrą.

4.7 *Lis pendens*

4.7.1 Kaip žinoma, *lis pendens* taisyklė reiškia, kad jei du ieškiniai, kurių pagrindas tas pats ir kurie pateikti dėl tų pačių faktų, yra nagrinėjami dviejuose skirtinguose teismuose, teismas, į kurį buvo kreiptasi paskiausiai, privalo automatiškai atsakyti jurisdikcijos pirmojo teismo naudai.

4.7.2 Kalbant apie viršvalstybinių taisyklių, užtikrinančių vienu metu vykstančių teismo procesų atveju atitinkamų šalių sudarytų teismo pasirinkimo susitarimų veiksmingumą, nustatymą, siekiant veiksmingumo, spartumo ir teisinio tikrumo rekomenduotina iš dalies pakeisti aptariamo reglamento *lis pendens* taisyklę kaip apsaugos priemonę numatant, kad abu atitinkami teismai privalo tarpusavyje tiesiogiai bendrauti ir bendradarbiauti.

4.7.3 Būtų pagrįsta sukurti atitinkamų teismų bendradarbiavimo ir bendravimo mechanizmą, jurisdikcijos atsisakiusį teismą įpareigojant atnaujinti bylą, jeigu jurisdikcijos savo ruožtu atsisako teismas, į kurį kreiptasi pirmiausia. Taip būtų išvengta neigiamų jurisdikcijos kolizijų, kaip, pavyzdžiui, Reglamente 2201/2003⁽¹⁴⁾.

4.7.4 Šiuo požiūriu „*lis pendens* su apsauga“ leistų nustatyti konkretų terminą, per kurį pagal chronologinę tvarką – laikantis „pirmumo laiko atžvilgiu“ taisyklės – pripažintas turinčiu jurisdikciją teismas privalės priimti tvirtą sprendimą dėl savo jurisdikcijos, ir ją prisiėmęs privalės per kitą nustatytą terminą nuolat informuoti kitą teismą apie bylos eigą.

4.8 Įvedus „reikalingų priemonių taisyklę“, kuri įpareigotų apie atitinkamus pokyčius nuolat informuoti du arba daugiau teismų, kurie yra *lis pendens* padėtyje tos pačios bylos, dėl kurios jie pareiškė prisiimą išimtinę jurisdikciją, atžvilgiu, neabejotinai būtų užtikrintas didesnis teisinis tikrumas.

4.8.1 Galiausiai EESRK mano, kad į Reglamentą 44/2001 įtrauktus viršvalstybinio pobūdžio standartinę teismo pasirinkimo sąlygą, piliečiams ir įmonėms būtų sudarytos palankesnės sąlygos pasinaudoti veiksmingomis teisių gynimo priemonėmis ir taip būtų išvengta netikrumo dėl teismo pasirinkimo susitarimo galiojimo, tokiu būdu visomis būtinomis priemonėmis užkertant kelią palankiausio teismo paieškom.

4.9 Apsaugos priemonės

4.9.1 Kalbant apie apsaugos priemones, būtų tikslinga persvarstyti tam tikrus aptariamo Reglamento 44/2001 31 ir 47 straipsnių aspektus. Ypač tuomet, jei dėl tokių priemonių vykdymo būtų kreiptasi į vienos valstybės narės teisminę instituciją, o jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės turėtų kitos valstybės narės teismas.

4.9.2 Kadangi teismas privalo taikyti apsaugos priemones, kad būtų apsaugota jų prašančio asmens procedūrinė padėtis, jei yra įvykdytos – paprastai ir daugumoje valstybių narių – dvi sąlygos: *fumus boni iuris* ir *periculum in mora*⁽¹⁵⁾, ir siekiant užkirsti kelią piktnaudžiavimui teisėmis, derėtų įvesti tam tikrus šios galimybės apribojimus.

4.9.3 Pirmą, teismas, kuriam pateiktas minėtas prašymas, turi būti įpareigotas informuoti teismą, kuris turi jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės, ir įvertinęs minėtą informaciją nuspręsti – visų pirma vadovaudamasis tinkamos procedūros baigties kriterijumi, – ar tikslinga taikyti tokias priemones.

4.9.4 Antra, apsaugos arba laikinųjų priemonių prašantis asmuo būtų įpareigotas pateikti užstatą, kurio pagrįstą dydį nustatytų kompetentingas teismas atsižvelgdamas į bylos mastą ir į reikiamą užstato poveikį atgrasant nuo piktnaudžiavimo teisėmis.

4.9.5 Tais atvejais, kai siekiama, kad būtų taikoma toks įpareigojimas, ir kitais panašiais atvejais, kai nereikalaujama grynais sumokėti nustatyto dydžio ir mokėtiną pareikalavus sumą, įpareigojimo pateikti užstatą išimtis galėtų būti grindžiama teisėjo atliktu faktiniu visų aplinkybių, į kurias reikia atsižvelgti, vertinimu, siekiant nesudaryti kliūčių gauti teisminę apsaugą.

⁽¹⁵⁾ Apsaugos priemonės reikalauja, kad prieš teismui priimančiam sprendimą iš esmės iš anksto ir atskirais atvejais iš dalies būtų patenkintas prašymas. Tradicinėje procesinėje praktikoje (žr. Calamandrei „Introducción al Estudio sistemático de las Providencias cautelares“ (įvadas į apsaugos priemonių sisteminius tyrimus)) – minėtos priemonės taikomos, jei yra įvykdytos abi sąlygos: *prima facie* pagrįstas reikalavimo įrodymas (*fumus boni iuris*) ir reali grėsmė, kad nepritaikius priemonių teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti (*periculum in mora*). ETT taip pat pripažino šią praktiką 1995 m. liepos 19 d. Teismo pirmininko nutartyje byloje Komisija prieš Atlantic Container Line ir kiti (byla C-149/95), 1999 m. birželio 30 d. Teismo pirmininko nutartyje byloje Pfizer Animal Health prieš Tarybą (byla T-13/99), 1990 m. birželio 19 d. Factortame byloje ir 1990 m. birželio 28 d. Teismo pirmininko nutartyje.

⁽¹⁴⁾ OL L 338, 2003 12 23, p. 1.

4.10 Egzekvatūros panaikinimas

4.10.1 Ir toliau išlieka nepripažinimo galimybė, kuri grindžiama konkrečiomis Reglamento 34 straipsnyje numatytais priežastimis, susijusiomis su viešąja tvarka, suinteresuotųjų šalių nepajėgumu pasirūpinti savo gynyba ir sprendimo nesuderinamumu su kitais sprendimais.

4.10.2 Šios aplinkybės jurisdikciją turintiems teismams suteikia tam tikrą veikimo laisvę, kurią sunku kontroliuoti, ir akivaizdžiai padidina teisinį netikrumą bei nepagrįsto procedūrų vėlavimo galimybę.

4.10.3 Beje, būtų pagrįsta siekiant panaikinti egzekvatūrą, kai suteikiamas leidimas taikyti laikinąsias priemones, aptariamo reglamento 47 straipsnio dalinį pakeitimą grįsti Reglamento (EB) Nr. 4/2009⁽¹⁶⁾ dabartiniame 20 straipsnyje pateikta formuluote, t.y., turi būti pateikta sprendimo kopija, išverstas teismo sprendimo išrašas, parengtas naudojant atitinkamą formą.

4.10.4 Turint omenyje, kad numatomais reglamento pakeitimais siekiama padėti užtikrinti visuotinį „abipusio pripažinimo“ principo taikymą jo taikymo srityje, neatrodo logiška ir toliau skirti „pripažinimą“ ir „vykdymą“.

4.10.5 Todėl būtų pageidautina panaikinti šį atskyrimą arba atlikti išsamią jo taikymo sąlygų peržiūrą.

4.10.6 Be to, norint, kad sprendimų „pripažinimas“ apimtų visas civilines ir komercines sritis, reikės iš dalies pakeisti dabartinio 1 straipsnio turinį, kad būtų išplėsta jo taikymo sritis į ją įtraukiant administracinius sprendimus, kadangi taip piliečiams ir įmonėms būtų suteikta galimybė geriau pasinaudoti vidaus rinkos veikimu.

4.10.7 Ši pastaba taip pat galiotų pasiūlymui reglamente numatyti skolininkams taikytinų finansinių sankcijų rūšis ir sankcijas, kurias skirtų valstybių narių teismai arba mokesčių institucijos.

4.10.8 Siekiant supaprastinti formalumus ir pagreitinti sprendimų vykdymą galėtų būti pagerinta galimybė kreiptis į teismą sukuriant vienodą standartinę formą visomis oficialiomis Bendrijos kalbomis, prie kurios būtų pridėdamas teismo sprendimo išrašas.

4.10.9 Tai padėtų sumažinti sprendimų vykdymo sąnaudas panaikinant priėmus Reglamentą (EB) Nr. 1393/2007⁽¹⁷⁾ prasmės netekusį reikalavimą nurodyti adresą, kuriuo įteiktini teismo proceso dokumentai, arba paskirti atstovą *ad litem*.

4.11 Europos autentiškas dokumentas

4.11.1 Iš pradžių Briuselio konvencijos 50 straipsnyje buvo nuoroda į gautus ir vykdytinus autentiškus dokumentus. ETT pateikė šios nuostatos aiškinimą⁽¹⁸⁾, kad tai yra dokumentai, kurie vykdytini vadovaujantis kilmės valstybės teisės normomis ir kurių autentiškumą nustatė minėtos valstybės valstybinė institucija arba tai padaryti valstybės įgaliota bet kokia kita institucija.

4.11.2 Reglamente 44/2001 minėta nuostata įtraukta į 57 straipsnį. Tačiau Europos Parlamentas kreipėsi į Komisiją, kad ji pradėtų veiklą Europos autentiško dokumento klausimu.

4.11.3 EESRK prašo Komisijos imtis reikiamos veiklos autentiškų dokumentų laisvo judėjimo klausimu, kuri vėliau leistų sukurti Europos autentišką dokumentą.

4.12 Vartotojų apsauga

4.12.1 Remiantis Reglamento 44/2001 13 konstatuojamąja dalimi vartotojų sudaromose sutartyse tikslinga ginti silpnesniąją šalį taikant tokias jurisdikcijos taisykles, kurios būtų palankesnės tos šalies interesams, nei bendrosios taisyklės. Šis principas buvo įtvirtintas ETT teisminėje praktikoje⁽¹⁹⁾.

4.12.2 Komitetas pritaria reglamento konstatuojamose dalyse Komisijos pareikštiems ir ETT teisminėje praktikoje atspindintiems nuogastavimams, kadangi jis visada reikalavo, kad būtų išsaugotas aukštas vartotojų, kuriems reikia, kad juos saugotų privalomos apsaugos taisyklės, apsaugos lygis.

4.12.3 Siekiant užtikrinti Bendrijos teisinės sistemos nuoseklumą, reglamento 15 straipsnio 1 dalies a ir b punktų formuluotes derėtų suderinti su Direktyvos 2008/48/EB⁽²⁰⁾ 3 straipsnio c ir n punktuose pateiktomis vartojimo kredito ir susietojo kredito sutarties apibrėžtimis.

4.12.4 Galiausiai kalbant apie kolektyvinius ieškinius, tokio pobūdžio apsauga padeda sumažinti procesines išlaidas, kurios paprastai galų gale atgraso vartotoją nuo ieškinio įmonei, įsisteigusiai kitoje valstybėje narėje, pateikimo. Tai ypač pasakytina apie išlaidas, patiriamas ieškinį pateikus ne savo įprastoje gyvenamoje vietovėje, ir tais atvejais, kai ieškovas ieškinį turi pateikti savo teisėjui – išlaidas, susijusias su būtinybe teismo sprendimą *a fortiori* vykdyti kitoje valstybėje narėje.

4.12.5 Atsižvelgiant į tai, kad dabartiniame reglamente (6 straipsnio 1 dalyje) nėra numatyta galimybė sujungti ieškinius – ypač vienos valstybės narės teismams pateiktus skirtingų ieškovų ieškinius tam pačiam atsakovui, derėtų iš dalies pakeisti šią reglamento nuostatą, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos kolektyviniams vartotojų ieškiniams ir ieškiniams atlyginti žalą, susijusią su Bendrijos antimonopolinių taisyklių, kurioms EESRK pritarė, pažeidimu.

⁽¹⁶⁾ OL L 7, 2009 1 10, p. 1.

⁽¹⁷⁾ Reglamentas (EB) 1393/2007 dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo valstybėse narėse. OL L 324, 2007 12 10.

⁽¹⁸⁾ 1999 m. birželio 17 d. ETT sprendimas, byla C-260/97, Unibank.

⁽¹⁹⁾ 2009 m. rugsėjo 17 d. ETT sprendimas, byla C-347/08, Vorarlberger Gebietskrankenkasse.

⁽²⁰⁾ OL L 133, 2008 5 22, p. 66.

4.13 Intelektinė nuosavybė

4.13.1 Nors Direktyva 2004/48/EB ⁽²¹⁾ dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo siekiama suderinti tam tikrus su vykdymu susijusius procesinius klausimus, reikia numatyti viršvalstybinio pobūdžio taisykles, kurios leistų užtikrinti didesnę teisinę tikrumą ir sumažinti dideles išlaidas, susidarantiąs dubliuojantis teismo procesams nacionaliniuose teismuose.

4.13.2 Taigi EESRK laikosi nuomonės, kad reikia priimti priemones, kurios užkirstų kelią prekių ženklų klastojimui, ir ragina Komisiją bei valstybes nares, visapusiškai užtikrinant kalbinį plioralizmą, sudaryti Europos patentų išdavimo konvenciją.

4.14 Arbitražas

4.14.1 EESRK laikosi nuomonės, kad persvarstant Reglamentą 44/2001 reikia priimti atitinkamas priemones, kurios užtikrintų sklandų teismo sprendimų judėjimą Europoje ir užkirstų kelią vienu metu vykstantiems teismo procesams.

4.14.2 Taigi į reglamento taikymo sritį (iš dalies) grąžinus išbrauktą arbitražą, būtų sudarytos sąlygos:

- taikyti apsaugos priemones arbitražui paremti,

- pripažinti sprendimus dėl arbitražo susitarimo galiojimo,
- palengvinti sprendimų, kuriais, be kita ko, priimamas arbitražo sprendimas, pripažinimą ir vykdymą.

4.14.3 EESRK pritaria, kad būtų priimtos priemonės, kurios palengvintų tarpvalstybinį arbitražo naudojimą. Todėl Komitetas pritaria, kad būtų įvesta vienoda viršvalstybinė su arbitražo susitarimų galiojimu susijusi kolizijos norma, kurioje būtų daroma nuoroda į arbitražo vietos valstybės teisę.

4.14.4 Bet kuriuo atveju EESRK laikosi nuomonės, kad būtų tikslingiausia nekeisti 1958 m. Niujorko konvencijos dėl arbitražų sprendimų vykdymo veikimo arba bent jau ją pasirinkti pagrindiniu priimanč naujas priemones.

4.15 Taikymo srities išplėtimas įtraukiant administracinius sprendimus

4.15.1 EESRK supranta, kad Reglamentas 44/2001 bus taikomas tik sprendimams civiliniais ir komerciniais klausimais, tačiau mano, kad siekiant užtikrinti sklandų vidaus rinkos veikimą Komisija ir valstybės narės turėtų išnagrinėti galimybę išplėsti materialiąją šio reglamento taikymo sritį į ją įtraukiant įsigaliojusius administracinius sprendimus laikantis tvarkos, kuri būtų tikslinga, įskaitant numatytąją EB sutarties 309 straipsnyje.

2009 m. gruodžio 16 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

(21) OL L 157, 2004 4 30, p. 45.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Plečiamos IRT ribos. Europos ateities ir kuriamų technologijų mokslinių tyrimų strategija“

(COM(2009) 184 galutinis)

(2010/C 255/09)

Pranešėja **Anna Maria DARMANIN**

Bendrapranešėjis **Gerd WOLF**

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. balandžio 20 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Plečiamos IRT ribos. Europos ateities ir kuriamų technologijų mokslinių tyrimų strategija“

COM(2009) 184 galutinis.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2009 m. lapkričio 17 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėja Anna Maria Darmanin, bendrapranešėjis Gerd Wolf.

458-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2009 m. gruodžio 16–17 d. (2009 m. gruodžio 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę vieningai.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Aktyvesni moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra bei inovacijų diegimas yra esminis ekonomikos atgaivinimo po dabartinės ekonomikos ir finansų krizės veiksnys.

1.2 Pagrindinėse MTTP srityse, pavyzdžiui, klimato, energetikos ir sveikatos priežiūros, informacinių ir ryšių technologijų (IRT) vaidmuo yra itin svarbus, kadangi šios daugelį sektorių apimančios technologijos paliečia beveik visas visuomenės gyvenimo, ekonomikos, mokslo ir technologijų sritis.

1.3 Vykdant mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą, kuriais vystomos IRT, „Ateities ir kuriamų technologijų“ (AKT) paprogramė nubrėžia gaires, kurios ilginaui gali padėti pagrindus visiškai naujoviškoms, galbūt net perversmą padarysiančioms IRT.

1.4 Todėl EESRK visiškai pritaria Komisijos komunikate dėl AKT išdėstytiesiems pasiūlymams. EESRK taip pat teigiamai vertina pasiūlymą IRT programos biudžete AKT moksliniams tyrimams per metus skirti 20 proc. daugiau lėšų.

1.5 Vis dėlto, pirmiau minėtas lėšų padidinimas tiesiog atspindi numatomą visos IRT programos masto išplėtimą ir nepakeis santykinės AKT programai skiriamų lėšų dalies, todėl EESRK rekomenduoja dabartinę santykinę AKT skiriamų lėšų dalį Septintojoje bendrojoje programoje laipsniškai padidinti iki 15 proc. ir šią tendenciją tęsti Aštuntojoje bendrojoje programoje.

1.6 Dalyvavimo Septintojoje bendrojoje programoje taisyklių klausimu EESRK kreipiasi į valstybes nares ir nacionalines finansavimo organizacijas su prašymu skirti lėšų reikiamai daliai pasiekti, kad būtų užtikrintas sėkmingas programos įgyvendinimas.

1.7 Be to, EESRK taip pat prašo valstybių narių IRT ir AKT srityse parengti itin veiksmingas savo nacionalines programas, kad vykdydamos europinį ir tarptautinį bendradarbiavimą valstybės narės taptų stipriomis partnerėmis. Šiam tikslui reikėtų skirti didesnę struktūrinių fondų lėšų dalį. EESRK mano, kad pasiekti pažangos šioje srityje yra viena svarbių naujos Lisabonos strategijos ⁽¹⁾ užduočių, kurią reikia atlikti pasitelkiant atvirtąjį koordinavimo metodą.

1.8 EESRK taip pat remia siūlomą AKT programos struktūrą, pagal kurią ją sudarytų dvi skirtingos dalys: „Naujų idėjų plėtojimas daug žadančiose srityse“ (iniciatyvumo AKT srityje principas), įskaitant neseniai pasiūlytus pavyzdinius projektus, ir „Naujoviškų idėjų tyrinėjimas“ (atvirumo AKT srityje principas). AKT sistemos atvirumas naujoms idėjoms yra itin svarbus siekiant valstybėse narėse stimuliuoti mokslinį ir intelektualinį potencialą.

1.9 EESRK taip pat pritaria ir kitiems siūlomos AKT programos aspektams, pavyzdžiui, daugiadalykiškumui, valstybių narių vykdomam bendram programavimui ir tarptautiniam bendradarbiavimui. Tačiau reikėtų užtikrinti, kad daug žadančių iniciatyvų nesužlugdytų atitinkamų procedūrų sudėtingumas, ir kad būtų skatinamas iškilių mokslininkų ir institucijų dalyvavimas.

⁽¹⁾ OL C 277, 2009 11 17, p. 1.

1.10 Komitetas ragina nedelsiant imtis konkrečių veiksmų Europos Bendrijos patento srityje.

1.11 Komitetas prašo Komisijos ir valstybių narių pritraukti talentingiausius darbuotojus į mokslinių tyrimų sritį ir kovoti su gabiausių jaunų mokslininkų „protų nutekėjimu“. EESRK malonu pažymėti, kad keleto mokslinių tyrimų organizacijų šiuo tikslu įgyvendinamos programos jau sulaukė sėkmės.

1.12 EESRK pakartoja savo anksčiau išdėstytą rekomendaciją į bendrą IRT programą įtraukti naują kategoriją „IRT mokslui ir moksliniams tyrimams“.

2. Komisijos komunikatas

2.1 Pagal *specialiąją programą „Bendradarbiavimas“* vykdomi IRT srities moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra yra Europos bendrijos mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos septintosios bendrosios programos (2007–2013 m.) ⁽²⁾, trumpiau vadinamos Septintąja bendrąja programa, pagrindinis ramstis. Nedidelė su IRT susijusių mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros programos dalis, kuriai šiuo metu tenka apie 10 proc. programos biudžeto, yra skirta AKT moksliniams tyrimams. Nors įgyvendinant didesnę dalį IRT programos projektų novatoriškoms IRT kurti dažniausiai naudojami jau žinomi moksliniai duomenys, AKT srities moksliniai tyrimai nubrėžia IRT programos gaires, nes jie skirti fundamentalesniems moksliniams klausimams, kurių sprendimai ilginiui gali padėti pagrindus visiškai naujoviškoms, galbūt net perversmą padarysiančioms IRT.

2.2 Komisijos komunikate nustatytas tikslas – pagal IRT programą aktyviau vykdyti mokslinius tyrimus AKT srityje. Jie papildys ir sustiprins neseniai paskelbtame Komisijos komunikate ⁽³⁾ dėl Europos IKT mokslinių tyrimų bei plėtros ir naujovių diegimo strategijos nurodytus veiksmus.

2.3 Šiuo metu pagal AKT programą minėtiems moksliniams tyrimams per metus skiriamu maždaug 100 mln. EUR finansavimu remiami mokslininkai bei inžinieriai, kurie imasi veiklos neištirtose srityse peržengdami įprastinių IRT ribas. Europos Komisija mano, kad Septintosios bendrosios programos biudžete AKT moksliniams tyrimams 2011–2013 m. laikotarpiu per metus reiktų skirti 20 proc. daugiau lėšų. Ji ragina valstybes nares tiek pat padidinti savo skiriamas lėšas.

2.4 Europos AKT mokslinių tyrimų sistema unikali, nes joje suderinti šie ypatumai:

- *Pagrindų kūrimas.* Tyrinėjant naujas neįprastas idėjas ir mokslinius modelius, kurie pernelyg ilgalaikiai arba rizikingi, kad jų mokslinių tyrimų imtųsi pramonės atstovai, dedami nauji ateities IRT pamatai.

- *Pokyčių skatinimas.* Ši sistema paremta idėjomis, kurios verčia abejoti mūsų mokslinių koncepcijų, kuriomis grindžiama esamos informacinės technologijos, supratimu ir gali jį iš esmės pakeisti.
- *Rizikingumas.* Vis dėlto šiuos pavojus atsveria galima didelė nauda ir mokslinio perversmo galimybė.
- *Tikslingumas.* Šia sistema siekiama padaryti poveikį būsimoms pramoninių IRT mokslinių tyrimų darbotvarkėms.
- *Daugiadalykiškumas.* Ši sistema grindžiama skirtingų mokslo šakų, tokių kaip biologija, chemija, nanotechnologijų mokslas, neurologija ir kognityvistika, etologija, sociologija arba ekonomika, sąveika ir naudingais jų tarpusavio ryšiais.
- *Bendradarbiavimas.* Pagal šią sistemą suburiamos geriausios Europos ir vis dažniau pasaulio mokslininkų grupės, kad jos bendradarbiautų vykdydamos mokslinius tyrimus bendromis temomis.

2.5 AKT diegiamos atliekant **teminius mokslinius tyrimus** naujose srityse (**iniciatyvumo AKT srityje principas**) ir atvirai bei laisvai **tyrinėjant naujoviškas idėjas** (atvirumo AKT srityje principas).

2.6 Komunikate Komisija siūlo keleto kryptių strategiją, siekiant:

- padidinti AKT reikšmę IRT teminėje srityje,
- pradėti įgyvendinti pavyzdines AKT iniciatyvas,
- kurti bendras programas ir AKT Europos mokslinių tyrimų erdvės iniciatyvas,
- sudaryti sąlygas jauniems mokslo darbuotojams aktyviau dalyvauti AKT moksliniuose tyrimuose,
- sudaryti sąlygas greičiau kapitalizuoti mokslo žinias ir paspartinti naujovių diegimą,
- palengvinti bendradarbiavimą su pasaulio mokslinių tyrimų lyderiais ir pritraukti pasaulinio lygio talentingus mokslininkus į Europą.

2.7 Komisija ragina valstybes nares pritarti siūlomiesiems tikslams, uždaviniams bei strategijai ir skatinti nacionalines bei regionines valdžios institucijas, universitetus bei viešąsias mokslinių tyrimų organizacijas ir privačius suinteresuotuosius subjektus dalyvauti rengiantis tolesniems veiksams.

3. Bendrosios pastabos

3.1 **IRT Septintojoje bendrojoje programoje.** Savo nuomone dėl Europos bendrijos mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos septintosios bendrosios programos ⁽²⁾ EESRK teigia: „Būtent pakankamai remiami, veiksmingi ir pažangūs moksliniai tyrimai ir plėtra yra lemiamas pagrindas ir sąlyga siekti naujovių, konkurencingumo bei gerovės, taip pat kultūrinio vystymosi ir socialinių garantijų; investicijos į mokslinius tyrimus ir plėtrą daug stipriau didina ekonomikos pajėgumus“. Šis teiginys šiuo metu yra aktualus labiau nei bet kada atsižvelgiant į sunkią dabartinę ekonomikos ir finansų krizę, kuri kartu su itin opiomis energetikos ir klimato problemomis parodo, kad skubiai reikia plėtoti mokslinius tyrimus ir perversmą sukeliančias inovacijas.

⁽²⁾ OL C 65, 2006 3 17, p. 9.

⁽³⁾ COM(2009) 116 galutinis.

3.2 IRT poveikis. Šiuo požiūriu IRT vaidmuo yra itin svarbus, kadangi šios daugelį sektorių apimančios technologijos reikalingos beveik visose šiuolaikinio gyvenimo srityse ir procesuose. Per keletą pastarųjų dešimtmečių IRT ir susijusios technologijos sukėlė tikrą perversmą ir paskatino visuomenės darbo organizavimo modelių raidą – tai pakeitė piliečių gyvenimo būdą, pramoninę gamybą, prekybą, administravimą ir patį mokslą.

3.2.1 IRT kaip mokslinių tyrimų priemonė. IRT – tai priemonė, kuri leidžia vykdyti mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą kitose inovacijų srityse, pavyzdžiui, energijos ⁽⁴⁾, klimato, sveikatos priežiūros ir senėjančios visuomenės, taip pat spręsti įvairias socialines ir ekonomines problemas. Todėl IRT yra ne tik inovacijų sritis – jos yra ir priemonė diegti inovacijas kitose mokslo, visuomenės ir technologijų srityse. Tikimasi, kad tolesnis IRT vystymas paspartins ir paskatins šią pažangą.

3.3 Moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra IRT srityje. Moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai IRT srityje dažniausiai naudojami jau žinomi moksliniai duomenys, kuriais remiantis kuriami arba tobulinami nauji skaičiavimo technikos ir komunikacijos prietaisai, metodai ir priemonės. Šių sričių spektras platus – nuo sudėtinių kompiuterių tinklų iki judriojo ir bevielio ryšio sistemų (UMTS); visą skirtingų projektų sąrašą galima rasti interneto svetainėje http://cordis.europa.eu/fp7/ict/projects/home_en.html.

3.4 AKT programa. Visgi vykdam mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą IRT srityje taip pat reikia geriau suprasti gamtos dėsnius, visų pirma, kaip gamta apdoroja informaciją, kad pranaoktume dabartines savo ribas ir pasiektume visiškai naujas žinių sritis, teikiančias naujų galimybių inovacijoms ir IRT. Būtent toks yra AKT programos, jau pritraukusios tarptautinį mokslo elitą, tikslas.

3.5 Gairių funkcija. EESRK mano, kad Komisijos AKT programa yra itin sėkminga ir be abejonės atlieka gairių funkciją. Todėl Komitetas pritaria Komisijos pasiūlymui tęsti programą ir išplėsti jos mastą. EESRK taip pat sutinka su siūlymu padidinti AKT skiriamą biudžetą 20 proc. per metus ir pritaria požiūriui, kad reikia imtis veiklos neiširtose srityse ieškant naujų fundamentalių galimybių.

3.6 Santykinės AKT dalies padidėjimas. EESRK pripažįsta, kad šiandieninės investicijos į AKT – tai rytojaus IRT atspirties taškas. Kadangi AKT skirto biudžeto padidėjimas 20 proc. per metus tiesiog atspindi numatomą visos IRT programos masto išplėtimą ir nepakeis santykinės AKT programai skiriamų lėšų dalies, EESRK rekomenduoja dabartinę santykinę AKT skiriamų lėšų dalį Septintojoje bendrojoje programoje laipsniškai padidinti iki 15 proc. ir šią tendenciją tęsti Aštuntojoje bendrojoje programoje.

3.7 Dvi dalys. EESRK taip pat pritaria dviejų skirtingų dalių AKT programos struktūrai: iniciatyvių teminių mokslinių tyrimų dalis „Naujų idėjų plėtojimas daug žadančiose srityse“ (iniciatyvumo AKT srityje principas), įskaitant siūlomus pavyzdinius projektus ⁽⁵⁾ (pavyzdžiui, decentralizuotų saviorganizacijos sistemų), ir dalis „Naujoviškų idėjų tyrinėjimas“ (atvirumo AKT srityje principas), kurioje taikomas principas „iš apačios į viršų“ ir kuri yra atvira visiškai naujas idėjas siūlantiesiems pareiškėjams. AKT sistemos atvirumas yra itin svarbus siekiant valstybėse narėse stimuliuoti mokslinį ir intelektualinį potencialą.

3.8 Valstybės narės ir Dalyvavimo taisyklės. Nors didžioji IRT vystymo veiklos dalis tenka pramonei ir MVĮ ⁽⁶⁾, šiame dokumente svarstomą AKT programą visų pirma vykdo ES universitetai ir viešosios mokslinių tyrimų institucijos. Vadovaujantis Dalyvavimo Europos bendrijos mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos septintosios bendrosios programoje taisyklėmis ⁽⁷⁾, AKT programa skatina valstybių narių ir nacionalinių finansavimo organizacijų bendradarbiavimą. Todėl EESRK prašo valstybių narių finansavimo organizacijų savo ruožtu skirti lėšų, kad būtų sudarytos geresnės dalyvavimo šioje svarbioje programoje sąlygos arba išplėstas šio dalyvavimo mastas.

3.9 Valstybių narių nacionaliniai moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra AKT srityje. EESRK taip pat prašo valstybių narių IRT ⁽⁸⁾ ir AKT srityse parengti itin veiksmingas savo nacionalines mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros programas, kad vykdydamos europinį ir tarptautinį bendradarbiavimą valstybės narės taptų stipriomis partnerėmis. Šiam tikslui reikėtų skirti didesnę struktūrinių fondų lėšų dalį.

3.10 Programos ypatumai ir atrankos kriterijai. Pagrindinį tikslą – nagrinėti ir remti naujas temas, metodines ir technologines idėjas – Komitetas laiko kilniu ir remtinu, o kitus 2.4 ir 2.6 punkte nurodytus tikslus – įdomiais ir svarbiais. Komitetui malonu pažymėti, kad 2.4 ir 2.6 punkte nurodytos ypatybės ir aspektai (ypač vertinant juos kaip visumą) kaip pirmaeiliai atrankos kriterijai grindžia kelių moksliniam originalumui ir kompetencijai. Komitetas yra tvirtai įsitikinęs, kad originalumas, kompetencija ir tikslingumas yra nepaprastai svarbūs dalykai, ir mano, kad taip buvo praityje ir turi būti tęsiama ateityje.

3.10.1 „Vieno visiems tinkamo sprendimo“ nebuvimas. Taisant AKT programos priemones reikėtų vengti „vieno visiems tinkamo sprendimo“ principo. Nors programoje numatytos ir suderintos skirtingos ypatybės ⁽⁹⁾, kurių kiekviena reikalinga ir svarbi, remtini projektai neturėtų būti atrankami pagal visus šiuos kriterijus: kitaip tariant, nereikėtų reikalauti visų šių kriterijų atitikimo.

⁽⁴⁾ Taip pat žr. C(2009) 7604 galutinis, 2009 10 09.

⁽⁵⁾ Žr. Informacinės visuomenės technologijų patariamąsios grupės (IS-TAG) ataskaitą, 2009 m. liepos 31 d., galutinė redakcija.

⁽⁶⁾ Nagrinėdamas šį klausimą EESRK taip pat norėtų atkreipti dėmesį į labai naudingą EUREKA vaidmenį, kurį šis tinklas atlieka suteikdamas projektų vykdymo partneriams galimybes visos Europos mastu greitai pasinaudoti turtingais žinių, gebėjimų ir patirties ištekliais ir sudarydamas sąlygas gauti lėšų iš viešųjų nacionalinių ir privačių finansavimo šaltinių (<http://www.eureka.be/about.do>).

⁽⁷⁾ OL C 309, 2006 12 16, p. 35.

⁽⁸⁾ OL C 228, 2009 9 22, p. 56.

⁽⁹⁾ COM(2009) 184 galutinis, 2 punktas.

3.11 Nesėkmių pripažinimas. Kadangi visiškai naujų sričių tyrimas paprastai atneša labai didelį pelną, reikia susitaikyti, kad kai kurie „labai rizikingi“ projektai, kokie paprastai yra AKT programos projektai, tikrai bus nesėkmingi, tačiau nesėkmės neturi mesti šešėlio ant šiuose projektuose dalyvaujančių mokslininkų reputacijos ar sukelti abejonių dėl finansavimo pagal Septintąją bendrąją programą. Nesėkmės rizika egzistuoja net ir pavyzdiniuose projektuose. EESRK malonu pastebėti, kad šis principas buvo įtrauktas į Komisijos dokumentą ir jame pabrėžtas.

3.12 AKT programa ir Europos mokslinių tyrimų infrastruktūros strategijos forumo (ESFRI) sąrašas. Reikėtų skatinti įgyvendinti ir remti ESFRI parengtą planą (ESFRI sąrašą⁽¹⁰⁾) siekiant išnaudoti visų jau veikiančios ir naujos mokslinių tyrimų infrastruktūros potencialą ir užtikrinti, kad būtų plėtojami jos ir AKT programos ryšiai.

4. Konkrečios pastabos

Šiame skyriuje nagrinėjama keletas klausimų, nurodytų šios nuomonės 2.4 ir 2.6 punktuose.

4.1 Daugiadalykiškumas. EESRK pripažįsta ir pabrėžia Komisijos komunikate nurodytus iššūkius. Vienas jų – skirtingų mokslo disciplinų bendradarbiavimas, kuris yra lemiamas AKT sėkmei. Todėl EESRK teigiamai vertina tai, kad daugiadalykiškumas yra esminis reikalavimas atrinktiems projektams ir neseniai pasiūlytomis „pavyzdinėms temoms“⁽¹¹⁾.

4.2 Pramonės, MVĮ ir visuomenės dalyvavimas. Kad būtų užtikrintas į fundamentalesnius tyrimus orientuotos AKT programos būsimų pramoninių ar visuomeninių prietaikų tinkamas įgyvendinimas, atitinkamuose patariamuosiuose organuose turėtų dalyvauti pramonės, MVĮ ir visuomenės atstovai. EESRK pažymi, kad tokia praktika jau yra⁽¹²⁾, ir rekomenduoja ateityje ją tęsti. EESRK taip pat ragina aktyviau dalyvauti socialinių sričių mokslininkus.

4.3 Talentingiausių darbuotojų pritraukimas ir kova su „protų nutekėjimu“. Talentingiausių darbuotojų pritraukimas į mokslinių tyrimų sritį ir kova su „protų nutekėjimu“, ypač gabiausių jaunų mokslininkų, – tai labai rimtas uždavinys, kurį EESRK pabrėžė keletą kartų⁽¹³⁾. EESRK malonu pažymėti, kad keletą mokslinių tyrimų organizacijų⁽¹⁴⁾ šiuo tikslu įgyvendinamos programos jau sulaukė sėkmės. EESRK rekomenduoja, kad daugiau

organizacijų visose valstybėse narėse imtųsi panašių veiksmų ir kad Komisija remtų tokią politiką. Be to, EESRK rekomenduoja stiprinti studentų programas siekiant pritraukti absolventus į konkrečias mokslinių tyrimų sritis. Apskritai, dar vidurinėje mokykloje turi būti sužadintas moksleivių domėjimasis inovacijomis, mokslu ir moksliniais tyrimais. Šias programas reikėtų įgyvendinti taip, kad talentai būtų atskleisti iki studijų baigimo.

4.4 Bendras programavimas⁽¹⁵⁾. Primindamas, kad pati didžiausia viešosiomis lėšomis finansuojamos mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros dalis yra vykdoma valstybėse narėse arba jų finansuojama, EESRK pakartoja savo prašymą suderinti ES valstybių narių procedūras, kad būtų išnaudotas visas valstybių narių mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros potencialas, kartu suteikiant paramą pagal ES mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros bendrąją programą.

4.5 Mokslininkų bendradarbiavimas AKT srityse. EESRK dar kartą pabrėžia, kad jis neseniai šiuo klausimu priėmė nuomonę⁽¹⁵⁾, ir pritaria Komisijos rekomendacijai mažinti dabartinę Europos mokslinių tyrimų susiskaidymą ir atrinktose AKT srityse stiprinti Europos mokslininkų bendradarbiavimą. Kadangi Dalyvavimo taisyklėse nustatyti reikalavimai dar nėra pakankami, EESRK rekomenduoja Komisijai kuo greičiau paraginti valstybes nares pradėti bendrą mokslinių tyrimų iniciatyvų programavimą ir imtis bendrų iniciatyvų tokiose srityse, kaip kvantinės ir neuroinformacinės technologijos, kuriose parengti Europos mokslinių tyrimų planai, o vėliau išplėsti šias iniciatyvas į kitas bendros svarbos AKT sritis. EESRK mano, kad pasiekti pažangos šioje srityje yra viena svarbių naujos Lisabonos strategijos⁽¹⁶⁾ užduočių, kurią reikia atlikti pasitelkiant atvirtą koordinavimo metodą.

4.6 Tarptautinis bendradarbiavimas. Komitetas sutinka su Komisijos teiginiu, kad AKT moksliniai tyrimai yra ypatingai tinkama sritis tarptautiniam bendradarbiavimui, kadangi šie tyrimai deda pagrindus IRT atečiai ir jų metu turi būti sprendžiami pasauliniai mokslo uždaviniai. EESRK primena savo neseniai priimtą nuomonę šiuo klausimu⁽¹⁷⁾. EESRK pritaria Komisijos nuostatai, kad pagrindiniai Europos konkurentai pripažino pamatinių mokslinių tyrimų svarbą siekiant užsitikrinti ir išlaikyti IRT srities lyderių poziciją.

4.7 Procedūrų sudėtingumas. Nagrinėdamas 4.4 ir 4.5 punktuose išdėstytus klausimus, EESRK taip pat pripažįsta, kad šios srities procedūros gali labai apsunkinti techninį ir mokslinį darbą. Reikėtų stengtis užtikrinti, kad šie procedūriniai klausimai nesužlugdytų daug žadančių iniciatyvų, ir kad būtų skatinamas iškilių mokslininkų ir iškilių institucijų dalyvavimas.

⁽¹⁰⁾ OL C 182, 2009 8 4, p. 40.

⁽¹¹⁾ Žr. pavyzdžiui, Komisijos konsultacijų dėl AKT ataskaita 2007–2008 m., Ateities ir kuriamos technologijos, ISBN 978-92-79-09565-8, 2008 m. rugsėjo mėn.

⁽¹²⁾ Žr. Informacinės visuomenės technologijų patiriamosios grupės (ISTAG) narių sąrašą, http://cordis.europa.eu/fp7/ict/istag/home_en.html.

⁽¹³⁾ OL C 110, 2004 4 30, p. 3.

⁽¹⁴⁾ Pavyzdžiui, Helmholtz Association of German Research Centres ir Max-Planck-Society.

⁽¹⁵⁾ OL C 228, 2009 9 22, p. 56.

⁽¹⁶⁾ OL C 277, 2009 11 17, p. 1.

⁽¹⁷⁾ OL C 306, 2009 12 16, p. 13.

4.8 Europos bendrijos patento reikalingumas. Komitetas pabrėžia, kad Europos bendrijos patentas padėtų greičiau ir geriau apsaugoti Europai investuojant į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą sukurto intelektualios nuosavybės teises. Komitetas labai apgailestauja, kad šioje srityje jau dešimtį metų nepasiekta jokios apčiuopiamos pažangos.

4.9 IRT mokslui ir moksliniams tyrimams. EESRK pakartoja savo anksčiau išdėstytą rekomendaciją ⁽¹⁸⁾ į bendrą IRT programą įtraukti naują kategoriją „IRT mokslui ir moksliniams tyrimams“, kurioje didelis dėmesys būtų skiriamas programinei įrangai. Komitetas mano, kad toks veiksmas išplėstai AKT programai būtų naudingas.

2009 m. gruodžio 16 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

⁽¹⁸⁾ OL C 306, 2009 12 16, p. 13.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą, kuriuo laikinai sustabdomas autonominis Bendrojo muitų tarifo muitų taikymas tam tikriems pramonės gaminiams, importuojamiems į autonominius Madeiros ir Azorų salų regionus

(COM(2009) 370 galutinis - 2009/0125 (CNS))

(2010/C 255/10)

Pagrindinis pranešėjas **Mario SOARES**

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. rugsėjo 7 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą, kuriuo laikinai sustabdomas autonominis Bendrojo muitų tarifo muitų taikymas tam tikriems pramonės gaminiams, importuojamiems į autonominius Madeiros ir Azorų salų regionus

COM(2009) 370 galutinis – 2009/0125 (CNS).

2009 m. lapkričio 17 d. EESRK biuras pavedė Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyriui organizuoti Komiteto darbą šiuo klausimu.

458-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2009 m. gruodžio 16–17 d. (2009 m. gruodžio 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 20 straipsniu, pagrindiniu pranešėju paskyrė Mario Soares ir priėmė šią nuomonę 133 nariams balsavus už ir 2 – prieš.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komitetas pritaria Komisijos pateiktam pasiūlymui priimti reglamentą.

1.2 Komitetas laikosi nuomonės, kad Azorų ir Madeiros salų, kurios priklauso atokiausiems regionams, ypatumai yra pakankamas pagrindas priimti priemones, skirtas paremti vietos ekonomikos, kurios pagrindą tradiciškai sudaro beveik vien tik iš turizmo gaunamos pajamos, vystymąsi. Kitiems atokiausiems regionams, pavyzdžiui, Kanarų saloms, šiuo metu taip pat taikoma analogiška tvarka.

1.3 Siūlomos priemonės skatina išsaugoti ir plėtoti kitokio pobūdžio ekonominę veiklą, tiesiogiai nesusijusią su turizmu, ir taip padeda stabilizuoti ir išsaugoti vietos užimtumą, kuris tokiu būdu tampa mažiau priklausomas nuo turizmo sektoriaus svyravimų.

1.4 Komitetas mano, kad ši priemonė turės teigiamą poveikį atitinkamo regiono ekonominiam vystymuisi ir vietos užimtumo išsaugojimui.

2. Svarbiausios Komisijos pasiūlymo priimti reglamentą nuostatos

2.1 Taikymo sritis

2.1.1 Komisija siūlo laikinai sustabdyti autonominio Bendrojo muitų tarifo muitų taikymą į autonominius Madeiros ir Azorų salų regionus importuojamiems gaminiams: tam tikriems žemės

ūkiui, prekybai arba pramonei naudojamiems galutiniams produktams (išvardytiems I priede), taip pat tam tikroms žemės ūkiui, pramoniniam perdirbimui arba priežiūros darbams minėtuose regionuose skirtoms žaliavoms, dalims ir komponentams (išvardytiems II priede).

2.1.2 Galutinius produktus vietinės salų įmonės turės naudoti mažiausiai dvejus metus ir tik po to galės juos be apribojimų perduoti bendrovėms, įsikūrusioms kitoje Europos bendrijos muitų teritorijos dalyje.

2.1.3 Žaliavos, dalys ir komponentai turės būti naudojami žemės ūkiui, pramoniniam perdirbimui ir priežiūros darbams salose.

2.1.4 Siekiant išvengti piktnaudžiavimo šiais gaminiais arba bet kokio atitinkamų prekių tradicinių srautų pasikeitimo, numatyta jų galutinio naudojimo kontrolė.

2.2 Trukmė

Muitų taikymą siūloma sustabdyti nuo 2010 m. sausio 1 d. iki 2019 m. gruodžio 31 d.

2.3 Priemonės ypatumai palyginti su iki šiol taikyta tvarka

2.3.1 Ši priemonė naudinga visiems minėtų regionų teritorijoje įsikūrusiems ekonominiams subjektams.

2.3.2 Dar visai neseniai tokia priemone pagal Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 1657/93 galėjo naudotis išimtinai laisvosiose Azorų salų ir Madeiros zonose įsikūrę subjektai. Kadangi minėtas reglamentas nustojo galioti 2008 m. gruodžio 31 d. nepasiekus užsibrėžtų pirminių tikslų, Azorų ir Madeiros salų regioninių valdžios institucijų siūlymu ir Portugalijai remiant, Komisija nusprendė pasiūlyti padidinti apsaugą priimant naują reglamentą, kurio taikymo sritis būtų išplėsta į ją įtraukiant visus minėtose teritorijose įsikūrusius ekonominius subjektus.

2009 m. gruodžio 17 d., Briuselis

2.4 Teisinis pagrindas

Teisinis pagrindas – Europos bendrijos steigimo sutarties 299 straipsnio 2 dalis.

2.5 Priemonės priėmimo priežastis

Siekiama paremti tuos ekonomikos sektorius, kurie nėra tiesiogiai priklausomi nuo turizmo išteklių, kad vienaip ar kitaip būtų kompensuoti turizmo sektoriaus svyravimai ir tokiu būdu stabilizuotas vietos užimtumo sektorius.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Gero mokesčių srities valdymo skatinimas“

(COM(2009) 201 galutinis)

(2010/C 255/11)

Pranešėjas **Umberto BURANI**

Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. balandžio 28 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Gero mokesčių srities valdymo skatinimas“

COM(2009) 201 galutinis.

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2009 m. lapkričio 13 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Umberto Burani.

458-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2009 m. gruodžio 16–17 d. (2009 m. gruodžio 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę vieningai.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Šiuo komunikatu Komisija prisideda prie Didžiojo dvidešimtuko (G20) paskelbtos kovos su mokesčių slėpimu ir mokesčių rojus reiškinių iniciatyvos, kuriai pritarė Ekonomikos ir finansų taryba ir Europos Vadovų Taryba. Geras mokesčių srities valdymas nėra naujas tikslas. Šioje srityje jau priimtose ES valstybių tarpusavio bendradarbiavimo ir bendradarbiavimo su trečiojomis šalimis, savitarpio pagalbos, taupymo pajamų apmokestinimo ir mokesčių reikalavimų vykdymo taisyklės. Taip pat priimtas elgesio kodeksas, kurio tikslas – užkirsti kelią žalingai mokesčių konkurencijai. Visa tai rodo, kad Europa geram mokesčių srities valdymui teikia didelę svarbą ir šią nuostatą patvirtina savo darbais.

1.2 Aptariamame komunikate, ypač toje dalyje, kuri skirta tolesniam Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD) iniciatyvų įgyvendinimui, Komisija siūlo pagrindinius veiksmus, kurių reikėtų imtis. Apskritai komunikate pateikiama kompleksinė taisyklių, derybų ir atnaujintų tam tikrų sričių politiką formuojančių kriterijų visuma. EESRK **visiškai pritaria** siūlomoms priemonėms ir Komisijos pastaboms. Komitetas tikisi, kad dėl vieno klausimo, konkrečiai – daugeliui šalių įvairia forma teikiamos finansinės paramos santykio su tų šalių bendradarbiavimo mokesčių srityje lygiu, ES užims griežtą ir atsakingą poziciją. Tiksliau – reikėtų visiškai atsisakyti besąlygiško pagalbos teikimo, nereikalaujant nieko mainais, politikos.

1.3 Nėra prasmės vardyti punktų, dėl kurių Komitetas pritaria Komisijai – sąrašas bus ilgas ir neduos jokios papildomos naudos. Tačiau EESRK mano, kad reikėtų paminėti keletą **fundamentalių problemų**, kurias, jo nuomone, reikėtų dėmesingai išnagrinėti.

1.4 Komunikato įvade teigiama, kad mokesčių srities valdymas yra būdas duoti „**suderintą atsaką**“ pinigų plovimui, korupcijai ir terorizmui. Taigi patvirtinama, kad su minėtomis problemomis reikia kovoti **globaliai**. Iš tiesų toks pareiškimas kelia tam tikrų abejonių: vien mokesčių srities valdymas negali išspręsti problemų, išskylančių kovojant su kitais reiškiniais, kurie gali turėti ar neturėti įtakos mokesčiams, tačiau yra **kitokios kilmės: pinigų plovimu kaip organizuoto nusikalstamumo, terorizmo arba korupcijos padariniu**.

1.4.1 Trečiojoje **direktyvoje** dėl pinigų plovimo ⁽¹⁾ nustatyta, kad **mokestinis sukčiavimas** yra „rimtas nusikaltimas“, taigi jam turėtų būti taikomos tos direktyvos nuostatos. Iš tiesų taip nėra, nes mokesčių slėpimui (arba mokestiniam sukčiavimui) taikoma keletas konkrečių direktyvų, kuriomis ši problema perimama iš institucijų, kovojančių su pinigų plovimu, ir **perduodama vien mokesčių administratorių kompetencijai**. Todėl kyla **sutampančių** teisinių nuostatų problema, tiksliau, atsiranda būtinybė **aiškiai apibrėžti galias ir kompetencijas: direktyvos dėl pinigų plovimo taikymo sritį reikėtų koreguoti, kad ji atitiktų užsibrėžtą tikslą**, atskiriant su mokestiniais arba finansiniais nusižengimus, *kai jie nėra nusikalstamos arba teroristinės kilmės*. Atitinkamai mokesčių direktyvose reikėtų **numatyti, kad mokesčių administratorių kompetencijai nepriklauso jokie akivaizdžiai nusikalstamos arba teroristinės kilmės nusikaltimai**. Be abejonės, šių dviejų problemų sandūroje visada bus „pilkoji zona“, tačiau bent jau bus nustatyti aiškūs pagrindiniai principai.

1.4.2 Panašu, kad kovos su pinigų plovimu direktyvų ir mokesčių direktyvų įgyvendinimas pasuko dviem skirtingais keliais.

⁽¹⁾ Direktyva 2005/60/EB dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui ir teroristų finansavimui, OL L 309, 2005 11 25.

Tačiau dėl to kalta ne Komisija, o **galių ir kompetencijos pasidalijimas**: už pinigų plovimą ir kovą su organizuotu nusikalstamumu pasauliniu lygmeniu atsakinga FATF ⁽²⁾, o Europos lygmeniu – Teisingumo ir vidaus reikalų taryba. Mokesčių slėpimo klausimus sprendžia G20 šalių grupė, o Europoje – Ekonomikos ir finansų taryba. Jokiam dokumente nekalbama apie būtinybę įvairioms institucijoms bendradarbiauti, keistis informacija ir pasidalyti užduotimis. EESRK ragina šią padėtį keisti, nes dėl jos svarbiausias „globalios kovos“ tikslas lieka abstraktus ir nepasiekiamas.

1.5 Nagrinėjant šį globalios kovos klausimą iškyla **mokesčių rojaus** problema. Į ją dėmesys sutelkiamas tik kalbant apie mokesčių slėpimą, tuo tarpu su **organizuotu nusikalstamumu susijusių pinigų** arba **pinigų, skirtų terorizmo finansavimui**, problema lieka nepastebėta. Ši problema kyla ne tik gerai žinomuose centruose, su kuriais mokesčių administratoriai šiuo metu veda derybas, bet ir (o tai yra dar svarbiau) sparčiai augančiose finansų rinkose, kurios yra tose vietovėse, kur geopolitiniai sumetimai gali turėti įtakos norui derėtis.

1.6 Taip pat neminima sudėtinga „**patogių vėliavų**“ ⁽³⁾ problema. Šios vėliavos yra didelių, visiškai legalių, tačiau neapmokestinamų finansinių srautų šaltinis. Šie srautai galiausiai atsiduria **mokesčių rojaus** teritorijose, iš kurių vėliavos nukreipiami į naujas investicijas. Nors dėl įvairių priežasčių „patogios vėliavos“ yra abejotinas reiškinys, jos egzistuoja tyliu visų valstybių sutikimu, taigi kovojant su mokesčių rojaus reiškiniu bus svarbu užtikrinti, kad teisėta veikla nepajustų nepageidaujamo poveikio, o kapitalas nebūtų nukreiptas į bendradarbiauti mažiau linkusius centrus.

1.7 Išvada. EESRK pažymi, kad Europa daug nuveikė ir šiuo metu daug dirba kovos su mokesčių slėpimu srityje, taip pat sprendama kovos su organizuotu nusikalstamumu ir terorizmu finansines problemas. Tačiau Komitetas norėtų atkreipti įstatymų leidėjų dėmesį į keletą **rimtų trūkumų: kova su mokesčių slėpimu ir kova su nusikalstamumu nėra veiksmingai tarpusavyje koordinuojamos**, be to, už šias skirtingas problemas **atsakingų institucijų užduotys ir įgaliojimai nėra aiškiai atskirti**. Dažnai šios problemos yra susijusios ir su mokesčių slėpimu, ir su nusikalstamumu ar terorizmu, todėl sudėtinga nustatyti, kieno kompetencijai jos priklauso, – tai dar viena priežastis, kodėl reikia įvairių institucijų **struktūruoto bendradarbiavimo**. Apie tokį bendradarbiavimą Komisijos ir Tarybos programose nekalbama.

2. Komunikato turinys

2.1 Komisijos komunikate pateikiama keletas mokesčių srities valdymo idėjų. Šios idėjos atspindi įvairių susitikimų –

2008 m. lapkričio mėn. įvykusio G20 šalių grupės susitikimo, 2008 m. gruodžio mėn. Ekonomikos ir finansų tarybos posėdžio, 2009 m. kovo 14 d. įvykusio G20 grupės finansų ministrų ir centrinių bankų valdytojų susitikimo, 2009 m. kovo 19–20 d. Europos Vadovų Tarybos susitikimo ir, galiausiai, 2009 m. balandžio 2 d. G20 grupės aukščiausiojo lygio susitikimo – rezultatus. Šių susitikimų išvadose matyti bendras noras **imtis veiksmų prieš nebendradarbiaujančias teritorijas, įskaitant lengvatinius mokesčių centrus (mokesčių rojų), ir numatyti sankcijas, kad būtų apsaugoti viešieji finansai ir finansų sistemos**. Konkrečiai, G20 aukščiausiojo lygio susitikime buvo pareikšta, kad „bankų informacijos slaptumo era baigėsi“.

2.2 Komunikate siekiama nustatyti, kaip ES galėtų prisidėti prie gero tiesioginio apmokestinimo srities valdymo. Trijuose atskiruose skyriuose Komisija nagrinėja, kaip būtų galima tobulinti šios srities valdymą, priemones, kuriomis būtų galima praktiškai tai įgyvendinti, ir valstybių narių paramą OECD ir Jungtinių Tautų iniciatyvoms derinant veiksmus tiek ES viduje, tiek tarptautiniu lygmeniu.

2.3 **Geras mokesčių srities valdymas** yra Komisijos tikslas, kurio jau kurį laiką siekiama **bendradarbiaujant ES viduje** ir platesniu mastu – **su OECD** užkertant kelią pinigų plovimui per mokesčių rojaus teritorijas.

2.4 Apskritai ES teisinė ir reguliavimo sistema **bendradarbiavimo mokesčių klausimais** srityje vertintina neblogai: direktyvos dėl **savitarpio pagalbos, taupymo pajamų apmokestinimo ir mokesčių reikalavimų vykdymo** jau priimtos arba jau svarstomos. Dar reikia įsitikinti, kaip valstybės narės praktiškai įgyvendina Bendrijos taisykles ir ar tai daro sąžiningai.

2.4.1 **Žalingos mokesčių konkurencijos** srityje buvo paskelbtas verslo apmokestinimo elgesio kodeksas ⁽⁴⁾. Tai jau davė daug žadančių rezultatų, nors kodeksą dar galima patobulinti. Kodeksą priėmė valstybės narės ir joms priklausančios teritorijos. Kodekso taikymas trečiosioms šalims numatytas 2009–2010 m. darbo programoje. Vis dažniau pasitaikanti ir visiems aktuali tema yra **skaidrumas**. Komisijos pozicija dėl **valstybės pagalbos taisyklų taikymo tiesioginių verslo mokesčių priemonėms** taip pat yra aiški.

2.5 Komisija ketina siūlyti valstybėms narėms **derinant veiksmus užtikrinti tinkamą tolesnį OECD iniciatyvų vykdymą** tarptautiniu lygmeniu. Kol kas Komisija „tikisi, kad [...] bus įgyvendinti“ „svarbūs neseniai priimti įsipareigojimai“. Šie įsipareigojimai yra dvejopi. Pirma, OECD siūlo panaikinti lengvatinius mokesčių režimus 30 OECD valstybių narių, antra, ši organizacija daro ir ketina toliau daryti **spaudimą jai nepriklausančioms šalims**, kad užsitikrintų jų **politinį įsipareigojimą bendradarbiauti** su OECD valstybėmis.

2.5.1 OECD jau kreipėsi į daugelį šalių – beveik viso pasaulio valstybes – ir jau gali pasigirti pirmisiais rezultatais: **35 jai nepriklausančios šalys**, įskaitant keletą mokesčių rojaus teritorijų,

⁽²⁾ FATF – Finansinių veiksmų darbo grupė, OECD organas.

⁽³⁾ Laivas plaukioja su „patogia vėliava“, kai jis yra registruotas ša, kurioje yra nedaug taisyklių siekiant sumažinti veiklos sąnaudas ar išvengti apsunkinančių teisės nuostatų. Tarptautinė transporto darbuotojų federacija sudarė 32 registų, kuriuos ji priskiria „patogių vėliavų“ sistemai, sąrašą.

⁽⁴⁾ Ekonomikos ir finansų tarybos (ECOFIN) 1997 m. gruodžio 1 d. sprendimas.

prisiėmė **politinį įsipareigojimą bendradarbiauti siekdamas skaidrumo ir keistis informacija mokesčių srityje**. Keletas kitų valstybių ⁽⁵⁾ neseniai įsipareigojo **gavusios prašymą keistis informacija**, nepriklausomai nuo vidaus taisyklių arba bankų informacijos slaptumo, laikytis OECD standartų.

2.6 **Tarptautinės politikos** srityje Komisija siekia su įvairiomis šalimis susitarti dėl geros mokesčių valdymo praktikos ⁽⁶⁾. Oficialiame lygmenyje 2008 m. gegužės mėn. Ekonomikos ir finansų taryba paprašė, kad gero mokesčių srities valdymo standartai būtų įtraukti į ES ir trečiųjų šalių susitarimus. Tų pačių metų gruodžio mėn. įvestieji standartai tapo dar griežtesni, nes buvo paprašyta ryžtingiau kovoti su mokesčių rojais ir nebendradarbiaujančiomis teritorijomis.

2.6.1 **Taupymo pajamų apmokestinimo** srityje Komisija pasiekė, kad kai kurios trečiosios šalys ⁽⁷⁾, taip pat valstybėms narėms priklausančios arba asocijuotos teritorijos (kai kurios anksčiau buvo laikomos mokesčių rojumi) taikytų priemones, kurios būtų tokios pačios arba lygiavertės ES direktyvose nustatytoms priemonėms. Vyksta parengiamosios derybos ir su kitomis šalimis ⁽⁸⁾, tačiau oficialios derybos dar neprasidėjo.

2.6.2 Šiuo metu taip pat deramasi su **Europos ekonominės erdvės (EEE)** valstybėmis ⁽⁹⁾ ir **Šveicarija**. EEE valstybės tiesiogiai taiko bendrosios rinkos principus, o valstybės pagalbai taikomos „panašios taisyklės“. Santykius su Šveicarija reglamentuoja 1972 m. laisvosios prekybos susitarimas, tačiau neseniai suabejota dėl kai kurių jo aspektų. Šiuo metu su Lichtenšteinu deramasi dėl naujo kovos su sukčiavimu susitarimo. Visa sritis kol kas yra pradiniam raidos etape.

2.6.3 Skaidrumo, bendradarbiavimo ir keitimosi informacija principai įtraukti į veiksmų planus ir susitarimus, kurie sudaryti su keletu šalių įgyvendinant **Europos kaimynystės politiką ir plėtros politiką**. Komisija siekia, kad šiuos principus imtų taikyti trečiosios šalys. Pirmieji pokalbiai su kai kuriomis valstybėmis lyg ir teikia vilčių, tačiau reikėtų apsispręsti, kokią poziciją užimti šiai idėjai nepritariančių šalių atžvilgiu.

2.6.4 Ypatingą dėmesį reikėtų skirti **deryboms su besivystančiomis šalimis**: nors kai kurios iš jų deryboms yra atviros, yra valstybių, kurių priešiškamumą dar reikia įveikti, galbūt nustačius sąlygą, jog norint gauti finansavimą pagal Europos kaimynystės ir partnerystės priemonę ir iš dešimtojo Europos plėtros fondo būtų priimti mokesčių valdymo taisyklės.

⁽⁵⁾ Įskaitant Šveicariją, Austriją, Belgiją, Liuksemburgą, Honkongą, Makao, Singapūrą, Čilę, Andorą, Lichtenšteiną ir Monaką.

⁽⁶⁾ Karibų jūros valstybės, Ramiojo vandenyno salos.

⁽⁷⁾ Šveicarija, Lichtenšteinas, San Marinas, Monakas ir Andora.

⁽⁸⁾ Honkongas, Makao ir Singapūras.

⁽⁹⁾ Islandija, Lichtenšteinas ir Norvegija.

2.7 Vienas Komunikato skyrius skirtas **šiuo metu vykdomoms iniciatyvoms**: vidinėms (2.4 punkte paminėtos direktyvos) ir išorės (tolesnis praktinis darbas, susijęs su 2.5 punkte aptartomis iniciatyvomis). Pažymėtina, kad Komisija pagrįstai prašo Tarybos suteikti jai **pakankamą lankstumą derybose**, kuris būtinas, kad bendrą politiką būtų galima pritaikyti konkrečiam kiekvienos valstybės atvejui. Ypatingas dėmesys skiriamas **vystomojo bendradarbiavimo iniciatyvoms**, kurias, kaip teigiama komunikate, būtų galima panaudoti skatinant įtakai nepasiduodančias valstybes labiau atsiverti (žr. šios nuomonės 2.6.4 punktą).

2.8 Apibendrinama Komisija atkreipia Tarybos dėmesį į siūlomų priemonių svarbą ir būtinybę užtikrinti, kad **jau priimtos direktyvos būtų sparčiai perkeltos į nacionalinę teisę**, paspartinti šiuo metu svarstomų teisės aktų priėmimo procesą, ES lygmeniu vykdyti **nuoseklesnę politiką ir ją labiau derinti** ir, galiausiai, užtikrinti **didesnį atskirų valstybių narių pozicijų** ir suderintų valdymo principų **nuoseklumą**.

3. Pastabos ir komentarai

3.1 EESRK labai palankiai vertina Komisijos komunikatą – siekiant gero mokesčių valdymo jau seniai reikėjo pasirinkti veikimo kursą ir principus sudėtingoje kovos su mokesčių slėpimu srityje. **Komitetas tegali pritarti ir visiškai sutikti su kiekvienu Komisijos paminėtu aspektu ir jos pasiūlytomis priemonėmis**. Tačiau EESRK mano privalęs atkreipti dėmesį į keletą fundamentalių problemų ir kai kuriuos kitus mažiau svarbius klausimus, kuriuos Komiteto nuomone, reikėtų dėmesingai išnagrinėti.

3.2 Komisija kelia ES finansinės paramos tam tikroms šalims santykio su tų šalių noru laikytis mokesčių valdymo principo klausimą (žr. šios nuomonės 2.7 punktą). Komitetas mano, jog atliekant Europos plėtros fondo laikotarpio vidurio peržiūrą būtų galima imtis „reikiamų priemonių“ ir numatyti specialias priemones Kotonu susitarime ⁽¹⁰⁾. Pavyzdžiui, nebendradarbiaujančioms šalims būtų galima sumažinti skiriamas lėšas ir, atvirkščiai, teikti paskatas – techninę paramą ir papildomą finansavimą – toms valstybėms, kurios demonstruoja norą vykdyti savo įsipareigojimus.

3.2.1 Todėl siūloma ES vykdomą kitų valstybių rėmimo politiką papildyti koncepcija, kad **pagalbą reikia nusipelnę pateikiant apčiuopiamus noro bendradarbiauti** ne tik mokesčių, bet ir kitose srityse įrodymus. EESRK mano, kad pagalbos teikimo tvarką nustatančiuose dokumentuose tokius reikalavimus reikėtų **aiškiai išdėstyti atskirame straipsnyje**. Reikia labai aiškiai pakeisti **finansinės pagalbos politiką**, kuri turėtų tapti **apčiuopiamo ir įvertinamo etinės, socialinės ir ekonominės pažangos proceso skatinimo** priemone. Korumpuotos vyriausybės yra abejingos prašymams bendradarbiauti – vienintelis būdas jas

⁽¹⁰⁾ Afrikos, Karibų baseino ir Ramiojo vandenyno šalių ir ES ir jos valstybių narių partnerystės susitarimas, 2000 m. birželio 23 d. pasirašytas Kotonu.

įtikinti yra veikti taip, kad būtų paliesti jų interesai. Dar neaišku, kokių mastu Komisijos pasiūlymas bus praktiškai įgyvendintas: didelės įtakos komunikato įgyvendinimui gali turėti **politinis ir socialinis neryžtingumas**.

3.3 Komitetas turi keletą pastabų dėl komunikato įvade pateikto Komisijos teiginio, kad geras mokesčių sritys valdymas yra būdas duoti „suderintą atsaką“ pinigų plovimo, korupcijos ir terorizmo problemoms. Šis teiginys patvirtina dažnai kartojamą ir EESRK palaikomą idėją, kad globali kova yra vienintelis būdas įgyvendinti strategiją, kuri apsaugotų visuomenę nuo bet kokių finansinių nusikaltimų – baudžiamųjų, teroristinių ar fiskalinių.

3.3.1 Visos Komisijos komunikate paminėtos priemonės naudingos **mokesčių valdymo** srityje. Vis dėlto EESRK pažymi, kad komunikate nėra aiškiai kalbama apie globalią strategiją. Mokesčių srityje įgyvendinamos arba planuojamos priemonės turėtų būti paralelios ir nuosekliai atitikti priemones **kovos su pinigų plovimu, korupcija, organizuotu nusikalstamumu ir terorizmu** srityse. Pirmas žingsnis būtų pašalinti „pilkąsias zonas“ ir **mokesčių ir kovos su pinigų plovimu direktyvų nuostatų neatitikimus**.

3.4 Direktyvose dėl kovos su mokestiniu sukčiavimu neminimos **trečiosios direktyvos dėl pinigų plovimo** ⁽¹¹⁾ nuostatos, nors pastarojoje mokestinis sukčiavimas (arba kai kurie jo aspektai) įtraukiamas į „rimtų nusikaltimų“ sąrašą ⁽¹²⁾. Todėl būtų galima abejoti, ar trečiosios direktyvos dėl pinigų plovimo nuostatos, visų pirma dėl pareigos pranešti, FŽP ⁽¹³⁾ funkcijų ir trečiųjų šalių (įskaitant profesijų kategorijas) ⁽¹⁴⁾ veiklos, taikytinos mokesčių sričiai. Atsakymas į šį klausimą yra neigiamas: **mokesčių direktyvose kova su sukčiavimu priskiriama vien mokesčių administratorių kompetencijai**, jose nekalbama apie FŽP vaidmenį arba ryšius su tokiais padaliniais, neminimos ir direktyvos dėl pinigų plovimo nuostatos.

3.4.1 Todėl ES direktyvų teisinės ir įgyvendinimo nuostatos tarpusavyje nederą. Iš tiesų **mokestinio sukčiavimo ir nusikalstamai gautų pinigų plovimo riba**, kuria gal ir galima nustatyti teoriškai, gali būti neaiški arba jos gali iš viso nebūti. Pavyzdžiui, vengimas mokėti PVM gali būti traktuojamas kaip kontrabanda (pinigų plovimas) arba mokestinis sukčiavimas ir už jo gali slypėti iš pažiūros normalių įmonių ryšiai su narkotikų kontrabanda, ginklų prekyba ir pan. Korupcija visada yra susijusi su mokesčių

slėpimu, tačiau po ja glūdi dar sunkesni nusikaltimai. Abejotino-mokestinio statuso pinigų operacijos gali būti susijusios su teroristine veikla. Taigi yra daug pagrindo abejonoms dėl nuostatų aiškinimo ir galimiems konfliktams dėl kompetencijos.

3.5 Todėl visą temą reikėtų **iš naujo persvarstyti ir peržiūrėti vadovaujantis principu iš viršaus į apačią: direktyvos dėl pinigų plovimo taikymo sritį reikėtų koreguoti, kad ji atitiktų užsibrėžtą tikslą**, t. y. kovą su organizuotu nusikalstamumu ir terorizmu, aiškiai atmetant mokestinius ir finansinius pažeidimus, *kai jie nėra nusikalstamos arba teroristinės kilmės*. Atitinkamai mokesčių direktyvose reikėtų **numatyti, kad mokesčių administratorių kompetencijai nepriklauso jokie akivaizdžiai nusikalstamos arba teroristinės kilmės nusikaltimai. Nenorime kurti** vertybių hierarchijos, tačiau tenka pripažinti, kad kova su nusikalstamumu ir terorizmu politiniu ir socialiniu požiūriu yra svarbesnė už kovą su mokesčių slėpimu. Vis dėlto šios dvi sritys yra tarpusavyje artimai susijusios, ir ne tik todėl, kad jas skiria neryški riba, bet ir dėl „globalios kovos“ **konceptijos** (kuri reiškia, kad įvairios institucijos **privalo bendradarbiauti ir keistis informacija**) **praktinio įgyvendinimo**. Beje, apie įvairių institucijų bendradarbiavimo būtinybę kalbama 2004 m. komunikate ⁽¹⁵⁾, tačiau apie tai neužsimenama nė vienoje direktyvoje.

3.6 Kompetencijos pasidalijimas arba sutapimas atspindi įgaliojimų pasiskirstymą Tarybos lygmeniu: mokesčių slėpimo ir mokesčių rojaus problemas sprendžia Ekonomikos ir finansų taryba, tuo tarpu kova su nusikalstamumu ir terorizmu priskiriama Teisingumo ir vidaus reikalų tarybos kompetencijai. Toks pasiskirstymas matomas ir pasauliniu lygmeniu: panašu, kad G20 šalių grupė ir FATF ⁽¹⁶⁾ yra du atskiri pasauliai. OECD ryšys yra, bet tik centriniu lygmeniu: kontaktai nacionaliniu lygmeniu skiriasi priklausomai nuo ministerijų įgaliojimų.

3.7 Oficialūs pareiškimai verčia manyti, kad politinės valios veiksmingai tęsti **globalią kovą** netrūksta. Tačiau praktinio sprendimo artimiausiu metu nereikėtų tikėtis, jeigu aukščiausi politinės valdžios ir finansų sektoriaus ešelonai nepripažins egzistuojančios problemos. Bet kuriuo atveju skubiai ir neatidėliojant reikia preliminariai išanalizuoti kai kurias **fundamentalias problemas**. Ši analizė turi apimti **mokesčių rojaus reiškinio** ⁽¹⁷⁾ **įvertinimą**. OECD ir Komisijos pastangomis daugelis mokesčių rojaus teritorijų neseniai sutiko bendradarbiauti kovodamos su mokesčių slėpimu ⁽¹⁸⁾, t. y. panaikinti arba apriboti bankų informacijos slaptumą, taigi juodajame sąraše neliko nė vienos šalies ⁽¹⁹⁾. Artimiausia ateitis parodys, ar šie pažadai vykdomi ir kokių mastu tai daroma.

⁽¹¹⁾ Žr. direktyvos dėl pinigų plovimo 3 straipsnio 5 dalies d punktą: „sunkus nusikaltimas“ yra sukčiavimas, kaip jis apibrėžtas Konvencijos dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos 1 straipsnio 1 dalyje ir 2 straipsnyje. Todėl mokesčių slėpimas, bent jau PVM srityje, aiškiai įtraukiamas į nusikaltimų, kuriems taikoma direktyva dėl pinigų plovimo, sąrašą.

⁽¹²⁾ Direktyva 2005/60/EB dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui ir teroristų finansavimui, OL L 309, 2005 11 25, p. 15, dar vadinama trečiąja direktyva dėl pinigų plovimo.

⁽¹³⁾ Finansinės žvalgybos padalinys, žr. direktyvos dėl pinigų plovimo 21 straipsnį.

⁽¹⁴⁾ Žr. direktyvos dėl pinigų plovimo 2 straipsnio 3 dalį.

⁽¹⁵⁾ Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui dėl bendrovių neteisėtos veiklos ir finansinių pažeidimų prevencijos, COM(2004) 611 galutinis.

⁽¹⁶⁾ FATF – Finansinių veiksmų darbo grupė, OECD organas.

⁽¹⁷⁾ Pažymėtina, kad terminas anglų kalba „tax haven“ į daugelį kitų kalbų veržiamas kaip mokesčių „rojus“ (anglų kalboje šis žodis rašomas kiek kitaip – „heaven“). Neatrodytų, kad skirtumas tarp „priešingos“ ir „rojaus“ būtų galima priskirti paprasčiausiai vertimo klaidai – šis skirtumas atspindi mentaliteto skirtumus.

⁽¹⁸⁾ Realiai standartinė išlyga dėl organizuoto nusikalstamumo ir terorizmo įtraukiama į sutartis su mokesčių rojaus teritorijomis, tačiau visada akcentuojamas mokesčių aspektas.

⁽¹⁹⁾ Yra dar du sąrašai – „šviesiai pilkas“ ir „tamsiai pilkas“ – jie sudaryti pagal pažadėtą bendradarbiavimo lygį.

3.7.1 Tačiau įvairūs sąrašai nėra pakankamai išsamūs arba bent jau kelia tam tikrų abejonių. Panašu, kad **sparčiai augančiose finansų rinkose** trūksta skaidrumo, kai kurios iš tų rinkų jau tapo arba ateityje taps nebe priebeiga, o tikru mokesčių ar kitokiu rojumi. Tai kai kurios Pietryčių Azijos šalys, Persijos įlankos valstybės, taip pat tam tikru mastu Indija, Singapūras ir Kinija (vien Honkongas yra Kinijos finansų lyderis). Nors **terorizmo finansavimas** įtrauktas į įprastas susitarimų sąlygas, derybose ši problema apžvelgiama tik prabėgomis, nes šis finansavimas keliauja kanalais, kurie patys tikrai nesiveržia į viešumą, ką bekalbėti apie kokias nors derybas. Ši ir kitos problemos yra labai subtilios, todėl suprantama, kodėl jas gaubia tyla. Tik tai nereiškia, kad šias problemas galima ignoruoti.

3.7.2 Yra ir kitų problemų, kurios nebuvo paminėtos: **ginklų kontrabanda** – ginklai dažnai parduodami legaliai ir gavus reikiamus oficialius leidimus, tačiau vėliau jie siunčiami slaptais kanalais kurstyti karo ir terorizmo daugelyje šalių. Dažnai ši **kontrabanda finansuojama narkotikų pinigais**: visos šios pajamos suteka į milžiniškus pinigų srautus, kuriuos praryja didžiulė juodoji skylė. Šis reiškinys gerai žinomas, tačiau direktyvomis, susitarimais ar tyrimais su juo nepakovosi – jo pobūdis visiškai kitoks ir yra susijęs su pasaulio politika.

3.7.3 Mokesčių rojaus reiškinys yra problema, kurią reikia spręsti atsižvelgiant į bet kokiam sprendimui įtakos turėsiančius **geopolitinius** veiksnius. Atsižvelgiant į praktines galimybes, kova su mokesčių slėpimu ir pinigų plovimu (o labiausiai su terorizmu) turi būti kiek įmanoma globalesnė nepamirštant, kad pasaulinė pergalė yra labai labai tolimas tikslas. Juo labiau svarbu ir toliau stengtis, kad **veikla nebūtų perkeliama** iš žinomų centrų į mažiau žinomus, kurie gali būti priešiški arba mažiau linkę derėtis. Dabartinė krizė spartina laipsnišką politinės pasaulio finansinių centrų pusiausvyros pasislinkimą: Azija ir islamo šalys yra naujos sparčiai augančios įtakingos valstybės, kurių mąstymas ir elgesys nebūtinai yra toks, koks tradiciškai vyravo Vakaruose.

3.8 Kita problema, kuri tam tikru požiūriu susijusi su mokesčių rojaus reiškiniu, yra „**patogios vėliavos**“, kurių registrams priklauso 63 proc. pasaulio komercinio laivyno ir nemažai didelių

pramoginių laivų – **daugelis jų yra registruoti mokesčių rojaus teritorijose, kurios jiems sudaro sąlygas gauti nemažai absoliučiai legalios kilmės** (nors ir visiškai arba beveik visiškai neapmokestinamų) **lėšų**. Kai kurios iš tokių registrų turinčių šalių yra ES. Laivai, kurie plaukioja su „patogiomis vėliavomis“, turi konkurencinį pranašumą prieš laivus, kurie plaukioja su savo valstybių vėliavomis, o jų iš krovinių gabenimo gautos pajamos yra „oficialių“ mokesčių vengimo, o tikrai ne slėpimo atvejais. Be to, tokiems laivams netaikomi jūrinių kolektyvinėse sutartyse nustatyti reikalavimai.

3.8.1 „Patogiomis vėliavoms“ nenumatytos jokios mokesstinės priemonės, ne tik todėl, kad tokiems veiksams nėra teisinio pagrindo, tačiau ir todėl, kad bet kokie veiksmai, susiję su mokesčių klausimais, be kita ko, galėtų pakenkti ekonominei veiklai, kuri yra gyvybiškai svarbi visam pasauliui, taip pat sumažinti nemažą investicijų į pasaulinę ekonomiką srautą. „Patogios vėliavos“ yra ydingos ne moraliniu požiūriu, jos iškreipia konkurenciją ir neužtikrina kolektyvinių sutarčių vykdymo – tam tyliai pritaria arba neprieštarauja viso pasaulio valstybių vyriausybės. ES lygmeniu vienintelės tokioms vėliavoms taikomos taisyklės yra susijusios su sauga jūroje ir eismu.

3.8.2 Šie aspektai minimi atkreipiant dėmesį į faktą, kad ne visos lėšos, kurios pasiekia mokesčių rojaus teritorijas ir iš jų iškeliauja, kad būtų investuojamos pasaulio finansų centruose ⁽²⁰⁾, yra mokesčių slėpimo, mokesčių plovimo objektas arba yra susijusios terorizmo finansavimu. Todėl į tai atsižvelgus vertėtų pritarti G20 šalių grupės pasiūlytiems ir Komisijos komunikate išdėstytiems veiksams mokesčių srityje: juos **taip pat būtina taikyti pinigų plovimo ir terorizmo problemoms ir pasistengti išvengti nepageidaujamo poveikio veiklai ir finansų srautams, kurie yra teisėti arba bent nėra nelegalūs**.

3.8.3 Mokesčių rojaus teritorijų bendradarbiavimas ir skaidri veikla būtų istorinis laimėjimas. Egzistuojančios ir greičiausiai išliksiančios „pilkosios zonos“ rodo, kad be bendrųjų principų svarbu siekti **pagrįstų tikslų**, net jeigu jie nėra tobuli. Galiausiai, vis labiau aišku, kad **iniciatyvas finansų ir mokesčių srityje turi skatinti ir kontroliuoti politinės valdžios institucijos – tai turi būti jų tarptautinių santykių strategijos dalis**. Pastarojoje srityje ES reikia **bendros politikos**, kuri turėtų būti nacionalinių vyriausybių prioritetas, deja šiuo metu atrodo, kad iki šio tikslo laukia ilgas kelias.

2009 m. gruodžio 17 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽²⁰⁾ Buvo apskaičiuota, kad 35 proc. pasaulio finansų srautų pereina per mokesčių rojaus teritorijas. Vis dėlto nežinoma, kuo remiantis gautas toks skaičius.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui „Naujoji universitetų modernizavimo partnerystė. ES forumas „Universitetų ir įmonių dialogas““

(COM(2009) 158 galutinis)

(2010/C 255/12)

Pranešėjas **Brendan BURNS**

Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. balandžio 2 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui „Naujoji universitetų modernizavimo partnerystė. ES forumas „Universitetų ir įmonių dialogas““

COM(2009) 158 galutinis.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2009 m. spalio 15 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Brendan Burns.

458-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2009 m. gruodžio 16–17 d. (2009 m. gruodžio 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 60 narių balsavus už, 12 – prieš ir 11 susilaikius.

1. Rekomendacijos

1.1 EESRK mano, kad kai kalbant apie aukštojo mokslo įstaigas naudojamas terminas „universitetai“, neatsižvelgiant į jų pavadinimus ar statusą valstybės narėse, kyla neaiškumų. Tuo tarpu užsibrėžus tikslą skatinti aukštojo mokslo įstaigų ir įmonių partnerystę, reikia aiškiai nurodyti, kuriose srityse šią partnerystę tikslinga plėtoti, ir abiem šalims palikti teisę nuspręsti, kada ji abi pusiai naudinga. Todėl EESRK siūlo naudoti platesnį terminą „aukštojo mokslo įstaigos“ ir jį taikyti forumo pavadinime.

1.2 Europos Komisijos komunikate bei ES universitetų (aukštojo mokslo įstaigų) ir įmonių dialogui plėtoti skirtame forume daugiausia dėmesio reikia skirti aiškiai apibrėžtam bendradarbiavimui ir veiksmams, o tai būtina iš anksto išsamiai aptarti atsižvelgiant į dabartinę krizę, dėl kurios tampa neaišku, ar įmonės bus pajėgios tiesiogiai investuoti į būsimus diplomuotus specialistus (turint omenyje tolimesnę perspektyvą). Forumas turėtų tapti vieta, kur būtų apibrėžiamas ilgalaikis visuotinis interesas švietimo ir darbo rinkos raidos srityse.

1.3 Šiuo tikslu būtų pageidautina konsultuotis su socialiniais partneriais ir pilietinės visuomenės atstovais. Bendradarbiavimas su įmonėmis ir forumo kūrimas turi būti prasmingas – tai neturėtų būti menkavertis mechanizmas, kuriuo būtų siekiama tik dabartinei universiteto veiklai gauti daugiau pinigų. Minėtas bendradarbiavimo ir forumų kūrimo procesas taip pat neturėtų tapti priemone, kuri įmonėms leistų „komanduoti“ aukštojo mokslo įstaigas.

1.4 EESRK siūlytų universitetams ir įmonėms siekti lygiavertiškesnės partnerystės, kad permainas skatintų abi pusės ir kiekviena įneštų savo svarų indėlį, pripažintų savo skirtingus tikslus ir socialinius uždavinius bei nustatytų bendradarbiavimo sritis ir sąlyčio taškus⁽¹⁾.

1.5 Kalbant apie mokymąsi visą gyvenimą, pirmiausia, pasitelkus empirinius tyrimus, reikėtų išsiaiškinti, kuo įmonės užsiima ir kokių pasiekė rezultatų, o tada forume bus galima nustatyti profesinio švietimo ir mokymo tikslus.

1.6 Įmonių pareiga – apibrėžti, kas jau yra daroma darbo vietoje ir ką dar reikėtų padaryti; šio proceso metu būtina atsižvelgti į darbuotojų mokymosi visą gyvenimą poreikius.

1.7 Galimybė dalyvauti mokymosi visą gyvenimą programose turi būti sudaryta neatsižvelgiant į asmens akademinius pasiekimus ar įgytas konkrečias kvalifikacijas. Mokymosi visą gyvenimą turinys turi atitikti realius darbuotojų ir jų darbovietės poreikius. Visi darbovietėje organizuojami mokymai turėtų būti orientuojami į rezultatus. Kvalifikacijų įgijimas neturėtų būti pagrindiniu mokymosi visą gyvenimą tikslu.

⁽¹⁾ Žr. 2009 m. lapkričio 4 d. EESRK nuomonę „Universitetai Europai“, pranešėjas Joost van IERSEL (OL C 128, 2010 5 18, p. 48.) ir 2009 m. vasario 26 d. nuomonę dėl „Mokslinių tyrimų organizacijų, pramonės ir MVĮ bendradarbiavimo ir žinių perdavimo – svarbios išankstinės inovacijų sąlygos“, pranešėjas Gerd Wolf (OL C 218, 2009 9 11).

1.8 Versle nieko nėra vertingesnio už praktinę patirtį. Todėl forume reikėtų siūlyti, kaip akademinės bendruomenės atstovai galėtų įgyti vertingos darbo patirties ir didelėse, ir mažose įmonėse. Šioje srityje jau sukaupta daug patirties ir reikėtų išnagrinėti gerosios praktikos pavyzdžius.

1.9 Reikėtų skatinti forume aktyviau dalyvauti mažąsias ir vidutines įmones (MVĮ) ir labai mažas įmones.

1.10 Forumo darbui reikalinga praktiškesnė MVĮ apibrėžtis. Siūlytume jas skirstyti taip:

Įmonės kategorija	Darbuotojų skaičius
Vidutinė	<100
Maža	<20
Labai maža	<5

2. Esamos padėties apžvalga

2.1 Siekiant bendrųjų Lisabonos strategijos tikslų švietimas ir mokymas pripažinti esminiu veiksnium. Kad Europos visuomenė išliktų ir galėtų konkuruoti naujosios globalizuotos ekonomikos sąlygomis, jos piliečiai turi būti verslesni. Šiuo tikslu reikia spręsti Europos švietimo sistemos modernizavimo klausimą ir pripažinti, kad viena iš svarbiausių šio proceso varomųjų jėgų yra universitetai ir įmonės.

2.2 Didelės tarptautinės bendrovės ir universitetai, mokslinių tyrimų organizacijos ir įmonės jau yra užmezgusios partnerystės ryšius. Tarp gerų naujo pobūdžio bendradarbiavimo ir partnerystės pavyzdžių paminėtinos bendros technologijų iniciatyvos, Europos technologijų platformos, kompetencijos grupės ir naujai įsteigtas Europos inovacijų ir technologijų institutas. Tenka apgailestauti, kad tokiais tvirtais ryšiais dar negali pasigirti aukštojo mokslo įstaigos ir labai mažos bei mažosios ir vidutinės įmonės.

2.3 Aukštojo mokslo pasaulis ir akademinės bendruomenės vaidmuo keičiasi. Kad geriau suprastumėme kaip, reikėtų atlikti naujo pobūdžio tyrimų. Europoje kuriant „žinių visuomenę“ didelė atsakomybė tenka universitetams, todėl iš neseniai atliktų tyrimų matyti, kad didėjant mūsų į universitetus sudėtiems lūkesčiams, universitetams darosi vis sunkiau išlaikyti pusiausvyrą: norima, kad universitetai atliktų daugiau mokslinių tyrimų, būtų konkurencingi ir rentabilūs ir kad kartu mokyty daugiau studentų labiau atsižvelgdami į jų individualius poreikius ir išlaikytų auštą mokymo lygį. Taigi universiteto misija tapo mišota ir iškilo pavojus, kad jis gali prarasti savo kaip žinių kūrėjo ir skleidėjo vaidmenį ⁽²⁾.

⁽²⁾ Europos mokslo fondas, 2008 m. *Higher Education Looking Forward: An Agenda for Future Research* („Aukštojo mokslo perspektyvos: būsimų mokslinių tyrimų darbotvarkė“), John Brennan, Jürgen Enders, Christine Musselin, Ulrich Teichler and Jussi Välimaa.

2.4 2006 m. gegužės mėn. Komisijos komunikate dėl aukštojo mokslo modernizavimo ⁽³⁾ tvirtinama, kad verslas turi teikti pagalbą trijose srityse:

- valdymo: verslo modelius būtų galima pritaikyti universiteto sistemai,
- finansavimo: įmonės galėtų prisidėti ir prie švietimo, ir prie mokslinių tyrimų finansavimo,
- mokymo planų: studentai turėtų įgyti tokių išsilavinimą, kad galėtų prisitaikyti prie dabartinių ir būsimų darbo rinkos poreikių. Šiame procese turi dalyvauti ir įmonės – jos turėtų siūlyti studentams darbo vietas, kurios padėtų jiems pereiti nuo studijų prie darbo. Įmonės turi būti skatinamos sudaryti savo darbuotojams sąlygas per visą profesinės veiklos laikotarpį toliau mokytis ir atnaujinti savo įgūdžius.

2.5 2008 m. Komisija sukūrė universitetų ir įmonių bendradarbiavimui skirtą universitetų ir įmonių forumą, kurio tikslas – padėti universitetams „geriau ir sparčiau prisitaikyti prie rinkos poreikių ir plėtoti mokslines ir technologines žinias skatinančią partnerystę“.

2.6 Forumo dalyvės – aukštojo mokslo įstaigos, bendrovės, verslo asociacijos, tarpinės organizacijos ir valdžios institucijos. Forumas sudarė sąlygas keistis gerąja praktika, svarstyti visiems aktualias problemas ir kartu ieškoti galimų sprendimų.

3. Svarbiausios Komisijos pasiūlymo nuostatos

3.1 Komisija pripažįsta, kad universitetai ir įmonės turėtų glaudžiau bendradarbiauti. Taigi reikalingos specialios priemonės, kurios padėtų valstybėms narėms modernizuoti savo aukštojo mokslo sistemas.

3.2 Komunikatu siekiama šių tikslų:

- aptarti pirmaisiais forumo veiklos metais sukaupą patirtį ir kitą susijusią Europos lygmens veiklą, universitetų ir įmonių bendradarbiavimo iššūkius ir kliūtis. Komisijos tarnybų darbiname dokumente šis aspektas aptariamas plačiau,
- pateikti tolesnės forumo veiklos pasiūlymų,
- nustatyti konkrečius tolesnius universitetų ir įmonių bendradarbiavimo stiprinimo veiksmus.

3.3 Pagrindinės ataskaitos išvados, kurios turės įtakos forumo darbui:

- norint universitetuose plėtoti verslumo kultūrą, reikia iš esmės pakeisti universitetų valdymą ir vadovavimą jiems,

⁽³⁾ 2006 m. gegužės 10 d. Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui *Universitetų modernizavimo plano įgyvendinimo rezultatai: švietimas, moksliniai tyrimai ir naujovės*, COM(2006) 208 galutinis.

- verslumo ugdymas turėtų būti visapusiškas ir prieinamas visiems tuo besidomintiems visų sričių studentams,
- į verslumo ugdymo procesą universitetai turėtų įtraukti verslininkus,
- dėstytojams turėtų būti sudaryta galimybė mokytis dėstyti verslumą ir geriau pažinti verslo pasaulį,
- universitetai ir valstybinės mokslinių tyrimų organizacijos turėtų parengti aiškią ilgalaikę intelektinės nuosavybės teisių valdymo strategiją,
- reikia spręsti specifines su universitetais norinčių bendradarbiauti MVĮ problemas,
- mokymosi visą gyvenimą aspektas turi būti visapusiškai integruotas į universitetų strategijas ir misiją,
- įgūdžių atnaujinimas ir gerinimas turi būti laikomi naudingais ir pripažįstami darbo rinkoje ir darbdavių,
- mokymosi visą gyvenimą koncepcija turi būti plėtojama bendradarbiaujant su įmonėmis – patiems universitetams jos sukurti ir įgyvendinti nepavyks,
- reikėtų nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis sudaryti tokias sąlygas, kurios padėtų universitetams bendradarbiauti su įmonėmis,
- universitetų ir įmonių bendradarbiavimas turėtų būti įtvirtintas institucijų strategijose; vadovavimas ir veiksmingas žmogiškųjų išteklių valdymas – lemiami šio proceso veiksniai.

3.4 Kad diskusijos apie pirmiau išvardytus tikslus vyktų sklandžiau, Komisija planuoja ES forumo „Universitetų ir įmonių dialogas“ susitikimus rengti plenarinių posėdžių ir teminių seminarų forma. Rekomenduojama sukurti ir specialią interneto tinklavietę. Be to, bus stengiamasi paskatinti dialoge dalyvauti nacionalinės ir regionų valdžios institucijas, taip pat dalyvius iš ES nepriklausančių šalių.

3.5 Komisija, remdamasi forumo veiklos rezultatais, ketina analizuoti, kokios galėtų būti naujos universitetų ir įmonių, ypač MVĮ, struktūruotos partnerystės formos, ir išnagrinėti, kaip šias partnerystės formas būtų galima paremti iš ES programų. Komisija taip pat planuoja aiškintis, ar nebūtų galima dialogo su įmonėmis išplėsti ir į jį įtraukti kitus švietimo ir mokymo sektorius.

4. EESRK bendrosios pastabos ir komentarai

4.1 EESRK palankiai vertina Europos Komisijos pastangas gerinti aukštojo mokslo įstaigų ir įmonių santykius. Tačiau apgalvėjus, kad komunikato turinyje neįžvelgiame beveik nieko naujo, o tik patvirtinama ankstesniuose dokumentuose išsakyta kritika ir daromos tos pačios išvados: „susiduriame su sunkumais

ir kažkaip turime juos spręsti.“ Vis dėlto Komisijos komunikate siūlomos kai kurios priemonės aukštojo mokslo įstaigų ir įmonių bendradarbiavimui gerinti, tačiau siūloma tai daryti vienašališkai, būtent universitetai turėtų perimti įmonių valdymo struktūras, sudaryti palankesnes sąlygas tiesiogiai dalyvauti jų veikloje verslo atstovams, įvesti verslumo dėstymą ir t. t. (žr. 3.3 punktą).

4.2 EESRK kritiškai vertina tai, kad komunikate dėstomas požiūris yra pernelyg teorinis, o rekomendacijos kiek miglotos ir jas galima visai interpretuoti. Šiame dokumente vartojama „universitetų“ sąvoka reiškia visas aukštojo mokslo įstaigas, nepriklausomai nuo jų pavadinimo ir statuso valstybės narėse, todėl kelia painiavą. Skirtingos aukštojo mokslo įstaigos įmonėms siūlo skirtingas paslaugas. Įstaigos, kurių specializacija – mokymų orientuoti į įgūdžius, siūlo kitokius produktus nei tos, kurių siūlomas kursas skirtas plėsti žinias. Pavyzdžiui, pagrindinė tradicinių universitetų, kuriuose vyrauja humanitariniai ir socialiniai mokslai bei fundamentiniai moksliniai tyrimai, funkcija turėtų būti žinių kūrimas ir kultūrinis tęstinumas.

4.3 Dauguma darbdavių supranta, kuo universitetinis išsilavinimas skiriasi nuo kitų tolesnio švietimo formų. Jų manymu, universiteto absolventas įgyja gilių savo specialybės žinių. Mokslo laipsniai, darbdavių manymu, greičiau rodo žmogaus galimybes, bet ne jo kompetenciją, tuo tarpu jie norėtų, kad aukštojo mokslo ir profesinės kvalifikacijos reikštų, kad žmogus yra kompetentingas atlikti darbą. Nei komunikatas, nei Komisijos tarnybų darbo dokumentas šioms klausimams nesuteikia aiškumo.

4.4 EESRK yra žinomos vadinamojo universitetų korporatizavimo problemos. Mūsų nuomone, iš JAV perimtas ir Europai priimtas švietimo sistemos modelis Europai netiks. Europos universitetams reikia ieškoti kitokių būdų bendrauti su įmonėmis ir gerinti savo paslaugas, kvalifikacijas ir darbo rezultatus nepakenkiant savo esminiams gebėjimams vykdyti mokslinius tyrimus, kurie yra būtini, kad Europos Sąjunga išsilaikytų pasaulinės konkurencijos sąlygomis.

4.5 Šiandieninės ekonomikos sąlygomis visos Europos aukštojo mokslo įstaigos turi labiau orientuotis į vartotoją ir daugiau galvoti apie savo sąnaudas ir naudą visuomenei. Norint padėti aukštojo mokslo įstaigoms įgyvendinti šį naują reikalavimą, universitetų ir įmonių forumas turėtų tapti puikiais partneriais. Vis dėlto reikėtų apibrėžti „vartotojo“ sampratą tiek visuotinio intereso, tiek konkrečių studentų požiūriu.

4.6 Pasikeitus prioritetams, universitetai patirs papildomų finansinių sąnaudų. Reikėtų gerai apgalvoti labai svarbų klausimą – kiek rinka gali lemti mokslo prioritetus? Jei bus besąlygiškai orientuojamasi tik į konkurencingumą ir verslą, gali susiaurėti mokymo planų turinys, mokslinių tyrimų sritys ir ne tik tai. Kad tokia

tendencija jau yra, liudija visame pasaulyje pastebimas kai kurių klasikinių disciplinų nykimas. Šis procesas ⁽⁴⁾ palietė ne tik humanitarinius mokslus, tačiau ir tokius klasikinius mokslus kaip chemija, fizika ir matematika, taip pat ekonomiką ir kitus socialinius mokslus.

4.7 Komisija savo komunikate teigia, kad pagrindinis visų rekomendacijų tikslas yra paversti Europos universitetus „lemiamą varomąją jėgą Europai siekiant tapti pasaulyje pirmaujančia žiniomis grindžiama ekonomika ir visuomene“. Galbūt šis tikslas ir sveikintinas, tačiau kelia susirūpinimą tai, kad „varomosios jėgos“ vaidmuo numatytas tik universitetams. EESRK norėtų lygiavertės įmonių ir universitetų partnerystės, kad ir universitetai, ir įmonės pripažintų savo stipriąsias ir silpnąsias puses ir kaip lygūs partneriai inicijuotų permainas. Norėtųsi, kad įmonės dalytųsi savo praktine patirtimi ir žiniomis apie rinką, o universitetai siūlytų savo protus ir intelektualinę paramą. EESRK primena, kad minėto Europos siekio varomoji jėga apima ir daug kitų veiksnių, ne tik įmones ir aukštojo mokslo įstaigas. Šį siekį reikia įtvirtinti Europos ir valstybių narių daugelio sričių politikoje ir ypač svarbu pelnyti visuomenės pritarimą švietimui ir kovai su nedarbu.

4.8 EESRK pripažįsta, kad mokymo turinį reikia derinti su įsidarbinimo galimybėmis ir palankiai vertina tai, kad darbo dokumente kalbama apie „rezultatus“ (5.2, 5.2.3 ir 5.5.5 punktai), tačiau ir toliau laikosi nuomonės, kad tai negali būti vienintelis universiteto vaidmuo. Vis dėlto mums kelia abejonių, kaip šie rezultatai bus apibrėžiami, kas juos apibrėš ir kaip profesinį ugdymą ir mokymą bei profesines kvalifikacijas bus galima įtraukti į galutinį universitetinio mokymo ir kvalifikacijų bei profesinio mokymo ir kvalifikacijų modelį. Tam, kad profesinis ugdymas ir darbdavių, ypač mažųjų ir vidutinių bei labai mažų įmonių, poreikiai derėtų tarpusavyje, mūsų nuomone, labai svarbu šiuos rezultatus apibrėžti, tačiau pastebi, kad atsižvelgiant į mokymo trukmę ir besikeičiantį nesuderintą Europos darbo rinkų pobūdį, sunku bus užtikrinti, kad mokymas sutaptų su darbu įmonėje. Su verslu susijusias disciplinas studijuojantiems studentams ar absolventams universitetai turi suteikti būtinas teorines žinias, kad jie galėtų priimti besikeičiančio verslo pasaulio keliamus iššūkius.

4.9 Įmonėms ir piliečiams aktualus mokymosi visą gyvenimą klausimas, tačiau komunikate neužsimenama apie lygias teises mokytis visą gyvenimą. Ši problema ypač aktuali tiems, kas neturi universitetinio išsilavinimo. Akivaizdu, kad jei nebus specialių rekomendacijų, asmenys, kurie universitete jau yra įgiję kvalifikacinį ar mokslo laipsnį, sulauks daugiau pagalbos ir galės daugiau

mokytis, o tie, kurie universitetinio išsilavinimo neturės, negalės dalyvauti universitetų ar universitetų kuruojamose mokymosi visą gyvenimą programose.

4.10 Iš pasiūlymų susidaro išpūdis, kad Komisijai pakaks su rengti keletą susitikimų su darbdaviais ir akademinė bendruomene ir ji jau žinos, kokiose srityse trūksta kvalifikuotų darbuotojų. Paradoksalu, kad Komisija, primygtinai siūlanti atlikti kuo daugiau mokslinių tyrimų, nerekomenduoja mokslinėmis priemonėmis tiksliai nustatyti, kokiose srityse kokių įgūdžių trūksta, ir padėti parengti reikalingus ugdymo ir mokymo planus, kurie leistų šiuos trūkumus pašalinti. Sukūrus aukštojo mokslo įstaigų ir didelių bendrovių, pvz., asociacijas, būtų galima nustatyti, kokių kvalifikacijų absolventai yra realiai reikalingi, kad būtų galima geriau patenkinti verslo poreikius. Be to, tokios asociacijos galėtų padėti absolventams tose bendrovėse įsidarbinti.

4.11 Konkrečių faktų ypač trūksta mokymosi visą gyvenimą srityje. Pasitelkus sukaupią patirtį reikėtų išsiaiškinti ir aiškiai apibrėžti, kuo įmonės užsiima ir ką reikia nuveikti. Kai šie dalykai bus tiksliai suformuluoti, reikėtų atitinkamai pakreipti mokymą ir tolesnes kvalifikacijas, kad būtų pasiekta numatytų rezultatų. Kadangi verslo rezultatus apibrėžti reikėtų dėl praktinių priežasčių, labai svarbu, kad tikslų kūrimo ir apibrėžimo procese dalyvautų ir įmonės. Suinteresuotųjų subjektų informavimas bus itin svarbus. Pavyzdžiui, kai yra žinoma, kad kuriam nors sektoriui labai trūksta darbuotojų (pvz., jūrinių profesijų turinčių asmenų), reikėtų galimus „studentus“ informuoti apie universitetus (nacionalinius ar Europos), kuriuose rengiami labai įvairūs ir kartais labai aukštos kvalifikacijos šios srities specialistai.

4.12 Komisijos komunikate (2 punkte) teigiama: „į universitetų ir įmonių bendradarbiavimo procesą įtraukiamos dvi savo kultūra, vertybėmis ir misija gana smarkiai besiskiriančios bendruomenės.“ Toliau smulkiai aiškinama, kaip tarp šių dviejų bendruomenių kuriami partnerystės ryšiai, ir pripažįstama, kad „bendradarbiavimo lygis (lyginant šalis, universitetus ir disciplinas) labai nevienodas. Be to, tokio bendradarbiavimo poveikis abiejų sektorių valdymui ir organizacinei kultūrai yra gana menkas. Tik nedaugelis universitetų turi bendradarbiavimo su įmonėmis strategiją, kuri veiktų visos institucijos mastu, o ją turintieji susitelkę vos keliose valstybėse narėse.“

4.13 Šis teiginys apibendrina vieną svarbiausių universitetų ir įmonių bendradarbiavimo problemų: daugelis seno tipo universitetų beveik, o gal net visiškai, nesistengia suprasti verslo principų, vertybių ir motyvacijos ir mano, kad savo supratimą turi keisti ne universitetai, o įmonės. Tikram bendradarbiavimui reikia, kad verslo atstovai atsižvelgtų į specifinį universitetų vaidmenį ir kitokius jų uždavinius visuomenės atžvilgiu, taip pat ir į tai, kad aukštojo mokslo įstaigos teikia naudą verslui visų pirma netiesioginiais kanalais. Kol šis klausimas nebus išspręstas, vargu ar bus naudingos rekomendacijos, kaip universitetai ir įmonės turėtų bendradarbiauti.

⁽⁴⁾ Wilshire, Bruce. 1990. *The Moral Collapse of the University: Professionalism, Purity and Alienation*, Albany: State University of New York Press; Readings, Bill. 1996. *The University in Ruins*. Cambridge, Harvard University Press.

4.14 Iš šio teiginio ryškėja ir kita problema – universitetai šiuo metu bendradarbiauja su didelėmis, paprastai tarptautinėmis įmonėmis, apie kurių pasiekimus socialinėje ir ekonominėje srityje yra gerai žinoma. Peršasi klausimas: kaip mažosios ir vidutinės arba labai mažos įmonės gali tikėtis padaryti įtaką universitetams, jei iki šiol tai sunkiai sekėsi didelėms bendrovėms? Apie šią problemą užsimenama 3.3 punkte: „reikia spręsti specifines su universitetais norinčių bendradarbiauti MVĮ problemas.“ Tačiau nepateikiama jokių praktinių pasiūlymų, kaip šiuos sunkumus įveikti ir rasti sprendimą.

4.15 Visame dokumente niekur nerasime aiškaus MVĮ apibrėžimo. Komunikate šis terminas minimas devynis kartus, poveikio vertinime – dešimt, o Komisijos tarnybų darbo dokumente – 76 kartus. Iš Komisijos dokumentų susidaro įspūdis, kad apibrėžtis taikytina ne mažosioms įmonėms, o toms, kuriose dirba daugiau nei 200 darbuotojų ir kurių apyvarta yra didesnė nei 10 mln. eurų. Europos Komisija mažąsias ir vidutines įmones apibrėžia taip:

Įmonės kategorija	Darbuotojų skaičius	Metinė apyvarta		Bendras metinis balansas
Vidutinė	<250	50 mln. EUR	arba	43 mln. EUR
Maža	<50	10 mln. EUR	arba	10 mln. EUR
Labai maža	<10	2 mln. EUR	arba	2 mln. EUR

Toks apibrėžimas aukštojo mokslo įstaigoms arba forumui nėra parankus, jei norėdami išsiaiškinti, kokia įmonė laikytina MVĮ, jie turi pasitelkti metinės apyvartos duomenis. Mūsų nuomone, dabartinės MVĮ apibrėžties trukdo susirasti verslo partnerių. Todėl norėtusi, kad MVĮ apibrėžtis būtų paprastesnė ir atspindėtų tikrovę.

4.16 Teiginį, kad „verslumo stiprinimas“ turėtų būti numatytas visoje švietimo sistemoje, reikia išsamiai išnagrinėti ir pagrįsti konkrečiais pavyzdžiais. EESRK vis tik baiminasi, kad forumas – ne visai tinkama vieta šiam labai plačiam klausimui svarstyti. Poreikis ugdyti vaikų kūrybiškumą ir kitus gebėjimus, kuriuos jie vėliau panaudos profesiniame gyvenime, ir poreikis suaugusiems būti versliais savo darbe (kalbant visų pirma apie mokymąsi visą gyvenimą) yra du skirtingi dalykai.

4.17 Įmonėms kelia susirūpinimą tai, kad „verslumas“ tampa nauja aukštojo mokslo mados tendencija. Žinoma, universitetai tikrai skatina verslumą ir padeda jam skleistis, tačiau pastaruoju metu ši tendencija pasiekė tokį mastą, kad žmonės mokomi būti verslininkais. Pasaulio ekonomikos forumo (Naujos bangos verslininkų ugdymas, 2009 m. balandžio mėn.) skelbiama: „Didžioji dalis to, ką girdite apie verslumą, yra netiesa. Jis neturi magiškų galių, nėra mįslingas ir neturi nieko bendro su genais. Tai – disciplina ir jos, kaip bet kurio kito dalyko, išmokstama.“ Manome, kad pastarojo metodo universitetų pasinėrimas į šią sritį yra iš esmės ydingas. Universitete galima išmokyti verslo principų: apskaitos, rinkodaros ir vadybos, tačiau joks žmogus, net universiteto profesorius, negali išmokyti, kaip įvertinti ir prisiimti finansinę ir asmeninę riziką, kuri pernelyg dažnai nepaklūsta jokiems logikos dėsniams.

4.18 EESRK atkreipia dėmesį į savo nuomonę dėl mokslo įstaigų ir darbdavių partnerystės⁽⁵⁾, kurioje taip pat numatoma keletas iniciatyvų šiuo klausimu.

5. Pastabos dėl Komisijos tarnybų darbo dokumento

5.1 EESRK nuomone, Komunikate (2 punktas) nurodytas darbo dokumentas menkai tepapildė pagrindiniame komunikato tekste išsakytas mintis. Jei jau kalbėti atvirai, darbo dokumentas tik įneša painiavos, nes jame daromos prielaidos ir nėra jokių ar beveik jokių įrodymų, kurie pagrįstų daromas išvadas.

5.2 Akivaizdu, kad darbo dokumentas parengtas iš universitetų perspektyvos: ko universitetai turėtų imtis, kad bendradarbiaudami su įmonėmis gautų naudos. Toks požiūris mums neatrodo teisingas, nes dėmesys nėra tolygiai paskirstytas, kaip to reikala būtų forumo principai. Ribos tarp universitetų, tolesnio švietimo ir kitų mokslo įstaigų yra labai neaiškios, taip pat neaišku, kas dokumentu siūloma: visus universitetus paversti profesinio mokymo įstaigomis ar visas profesinio mokymo įstaigas universitetais.

5.3 EESRK nuomone, rengiant šį darbo dokumentą nepasinaudota gera proga, jame nesiūlomos platesnės verslo perspektyvos, nekeliama mažosioms ir vidutinėms įmonėms aktualūs klausimai.

2009 m. gruodžio 17 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽⁵⁾ 2009 m. kovo 24 d. priimta EESRK nuomonė, pranešėjas Henri Malosse (OL C 228, 2009 9 22, p. 9.)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

nuomonės

priedas

Šis pakeitimas, už kurį buvo atiduota ne mažiau kaip 1/4 balsų, diskusijų metu buvo atmestas (Darbo tvarkos taisyklių 54 straipsnio 3 dalis):

1.2 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

„Europos Komisijos komunikate bei ES universitetų (aukštojo mokslo įstaigų) ir įmonių dialogui plėtoti skirtame forume daugiausia dėmesio reikia skirti aiškiai apibrėžtam bendradarbiavimui ir veiksams, susijusiems su aukštojo mokslo įstaigų diplomais (pavyzdžiui, bakalauras, magistras, diplomuotas specialistas). Tik sukaupęs patirtį šioje srityje forumas turėtų išplėsti bendradarbiavimą ir įtraukti kitas švietimo įstaigas, o tai būtina iš anksto išsamiai aptarti atsižvelgiant į dabartinę krizę, dėl kurios tampa neaišku, ar įmonės bus pajėgios tiesiogiai investuoti į būsimus diplomuotus specialistus (turint omenyje tolimesnę perspektyvą). Forumas turėtų tapti vieta, kur būtų apibrėžiamas ilgalaikis visuotinis interesas švietimo ir darbo rinkos raidos srityse.“

Balsavimo rezultatai

Už 27

Prieš 49

Susilaikė 7

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Kova su vėžiu: Europos partnerystė“

(COM(2009) 291 galutinis)

(2010/C 255/13)

Pranešėja **Ingrid KÖSSLER**

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. birželio 24 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Kova su vėžiu: Europos partnerystė“

COM(2009) 291 galutinis.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2009 m. lapkričio 10 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėja Ingrid Kössler.

458-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2009 m. gruodžio 16–17 d. (2009 m. gruodžio 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 176 nariams balsavus už ir 1 susilaikius.

1. Rekomendacijos

1.1 EESRK palankiai vertina Komisijos iniciatyvą dėl kovos su vėžiu partnerystės. Vėžys yra didžiulė našta tiek pavieniam asmeniui, tiek ir Europos visuomenei ir yra viena pagrindinių mirties priežasčių. 2006 m. vėžys buvo antra labiausiai paplitusi mirties priežastis po kraujotakos sistemos ligų – dvi iš dešimt mirusių moterų ir trys iš dešimt mirusių vyrų mirė nuo vėžio. Kasmet vėžys diagnozuojamas maždaug 3,2 milijono ES piliečių ⁽¹⁾.

1.2 EESRK pabrėžia bendrų ES veiksmų svarbą: dalytis informacija, keistis ekspertų žiniomis ir geriausia praktika, padėti valstybėms narėms kovoti su vėžiu.

1.2.1 EESRK atkreipia dėmesį, kad esama nepriimtinių skirtumų tarp valstybių narių kalbant apie susirgimų vėžiu dažnumą ir mirtingumą, ir remia tikslą, kad visos valstybės narės baigiantis partnerystei turėtų integruotus kovos su vėžiu planus.

1.2.2 EESRK sutinka su Komisija, kad integruotos vėžio strategijos turi būti grindžiamos aiškiais tikslais, kurie duotų postūmį įgyvendinimui ir leistų įvertinti, ar pasiektas numatytas poveikis.

1.2.3 EESRK sutinka, kad prevencinės priemonės yra labai svarbios ir gali padėti pagerinti gyvenimo kokybę bei prisidėti prie sveikesnio ir ilgesnio gyvenimo ateityje.

1.2.4 EESRK mano, kad partnerystė laikotarpiu iki 2013 m. yra svarbus žingsnis procese, kuris prasidėjo 2003 m. ⁽²⁾, ir pripažįsta poreikį tęsti partnerystę kuria nors forma ir po šios datos, kadangi keletas tikslų yra numatyti ilgesniam laikotarpiui (2020 m.).

1.2.5 EESRK norėtų pabrėžti sveiko gyvenimo būdo svarbą ir laiko partnerystę svarbia priemone norint valstybių narių vadovus ir visuomenės sveikatos priežiūros institucijas įtikinti valstybėse narėse dėti daugiau pastangų.

1.2.6 EESRK pabrėžia, kad partnerystė dera su Sutarties 152 straipsniu dėl visuomenės sveikatos, kuriame nurodyta, kad Bendrija savo veikla siekia pagerinti visuomenės sveikatą.

1.2.7 EESRK yra pasiryžęs remti partnerystę ir nori prisidėti aktyviai dirbdamas kartu su pilietinės visuomenės organizacijomis vietos ir nacionaliniu lygiu.

1.2.8 EESRK norėtų pabrėžti, jog svarbu naudotis struktūriniais fondais, kurių lėšos skirtos sveikatos sektoriaus darbuotojų mokymui ir infrastruktūrai, tačiau nurodo, kad valstybės narės nepakankamai jomis naudojasi.

2. Bendrosios aplinkybės

2.1 EESRK norėtų dar kartą atkreipti dėmesį, kad vėžys paliečia daug žmonių, jų draugus ir šeimos narius. Tai didelė sveikatos ir socialinė problema ir dažniausiai pagrindinė darbingo amžiaus žmonių mirčių priežastis.

⁽¹⁾ Šaltinis: IARC 2007.

⁽²⁾ 2003 m. gruodžio 2 d. Tarybos rekomendacija dėl vėžio atrankinės patikros (2003/878/EB), OL L 327, 2003 12 16, p. 34.

2.2 Todėl didelis susirgimų vėžiu skaičius turi didelį socialinį ir ekonominį poveikį valstybėse narėse.

2.3 Kadangi tikėtina, jog susirgimų vėžiu atvejų skaičius didės, tai turės papildomų neigiamų pasekmių.

2.4 Veiksminga prevencija gali užkirsti kelią trečdaliui visų susirgimų vėžiu atvejų, o kitą trečdalį susirgimų vėžiu galima sėkmingai gydyti ir netgi visiškai išgydyti, jei liga nustatoma anksti.

2.5 Keturios dažniausiai pasitaikančios vėžio rūšys Europos Sąjungoje yra krūties vėžys, kolorektalinis (storosios žarnos) vėžys, plaučių vėžys ir prostatos vėžys.

2.6 Vėžio rūšys, nuo kurių miršta daugiausiai žmonių ES–27 (pagal mirtingumo rodiklius) yra šios: plaučių vėžys, kolorektalinis vėžys, krūties vėžys, prostatos vėžys ir skrandžio vėžys ⁽³⁾.

2.7 Naujų susirgimų ir mirties atvejų susirgus viena šių keturių vėžio rūšių skaičių būtų galima sumažinti sveikiau gyvenant.

2.8 Plaučių vėžys yra vėžio rūšis, sukelianti daugiausiai mirčių ES. Beveik penktadalį visų mirčių nuo vėžio 2006 m. sudarė plaučių vėžys, kurio priežastis dažniausiai buvo rūkymas. Apie 335 000 žmonių kasmet Europoje miršta nuo plaučių vėžio ⁽³⁾.

3. Svarbiausios Komisijos pasiūlymo nuostatos

3.1 Europos Komisija, siūlydama Europos partnerystę kovai su vėžiu 2009–2013 m. laikotarpiu, siekia remti valstybės nares rengiant kompleksinius kovos su vėžiu planus, kurie padėtų iki 2020 m. vėžio naštą ES sumažinti 15 % (510 000 naujų atvejų).

3.2 Europos Komisija siūlo veiksmus keturiose srityse ir nurodo siektinus tikslus:

1 sritis: Sveikatos ugdymas ir ankstyvas nustatymas

Tikslai: mažinti vėžio naštą įgyvendinant Tarybos rekomendaciją dėl vėžio atrankinės patikros ir skatinti didelio masto informavimo apie vėžio atrankinę patikrą kampanijas, skirtas plačiajai visuomenei ir sveikatos priežiūros paslaugų teikėjams.

2 sritis: Gerosios praktikos nustatymas ir sklaida

Tikslai: spręsti mirtingumo nuo vėžio skirtumų problemą, kad sumažėtų atotrūkis tarp geriausiai ir blogiausiai besitvarkančių valstybių narių.

3 sritis: Bendradarbiavimas vėžio mokslinių tyrimų srityje ir jų koordinavimas

Tikslai: pasiekti, kad iki 2013 m. būtų koordinuojama viena trečioji mokslinių tyrimų, finansuojamų iš visų šaltinių.

⁽³⁾ Šaltinis: IARC 2007.

4 sritis: Lyginamosios analizės procesas

Tikslai: užtikrinti tikslus ir palyginamus duomenis apie vėžį.

4. Sveikata ir ankstyvas ligos nustatymas

4.1 EESRK mano, kad siekiant sumažinti didėjančią vėžio naštą visoje Europoje būtina horizontali strategija.

4.2 Vėžį sukelia daugelis veiksnių, tačiau kai kuriais atvejais jo galima išvengti. Todėl prevencija turėtų apimti gyvenimo būdą, profesines ir aplinkos priežastis.

4.3 Prevencija turėtų būti vykdoma vadovaujantis principu „sveikatos aspektai visose politikos srityse“ (SAVP), o partnerystę galima sustiprinti laikantis ES sveikatos strategijos nacionaliniu ir ES lygiu integruojant sveikatos politiką į kitas sritis, pavyzdžiui, aplinkos ir žemės ūkio.

4.4 EESRK mano, kad ypač svarbu prevenciniame darbe dėmesį sutelkti į gyvenimo būdo modelius, kurie padidina riziką susirgti vėžiu. Visų pirma svarbu, kad jaunoji karta suprastų, jog sveiko gyvenimo būdas sumažina riziką susirgti vėžiu. Tokios jaunimo turimos žinios vėliau jiems patiems tapus tėvais gali turėti didelį poveikį vaikams ir ateities kartoms.

4.5 Šiuo metu turime žinių apie veiksnius, kurie padidina riziką susirgti vėžiu. Didžiausias rizikos veiksnys yra rūkymas.

4.6 Kiti rizikos veiksniai yra viršsvoris, mažas fizinis aktyvumas, besaikis kaitinimasis saulėje ir didelis alkoholio vartojimas.

4.7 Ypač daug žmonių miršta dėl tabako vartojimo, viršsvorio, mažo vaisių ir daržovių vartojimo ir pernelyg dažno buvimo saulėje.

4.8 EESRK mano, jog partnerystė būtų orientuota į prevenciją ir kontrolę.

4.9 EESRK pritaria pasiūlymui nustatyti bendrus prevencijos ir atrankinės patikros tikslus, todėl pabrėžia, kad svarbu nustatyti rodiklius, kurie padėtų stebėti valstybių narių pažangą siekiant tikslų.

4.10 Prevencija ir ankstyvas nustatymas (patikra) yra neatsiejami nuo sėkmingo gydymo ir pasveikimo.

4.11 EESRK primena, kad nuo 2001 m. Europos Sąjungoje rekomenduojama ant cigarečių pakelių naudoti įspėjamuosius paveikslėlius. Tačiau jie naudojami tik trijose valstybėse narėse. Juos turėtų naudoti daugiau valstybių narių. Įspėjamieji paveikslėliai yra veiksmingas būdas daryti poveikį vaikams ir palieka išpūdį netgi tiems, kurie nemoka skaityti.

4.12 EESRK nori atkreipti dėmesį į tai, kad svarbu imtis priemonių prieš pasyvų rūkymą.

4.13 EESRK mano, kad svarbu pagerinti jaunų žmonių gyvenimo būdą į valstybių narių mokyklų programas įtraukiant sveikos gyvensenos ugdymą, kad anksti būtų pateikiama ir platinama informacija apie tai, kaip gyventi ilgiau. Anksti turėtų būti pateikiama informacija apie rūkymo, nesveikų mitybos įpročių, mažo vaisių vartojimo riziką ir saulės spindulių keliamą pavojų. Valstybių narių pradinėse ir vidurinėse mokyklose turėtų būti įvestos mažiausiai 2–3 val. fizinio lavinimo per savaitę. Fizinė veikla ir susidomėjimas užsiėmimais lauke ir sportu gali padėti sumažinti taip pat ir suaugusiųjų viršsvorį.

4.14 EESRK nori pabrėžti, kad svarbus vaidmuo tenka mokslo darbuotojams, visuomenės sveikatos darbuotojams, pacientų organizacijoms, ekonomistams, gydytojams, sveikatos priežiūros specialistams, priežiūros institucijoms, politikams, kitiems sprendimus priimančioms asmenims ir pilietinei visuomenei užtikrinant partnerystės tikslų praktinį įgyvendinimą valstybėse narėse.

4.15 EESRK norėtų atkreipti dėmesį į pacientų organizacijų svarbą Europos lygiu ir į tai, kad jos atlieka partnerystei labai svarbų vaidmenį. Be to, kitos savanoriškos organizacijos ir tinklai gali atlikti svarbų vaidmenį skleidžiant informaciją apie tai, kaip apsaugoti nuo vėžio ir kaip svarbu jį anksti nustatyti. Komitetas taip pat norėtų atkreipti dėmesį į žiniasklaidos vaidmenį didinant informuotumą apie sveiką gyvenimo būdą ir ankstyvą ligos nustatymą bei gerinant prevencinį darbą.

4.16 EESRK atkreipia dėmesį, kad veiksminga prevencija gali prailginti gyvenimo trukmę 20–30 metų ir kad ji yra ekonomiškai naudinga, nes prevencijos priemonės kainuoja gerokai mažiau nei vėžio gydymas.

4.17 EESRK pabrėžia, kad pirminės prevencijos stebėsenai tam tikrą laikotarpį svarbu nustatyti rodiklius. Kad būtų galima įvertinti pirminės prevencijos pastangas valstybėse narėse per tam tikrą laikotarpį, siūloma, kad valstybės narės reguliariais laiko tarpais vertintų rūkančių penkiolikmečių skaičių ir panašiai taikytų kurį nors viršsvorio rodiklį (pavyzdžiui, KMI). Viena iš sričių, kurioje būtų galima stebėti moterų viršsvorį, yra nėščiųjų priežiūra valstybėse narėse, o vyrų viršsvorio tendencijas per tam tikrą laikotarpį galima būtų stebėti atrenkant juos į karinę tarnybą.

Atrankinė patikra

4.18 EESRK norėtų pabrėžti, kad atrankinė patikra yra investicija į sveikatos gerinimą ir būdas pavieniams asmenims išvengti ligos.

4.19 EESRK mano, jog svarbu, kad diegiamas atrankinės patikros programas būtų galima įvertinti.

4.20 EESRK sutinka, kad pasiūlytos atrankinės patikros programos turi apimti kuo didesnę gyventojų dalį krūtų, gimdos kaklelio ir kolorektalinio vėžio atvejais, kaip nustatyta Tarybos rekomendacijoje dėl vėžio atrankinės patikros iki 2013 m. Dar 2003 m. buvo nustatyti aiškūs tikslai, tačiau jie nebuvo nepasiekti.

4.21 EESRK pritaria tam, kad valstybės narės turėtų dėti daugiau pastangų, kad iki 2013 m. būtų visiškai įgyvendinta Tarybos rekomendacija dėl vėžio atrankinės patikros. EESRK džiaugtųsi, jei visos valstybės narės šioje srityje dirbtų turėdamos atitinkamus laipsniškus tikslus.

4.22 EESRK mano, jog svarbu informaciją ir paramą nukreipti į pažeidžiamas grupes, kad ir šie asmenys suprastų dalyvavimo atrankinėje patikroje naudą. Be to, svarbu atkreipti dėmesį į stresą ir įtampą, kuriuos gali sukelti baimė susirgti vėžiu.

4.23 EESRK tikisi, kad visos būsimos atrankinės patikros programos, kurios gali būti rekomenduojamos ES lygiu, turi būti grindžiamos įrodymais. Be to, Komitetas tikisi, kad, atsižvelgdama į atrankinės patikros programų taikymą valstybėse narėse, ES joms rekomenduos amžiaus grupes, kurioms šios programos turėtų būti taikomos. Bendros amžiaus grupės ir bendri kvietimo atrankinei patikrai laiko tarpai visose valstybėse narėse padėtų sumažinti rezultatų neatitikimus ir būtų naudingi moksliniams tyrimams.

4.24 EESRK palankiai vertina savanoriškos Europos bandomosios akreditacijos sistemos idėją.

5. Geriausios praktikos nustatymas ir sklaida

5.1 EESRK remia tikslą spręsti skirtingo mirštamumo nuo vėžio problemą mažinant atotrūkį tarp valstybių narių.

5.2 EESRK nori pabrėžti, kad svarbu, jog visos valstybės narės pradėtų rinkti statistiką ir sukurtų vėžio registrus, kad būtų galima pasiekti šiuos tikslus. Šiuo požiūriu svarbiausi yra atviri ir tikslūs palyginimai. Šiam tikslui pasiekti būtina, kad kiekviena valstybė narė turėtų arba vystytų gyventojų registrą, naujų vėžio atvejų registravimo sistemą, taip pat ir mirties priežasčių registrą. Tokiu būdu galima gauti tikslus duomenis apie susirgimą, paplitimą, išgyvenimą ir mirtingumą. EESRK rekomenduoja, kad vėlesniame etape taip pat ir ligoninių registrai būtų sujungti su pirmiau minėtais registrais, kad būtų lengviau palyginti strategijas ir gydymo būdus.

5.3 EESRK pritaria būtinybei nustatyti kliūtis duomenų rinkimui ir rekomenduoja imtis tikslingų veiksmų, kad valstybės narės, neturinčios registrų, galėtų greitai juos įdiegti.

5.4 EESRK pritaria, kad svarbu rinkti duomenis apie vėžio našumą visuomenei. Tai būtų naudinga šiam klausimui spręsti ir atskleisti visuomenei problemos mastą.

5.5 EESRK pritaria pasiūlymui atlikti Europos nuomonės apie vėžio duomenų registravimą tyrimą. Geras pavyzdys galėtų būti Šiaurės valstybių narių patirtis.

5.6 EESRK sutinka, kad vėžį sukeliančių veiksnių yra daug, įskaitant gyvenimo būdą, darbo sąlygas, ir kad plačiai turi būti vykdomas prevencinis darbas.

5.7 EESRK norėtų ypač pabrėžti prevencijos svarbą rūkymo srityje. Daugelyje valstybių narių, visų pirma naujose, labai daug žmonių rūko. Dažnai socialiniu ir ekonominiu požiūriu pažeidžiamiausių grupių atstovai yra tarp daugiausiai rūkančių asmenų. Netgi pasyvus rūkymas kelia pavojų sveikatai, todėl reikėtų atkreipti dėmesį ir į šį aspektą.

Moksliniai tyrimai

5.8 Kaip ir Komisija, EESRK mano, kad keitimais žiniomis tarp valstybių galėtų būti iš esmės pagerintas ir kad svarbu pagerinti mokslinių tyrimų infrastruktūrą.

5.9 EESRK palankiai vertina pasiūlymą pagerinti informacijos apie vėžio mokslinius tyrimus ir ypač klinikinius tyrimus prieinamumą visuomenei.

5.10 Kaip ir Komisija, EESRK norėtų pabrėžti, kokia svarbi yra bendra Europos mokslinių tyrimų iniciatyva prevencijos srityje, pavyzdžiui, gyvensenos moksliniai tyrimai, kurie iki šiol buvo apleisti, nors yra svarbi ir strateginė mokslinių tyrimų sritis, atitinkanti partnerystės tikslus. Be to, reikalingi moksliniai tyrimai, kad būtų atskleista rizika, susijusi su šalutiniu poveikiu ir gydymo klaidomis, ir išnagrinėti psichosocialiniai klausimai.

5.11 EESRK pabrėžia konkurencijos svarbą mokslinių tyrimų srityje ir mano, kad būtent infrastruktūra yra tas lygmuo, kur bendradarbiavimas mokslinių tyrimų srityje gali būti pagerintas. Komitetas pritaria pasiūlymams dėl bendrų biobankų, lengvesnio keitimosi medžiagomis, keitimosi žiniomis ir klinikiniais tyrimais, kuriems nepakanka vienoje valstybėje narėje pagamintų medžiagų, arba projektai, kurie vykdomi greičiau, jei bendradarbiauja keltas šalių (Europos daugiacentriai tyrimai).

5.12 EESRK palankiai vertintų institucijos, kuri įvertintų mokslinius tyrimus ir mokslinę praktiką iš Europos perspektyvos, įsteigimą. Tokia nepriklausoma organizacija turėtų įvertinti ir patikrinti tam tikros Europos medicinos srities visus turimus įrodymus, kitaip tariant, palyginti toje srityje atliktus mokslinius tyrimus taikant geriems moksliniams tyrimams iš anksto nustatytus kriterijus.

5.13 EESRK džiaugtųsi, jei ši organizacija galėtų visų pirma nustatyti sritis, kuriose būtina kuo skubiau įgyvendinti strateginius ES vėžio mokslinių tyrimų projektus ir kuriose nėra komercinio suinteresuotumo.

Lyginamoji analizė

5.14 Tikslas: užtikrinti tikslus ir palyginamus duomenis, susijusius su vėžiu ir būtinus politikai kurti ir veiklai vystyti.

5.15 Kaip ir Komisija, EESRK pabrėžia palyginamų duomenų svarbą ir būtinybę turėti vėžio registrus valstybėse narėse.

5.16 EESRK taip pat atkreipia dėmesį į būtinybę parengti palyginamus ir įvertinamus rodiklius. Pirmas žingsnis būtų visoms valstybėms narėms sukurti vėžio registrus ir pranešti registrų duomenis vienai įgaliotai institucijai. Tarptautinė vėžio mokslinių tyrimų agentūra (IARC) ir Tarptautinė sąjunga prieš vėžį (UICC) galėtų būti tinkamos organizacijos, kadangi abi veikia Europos lygiu.

5.17 EESRK mano, kad atvirai lyginamajai analizei tenka pagrindinis vaidmuo nustatant ir perduodant geriausią praktiką.

5.18 Palyginami duomenys ir platūs tokių duomenų mainai yra taip pat itin svarbūs mokslinimas tyrimams.

5.19 EESRK atkreipia dėmesį, kad visos sveikatos priežiūros grandinės sritys (gydymas, reabilitacija ir palaikomoji slauga) yra svarbios mažinant susirgimų vėžiu našą ir vėžio aukų bei jų artimųjų kančias. EESRK tikisi, kad pradiniam etape dėmesys bus sutelktas į pirminę ir antrinę prevenciją (atrankinę patikrą), kad kuo anksčiau būtų galima nustatyti vėžį ir pradėti jo gydymą.

5.20 EESRK mano, jog svarbu į kompleksinius nacionalinius kovos su vėžiu planus įtraukti visas sveikatos priežiūros grandinėje (gydymas, reabilitacija ir palaikomoji slauga) taikomas priemones ir pirminę bei antrinę prevenciją.

2009 m. gruodžio 16 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai dėl Europos iniciatyvos dėl Alzheimerio ligos ir kitų demencijos atmainų

(COM(2009) 380 galutinis)

(2010/C 255/14)

Pranešėja **Maureen O'NEILL**

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. liepos 22 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai dėl Europos iniciatyvos dėl Alzheimerio ligos ir kitų demencijos atmainų

COM(2009) 380 galutinis.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2009 m. lapkričio 10 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėja Maureen O'Neill.

458-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2009 m. gruodžio 16–17 d. (2009 m. gruodžio 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę vieningai.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Išvados

1.1.1 EESRK teigiamai vertina Komisijos komunikatą Europos Parlamentui ir Tarybai dėl Europos iniciatyvos dėl Alzheimerio ligos ir kitų demencijos atmainų, nes Europoje šis klausimas yra itin svarbus ir senėjant gyventojams paliečia atskirus asmenis, šeimas ir visuomenę.

1.1.2 EESRK pripažįsta, kad atsakomybė sprendžiant su demencija susijusius klausimus ir užtikrinant priežiūrą visų pirma tenka valstybėms narėms, tačiau palankiai vertina komunikate atkreiptą dėmesį į tai, kad ES gali padėti valstybėms narėms pasiekti geresnių rezultatų.

Pastaba dėl terminologijos. Kadangi terminas „Alzheimerio liga“ neapima visų demencijos atmainų, šiame dokumente vartojama „Alzheimerio liga ir kitos demencijos atmainos“ arba tiesiog „demencijos atmainos“.

1.2 Rekomendacijos (išdėstytos ne prioritetine tvarka, bet pagal klausimų seką dokumento tekste)

1.2.1 EESRK rekomenduoja Komisijai remti informavimo kampanijas, kad visuomenė geriau suprastų demencijos atmainas ir jos dažniau būtų laiku diagnozuojamos bei sumažėtų gėdos jausmas.

1.2.2 EESRK rekomenduoja labiau išplėsti remiamų mokslinių tyrimų sričių spektrą.

1.2.3 EESRK teigiamai vertina moksliniams tyrimams taikomą bendro programavimo metodą ir ragina Komisiją laiku jį įgyvendinti.

1.2.4 EESRK rekomenduoja atvirąjį koordinavimo metodą taikyti ir sveikatos apsaugai, kad Komisija galėtų aktyviai paskatinti demencijos klausimu rengti tiek konkrečias nacionalines strategijas, tiek ir kokybišką teisinę bazę.

1.2.5 EESRK ragina Komisiją plačiu mastu skatinti naudotis sveikatos programa siekiant sukurti slaugos modelius ir aktyviai dirbti su nacionalinėmis vyriausybėmis užtikrinant, kad Europos struktūrinių fondų lėšos būtų panaudotos ūmiais ir lėtinėmis ligomis sergančių dementiškų pacientų slaugos mokymų programoms, taip pat bendruomenėms skirtoms programoms kurti ir įgyvendinti vietos lygiu.

1.2.6 EESRK tvirtai pabrėžia, kad svarbu taikyti Europos žmogaus teisių konvencijos nuostatas nuo demencijos kenčiantiems asmenims.

1.2.7 EESRK remia Komunikate nurodytą veiksmą – sukurti Europos tinklą pasinaudojant sveikatos programoje numatytais priemonėmis.

1.2.8 EESRK ragina išplatinti ir įgyvendinti komunikatą vietos, nacionaliniu, ES ir tarptautiniu lygmenimis, bendradarbiaujant su Alzheimerio ligos organizacijomis, nacionalinėmis vyriausybėmis, Komisija ir kitomis atitinkamomis institucijomis, įskaitant EESRK.

2. Bendra informacija

2.1 Baltojoje knygoje „Kartu sveikatos labui, 2008–2013 m. ES strateginis požiūris“ ⁽¹⁾ labai aiškiai nurodoma ir nagrinėjama būtinybė geriau suprasti neurodegeneracines ligas, tokias kaip Alzheimerio liga ir kitos demencijos atmainos.

⁽¹⁾ OL C 77, 2009 3 31, p. 96.

2.2 Komisija šį klausimą paskelbė vienu iš savo prioritetų, siekdama jam užtikrinti deramą pripažinimą, atsižvelgiant į šios problemos mastą ir poveikį pavieniams asmenims bei slaugytojams, taip pat į jos kainą visuomenei.

2.3 Siūloma imtis į tolimą perspektyvą orientuotų veiksmų ir sutelkti dėmesį į strategijas, skirtas prevencijai, nemedicininiam įsikišimui, profesionalių ir savanorių slaugytojų įgūdžių ugdymui, taip pat akcentuojamas valstybių narių ir Komisijos bendradarbiavimas mokslinių tyrimų srityje ⁽²⁾.

2.4 Be to, Europos Komisija specialias Alzheimerio ligai skirtos darbo sritis ateityje susies su 2008 m. pasirašytu Europos psichikos sveikatos ir gerovės paktu, taip pripažindama, kad psichikos sveikata yra esminis Alzheimerio ligos aspektas.

2.5 Europos Parlamentas taip pat yra priėmęs deklaraciją ⁽³⁾ dėl kovos su Alzheimerio liga ir kitomis demencijos atmainomis prioritetų, kurioje nurodoma, kad itin svarbu politinėmis priemonėmis spręsti mokslinių tyrimų, prevencijos ir socialinės apsaugos klausimus, kad nereikia ligos gėdytis ir kad būtina remti Alzheimerio asociacijų veiklą.

3. Dabartinė padėtis

3.1 Demencija – laipsniškas protinių gebėjimų nykimas, kurį gali sukelti įvairios priežastys. Iš jų dažniausia Alzheimerio liga, kuria serga apie 50–60 proc. visų demenciją patiriančių žmonių. Kitos demencijos atmainos – kraujagyslinė demencija ir Levi kūnelių liga. ES pacientų platformos „Alzheimer Europe“ įgyvendintame projekte, kurį rėmė Europos Komisija, buvo nustatytos svarbiausios retos demencijos formos ⁽⁴⁾.

3.2 Išankstiniais duomenimis 2008 m. 27 ES valstybėse narėse įvairios demencijos formos buvo diagnozuotos 7,3 milijono žmonių nuo 30 iki 99 metų amžiaus. Moterys sudaro didesnę jų dalį (4,9 milijono) nei vyrai (2,4 milijono) ⁽⁴⁾.

3.3 Pailgėjus gyvenimo trukmei apskritai ir pasenus „kūdikių bumo“ kartai, prognozuojama, kad vyresnio amžiaus žmonių skaičius labai išaugs, o atitinkamai labiausiai išaugs paties vyriausio amžiaus grupės. Tikėtina, kad su senėjimu susijusių ligų, ypač demencijos, atvejų ir toliau daugės, o remiantis dabartinėmis prognozėmis numatoma, kad per artimiausius 20 metų sergančių asmenų skaičius bus dvigubai didesnis. Organizacijos „Alzheimer's Disease International“ duomenimis, iki 2050 m. kenčiančių nuo demencijos skaičius pasaulyje gali išaugti iki 104 milijonų.

3.4 Demencija daro ir darys didelį poveikį šeimoms ir profesionaliems slaugytojams, visuomenės sveikatai ir slaugos sąnaudoms. Organizacijos „Alzheimer Europe“ 2008 m. duomenimis, bendros tiesioginės ir neformalios Alzheimerio liga ir kitomis demencijos atmainomis sergančiųjų slaugos išlaidos 2005 m. 27 ES valstybėse narėse sudarė 130 milijardų eurų (21 000 eurų vienam pacientui per metus). 56 proc. šių išlaidų teko neformaliai slaugai ⁽⁵⁾.

3.5 Prancūzijos pirmininkavimo laikotarpiu surengtoje konferencijoje „Kova su Alzheimerio liga ir susijusiais sutrikimais“ pabrėžta, kad jeigu mes, europiečiai, norime kovoti su šia liga, būtinai turime dalytis žiniomis ir sutelkti skirtingose valstybėse narėse įgytus įgūdžius ir sukauptą patirtį. Šios konferencijos išvados aptartos 2008 m. gruodžio mėn. Sveikatos ministrų taryboje.

3.6 Didžiausia atsakomybė sprendžiant demencijos problemas ir teikiant slaugos paslaugas tenka valstybėms narėms. Tačiau vadovaujantis Sutarties 152 straipsnio nuostatomis, taikomomis sveikatos apsaugai, tikimasi, kad ES parems nacionalinius veiksmus, o remiantis 165 straipsniu reikalaujama, kad Sąjunga ir valstybės narės savo mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros veiklą koordinuotų taip, kad nacionalinė politika ir Sąjungos politika būtų tarpusavyje suderintos.

4. Komisijos komunikatas

Komisijos komunikate siekiama nurodyti sritis ir Europos Sąjungos lygmens veiksmus, kurie remiant valstybes nares gali suteikti pridėtinės vertės.

4.1 Komunikate teigiama, kad Bendrijos veiksmais būtų galima spręsti penkis pagrindinius klausimus:

- prevencija,
- geresnis demencijos atmainų supratimas, mokslinių tyrimų koordinavimas,
- dalijimasis geriausios praktikos pavyzdžiais,
- nuo demencijos kenčiančių asmenų teisių užtikrinimas,
- Europos tinklo sukūrimas.

4.2 Europos Komisijos ir valstybių narių bendrieji veiksmai, nurodyti antrosios sveikatos programos (2008–2013 m.) įgyvendinimo darbo plane, bus pradėti vykdyti 2010 m. ir padės pasiekti bendrąją Lisabonos strategijos tikslą – pagerinti sveikatos apsaugos rezultatus ⁽⁶⁾.

⁽⁵⁾ *Dementia in Europe Yearbook 2008*, organizacija „Alzheimer Europe“.

⁽⁶⁾ 2007 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 1350/2007/EB dėl antrosios Bendrijos veiksmų programos sveikatos srityje (2008–2013 m.). Žr. http://ec.europa.eu/health/ph_information/indicators/lifeyears_en.htm.

⁽²⁾ *Dementia Year Book 2008*, organizacija „Alzheimer Europe“.

⁽³⁾ EP deklaracija PE414.434.

⁽⁴⁾ COM(2009) 380 galutinis.

5. Prevencija

Šiuo metu nėra įmanoma nei užkirsti kelią Alzheimerio ligai ir kitoms demencijos atmainoms, nei jų išgydyti, o pažinimo (kognityvinių) funkcijų nykimas paprastai buvo vertinimas kaip neišvengiama senėjimo proceso dalis. Tačiau sukaupus daugiau mokslinių žinių apie senėjimą ir smegenų veiklą, šiuo metu tiriami galimi prevencijos būdai.

5.1 Kadangi demencijos atmainos didesniu ar mažesniu mastu gali būti susijusios su širdies ir kraujagyslių problemomis, prevencija apima tinkamą mitybą ⁽⁷⁾, kraujospūdžio ir cholesterolio kontrolę, taip pat svarbu nerūkyti, alkoholi vartoti tik saikingai ⁽⁸⁾ ir mankštintis.

5.2 Kita prevencinė taktika – tai socialinė veikla, aktyvumas, parama ir protinės veiklos stimuliavimas.

5.3 Visą gyvenimą puoselėjama gera fizinė ir psichikos sveikata gali padėti išsaugoti pažinimo funkcijas. Tai kartais vadinama „sveiku smegenų gyvenimo būdu“ ⁽⁹⁾.

5.4 Tokią taktiką pagrindžiančių faktų dar labai trūksta, todėl EESRK pritaria Komisijos raginimui vykdyti daugiau tikslinių mokslinių tyrimų, skirtų potencialioms prevencinėms strategijoms geriau suprasti. Šį raginimą remia ir organizacija „Alzheimer Europe“.

5.5 EESRK pritaria pasiūlymui įtraukti demencijos aspektą į Europos Sąjungos vykdomus ir būsimus veiksmus, skirtus ligų prevencijai, įskaitant švietimą, taip pat bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis parengti gaires, kurios būtų išplatintos visuomenei ir kuo didesniai sveikatos apsaugos ir socialinės rūpybos organizacijų ratui.

5.6 Pagrindinė užduotis – užtikrinti ankstyvos ir patikimesnės diagnozės galimybes. Tai sumažintų pacientų ir juos prižiūrinčių asmenų išgyvenamą netikrumo jausmą, nes jie galėtų pradėti planuoti atitinkamus teisinius, finansinius, medicininius ir kitokius veiksmus.

5.7 Viena iš ankstyvosios diagnozės kliūčių yra tai, kad žmonės neatpažįsta simptomų arba laiko juos įprastais senėjimo proceso reiškiniais. Taip pat pasireiškia neigimas arba baimė, nes žmonės jaučia gėdą dėl demencijos. Neseniai atliktos apklausos metu paaiškėjo, kad įvairiose Europos šalyse laikotarpis nuo simptomų atsiradimo iki diagnozės yra nevienodos trukmės – nuo 10 mėnesių Vokietijoje iki 32 mėnesių Jungtinėje Karalystėje.

5.8 Tačiau EESRK nerimą kelia tai, kad visoje Europoje labai daug žmonių gali neturėti diagnostikos galimybių, nes jie nepakankamai apie tai informuoti arba trūksta atitinkamų paslaugų, ypač kaimo vietovėse ir nepalankioje padėtyje esančiose bendruomenėse.

5.9 EESRK pritaria organizacijos „Alzheimer Europe“ raginimui, kad Europos Komisija ir nacionalinės vyriausybės remtų plačiam visuomenei ir įvairiems vietos, regionų ir nacionalinio lygmens suinteresuotiesiems subjektams, įskaitant žiniasklaidą, skirtas informavimo kampanijas siekiant užtikrinti geresnį demencijos simptomų atpažinimą ir sumažinti gėdos jausmą ⁽¹⁰⁾.

6. Geresnis demencijos atmainų supratimas, mokslinių tyrimų koordinavimas

6.1 EESRK pripažįsta, kad Komisija ėmėsi ryžtingų veiksmų remdama mokslinius tyrimus pagal bendrąsias programas smegenų veiklos, ligų priežasčių ir prevencinių strategijų, skirtų sveikam senėjimui bei visuomenės sveikatai, srityse.

6.2 Vis dėlto EESRK pabrėžia, kad moksliniais tyrimais reikia įvertinti ir įvairių slaugos, psichosocialinio ir nevaistinio gydymo modelių veiksmingumą, taip pat demografinių pokyčių, pavyzdžiui, skyrų, pakartotinių santuokų, nesantuokinio gyvenimo, migracijos ir urbanizacijos, poveikį demencijos atvejams ir dementiškų ligonių slaugai.

6.3 Nors ES finansavo daug mokslinių tyrimų informacinių ir ryšių technologijų (IRT) dementiškų ligonių slaugos srityje, tačiau jų reikia dar daugiau. Pagrindiniai atradimai rodo, kad tais atvejais, kai technologijos naudojamos etišškai ir įtraukiamos į slaugos planus, jos gali padėti nuo demencijos kenčiantiems asmenims daryti pasirinkimus, saugiai būti namie ir patirti geresnę gyvenimo kokybę bet kioje aplinkoje.

6.4 EESRK pritaria Komisijos išsipareigojimui imtis specialių veiksmų IRT mokslinių tyrimų srityje pagal bendrąsias programas, taip pat įgyvendinti plataus masto IRT produktų ir paslaugų bandomuosius projektus, kuriuos pradėjo ES ir 23 Europos šalys ⁽¹¹⁾.

6.5 Atsižvelgiant į tai, jog demencijos atvejų nuolat daugėja, būtina, kad skirtingų valstybių narių mokslinių tyrimų institutai ir finansavimo įstaigos bendradarbiautų. EESRK teigiamai vertina bendro programavimo metodą, taikomą savanorišku pagrindu, siekiant užtikrinti, kad valstybių narių skiriamos ir pagal ES programas gaunamos lėšos būtų panaudojamos pačiu veiksmingiausiu būdu.

⁽⁷⁾ OL C 24, 2006 1 31, p. 63.

⁽⁸⁾ OL C 318, 2009 12 23, p. 10.

⁽⁹⁾ „Demencijos rizikos mainimas. Faktai“ (*Dementia Risk Reduction: The evidence*). *Alzheimer's Australia Paper*. 2007 m. rugsėjo 13 d.

⁽¹⁰⁾ Organizacijos „Alzheimer Europe“ Paryžiaus deklaracija dėl Alzheimerio judėjimo politinių prioritetų (2006 m.).

⁽¹¹⁾ 2008 m. liepos 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 742/2008/EB, COM(2007) 332 galutinis, OL L 201, 2008 7 30, p. 49.

6.6 Todėl EESRK mano, kad valstybės narės privalo įsipareigoti plėtoti šiuos mokslinius tyrimus, juos finansuoti ir užtikrinti bendradarbiavimą.

7. Dalijimasis geriausios praktikos pavyzdžiais

7.1 Kadangi tolesnių mokslinių tyrimų būtinybė, ankstyvosios diagnozės svarba ir valstybėse narėse teikiamų gydymo, sveikatos apsaugos ir socialinės rūpybos metodų įvairovė visiems akivaizdi, esminę funkciją vertinant socialinės apsaugos, socialinės aprėpties ir teikiamų ilgalaikių slaugos paslaugų veiksmingumą atlieka atvirasis koordinavimo metodas.

7.2 Kokybiškų paslaugų teikimas nuo demencijos kenčiantiems ir juos prižiūrintiems asmenims yra esminės svarbos klausimas. Kai kuriose valstybėse narėse jis įtrauktas į bendrą strategiją, tačiau iki šiol Europos Sąjungoje oficialią strategiją yra parengusios tik dvi valstybės narės, todėl EESRK mano, kad Komisija, pradėdama taikyti atvirąjį koordinavimo metodą ir sveikatos srityje, galėtų paskatinti rengti tiek konkrečias nacionalines strategijas, tiek ir kokybiškas teisinės sistemas, kurios galėtų būti lyginamasis modelis kitoms valstybėms narėms ir parodyti, kaip galima tobulinti politiką, paslaugas, mokymus ir mokslinius tyrimus.

7.3 EESRK teigiamai vertina įsipareigojimą specialiai rengti sveikatos priežiūros ir slaugos darbuotojus, taip pat mokyti demenčių žmonių šeimos narius, taikant Komisijos holistinį požiūrį į priežiūrą. EESRK tiki, kad įgyvendinant ES sveikatos priežiūros programą, galima sukurti slaugos modelius, prie kurių prisidėtų valstybės narės, pasinaudodamos Europos struktūrinių fondų lėšomis šių modelių įgyvendinimui užtikrinti. Tai itin svarbu atsižvelgiant į kvalifikuotų sveikatos priežiūros ir socialinės rūpybos darbuotojų stygių⁽¹²⁾. Būtina mokyti ūimomis ir lėtinėmis ligomis sergančių bei namuose prižiūrimų ligonių slaugytojus, kad jie geriau suprastų Alzheimerio ligą ir demencijos atmainas ir savo darbą atliktų etišškai.

7.4 EESRK pritaria dalijimuisi gerąja praktika nurodytose prevencijos ir paslaugų srityse, kurios gerina Alzheimerio liga ir kitomis demencijos atmainomis sergančių žmonių gyvenimo kokybę.

7.5 EESRK tvirtai remia įgaliojimų suteikimą nacionalinėms, Europos ir tarptautinėms Alzheimerio ligos asociacijoms bei kitoms atitinkamoms pacientų organizacijoms. Šios organizacijos teikia įvairias paslaugas nuo demencijos kenčiantiems asmenims bei jų slaugytojams ir atlieka svarbią funkciją užkirsdamos kelią socialinei atskirčiai bei diskriminacijai ir skatindamos gerbti nuo demencijos kenčiančių asmenų teises.

7.6 Šios organizacijos suteikia vertingos informacijos⁽¹³⁾, kuri gali daryti įtaką ir pateikti medžiagos moksliniams tyrimams bei praktiniam jų įgyvendinimui. Jos taip pat užtikrina, kad būtų

išgirsta nuo demencijos kenčiančių asmenų ir jų slaugytojų nuomonė. EESRK pageidauja suteikti savo paramą ir daryti įtaką šiuo klausimu bendradarbiaudamas su įvairiomis valstybių narių ir tarptautinėmis organizacijomis.

7.7 EESRK pritaria organizacijos „Alzheimer Europe“ raginimui nacionalinėms vyriausybėms pripažinti Alzheimerio ligos asociacijų veiklos svarbą ir finansuoti jas, kad pagal visos Europos solidarumo principą būtų suteikta parama, kaip numatoma, vis didesniai skaičiui žmonių, kuriuos palies Alzheimerio liga ir kitos demencijos atmainos.

8. Nuo demencijos kenčiančių asmenų teisių užtikrinimas

8.1 „Nuo demencijos kenčiantys žmonės visų pirma yra draugai, giminės, kaimynai ir mūsų visuomenės nariai. Tai, kad jiems diagnozuota specifinė patologinė būklė, yra antraeilis dalykas“⁽¹⁴⁾. EESRK tvirtina, kad Alzheimerio liga ar kitomis demencijos atmainomis sergantys asmenys turi teisę į jų orumo nežeminančią priežiūrą ir kad jiems turi būti suteikta savarankiško apsisprendimo teisė.

8.2 Diagnozė ir laipsniškas gebėjimų praradimas ligonius ir jų slaugytojus gali atskirti nuo visuomenės ir turėti neigiamo poveikio jų sveikatai ir gerovei. EESRK ragina Komisiją ir nacionalines vyriausybes informuoti ir šviesti visuomenę, kad būtų pašalintas dėl demencijos kylantis gėdos jausmas.

8.3 EESRK primygtinai ragina gerbti nuo demencijos kenčiančių žmonių teises pagal Europos žmogaus teisių konvenciją, kurios nuostatos dar labiau sustiprintos neįgaliųjų teisėmis ir pacientų teisėmis⁽¹⁵⁾. Būtina teikti informaciją apie pačią ligą ir teikiamas paslaugas, o privatūs asmenys ir jų slaugytojai privalo dalyvauti atitinkamų sprendimų priėmimo procese.

8.4 EESRK pritaria Komisijos daromai įtakai ES politiniams vadovams, kad būtų pripažintos ir gerbiamos gebėjimus praradusių pagyvenusių žmonių teisės ir kad būtų užtikrinta, jog jie nepatirs nepriežiūros ir orumą žeminančio elgesio⁽¹⁶⁾.

9. Europos tinklo sukūrimas

9.1 EESRK mano, kad labai svarbu įgyvendinant sveikatos programą sukurti Europos tinklą. Jis leistų keistis gerosios praktikos pavyzdžiais, prisidėti prie pažeidžiamiems pagyvenusiems žmonėms taikomų nuoseklių standartų ir metodų⁽¹⁷⁾ visose valstybėse narėse ir sudarytų galimybes nustatyti bendrus principus ir apibrėžtis, susijusias su demenčių žmonių teisėmis.

⁽¹²⁾ OL C 317, 2009 12 23, p. 105.

⁽¹³⁾ Vykdomas Europinis bendradarbiavimo demencijos klausimais (EuroCoDe), kurio tikslas – konsensuso pagrindu nustatyti rodiklius ir vykdyti bendrus tyrimus.

⁽¹⁴⁾ Year Book 2008, organizacija „Alzheimer Europe“.

⁽¹⁵⁾ OL C 10, 2008 1 15, p. 67.

⁽¹⁶⁾ OL C 44, 2008 2 16, p. 109.

⁽¹⁷⁾ OL C 204, 2008 8 9, p. 103.

9.2 Be to, Europos tinklas galėtų padėti:

- geriau supažindinti platesnę sveikatos priežiūros ir socialinės rūpybos darbuotojų grupę su demencija ir informuoti apie paramą, kuri galėtų būti teikiama ligoniams bei jų slaugytojams,
- geriau supažindinti su demencija, kad būtų sumažintas gėdos jausmas ir skatinama ankstyvoji diagnozė,
- gerinti specialistų, dirbančių su dementiškais ligoniais, ir slaugytojų tarpusavio supratimą siekiant patenkinti individualius pacientų poreikius ⁽¹⁸⁾

visose valstybėse narėse.

9.3 Tinklo veikla galėtų apimti darbą su nacionalinėmis vyriausybėmis kuriant valios pareiškimų formą, kurią pasirašytų asmenys, dar nepraradę veiksnio duoti savo sutikimą dėl gydymo, slaugos, paramos, finansinių ir teisinių reikalų, taip pat galintys iš anksto paskirti patikimą žmogų, kuris kalbėtų jų vardu.

9.4 EESRK norėtų paraginti Tinklą ir organizaciją „Alzheimer Europe“ glaudžiai bendradarbiauti, kad apie demenciją būtų teikiama tinkama ir nuosekli informacija, kuri yra gyvybiškai svarbi siekiant sumažinti gėdos jausmą, paskatinti žmones kreiptis į gydytojus ir geriau informuoti juos apie jiems teikiamas paslaugas ir paramą, taip pat kad būtų geriau užtikrinamos asmenų teisės, leidžiančios jiems oriai gyventi ir patiems apsispręsti.

2009 m. gruodžio 16 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

⁽¹⁸⁾ Dabartinio informacijos teikimo nuo demencijos kenčiantiems žmonėms ir jų slaugytojams pradinis įvertinimas, Alison Bowes NHS Quality Improvement Scotland ir Dementia Services Development Centre at Stirling, Škotija.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Žaliosios knygos „Besimokančio jaunimo judumo skatinimas“

(COM(2009) 329 galutinis)

(2010/C 255/15)

Pranešėja **Eve PÄÄRENDSON**

Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. liepos 8 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Žaliosios knygos „Besimokančio jaunimo judumo skatinimas“

COM(2009) 329 galutinis.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2009 m. gruodžio 4 d. priėmė savo nuomonę. Vienintelė pranešėja Eve Päärendson.

458-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2009 m. gruodžio 16–17 d. (gruodžio 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 173 nariams balsavus už, 4 – prieš ir 2 susilaikius.

1. Rekomendacijos

1.1 EESRK visiškai remia Komisijos pastangas skatinti besimokančio jaunimo judumą. Norint įgyvendinti šį didesnio judumo tikslą, reikia skatinti potencialias priimančiąsias įstaigas ir organizacijas pritraukti jaunus žmones į savo šalis ir miestus.

1.2 Besimokančiųjų judumo tikslus galima įgyvendinti tik visapusiškai bendradarbiaujant ir dedant pastangas visais lygiais (ES, valstybių narių, regionų, įmonių, švietimo įstaigų, socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės organizacijų, bei paties jaunimo).

1.2.1 Europos Komisija ir valstybės narės turi dėti daugiau pastangų šalinti kliūtis judumui ir dalytis geriausia praktika. Komitetas ragina valstybes nares tinkamai įgyvendinti Bendrijos teisę ir šalinti kliūtis administravimo ir teisėkūros srityse (leidimai gyventi, socialinės apsaugos teisės, kitoje šalyje išduotų studento pažymėjimų nepripažinimas). Judumas mokymosi tikslais buvo labai svarbus sėkmingai įgyvendinant Bolonijos procesą bei kuriant Europos aukštojo mokslo erdvę. Komitetas mano, kad judumas gali būti labai naudingas ir kuriant bendrą Europos mokymosi visą gyvenimą erdvę. Įdiegus „Europos stažuotojo statutą“ arba „Europos studento statutą“ bus užtikrinamos vienodos sąlygos ir pašalinta daug su diplomų pripažinimu, sveikatos priežiūra ir stipendijomis susijusių būgštavimų ir rūpesčių.

1.2.2 Siekiant pripažinti ir patvirtinti tiek formalųjų, tiek neformalųjų mokymąsi, būtina oficialiai pripažinti, pasirašyti ir ratifikuoti Lisabonos pripažinimo konvenciją.

1.3 Kad besimokančiųjų judumas būtų labiau remiamas (ir finansškai), visos suinteresuotosios šalys turi suprasti ir pripažinti judumo teikiamus privalumus. Reikėtų plačiau aiškinti ir pabrėžti ryšį tarp besimokančiųjų judumo ir įsidarbinimo galimybių.

1.4 Kad Europa išlaikytų konkurencingumą ir savo, kaip technologijų lyderės, poziciją, labai svarbu skatinti jaunų europiečių judumą ir pritraukti į Europą talentingiausią jaunimą iš trečiųjų šalių. Komiteto tvirtu įsitikinimu, judumui trukdančias vizų problemas reikėtų spręsti nedelsiant. Komitetas yra įsitikinęs, kad ilgai protinga būtų investuoti į laipsnišką besimokantiems asmenims skirtų judumo programų išplėtimą įtraukiant ES nepriklausančias šalis: Kiniją, Indiją, Japoniją ar JAV.

1.4.1 Be to, Komitetas labai rekomenduočiau dėti visas įmanomas pastangas, kad būtų užkirstas kelias protų nutekėjimui iš Europos ir kad Europa taptų patraukli tiek Europos, tiek kitų šalių mokslininkams.

1.5 Europos Sąjunga ir valstybės narės negalės pasinaudoti didesnio judžių besimokančių asmenų skaičiaus teikiama socialine ir ekonomine nauda, jei judumui mokymosi tikslais skiriamas finansavimas nebus gerokai padidintas. Krizės metu būtinos struktūrinės investicijos į labiau išsilavinusių ir konkurencingesnę Europą. Kad pagerintų finansavimą, ES turėtų sutelkti visus esamus mechanizmus ir partnerius ir įtraukti judumą į visas atitinkamas politikos sritis, kad būtų galima finansuoti struktūrinių fondų bei bendrosios mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros programos lėšomis. Papildomu finansavimo šaltiniu, pirmiausia profesinio mokymo ir lavinimo srityje, turėtų tapti Europos socialinis fondas, papildydamas esamą finansavimą pagal 2007–2013 m. mokymosi visą gyvenimą programą.

1.6 Didesnis besimokančiųjų judumas pagerėjimą lems tik tuo atveju, jei užsienyje įgytas mokslas bus pakankamai aukštos kokybės. Todėl Komitetas rekomenduoja visas judumo programas prijungti prie Europos mobilumo kokybės chartijos.

1.7 Komitetas taip pat rekomenduoja pertvarkyti dabartines judumo programas: *Erasmus*, *Leonardo*, *Comenius*, *Grundtvig*, *Marie Curie* – supaprastinti procedūras ir užtikrinti, kad būtų kuo mažiau biurokratinių kliūčių. Labai svarbu, kad į šį procesą būtų įtrauktos švietimo įstaigos, vietos ir regionų valdžios institucijos, socialiniai partneriai ir pilietinės visuomenės organizacijos.

1.8 Įsipareigojimas užtikrinti judumą turėtų būti išreikštas toli siekiančiais naujoje Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokyimo srityje strateginėje programoje (ET2020) nustatytais judumo rodikliais. Šie rodikliai įvairioms tikslinėms grupėms (profesinio rengimo įstaigų studentams, mokytojams, neformalaus ugdymo įstaigų ugdytiniais, aukštojo mokslo įstaigų studentams ir bendrojo lavinimo mokyklų moksleiviams) turėtų būti skirtingi ir grindžiami išsamesniais statistiniais duomenimis.

1.9 Siekiant geriau supažindinti su besimokančiųjų judumo rėmimo programomis ir padidinti asmenų, nusprendusių mokytis užsienyje, skaičių, turėtų būti daug efektyviau nei iki šiol teikiama atitinkama informacija.

1.10 Komitetas pritaria tam, kad būtų sukurtas bendras Europos interneto portalas, kuriame būtų nesunku rasti visą informaciją apie visos Europos besimokančiųjų judumo programas ir iš kurio įmonės susirastų informaciją (gyvenimo aprašymus) apie jaunuolius, norinčius stažuotis ar atlikti praktiką, ir atvirkščiai. Europos įmonių tinklai (tarp jų mažosioms ir vidutinėms įmonėms atstovaujančios organizacijos) ir įvairių sričių Europos specialistai turi būti skatinami savo interneto svetainėse teikti informaciją apie besimokantiems asmenims siūlomas judumo programas ir jas reklamuoti savo nariams.

1.11 Norėdamas suteikti impulsą politiniam procesui po žaliosios knygos paskelbimo, Komitetas rekomenduoju apibrėžti judumo mokymosi tikslais sąvoką ir nustatyti, kokio amžiaus grupę ji apima.

1.12 Komitetas yra įsitikinęs, kad norint skatinti besimokančiųjų judumą, kalbų mokymas turi tapti visų lygių švietimo ir mokyimo įstaigų mokyimo planų prioritetu, ir siūlytų apsvastyti, ar nereikėtų visiems aukštojo mokslo įstaigų kalbų dėstytojams nustatyti privalomo reikalavimo vienerius metus pasimokyti užsienyje, ir paprašyti valstybių narių šiam tikslui skirti daugiau dėmesio savo švietimo politikoje, kad kiekvienas ES pilietis mokėtų bent dvi kitas ES kalbas, o ne tik šalis, kurioje gyvena, kalbą.

2. Komisijos žaliosios knygos santrauka

2.1 2009 m. liepos 8 d. Europos Komisija paskelbė žaliąją knygą „Besimokančio jaunimo judumo skatinimas“. Šia žaliaja knyga

siekama pradėti diskusiją, kaip didinti jaunimo galimybes Europoje tobulinti savo žinias ir įgūdžius tam tikrą laikotarpį užsienyje studijuojant, dirbant, taip pat dirbant visuomenei naudingą darbą arba dalyvaujant papildomose mokymo priemonėse pagal mokymosi visą gyvenimą programą.

2.2 Žaliojoje knygoje aptariami įvairiausi klausimai, susiję su visų pakopų besimokančiuoju jaunimu – moksleiviais, bakalauru studijų studentais, magistrantais ir doktorantais, taip pat stažuotojais, pameistrais, jaunimo mainų programų dalyviais, savanoriais ar profesinių mokyklų moksleiviais Europos Sąjungoje ir už jos ribų⁽¹⁾. Šiuo dokumentu siekiama skatinti organizuotą judumą mokymosi tikslais daugiausia dėmesio skiriant *fiziniam* jaunimo (16–35 m.) *judumui*, kartu pripažįstant ir *virtualiojo judumo* vertę (kuriant partnerystes, mokymo ir elektroninio giminiavimo si projektus). Ja siekiama skatinti tyrimus, kaip geriau pasinaudoti esamais ir naujais mechanizmais bei priemonėmis jaunimo judumui mokymosi tikslais skatinti, ir kaip į šią veiklą įtraukti įvairių lygmenų (ES, nacionalinio, regionų ir vietos) valdžios institucijas bei kitus suinteresuotuosius subjektus: verslo, pilietinės visuomenės struktūras ir privačius asmenis. Joje aptiriamos įvairios sritys, kuriose reikia didesnių pastangų ir siūlomi įvairūs veiksmai. Kai kuriais atvejais pateikiami gerosios praktikos pavyzdžiai. Jau egzistuojama besimokantiems užsienyje skirtas finansavimas, švietimo ir mokymo programos bei praktiniai nurodymai, tačiau tai turi tapti lengviau prieinama ir apie tai turi būti plačiau skelbiama.

2.3 Dvidešimties metų patirtį turinti programa *Erasmus* yra teigiamo judumo aukštojo mokslo srityje poveikio įrodymas. 2007 m. Europos Komisijos Lisabonos strategijos pranešime pabrėžiama, kad *Erasmus* tipo programos turėtų tapti įprasta universitetinio išsilavinimo dalimi⁽²⁾. Komisija pabrėžė, kad labai svarbu investuoti į švietimą ir mokymą, t. y. tobulinti žinias ir įgūdžius siekiant įveikti esamą ekonomikos krizę. Besimokančiųjų judumas turėtų suteikti visam Europos jaunimui galimybę prisidėti prie Europos Sąjungos konkurencingumo ir sanglaudos. Tai turėtų būti taisyklė, o ne išimtis⁽³⁾. Žinių judumas turėtų tapti penktąja ES laisve.

2.4 Leveno komunikate, kurį 2009 m. balandžio 29 d. priėmė Bolonijos procese dalyvaujančių valstybių aukštojo mokslo ministrai, nurodyta, kad iki 2020 m. bent 20 proc. Europos aukštųjų mokyklų absolventų turėtų būti studijavę arba atlikę praktiką užsienyje⁽⁴⁾.

(1) Mokymasis gali būti formalus – pagal švietimo sistemos programą – arba neformalus – pagal jaunimo arba savanoriškos veiklos programas.

(2) Strateginė atnaujintos Lisabonos strategijos ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui ataskaita. Naujo ciklo pradžia (2008–2010 m.) COM(2007) 803.

(3) 2008 m. birželio mėn. Aukšto lygio judumo ekspertų forumo ataskaita, http://ec.europa.eu/education/doc/2008/mobilityreport_en.pdf.

(4) http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/conference/documents/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communique_April_2009.pdf.

2.5 Žaliaja knyga pradedamos viešosios konsultacijos, kurių metu norima rasti atsakymus į šiuos klausimus:

- Kaip labiau skatinti jaunimą vykti į užsienį studijų, profesinio tobulinimosi, savanoriškos veiklos arba darbo patirties įgijimo tikslais?
- Kokios yra didžiausios judumo kliūtys, kurias reikia įveikti?
- Koku būdu visi suinteresuotieji – mokyklos, universitetai, įmonės ir verslo organizacijos, vyriausybinių departamentų ir vietos valdžios institucijos, pilietinės visuomenės organizacijos bei kiti – galėtų glaudžiau bendradarbiauti, visų pirma skatindami kitų pilietinių jaunimą atvykti ir kartu įgyti naujos patirties? Kaip reikėtų skatinti įmones priimti judumo programų dalyvius, įskaitant jaunuosius verslininkus ir stažuotojus?

3. Judumas: nauda, kliūtys ir rizika

3.1 Žaliojoje knygoje teisingai pabrėžiama, kad judumas mokymosi tikslais „yra vienas iš svarbiausių būdų, kuriais žmonės, visų pirma jaunimas, gali padidinti savo įsidarbinimo galimybes ateityje ir paskatinti asmeninį tobulėjimą“.

3.2 Vykimas į užsienį studijų, darbo, platesnės darbo patirties įgijimo arba savanoriškos veiklos tikslais suteikia jaunimui realią galimybę išplėsti jų akiratį. Tačiau, remiantis žaliojoje knygoje pateikiamais statistiniais duomenimis, dabartinės judumo programos⁽⁵⁾ 2006 m. suteikė judumo galimybes apie 310 000 jaunų žmonių, t. y. tik 0,3 proc. visų 16–29 metų amžiaus žmonių ES. Eurostat duomenimis, kiti 550 000 universitetų studentų kasmet studijuoja užsienyje nesinaudodami šiomis programomis.

3.2.1 Nepaisant didelių Europos institucijų ir kitų įstaigų dedamų pastangų, judumas pasitelkiant paramos programas ir kitokias galimybes tebėra mažas. Vieniems studentams judumas yra lengviau pasiekiamas nei kitiems, pavyzdžiui, profesinių mokyklų moksleiviams ir stažuotojams išlieka nemažai kliūčių, iš dalies dėl to, kad apie 80 proc. lėšų yra skiriama aukštajam mokslui.

3.3 Žaliaja knyga siekiama, kad studijos ar darbas užsienyje būtų ne išimtis, veikiau taptų natūraliu jauno europiečio sprendimu. Jaunimas turi geriau suvokti įvairiapusę naudą, kuria šios galimybės jiems galėtų suteikti, įskaitant kalbų ir kitų įgūdžių tobulinimą bei geresnius gebėjimus bendrauti su kitų kultūrų

žmonėmis, kurios daugiakultūriame pasaulyje bus jiems naudingos visą gyvenimą. Judumas profesiniais tikslais ugdo teisingą jaunimo mąstyseną, įskaitant tinkamą savo paties iniciatyvumo suvokimą, o tai suteikia jiems daugiau atvirumo ir pasitikėjimo. Patirtis rodo, kad užsienyje studijavusieji yra labiau linkę išlikti judžiais savo darbiname gyvenime.

3.4 EESRK visiškai pritaria tam, kad jauni žmonės daugiau judėtų mokymosi ir darbo patirties įgijimo tikslais – dėl to padidėtų ir visų amžiaus grupių judumas. Norint įgyvendinti šį didesnio judumo tikslą, reikia skatinti potencialias priimančiąsias įstaigas pritraukti jaunimą į savo šalis ir miestus.

3.5 Daugiausia naudos iš su mokymusi susijusio judumo gaus jaunuoliai, mokymo ir mokslinių tyrimų įstaigos bei įmonės. Ilgainiui judumas prisidės prie didesnio ES konkurencingumo: jis padės kurti žinių visuomenę ir puoselėti europiečių pilietiškumo ir tapatumo jausmą, taip pat padės piliečiams susidaryti palankesnę nuomonę apie Europą. Judumas skatina mokytis kalbų, taigi – daugiakalbystę.

3.5.1 Besimokančiųjų judumas prisideda prie laisvo žinių judėjimo, kurį būtų galima laikyti penktąja Europos Sąjungos laisve. Kad besimokantieji daugiau judėtų, švietimo ir mokymo sistemos ir įstaigos turi tapti atviresnės, ypač reikėtų, kad mokymo įstaigos glaudžiau tarpusavyje bendradarbiautų ir geriau dirbtų. Judumas tarp įmonių ir judumas tarp įmonių ir mokymo bei mokslinių tyrimų įstaigų taip pat turės daug didesnį įtaką branduolių ir technologijoms skirtų partnerystės ryšių kūrimui, o tai sustiprins Europos konkurencingumą ir padės jai diegti naujoves.

3.5.2 Didesnis judumas bus ypač naudingas pirmaujančioms akademinėms įstaigoms, nes padidėjus judumui, padidėtų kultūrų įvairovė ir būtų galima įdarbinti tikrai iškilus mokslo darbuotojus. Didesnis judumas bus naudingas ir bendrovėms, kuriose dirba įvairių kultūrų ir kalbų atstovai, taip pat visoms tarptautinėms bendrovėms. Europos Sąjungai susiduriant su vis didesne sparčiai besivystančių šalių, tokių kaip Kinija, Indija, Brazilija ir Pietų Afrika, o laikui bėgant tokių šalių tik daugės, konkurencija, ES įmonių ateitis (visų pirma galimybė ateityje gauti kokybišką darbo vietą) priklausys nuo to, ar jos išsivers į priekį naujų technologijų srityje ir susiras nišą gamybai (o tai priklausys nuo to, ar ES sugebės išlaikyti pirmaujančią poziciją mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros srityje), ar platesnėje paslaugų srityje.

3.6 Nepaisant to, pasitaikys kliūčių ir pavojų, kurių reikėtų stengtis išvengti, pavyzdžiui:

- aukščiausio lygio moksliniai tyrimai ir su jais susijusi mokymo ir mokymosi veikla gali susitelkti vos kelete Europos elitinių kompetencijos centrų, į kuriuos plūs išskirtinių gabumų studentai – dėl to nukentėtų daugelis ne tokių žymių mokymo įstaigų,

⁽⁵⁾ Erasmus, Leonardo, Comenius, Grundtvig, Marie Curie, Kultūros programa, Veiklus jaunimas, Europos savanorių programa, veikianti pagal programą Veiklus jaunimas, programa Europa piliečiams.

- gali atsitikti taip, kad daugiausia bus studijuojama pasaulyje labiausiai paplitusiomis kalbomis (anglų, prancūzų, ispanų ir vokiečių), taigi nukentėtų valstybės narės, kurių kalbos nėra plačiai paplitusios už valstybės ribų,
- vis labiau išgalint anglų kalbai, judantys studentai ir mokslininkai gali būti skatinami keltis į kitas šalis, kuriose kalbama anglų kalba, pavyzdžiui, į JAV, Kiniją, Japoniją ir kitus Rytų Azijos regionus, o gal net dar toliau: šiuos žmones vėliau gali būti sunku įtikinti sugrįžti į Europą. Europos Sąjungai imantis bet kokių veiksmų judumo srityje, visada reikės numatyti pakankamai daug priemonių, kurios skatintų judančius mokslo darbuotojus ilgesniam laikui įsikurti Europos Sąjungoje,
- atsiradus darbui kitur – vadinamosiose vidutinių pajamų besivystančiose šalyse ⁽⁶⁾, galimas didesnio masto protų nutekėjimas,
- jei pagalba bus teikiama daugiausia humanitarinių, o ne gamtos mokslų absolventams, daugelis mažų mokslo srityje veikiančių įmonių teisingai įdarbinti tik būtiniausią kvalifikaciją turinčius darbuotojus, turinčius paklausesnius kalbos ir kitokius įgūdžius.
- praktinės (kalbos žinios, kultūrų skirtumai, lėšų stoka, turtinė nelygybė, su lėšų perkėlimu susiję sunkumai, prieinamos informacijos apie judumo programas stygius – visų pirma dėl gerų interneto svetainių trūkumo),
- kvalifikacijų tarpusavio pripažinimo kliūtys,
- besimokančiųjų judumo pripažinimas nacionalinėse švietimo programose, taip pat su teise apsigyventi susijusios problemos,
- labai įvairi Europos universitetų finansavimo praktika ir pavaldumas: kai kurie universitetai yra nepriklausomi (pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje), kitus labiau kontroliuoja valstybė,
- nepakankami valstybių narių ⁽⁹⁾ ir privačiojo sektoriaus įsipareigojimai ⁽¹⁰⁾.

3.6.1 Kad Europa išlaikytų savo, kaip vienos iš technologijų lyderių poziciją, nepaprastai svarbu puoselėti ryškiausius talentus. Akivaizdu, kad vadinamąjį talentų karą kol kas laimi JAV. Apie 400 000 europiečių, įgijusių gamtos mokslų ar techninę specialybę, gyvena ir dirba Amerikoje. Iš 50-ties geriausių pasaulio universitetų 36 yra JAV ir tik dešimt iš jų yra Europos Sąjungoje. Tačiau ir JAV pirmas neilgai. Talentas jau nebėra išskirtinis Vakarų pasaulio monopolis. Visam pasauliui stojus į inovacijų ir talentų ringą, į priekį nenumaldomai veržiasi Kinija, Indija, Brazilija, Rusija ir kitos šalys. Europos įmonės, norėdamos užauginti, pritraukti ar išlaikyti talentus, turės įnirtingai kautis.

3.7 Nepaisant keleto ankstesnių bandymų skatinti besimokančiųjų judumą paramos programomis ⁽⁷⁾ ir kitomis priemonėmis ⁽⁸⁾, paminėtinos ir kitos kliūtys:

- teisinės (administracinio darbo našta),

⁽⁶⁾ Tunisas, Brazilija, Pietų Afrikos Respublika.

⁽⁷⁾ Erasmus, Leonardo, Comenius, Grundtvig, Marie Curie, Kultūros programa, Veiklus jaunimas, Europos savanorių programa, veikianti pagal programą Veiklus jaunimas, programa Europa piliečiams.

⁽⁸⁾ Europass, Europos kreditų perkėlimo sistema (ECTS), veikianti aukštojo mokslo srityje, diplomų priedai, Europos kvalifikacijų sąranga mokymuisi visą gyvenimą, Europos profesinio mokymo kreditų sistema (ECVET), „Jaunimo pasas“, portalas EURAXESS, vadinamoji studentų vizų direktyva ir vadinamoji mokslininko viza.

3.7.1 Kalba – didelė kliūtis besimokančiųjų judumui ⁽¹¹⁾, nes, nemokant priimančiosios šalies kalbos, iškils rimtų mokymosi ir socialinių sunkumų. Reikia pažymėti, kad tik 18 proc. europiečių yra išvykę iš savo regiono, tik 4 proc. persikėlė į kitą valstybę narę nei yra gimę ir tik 3 proc. persikėlė už Europos Sąjungos ribų. JAV 32 proc. piliečių gyvena kitoje valstyje nei yra gimę. Šią padėtį geriausiai būtų galima paaiškinti ES kalbų įvairove ⁽¹²⁾.

3.8 Vis dėlto būtina užtikrinti, kad mokytis į užsienį vykstantis asmuo negrįžtų dėl ko nors nusivylęs. Neigiama patirtis pakenks judumui, ypač jei blogos patirties bus įgijusios pažeidžiamos besimokančiųjų grupės (asmenys su negalia, seksualinių ir etninių mažumų atstovai, sudėtingoje ekonominėje ar kitoje nepalankioje padėtyje esantys asmenys). Tokia patirtis bus ne tik nenaudinga, bet ir labai žalinga. Viešnage užsienyje turi būti pakankamai ilga, kad kitoje šalyje viešintys asmenys galėtų pasisemti naujų minčių ir taptų lankstesni tiek pasaulėžiūros, tiek elgesio požiūriu. Virtualusis judumas gali būti labai vertinga priemonė jaunuoliams su negalia. Jaunuoliai, neturintys galimybių fiziškai judėti, pagalbagalėtų dalyvauti virtualiame judume mokymosi tikslais naudodamiesi IT priemonėmis. Virtualus judumas mokymosi tikslais neturi pakeisti fizinio judumo mokymosi tikslais.

⁽⁹⁾ Daktaro laipsnis valstybėse narėse yra nevienodo svarumo, labai skiriasi šalių profesinio švietimo ir mokymo sistemos.

⁽¹⁰⁾ Privatusis sektorius yra nepakankamai informuotas apie judumo mokymosi tikslais paramos programas ir neaišku, kokią naudą šios programos galėtų duoti darbdaviams.

⁽¹¹⁾ Pagal turimus duomenis (2002 m. kovo mėn.) valstybių narių žemesnės ir aukštesnės pakopos vidurinio lavinimo įstaigose mokinyms yra mokomas vidutiniškai 1,3–1,6 kalbų. Profesinio švietimo ir mokymo įstaigų studentai yra dar labiau nutolę nuo užsibrėžto tikslo, kad kiekvienas žmogus turi mokėti dvi užsienio kalbas.

⁽¹²⁾ Tik 3 proc. mažųjų ir vidutinių Europos įmonių turi dukterinių bendrovių, bendrų įmonių ar filialų kitose šalyse.

3.8.1 Jaunesniems besimokantiejiems, ypač mokyklinio amžiaus asmenims, ypač svarbu užtikrinti pakankamą papildomą paramą (padėti prisitaikyti prie naujos vietos, įveikti su užsienio kalba susijusius sunkumus, pasirūpinti, kad visos viešnagės laikotarpiais jaunuoliai turėtų gerą būstą ir gautų visapusišką finansinę paramą tuo atveju, jei reikėtų skirti daugiau lėšų nei numatyta stipendijos suma, ir kad jaunuoliai būtų visapusiškai gerai sutikti naujojoje bendruomenėje).

4. Sprendimo būdai: atsakymai į žaliojoje knygoje iškeltus klausimus

4.1 Visos suinteresuotosios šalys turi suprasti ir pripažinti privalumus, kuriuos jiems gali teikti besimokančiųjų judumas. Darbdaviai ir ypač mažasis ir vidutinės įmonės reikia įtikinti, kad besimokančiųjų asmenų judumas (pavyzdžiui, skatinant atlikti praktiką ir stažuotis užsienyje arba padedant jiems patekti į naują rinką) jų įmonei gali sukurti pridėtinę vertę. Tačiau laisvojoje rinkoje svarbu vengti per didelio reguliavimo ES lygiu.

4.2 Pasirengimas dalyvauti judumo mokymosi tikslais programoje. Informacija ir orientavimas

4.2.1 Komitetas mano, kad gana dažnai jaunuoliai nesusimąsto apie judumo mokymosi tikslais naudą, ypač, kad tai galėtų jiems suteikti geresnes perspektyvas darbo rinkoje. Nors internete galima rasti įvairių judumui skirtų informacinių portalų (be kita ko tokį portalą yra sukūrusi ir Europos Komisija) ⁽¹³⁾, tačiau kyla abejonų, ar jie yra prieinami ir pakankamai patogūs vartotojams. Komitetas pritaria tam, kad būtų sukurtas vienas bendras Europos interneto portalas, kuriame būtų nesunku rasti visą informaciją apie visos Europos besimokančiųjų judumo programas ir kuriaame verslo atstovai galėtų rasti informaciją apie jaunuolius (jų gyvenimo aprašymus), norinčius stažuotis ar atlikti praktiką, ir atvirkščiai.

4.2.2 Europos įmonių ir profesiniai tinklai (tarp jų mažasis ir vidutinės įmonės atstovaujanti organizacijos) turi būti skatinami savo interneto svetainėse teikti informaciją apie besimokančiųjų judumo programas ir jas reklamuoti savo nariams.

4.2.3 Mažosioms ir vidutinėms įmonėms ir kitoms suinteresuotoms bendrovėms konsultacijas galėtų teikti specialios tarnybos, kurios skatintų įmones dėti papildomas pastangas įdarbinti jaunus žmones.

4.2.3.1 Kalbos ir kultūra

4.2.3.2 Jei iš tikrųjų norime pašalinti vieną didžiausių besimokantiejiems judėti trukdančių kliūčių ir kartu pasiekti užsibrėžtą

tikslą, kad kiekvienas ES pilietis mokėtų bent dvi kitas Europos Sąjungos kalbas ⁽¹⁴⁾, Komitetas siūlytų pagalvoti, ar nereikėtų visiems aukštųjų mokytojų įstaigų kalbų dėstytojams nustatyti privalomo reikalavimo vienerius metus pasimokyti užsienyje ir paprašyti valstybių narių savo švietimo politikos priemonėmis dėti daugiau pastangų, kad būtų pasiektas minėtas tikslas, kad kiekvienas ES pilietis mokėtų bent dvi kitas ES kalbas.

4.3 Teisiniai klausimai

4.3.1 Komitetas ragina valstybes nares tinkamai įgyvendinti Bendrijos teisę ir toliau šalinti administracines ir teisines kliūtis, susijusias su leidimais gyventi, socialinės apsaugos teisėmis, kitoje šalyje išduotų studento pažymėjimų nepripažinimu. Komiteto tvirtu įsitikinimu, judumui trukdančias vizų problemas reikėtų spręsti nedelsiant. Direktyva 2004/114 nustatomos konkrečios sąlygos, supaprastinančios vizos išdavimo tvarką ne ES piliečiams, atvykstantiems į Europos Sąjungą studijuoti, neatlygintinos stažuotės, mokinių mainų ar savanoriškos tarnybos tikslais. Tačiau direktyvoje konkrečioms grupėms nustatyti kriterijai iš tikrųjų gali tapti judumo kliūtimi ⁽¹⁵⁾. Komitetas pritaria minčiai, kad ES valstybės narės Direktyvą 2004/114 („studentų direktyvą“) galėtų taikyti ir jauniems žmonėms, dalyvaujantiems ES savanoriškos tarnybos, moksleivių mainų ir neatlygintino stažavimosi programose.

4.4 Kaip būtų galima paskatinti didesnę judumą iš Europos Sąjungos ir į ją?

4.4.1 Judumas turi būti svarbi ES ir kaimyninių šalių santykių dalis, todėl judumo klausimą reikėtų įtraukti į politines diskusijas ir programų projektus.

4.4.2 Kaip jau minėta, Europos gyventojai turi atnaujinti savo įgūdžius, kad pajėgtų atremti globalizacijos ir vis didėjančios konkurencijos keliamus iššūkius. Europos mokslininkams turi būti sudarytos sąlygos patekti į geriausią pasaulio įstaigą, kad savo žiniomis ir įgyta patirtimi praturtintų Europos mokslinių tyrimų erdvę, o Europos studentams suteikta galimybė studijuoti geriausiose pasaulio mokytojų įstaigose. Europos gebėjimas konkuruoti ateityje labai priklausys nuo to, ar šiandien jauni europiečiai bus skatinami judėti ir ar į Europą bus kviečiamas jaunimas iš ES nepriklausančių šalių. Kad juos pritrauktų, ES turi turėti geriausius universitetus. Europos universitetai ir verslininkai stengiasi sustiprinti bendradarbiavimą, kad mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros pasaulyje įgytų konkurencinį pranašumą ⁽¹⁶⁾.

⁽¹³⁾ PLOTEUS (Mokymosi galimybių visoje Europoje portalas), Jaunimo portalas, Studijos Europoje, Euraxess – Judžių mokslo darbuotojų portalas, Marijos Kiuri interneto svetainė visai Marie Curie programų veiklai, „Jūsų Europa“, Euroguidance (Europos profesinio orientavimo portalas), EURES (Europos darbo jėgos judumo portalas) ir Eurodesk portalas, Erasmus jauniems verslininkams ir ES parama MVI.

⁽¹⁴⁾ Šis tikslas nustatytas 2002 m. Barselonoje vykusiame Europos Vadovų Tarybos susitikime.

⁽¹⁵⁾ Pavyzdžiui, direktyvoje reikalaujama gyvenimo išlaidoms turėti tam tikrą būtiniausių pinigų sumą.

⁽¹⁶⁾ Taip pat žr. Komisijos komunikatą „Naujoji universitetų modernizavimo partnerystė“. ES forumas „Universitetų ir įmonių dialogas“, COM(2009) 158 galutinis.

4.4.3 Šiuo tikslu Komitetas mano, kad ilginiui reikėtų į ES judumo programas įtraukti daugiau užsienio šalių. Komiteto nuomone, sprendimas išplėsti programos *Erasmus Mundus* geografiją buvo teisingas. Tą patį būtų galima padaryti ir su programa „*Erasmus* jauniems verslininkams“.

4.4.4 Komitetas mano, kad ilginiui protinga būtų investuoti į laipsnišką besimokantiems asmenims skirtų judumo programų išplėtimą įtraukiant ES nepriklausančias šalis: Kiniją, Indiją, Japoniją ir JAV.

4.4.5 Be to, Komitetas labai rekomenduočiau dėti visas įmanomas pastangas, kad būtų užkirstas kelias protų nutekėjimui iš Europos ir kad Europa taptų patraukli tiek Europos, tiek kitų šalių mokslininkams.

4.5 Pripažinimas ir patvirtinimas

4.5.1 Kol kas tiek formalusis, tiek neformalusis mokymasis nepakankamai pripažįstamas ir patvirtinamas arba visiškai nepripažįstamas ir nepatvirtinamas, o tai yra didelė kliūtis judumui. *Erasmus* studentų tinklo atlikto tyrimo PRIME duomenimis, trečdalis studentų susiduria su problemomis, susijusiomis su studijų užsienyje pripažinimu. Akivaizdu, kad aukštojo mokslo įstaigoms ir vyriausybėms reikės dar nemažai nuveikti. Komitetas rekomenduoja visoms valstybėms narėms nedelsiant pripažinti, ratifikuoti ir tinkamai įgyvendinti Lisabonos pripažinimo konvenciją.

4.5.2 Komitetas pritaria minčiai, kad teisė judėti mokymosi tikslais turėtų būti suteikta jaunimui, pasirinkusiam bet kurią švietimo ir mokymosi formą: formaliąją, neformaliąją ir savišvietą. Reikėtų skatinti švietimo tikslais judėti tarp įvairių švietimo lygių. Reikėtų susieti bendrąjį lavinimą, profesinį mokymą ir aukštąjį mokslą ir visapusiškai įgyvendinti kreditų sistemas, kad tais atvejais, kai nacionalinės sistemos labai skiriasi, būtų lengviau judėti profesinio mokymo įstaigų moksleiviams. Be to, reikėtų mokymosi tęstinumo – susieti pirminį ir tęstinį mokymą. Norint šį tikslą pasiekti, labai svarbu skubiai ir nuosekliai įgyvendinti Europos kvalifikacijų sistemą.

4.5.3 Prireikus turi būti visapusiškai suvienodinti šalių aukštojo mokslo laipsnių ir suteiktų diplomų pripažinimo reikalavimai, įvairios stojimo mokesčio kompensacijos ir kitos stipendijos bei kiti kriterijai. Pavyzdžiui, norintiems įgyti Europos magistro laipsnį taikomi skirtingi reikalavimai nei norintiems įgyti japonų magistro laipsnį; be to, japonų studentas turėtų toliau mokėti ir savo universitetui ir dėl to studijos Europoje jam taptų finansiškai neįmanomos.

4.6 Nauja besimokančiųjų judumo partnerystė

4.6.1 Besimokančiųjų judumo tikslus galima įgyvendinti tik visapusiškai ir plačiai bendradarbiaujant ir dedant pastangas visais lygiais (ES, valstybių narių, regionų, švietimo įstaigų, socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės organizacijų bei paties jaunimo). Kad besimokančiųjų judumo reikalai tikrai pajudėtų į priekį, labai svarbu, kad valstybės narės būtų pasirengusios imtis veiksmų.

4.7 Ar reikia nusistatyti judumo Europos Sąjungoje tikslus?

4.7.1 Komiteto nuomone, žaliojoje knygoje nurodytus statistinius duomenis dar reikėtų patikslinti, nes tik teisingi statistiniai duomenys gali padėti susidaryti vaizdą, ar dabartinės besimokančiųjų judumo programos ⁽¹⁷⁾ yra veiksmingos, ir ateityje parengti rimtas strategijas nustatant realius judumo tikslus (procentais) įvairioms tikslinėms grupėms.

4.7.2 Nepaprastai svarbu, kad Bolonijos procese būtų nustatytas aiškus judumo tikslas. Panašius tikslus reikėtų nustatyti ir kitose švietimo srityse. Todėl Komitetas pritaria minčiai nustatyti tikslinius judumo rodiklius profesiniam lavinimui ir mokymui, pedagogams, bendrojo lavinimo moksleiviams ir neformaliajam ugdymui. Tokius tikslinius rodiklius reikėtų nustatyti ne tik visos ES mastu, bet ir visoms valstybėms narėms. Savo tikslinius rodiklius turėtų nusistatyti ir regionai bei švietimo įstaigos. Nustatant šiuos tikslus pirmoje vietoje visada turėtų būti švietimo kokybė.

2009 m. gruodžio 16 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽¹⁷⁾ Taip pat reikėtų apsvarstyti galimybę atlikti dvišalių besimokančiųjų judumo programų lyginamuosius tyrimus, pvz., „Vulcanus“ Europoje ir Japonijoje (inžinerijos ir tikslųjų mokslų studentams), nes jos yra tikslingai apibrėžtos ir veiksmingos.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Siekiant tikslingesnio paramos skyrimo ūkininkams, vykdančioms veiklą gamtinių kliūčių turinčiose vietovėse“

(COM(2009) 161 galutinis)

(2010/C 255/16)

Pranešėja **Ludmilla TODOROVA**

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. balandžio 21 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Siekiant tikslingesnio paramos skyrimo ūkininkams, vykdančioms veiklą gamtinių kliūčių turinčiose vietovėse“

COM(2009) 161 galutinis.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2009 m. lapkričio 11 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėja L. Todorova.

458-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2009 m. gruodžio 16–17 d. (gruodžio 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 81 nariui balsavus už, 1 – prieš ir 4 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK kelete savo nuomonių ⁽¹⁾ pabrėžė ypatingą tinkamos kompensacijos kaip būtinos kultūrinio kraštovaizdžio ir žemės ūkio išsaugojimo priemonės svarbą. Paramos schema mažiau palankioms ūkininkauti vietovėms (MPŪV) yra pirmosios svarbos norint užtikrinti žemės ūkio gamybą, palaikyti kaimo vietovių gyvybingumą ir išvengti dirbamos žemės dirvonavimo bei gyventojų skaičiaus mažėjimo gamtinių kliūčių turinčiose vietovėse.

1.2 MPŪV taikoma schema taip pat turėtų padėti išsaugoti maisto gamybos pajėgumus, kurių svarba gali išaugti, jei dėl klimato kaitos kitose vietovėse sumažėtų gamybos pajėgumai. Todėl schema turėtų būti taikoma vadovaujantis principu, kad reikia užtikrinti viešuosius interesus skatinant išsaugoti ūkininkų veiklą nepalankiose ūkininkauti vietovėse, kuriose priešingu atveju dirbama žemė būtų palikta dirvonuoti.

1.3 MPŪV paramos schema neturėtų būti painiojama su savanoriškais įsipareigojimais agrarinės aplinkosaugos srityje. Pagal MPŪV taikomą schemą iš esmės turi būti skiriama kompensacija ūkininkams, kurie savo veiklą vykdo sudėtingesnėmis sąlygomis ir kuriems ypač sunku užsidirbti kompensaciją rinkoje, nors būtent jie labiausiai padeda išsaugoti kraštovaizdį.

1.4 Siūlomi aštuoni biofiziniai kriterijai galėtų būti tinkamas pagrindas MPŪV riboms nustatyti, tačiau labai svarbu disponuoti duomenimis ir pasirinkti teisingas ribines vertes. Todėl EESRK rekomenduoja valstybėms narėms atlikti nuodugnią siūlomų kriterijų poveikio analizę ir pateikti detalius žemėlapius.

1.5 Komunikate siūloma vietovę laikyti MPŪV, jei 66 % jos ploto yra klasifikuojama pagal bent vieną iš aštuonių kriterijų. EESRK išanalizuoję MPŪV ribų nustatymo rezultatus ir parengtą nuomonę apie šias ribines vertes.

1.6 Ypač tikslinga nevienalytėms vietovėms, vienu metu patiriančioms keletą gamtinių kliūčių, taikyti mokslinėmis išvadomis grindžiamus suvestinius kriterijus, nes taip galima praktiškai atsižvelgti į daugelio veiksnių sąveiką. Be to, siūlomus vietovių nustatymo kriterijus būtų galima išplėsti įtraukiant papildomą atokumo kriterijų, kuris taip pat gali būti laikomas gamtine kliūtimi.

1.7 Nustačius MPŪV pagal bendruosius biofizinius kriterijus gali prireikti tam tikro tikslinimo. EESRK nuomone, tokiu atveju tinkamiausias rodiklis būtų su gamyba susietas rodiklis, kuris atspindėtų ūkininko realią ekonominę padėtį, įskaitant šeimos narių darbo ir nuosavybės alternatyviasias sąnaudas. Komisija užtikrins, kad valstybių narių taikomi kriterijai būtų objektyvūs ir nediskriminuojantys bei atitiktų schemas tikslus.

⁽¹⁾ OL C 318, 2006 12 23, p. 93; OL C 44, 2008 2 16, p. 56; OL C 318, 2009 12 23, p. 35.

1.8 EESRK ragina atitinkamai įvertinti nepalankiose ūkininkauti vietovėse ūkininkams tenkanti papildomą darbą bei didesnes investicijas ir į tai atsižvelgti taikant naują Reglamentu 1698/2005 nustatytą mokėjimo formulę.

1.9 Turi būti nustatytas tinkamas laipsniško panaikinimo laikotarpis, kad ūkininkai galėtų prisitaikyti prie naujos MPŪV taikomos paramos tvarkos.

2. Pagrindas rengti nuomonę

2.1 Nuo 1975 m. mokamos išmokos MPŪV, kurios dabar vadinamos gamtinių kliūčių išmokomis (GKI), suteikia galimybę tęsti ūkininkavimą kalnuotose vietovėse, mažiau palankiose ūkininkauti nekalnuotose vietovėse (vadinamosiose tarpinėse MPŪV, kurios nagrinėjamos šiame komunikate) ir vietovėse, turinčiose specifinių kliūčių (pvz., salos ir priekrančių teritorijos, kurios sudaro 9 % žemės ūkio paskirties žemės). Europos Sąjungos kalnuotos vietovės sudaro beveik 16 % žemės ūkio paskirties žemės; jos klasifikuojamos pagal aukštį virš jūros lygio, nuolydį arba abu šiuos veiksnius. Į šiaurę nuo 62 lygiagretės esančios vietovės taip pat laikomos kalnuotomis vietovėmis. Remiantis daugiau nei 100 skirtingų kriterijų, dėl kurių įvairovės Europos Sąjungoje, kaip nustatė Europos Audito Rūmai, galbūt ir taikomos nevienodos sąlygos, apytiksliai 31 % ES žemės ūkio paskirties žemės klasifikuojamas kaip tarpinės MPŪV (2). Ne visi šiose vietovėse esantys ūkiai gauna MPŪV skirtą išmoką.

2.2 EŽŪFKP Reglamento (EB) Nr. 1698/2005 (3) 50 straipsnio 3 dalies a punkte pateikiama nauja vietovių su gamtinėmis kliūtimis, išskyrus kalnuotas vietoves ir specifinių kliūčių turinčias vietoves, apibrėžtis: „plotai, įtakojami didelių gamtinių kliūčių, ypač mažo dirvos derlingumo arba prastų klimato sąlygų, ir kai žemės valdymui svarbu išlaikyti ekstensyvų ūkininkavimą“, o 37 straipsniu keičiama išmokų apskaičiavimo tvarka. Tačiau 2005 m. Taryba nepasiekė susitarimo dėl galimos visoje Bendrijoje taikomos šių vietovių klasifikavimo sistemos. Todėl buvo nuspręsta ribotam laikotarpiui palikti galioti ankstesnę sistemą, o Komisijos buvo paprašyta atlikti MPŪV skirtos schemos peržiūrą. Tikėtina, kad nauja vietovių ribų nustatymo sistema bus sukurta 2014 m.

2.3 Dabartinis tarpinių MPŪV klasifikavimas pagrįstas trimis EŽŪFKP Reglamento (EB) Nr. 1257/99 (4) 19 straipsnyje nurodytų rodiklių tipais: mažas žemės derlingumas, gamyba yra žymiai mažesnė už pagrindinių žemės ūkio ekonominės veiklos rodiklių vidurkį, mažas arba mažėjantis gyventojų, daugiausiai priklausančių nuo žemės ūkio veiklos, skaičius. Klasifikacija iš dalies pagrįsta socialiniais ir ekonominiais kriterijais, kurie, Komisijos nuomone, nebeatspindi pagrindinių GKI tikslų. Be to, nebuvo atsižvelgta į

pasikeitusius demografinius ir ekonominius duomenis, kad būtų atnaujintas vietovių nustatymas. Be to, vietovės buvo nustatytos remiantis įvairiais nacionaliniais kriterijais, kurių dažnai Europos lygmeniu negalima palyginti.

2.4 Informacija, kurios reikia siekiant išsamiai įvertinti naujo vietovių ribų nustatymo metodo taikymo rezultatus (pvz., savi-valdybė, statistikai naudojamas Teritorinių statistinių vienetų nomenklatūros LAU 2 lygis), gali būti surinkta tik nacionaliniu lygmeniu. Komisija siūlo valstybėms narėms savo teritorijose atlikti komunikate nurodytų aštuonių biofizinių kriterijų taikymo moduliavimą (žema temperatūra, karščio bangos, žemės nusausinimas, dirvožemio struktūra ir akmeningumas, šaknijimosi gylis, dirvožemio cheminės savybės, dirvožemio drėgmės pusiausvyra ir nuolydis) ir parengti vietovių, kurios atliekant tokį moduliavimą atitiktų šiuos kriterijus, žemėlapius. Laikoma, kad vietovė turi didelių gamtinių kliūčių, jei 66 % jos žemės ūkio naudmenų atitinka bent vieno nurodyto kriterijaus ribinę vertę.

2.5 Šiuo metu 13 valstybių narių taiko keletą rodiklių apskaičiuojant indeksą, kuris naudojamas vietovėms klasifikuoti pagal specialias ribines vertes arba kategorijas. Kai kuriais atvejais rodiklių sistemos yra tobulesnės už biofizinius kriterijus, todėl leidžia geriau nustatyti, ar vietovėje yra kliūčių. Tačiau, Komisijos nuomone, siekiant bendros indeksų sistemos, kurią būtų galima nuosekliai taikyti visose valstybėse narėse, reikėtų didelių pastangų kuriant jos struktūrą, renkant duomenis, atliekant analizę ir įgyvendinant pačią sistemą. Todėl kurti europinę rodiklių sistemą, kad būtų galima tinkamai nustatyti gamtinių kliūčių buvimą, būtų nei tikslinga, nei realistiška.

2.6 Be to, Komisijos nuomone, tais atvejais, kai gamtinės kliūtys gali būti įveiktos, būtina patikslinti vietovės ribų nustatymą taikant biofizinius kriterijus kartu su atitinkamais su gamyba susijtais rodikliais.

2.7 Komunikate teigiama, kad ūkių lygmeniui skirtos atitinkamos tinkamumo paramai gauti taisyklės yra naudinga priemonė neapsiribojant vietovių ribų nustatymu tiksliai skirti paramą. Komisijos teigimu, šiuo metu įvairiose valstybėse narėse taikoma apie 150 skirtingų tinkamumo paramai gauti kriterijų ūkių lygmeniu ir dėl kai kurių gali kilti keblumas dėl atitikimo PPO reikalavimams, nes pagal juos tam tikriems gamybos sektoriams ar žemės ūkio veiklos rūšims parama neskiriama. Kai kuriose valstybėse narėse ne visą dieną dirbantys ūkininkai negali gauti paramos, nors šie ūkininkai padeda siekti priemonės tikslo.

2.8 2008 m. gegužės 22 d. viešosioms konsultacijoms buvo pateikti keturi MPŪV skirtos paramos sistemos peržiūros variantai:

— 1 variantas – *status quo*+

Pagal šį scenarijų valstybės narės būtų paragintos atsisakyti MPŪV nustatymui šiuo metu taikomų socialinių ir ekonominių rodiklių ir apibrėžti kriterijus, kurie, jų manymu, labiausiai tinka nustatyti gamtines kliūtis, trukdancias vykdyti žemės ūkio veiklą.

(2) OL C 151, 2003 6 27.

(3) OL L 277, 2005 10 21, p. 1.

(4) OL L 160, 1999 6 26, p. 80.

— 2 variantas – bendri kriterijai

MPŪV būtų nustatomos taikant bendruosius biofizinius kriterijus.

— 3 variantas – tinkamumo taisyklės

Bendrijos teisės aktais būtų nustatytas tinkamumo kriterijų pagrindas ir nurodyti principai ir kriterijų tipai, taikomi siekiant išskirti intensyvaus ūkininkavimo sistemas (pvz., didžiausias galvijų tankumas, vidutinis derlingumas, bendrasis standartinis gamybinis pelnas).

— 4 variantas – didelė gamtinė vertė

Šis variantas reikštų tikslingesnę vietovių ribų nustatymą. Tik tos teritorijos, kurios yra priskirtos didelės gamtinės vertės dirbamajai žemei, esančiai gamtinių kliūčių turinčioje vietovėje, būtų laikomos MPŪV.

3. EESRK pozicija

3.1 Žemės ūkis yra svarbiausias ES ekonomikos sektorius, sukuriantis darbo vietas beveik 30 milijonų žmonių. Europinio žemės ūkio modelio išsaugojimas, apsirūpinimo kokybišku maistu užtikrinimas ir įsidarbinimo galimybės yra labai svarbios ne tik, kad kaimo vietovėse būtų išsaugotos socialinės struktūros, bet ir kad žemės ūkiui tektų didesnę atsakomybę už žemės valdymą. Be to, tai padės išsaugoti dabartinę didelę maisto, vietos tradicijų ir amatų įvairovę. Tvarus žemės ūkis ne vienai sričiai daro netiesioginį teigiamą poveikį, kadangi padeda užtikrinti viešąsias gėrybes išsaugant bioįvairovę ir laukinių gyvūnų buveines, patrauklų ir gerai prižiūrimą kraštovaizdį.

3.2 Nekalnuotos MPŪV sudaro 30 proc. žemės ūkio valdų, 39 proc. žemės ūkio naudmenų, 31 proc. žemės ūkio darbo jėgos ir 26 proc. ekonominio potencialo, išreikšto ekonominiu dydžiu. Visoje Europoje mažėja kaimo vietovių gyventojų skaičius, o MPŪV yra pažeidžiamiausi regionai. Toks procesas gali turėti labai destruktų poveikį. Taigi paramos schema MPŪV yra labai svarbi užtikrinant žemės ūkio gamybos tęstinumą ir palaikant kaimo vietovių gyvybingumą bei užkertant kelią žemės ūkio paskirties žemės dirvonavimui ir gyventojų skaičiaus mažėjimui gamtinių kliūčių turinčiose vietovėse.

3.3 EESRK jau pažymėjo kelete nuomonių sunkumus, su kuriais susiduria MPŪV ūkininkai, ir pabrėžė esminę deramo kompensavimo svarbą užtikrinant tolesnę žemės naudojimą žemės ūkio gamybai. EESRK kompensacines išmokas laiko būtina priemone išsaugant kultūrinį kraštovaizdį ir žemės ūkį vietovėse, kurios ekologiniu, ekonominiu ir socialiniu požiūriu yra itin pažeidžiamos. EESRK ypatingą dėmesį skiria ES šiaurinių regionų problemoms.

3.4 Komunikate Komisija siekia nustatyti (kartografavimo būdu) teritorijas, kurios yra ypač nepalankios žemės ūkio gamybai. Siūlomi kriterijai pirmajame etape gali būti tinkamas gamtinių kliūčių ES įvertinimo pagrindas. Tačiau turint omenyje gerai veikiančios MPŪV paramos schemos svarbą BŽŪP ateičiai, būtina šiuos kriterijus atidžiai išanalizuoti. Todėl Komitetas palankiai vertina Komisijos ir Tarybos bendradarbiavimą šioje srityje ⁽⁵⁾.

3.5 Norint aiškiai ir objektyviai apibrėžti ir klasifikuoti tarpines žemės ūkio vietas, būtini duomenys, susiję su aštuoniais biofiziniais kriterijais. Todėl valstybėms narėms labai svarbu atlikti nuodugnią siūlomų kriterijų poveikio analizę ir sudaryti detalius žemėlapius. Be to, tai, kad valstybės narės turi galimybę pateikti Komisijai papildomų kriterijų ir skirtingų ribinių verčių taikymo moduliavimą, taip pat padės geriau aptarti konkrečius kiekvienos valstybės narės ypatumus. MPŪV ribų nustatymas savivaldybės lygiu (LAU 2) galėtų būti laikomas pakankamai tikslu.

3.6 Komunikate siūloma vietovę priskirti MPŪV, jei 66 % jos žemės ūkio paskirties žemės atitinka bent vieną iš aštuonių kriterijų. Tai reiškia papildomumą, t.y. norint apskaičiuoti visą klasifikuojamą žemę duotajame regione, galėtų būti sudedamos aštuonios skirtingos tarpinės sumos (o į galimą sanklotą neatsižvelgiama). Nors pagrindinis zonavimo tikslas ir yra paramos nukreipimas toms vietovėms, kuriose ji yra būtina žemės ūkio išlikimui, manoma, jog siūloma riba yra per aukšta, be to, nuogaustaujama, kad dėl šios ribos kai kurios dabartinės MPŪV gali būti pašalintos iš paramos schemos. EESRK laikosi nuomonės, kad neturint modeliavimo rezultatų, reikia atsargiai vertinti 66 proc. ribą ir dėl jos būtų galima toliau diskutuoti tik po to, kai bus gauti modeliavimo rezultatai ir sudaryti žemėlapius.

3.7 Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas moksliniais įrodymais grindžiamų suvestinių kriterijų taikymui nevienalytėms vietovėms, vienu metu patiriančioms keletą gamtinių trūkumų. Anksčiau taikytų sistemų, kurios daugeliu atvejų buvo rodiklių sistemos, privalumas buvo tai, kad jos apėmė keletą kriterijų ir todėl kaip priemonės buvo konkretesnės ir suprantamesnės. Jos kur kas geriau atspindėjo vietovės sąlygas ir jų sąveiką. Sudėtinio rodiklio, apimančio keletą kriterijų, grindžiamų objektyviais, moksliniais įrodymais, taikymas leistų vietovę klasifikuoti kaip MPŪV net ir tuo atveju, jei ji netenktų atskirų šiai klasifikacijai taikomų kriterijų. Tokia sistema taikoma kai kuriose valstybėse narėse, pvz., klasifikuojant kalnuotas vietas. Tai vertos dėmesio priemonės, kuriomis galima praktiškai išspręsti daugelio įtaką darančių veiksnių sąveiką.

⁽⁵⁾ 2009 m. birželio 22–23 d. Tarybos išvados.

3.8 Tais atvejais, kai gamtinės kliūtys yra įveiktos technine pažanga ar kitomis intervencijos priemonėmis (pvz., melioracija), Komisija siūlo tikslinimą, kuris turėtų būti taikomas tik tam, kad vietovės prarastų MPŪV statusą, kurios kitu atveju šį statusą išlaikytų, o ne tam, kad į šią kategoriją būtų įtrauktos papildomos vietovės. Tačiau problema iškyla tose zonose, kurioms turėtų būti netaikomas ribų nustatymas, kadangi jos įveikė gamtines kliūtis pakeisdamos ūkininkavimo praktiką. Reikėtų pažymėti, kad negalima nepalankių gamtinių sąlygų laikyti visiškai pašalintomis, nepaisant tam tikros intervencijos. Taip pat reikėtų turėti omenyje investicijų, kurios beveik visada yra didelės, našta ir priežiūros sąnaudas. Be to, reikėtų gerai pagalvoti apie tai, kad daugeliu atvejų visoms šioms prisitaikymo priemonėms (pvz., nusausinimo ir drėkinimo būdams) būtinos papildomos lėšos.

3.9 Ankstesnėje nuomonėje EESRK jau ragino užtikrinti tinkamą pusiausvyrą tarp ES taisyklių ir lankstumo nacionaliniu bei regionų lygmeniu detalizuojant šias priemones ⁽⁶⁾. Įgyvendinat biofizinius kriterijus, gali iškilti būtinybė tikslinti nustatytas mažiau palankias ūkininkauti vietas. EESRK laikosi nuomonės, kad susidarius tokiai padėčiai, tai turėtų būti leista padaryti valstybei narei ir valstybės narės lygiu. EESRK nuomone, tinkamiausias rodiklis, kurį reikėtų taikyti šio antrinio proceso metu, būtų su gamyba susietas rodiklis, kuris atspindėtų ūkininko realią ekonominę padėtį, įskaitant šeimos narių darbo ir nuosavybės alternatyvias sąnaudas. Komisija užtikrins, kad valstybių narių taikomi kriterijai būtų objektyvūs ir nediskriminuojantys bei atitiktų schemos tikslus. Šis alternatyvus metodas pagerins mažų ir vidutinių ūkių galimybę gauti paramą, be to, nebus baudžiami ūkininkai, investuojantys į gamtinių kliūčių šalinimą. Siekiant išvengti ūkininkų padėties neužtikrintumo, paramos schema jiems turėtų būti taikoma bent jau visą programavimo laikotarpį.

3.10 Verta pabrėžti, kad pasiūlyme visiškai neminimos geografinės kliūtys (atokumas, didelis atstumas iki vartojimo, sprendimų priėmimo centrų ir paslaugų, ir pan.), kurios vis dėlto yra vienas iš didesnių suvaržymų, su kuriuo susiduria MPŪV esantys ūkiai. Be to, galėtų būti leidžiamos prisitaikymo priemonės, kurių reikėtų imtis dėl ūkių išsibarstymo, prieigos prie rinkos ar transporto galimybių regione.

3.11 Siūlomi vietovių nustatymo kriterijai galėtų būti išplėsti. Vienas papildomų kriterijų galėtų būti „lauko pajėgumo dienos“, pripažįstant šlapių nederbiamų dirvožemių trūkumus ir taip atsižvelgiant į dirvožemio tipo ir klimato sąveikos veiksnį, pvz. jūrinio klimato sąlygomis. Be to, siekiant nustatyti tikrąsias sąlygas būtina atidžiai išanalizuoti kai kurias siūlomas ribines vertes. Vienas pavyzdžių yra Komisijos siūloma 15 proc. vertė, taikoma nuolydžio kriterijui. Komitetas jau ragino atsižvelgti ir į neigiamų temperatūrų sumą žiemos metu ⁽⁷⁾.

3.12 Turint omenyje tai, kad taikant naujus kriterijus kai kurios vietovės, kurios dabartiniu metu tenkina tinkamumo paramai gauti kriterijus, gali prarasti remtinės vietovės statusą, galima tikėtis labai rimtų pasekmių ūkiams. EESRK nuomone turi būti nustatytas tinkamas laipsniško panaikinimo laikotarpis, kad ūkininkai galėtų prisitaikyti prie naujo MPŪV paramos režimo. Į šį procesą turėtų būti įtrauktas ir politikos koregavimas atsižvelgiant į būsimą BŽŪP.

3.13 MPŪV taikomos schemos tikslas – nukreipti paramą ūkiams, esantiems gamtinių kliūčių turinčiose vietovėse, ir yra sudėtinė kaimo plėtros politikos dalis, vadinamasis antrasis BŽŪP ramstis. MPŪV taikoma schema taip pat turėtų padėti išsaugoti maisto gamybos pajėgumus, kurių svarba gali išaugti, jei dėl klimato kaitos kitose vietovėse sumažėtų gamybos pajėgumai. Todėl schema turėtų būti taikoma vadovaujantis principu, kad reikia užtikrinti viešuosius interesus skatinant išsaugoti ūkininkų veiklą nepalankiose ūkininkauti vietovėse, kuriose kitu atveju dirbama žemė bus palikta dirvonuoti.

3.14 MPŪV taikoma schema neturėtų būti painiojama su savanoriškais išpareigojimais agrarinės aplinkosaugos srityje. Abi schemos turi būti laikomos viena kitą papildančiomis, o ne tarpusavyje nesuderinamomis. Paramos suteikimas mažiau palankioms ūkininkauti vietovėms neturėtų būti siejamas su papildomais aplinkosaugos išpareigojimais, kurie nėra įtraukti į kompleksinio paramos susiejimo taisykles. Priešingai pirmajam BŽŪP ramsčiui (tiesioginės išmokos ir paramos rinkai priemonės), pagal MPŪV taikomą schemą iš esmės turi būti skiriama kompensacija ūkininkams, kurie savo veiklą vykdo sudėtingesnėmis sąlygomis ir kuriems ypač sunku užsidirbti kompensaciją rinkoje, nors būtent jie labiausiai padeda saugoti kraštovaizdį.

3.15 Valstybės narės turės apskaičiuoti MPŪV išmokas pagal naują mokėjimo formulę, nustatytą Reglamente 1698/2005, kuriame numatyta, kad išmokos turėtų padengti patirtas sąnaudas ir prarastas pajamas. Todėl EESRK ragina atitinkamai įvertinti nepalankiose ūkininkauti vietovėse ūkininkams tenkančią papildomą darbą bei didesnes investicijas ir veiklos sąnaudas ir į tai atsižvelgti skiriant kompensacines išmokas.

3.16 Naujoji mokėjimo sistema turėtų užtikrinti didesnę skaidrumą. Tačiau ir toliau MPŪV išmokų dydis bus nevienodas tiek tarp valstybių narių, tiek pačiose valstybėse narėse. Tai neišvengiama, kadangi atskiros kompetentingos institucijos turi galimybę savo nuožiūra naudoti iš EŽŪFKP gaunamą finansavimą kaimo plėtrai, įskaitant laisvę apskritai netaikyti MPŪV schemos.

⁽⁶⁾ OL C 44, 2008 2 16, p. 56.

⁽⁷⁾ OL C 318, 2009 12 23, p. 35., 1.7 punktas.

3.17 Daugelis valstybių narių nepakankamai remia savo MPŪV. EESRK ragina valstybes nares pripažinti didžiulę MPŪV paramos svarbą ir kaimo plėtrai skirtame „nacionaliniame krepšelyje“

palikti MPŪV schemai skirtą dalį, nepaisant šiuo metu vykdomo MPŪV ribų nustatymo rezultatų.

2009 m. gruodžio 17 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, kuria iš dalies keičiama Direktyva 1999/62/EB dėl sunkiasvorių krovinių transporto priemonių apmokestinimo už naudojimąsi tam tikra infrastruktūra

(COM(2008) 436 galutinis – 2008/0147 (COD))

(2010/C 255/17)

Pranešėjas **Gérard DANTIN**

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 71 straipsnio 1 dalimi, 2008 m. rugpjūčio 28 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, kuria iš dalies keičiama Direktyva 1999/62/EB dėl sunkiasvorių krovinių transporto priemonių apmokestinimo už naudojimąsi tam tikra infrastruktūra

COM(2008) 436 galutinis – 2008/0147 (COD).

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2009 m. lapkričio 12 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Gérard Dantin.

458-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2009 m. gruodžio 16–17 d. (gruodžio 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 218 narių balsavus už, 16 – prieš ir 9 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Transporto sektorius atlieka labai svarbų vaidmenį užtikrinant judumą ir socialinį bei ekonominį ES vystymąsi. Norint išspręsti ekonomikos augimo ir tvarumo problemas, būtina tobulinti transporto sektoriaus infrastruktūrą.

1.2 Europoje labai nerimaujama dėl klimato kaitos padarinių, aplinkos išsaugojimo ir įvairių su sveikata ir socialine gerove susijusių klausimų, kurie neatsiejami nuo racionalaus transporto naudojimo.

1.2.1 Komitetas primena, kad šiuo metu galiojantys Bendrijos teisės aktai draudžia internalizuoti išorės sąnaudas į tranzitinių maršrutų kelių rinkliavą to norinčioms valstybėms narėms. Tačiau EESRK pabrėžia, kad viena ES kaimyninė valstybė, susidūrusi su panašiais sunkumais, įgyvendino išorės sąnaudų internalizavimo ir transporto rūšių keitimo politiką, kuri davė tam tikrų teigiamų ekonominių ir aplinkos apsaugos rezultatų.

1.3 Komisija jau kurį laiką kuria mechanizmus, kurie padėtų apskaičiuoti ir internalizuoti transporto išorės sąnaudas. Tai sutampa su strategija, kurios tikslas „nustatyti tokias transporto kainas, kurios geriau atspindėtų tikruosius transporto priemonių, traukinių, lėktuvų ar laivų naudojimo kaštus, susijusius su tarša, grūstimis ir klimato kaita“ (COM(2008) 436 galutinis/2, aiškinamojo memorandumo 1.1 punktą).

1.4 Nors vykstant rinkų globalizacijai kelių krovinių transporto konkurencingumas yra vienas svarbiausių veiksnių, Komitetas mano, kad jo palaikomo principo „teršėjas moka“ taikymas ir viešojo intereso gynimas turi paskatinti priimti priemones, kuriomis visų pirma būtų siekiama mažinti aplinkos taršą, triukšmą, kraštovaizdžio niokojimą, socialines sąnaudas, atsirandančias dėl sveikatai daromos žalos, ir netiesiogines su nelaimingais įvykiais ir

eismo spūstimis susijusias sąnaudas, savo ruožtu skatinančias didesnes ekonomines sąnaudas, kurių našta tenka visai bendruomenei, taigi ir Europos piliečiams. Todėl EESRK palankiai vertina direktyvos projektą, bet, nuoseklumo sumetimais, tik su sąlyga, kad Europos Komisija atsižvelgs į EESRK 2009 m. liepos mėn. nuomonėje „Išorės sąnaudų internalizavimo įgyvendinimo strategija“ ⁽¹⁾ pateiktus komentarus.

EESRK dar kartą reiškia pritarimą Komisijos pastangoms skatinti įvairiarūši transportą, įskaitant daugiarūši transportą.

1.5 Turint omenyje, kad teritorinė, ekonominė ir socialinė sanglauda yra vienas Komisijos tikslų, išorės sąnaudų internalizavimas apmokestinant sunkiasvores krovinių transporto priemones už infrastruktūros naudojimą suteiks galimybę ES centrinėms ir periferinėms valstybėms narėms sumažinti dalį taršos ir su 1.4 punkte minėtomis priežastimis susijusias sąnaudas. Galimas kelių transporto konkurencingumo sumažėjimas turėtų būti vertinamas kompleksiskai, t. y. atsižvelgiant į viešojo intereso gynimą ir ekonominę naudą, kurią duotų sumažėjęs užterštumo lygis ir sumažėjusios eismo spūstys.

Be to, sudarius sąlygas internalizavimui, būtų paprasčiau laikytis Lisabonos strategijoje transporto srityje nustatytų trijų pagrindinių krypčių – ekonominės, socialinės ir ekologinės; gauti nauji išteklių turėtų padėti siekti šių tikslų.

⁽¹⁾ OL C 317, 2009 12 23, p. 80.

1.5.1 Komitetas norėtų, kad Bendrijos lygiu būtų sukurta išorės sąnaudų apskaičiavimo sistema. Ji turėtų būti taikoma visoms valstybėms narėms. Sistemoje turi būti numatyta keletas bendrų sąlygų, pagal kurias reikėtų nustatyti (apibrėžiant žemiausią ir aukščiausią ribas) mokesčius už išorės sąnaudų internalizavimą. Mokesčiai, kuriuos reikės mokėti, turės būti siejami su transporto priemonių naudojimu, o ne su jų nuosavybe ⁽²⁾.

1.6 Iš dalies pakeitus šiuo metu galiojančią direktyvą, bus galima numatyti priemones intensyvesniems moksliniams tyrimams (pažangių transporto sistemų, variklių, degalų, vežimo pajėgumų, kelių dangos ir kt. srityse), kurie padėtų užtikrinti švaresnius kelius ⁽³⁾.

1.7 Be to, svarbu pabrėžti, kad ES nusprendus įgyvendinti išorės sąnaudų mokesčių politiką, ji turės būti taikoma visoms transporto rūšims.

1.8 Nors Direktyva 2006/38/EB pardėta įgyvendinti neseniai, EESRK pritaria Tarybai ir Europos Parlamentui ir mano, kad siekiant didesnio direktyvos veiksmingumo ją reikia iš dalies keisti. Todėl Europos Parlamento iniciatyva parengtą svarstomos direktyvos projektą EESRK vertina kaip savalaikį žingsnį.

1.9 Be to, tam tikrų kelių transporto sektoriaus logistikos veiksmų plano priemonių (įskaitant pažangiųjų ryšių sistemų, tiesiogiai susijusių su *Galileo* projekto transporto srities taikomųjų programų aktyvavimu, naudojimą) įgyvendinimas neabejotinai padės sumažinti transporto išorės sąnaudas.

1.10 Komitetas mano, kad šiuo metu vežėjus slegia eismo spūsčių, dėl kurių nukenčia transporto našumas, sąnaudos, todėl visos spūsčių mažinimo priemonės (tai taip pat yra vienas šios direktyvos tikslų) ilgainiui padės padidinti kelių transporto ir kitų transporto rūšių našumą.

1.11 Iš apmokestinimo gautos lėšos turėtų būti naudojamos transporto sektoriaus kokybei gerinti, t. y. siekti ekologinės, socialinės ir ekonominės pažangos.

1.12 EESRK mano, kad norint įvesti mokestį už naudojimąsi infrastruktūra būtina naudoti elektronines rinkliavų sistemas, kadangi reikia užtikrinti įvairių ES naudojamų sistemų sąveikumą.

1.13 Komiteto nuomone, direktyva turėtų skatinti valstybes nares taikant bendru sutarimu nustatytus kriterijus atsižvelgti į šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, kurį išmeta infrastruktūros naudojimo mokesčiu apmokestinti automobiliai, ir į pastangas jį sumažinti.

⁽²⁾ Žr. nuomonę 1 išnašoje.

⁽³⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl pažangiųjų transporto sistemų diegimo, pranešėjas Josef Zbořil.

1.14 Remiantis Komisijos atliktu poveikio vertinimu, svarbu atsižvelgti į išorės sąnaudų internalizavimo poveikį visai ekonomikai tiek pajamų, tiek tiesioginių ir netiesioginių sąnaudų požiūriu ir į poveikį krovinių transportavimo Europos Sąjungoje bei importo ir eksporto sąnaudoms.

2. Įžanga

2.1 Europos Sąjungoje gyvena 497 mln. gyventojų, jos plotas – 4 324 782 km², o automobilių parką sudaro 294 mln. automobilių ⁽⁴⁾, todėl norint patenkinti ES judumo poreikius, būtinas tausus transportas. ES yra stipriausią pasaulyje ekonomiką turintis regionas, kuriam tenka 18 proc. viso pasaulio importo ir eksporto. Prekybiniai ryšiai yra bet kurios modernios visuomenės ekonominio ir socialinio vystymosi pagrindas, todėl reikia rasti būdą, kaip suderinti vystymąsi ir tvarumą.

2.2 Išorės sąnaudų internalizavimo mechanizmas sukurtas tam, kad transporto priemonių spūsčių, triukšmo, oro taršos ir klimato kaitos išorės sąnaudos būtų padengtos, o transporto priemonių naudotojų mokama kaina atspindėtų socialines sąnaudas. Tai vienas iš principo „teršėjas moka“ taikymo būdų, kurį propaguoja Europos Parlamentas.

2.3 Išorės sąnaudų internalizavimą Komisija jau nagrinėjo ir numatė 1995 m. žaliojoje knygoje ir 1998 m. baltojoje knygoje. 2001 m. baltojoje knygoje ir jos 2006 m. laikotarpio vidurio peržiūroje Komisija patvirtino, kad ketina sukurti veiksmingą infrastruktūros mokesčių sistemą.

2.4 1993 m. priimta pirmoji direktyva dėl „Eurovinjeto“ vadinamo mokesčio už kelių transporto infrastruktūros naudojimą.

2.5 Ši direktyva vėliau iš dalies pakeista Direktyva 1999/62/EB dėl sunkiasvorių krovinių transporto priemonių apmokestinimo už naudojimąsi tam tikra infrastruktūra.

2.5.1 Pagal Direktyvos 2001/14 10 straipsnį, kitoms transporto rūšims taikomas priemones privaloma taikyti ir geležinkelio transportui.

2.6 Kad galėtų įgyvendinti Direktyvą 2006/38/EB dėl apmokestinimo už naudojimąsi infrastruktūra, valstybės narės turėjo iki 2008 m. birželio 10 d. priimti reikiamas teises, reguliavimo ir administracines nuostatas.

⁽⁴⁾ Remiantis Komisijos Energetikos ir transporto generalinio direktorato 2006 m. duomenimis, 27 valstybių narių Europos Sąjungos automobilių parką sudaro 30 837 000 motociklų, 229 954 000 lengvųjų automobilių, 797 900 autobusų ir 32 249 000 krovinių transporto priemonių.

2.7 2006 m. Europos Parlamentas ir Taryba paragino Komisiją iki 2008 m. birželio mėn. pateikti ⁽⁵⁾ „universalų, skaidrų ir suprantamą išorės sąnaudų vertinimo modelį, kuris taps infrastruktūros išlaidų skaičiavimo pagrindu“. Be to, „prie šio modelio pridedama išorinių kaštų internalizavimo poveikio analizė visoms transporto rūšims ir laipsniško šio modelio pritaikymo visoms transporto rūšims strategija“.

2.8 2008 m. liepos mėn. Komisija Tarybai ir Parlamentui pateikė ekologiško transporto teisės aktų paketą. Jame pateikiama ne tik šioje nuomonėje aptariama direktyva, bet ir komunikatas, kuriame pristatomas modelis ir strategija, kaip tinkamai nustatyti transporto kainas, kad jos labiau atspindėtų realias su automobilių, traukinių, orlaivių ar laivų naudojimu susijusias taršos, spūsčių ir klimato kaitos sąnaudas, ir kitas komunikatas, kurio tikslas – sumažinti krovinių geležinkelio transporto keliamą triukšmą. Taigi Europos Parlamento ir Tarybos pirmiau minėtas strateginis komunikatas yra abiejų papildomų pasiūlymų pagrindas.

2.9 Šia direktyva suderinamos kelių rinkliavos, tačiau ji **ne įpareigoja, o suteikia galimybę to norinčioms** valstybėms narėms internalizuoti **tam tikrą dalį** išorės (grūsčių, triukšmo, taršos) sąnaudų.

Direktyva leis valstybėms narėms taikyti skirtingo dydžio rinkliavas atsižvelgiant į spūstis ir tokiu būdu geriau valdyti eismo srautus taikant mažesnes rinkliavas vežėjams juos skatinant važiuoti ne spūsčių metu. Skirtingų rinkliavų sistema turėtų būti ekonomiškai naudinga ir vežėjams, ir krovinių siuntėjams.

2.10 Reikėtų pabrėžti, kad pasiūlymas priimti direktyvą nekliaudo valstybėms narėms nustatyti kelių mokesčių miestų teritorijose.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Komitetas laikosi ankstesnėse nuomonėse pateiktos pozicijos ir pritaria „teršėjas moka“ principui ir jo taikymui. To siekiama ir šiame dokumente svarstoma direktyva. Kalbant apie

transporto priemonių apmokestinimą, EESRK pagrindinį dėmesį skiria minėto principo taikymui ir su tuo susijusios bendros naujos ES piliečiams siekiui. Komitetas mano, kad „teršėjas moka“ principo taikymas savaime įpareigoja kovoti su direktyvoje svarstomu kelių transporto išorės sąnaudų poveikiu visuomenei ir aplinkosaugai bei ieškoti naujų galimybių spręsti šiuos klausimus.

Taigi Komitetas pripažįsta, kad Komisija rengdama pasiūlymus įdėjo daug pastangų, ir džiaugiasi galimybe pareikšti nuomonę apie bet kokią iniciatyvą, kuria siekiama didinti transporto tausumą, savo ruožtu pagerinsiantį socialinę, ekologinę ir ekonominę ES padėtį. Todėl EESRK palankiai vertina direktyvos projektą, tačiau (dėl nuoseklumo) su sąlyga, kad Europos Komisija atsižvelgs į EESRK pastabas, pateiktas 2009 m. liepos mėn. nuomonėje dėl Išorės sąnaudų internalizavimo įgyvendinimo strategijos ⁽⁶⁾. Kaip pagrįstai teigiama pasiūlymo tekste, ši mokesčių sistema paskatins vežėjus naudoti ekologiškesnes transporto priemones, rinktis eismo maršrutus, kuriuose mažiau spūsčių, optimizuoti savo transporto priemonių pakrovimą ir galiausiai pasirinkti racionalius eismo spūstis mažinančius infrastruktūros, kuri finansuojama iš bendruomenės narių surinktų mokesčių lėšomis, naudojimo būdus.

3.2 Komitetas supranta, koks gali būti direktyvos įgyvendinimo rezultatas, tačiau reiškia susirūpinimą dėl galimo pasiūlymo iš dalies keisti Direktyvą 1999/62/EB poveikio Europos gaminių padėčiai pasaulio rinkose ir norėtų, kad Komisija tam skirtų tinkamą dėmesį.

Bet koku atveju EESRK mano, kad svarbiausia turėtų būti visuotinis ir viešasis interesas, todėl galimus trūkumus dėl sąnaudų internalizavimo kompensuotų pasiekti laimėjimai: sumažėjęs aplinkos užterštumas ir triukšmas, mažiau nukentės kraštovaizdis, mažesnės su sveikatai daroma žala susijusios socialinės sąnaudos ir netiesioginės nelaimingų įvykių sąnaudos, savo ruožtu skatinančios dideles ekonomines sąnaudas, kurių našta tenka visai bendruomenei, taigi ir Europos piliečiams. Visi šie klausimai svarstomi aptariamoje direktyvoje.

3.3 Nors Direktyva 2006/38/EB pradėta neseniai įgyvendinti, EESRK pritaria Tarybai ir Europos Parlamentui ir mano, kad siekiant didesnio direktyvos veiksmingumo ją reikia iš dalies keisti.

Todėl Europos Parlamento iniciatyva parengtą direktyvos projektą EESRK vertina kaip savalaikį žingsnį.

Be to, ši direktyva yra labai svarbus Europos Sąjungos perspektymas rinkai siekti didesnės ekonominės ir aplinkos apsaugos pažangos, būtinos „energetikos pakete“ nustatytų ES tikslų sėkmingam įgyvendinimui.

⁽⁵⁾ Direktyvos 2006/38/EB 11 straipsnyje teigiama, kad ne vėliau kaip 2011 m. birželio 10 d. Komisija pateikia Europos Parlamentui ir Tarybai ataskaitą apie šios direktyvos įgyvendinimą ir poveikį, atsižvelgdama į technologijų pokyčius, eismo intensyvumo tendencijas, įskaitant transporto priemonių, kurių masė yra didesnė kaip 3,5, bet mažesnė kaip 12 tonų, naudojimą, bei įvertindama jos poveikį vidaus rinkai, įskaitant Bendrijos salas, regionus, neturinčius prieigos prie jūros, ir periferinius regionus, investicijų lygį šiame sektoriuje bei jų paramą tvarios transporto politikos tikslams.

Valstybės narės pateikia ataskaitai būtiną informaciją Komisijai ne vėliau kaip 2010 m. gruodžio 10 d.

Ne vėliau kaip 2008 m. birželio 10 d. Komisija, apsvačiusi visas galimybes, įskaitant su aplinkos apsauga, triukšmu, eismo grūtimis ir sveikatos apsauga susijusius kaštus, pateikia visuotinai pritaikomą, skaidrų ir aiškų visų išorinių kaštų įvertinimo modelį, kuriuo remiantis ateityje būtų apskaičiuojami infrastruktūros mokesčiai. Prie šio modelio pridedama išorinių kaštų internalizavimo poveikio analizė visoms transporto rūšims ir laipsniško šio modelio pritaikymo visoms transporto rūšims strategija. Prie ataskaitos ir modelio pririnkus pridedami pasiūlymai Europos Parlamentui ir Tarybai dėl tolesnės šios direktyvos peržiūros.

⁽⁶⁾ Nuomonė TEN 357, dar nepaskelbta Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje.

3.4 Komitetas mano, kad Komisija turėtų užtikrinti sklandų vidaus rinkos veikimą, užkirsti kelią valstybių narių transporto įmonių konkurencijos iškreipimui ir siekti teritorinės, ekonominės ir socialinės ES sanglaudos.

Įvedus mokesčių už naudojimąsi infrastruktūra, reikės perskaičiuoti tarifus periferinėse ir tranzito valstybėse narėse, kuriose prekių importo ir eksporto sąnaudos labai padidės, palyginti su dabartinėmis užterštumo, infrastruktūros nusidėvėjimo, eismo spūsčių, neigiamų padarinių piliečių sveikatai ir aplinkos sąnaudomis. Tačiau EESRK supranta, kad integruotoje rinkoje prekių judėjimas vyksta pagal pasiūlos ir paklausos principą, tačiau aplinkybės lemia šio judėjimo kryptį iš periferinių rajonų į centrinius ir atvirkščiai. Visiems vežėjams taikomas mokestis už infrastruktūros naudojimą užtikrintų lygias ES vežėjų galimybes, tačiau reikia turėti omenyje, kad mokesčių našta visada tenka galutiniam vartotojui.

3.5 Komitetas supranta, kad krovininiam transportui priskirti na tik tam tikra viso kelių transporto daromo neigiamo poveikio dalis.

Dėl šios priežasties mokesčiai turi būti nustatomi laikantis kompleksinio požiūrio.

3.6 Komitetas mano, kad Komisija privalo, kaip reikalaujama direktyvoje, nedelsiant pristatyti išorės sąnaudų įvertinimo modelį, prie kurio būtų pateiktas visų transporto rūšių išorės sąnaudų internalizavimo poveikio vertinimas, taip pat visoms rūšims skirta bendra ir laipsniška įgyvendinimo strategija, vengiant priemonių, kurios iškreipia konkurenciją tarp jų ir trukdo teisingai taikyti įvairiarūšio transporto sistemą.

3.7 Kaip numatyta 2006 m. Europos transporto politikos apžvalgoje, siekiant kuo optimaliau panaudoti Europos logistikos grandines, padidinti visų transporto rūšių ekologiškumą ir efektyvumą ir galiausiai užtikrinti transporto tausumą plėtojant įvairių transporto rūšių derinimą, reikia įvairių Bendrijos ir valstybių narių lygmens politinių priemonių (7).

Todėl Komitetas mano, kad neatsižvelgiant į nagrinėjamos direktyvos turinį, Komisijos darbo programoje daugiau dėmesio turėtų būti skiriama analogiškomis ir papildomoms pozityvioms priemonėms, pavyzdžiui, skatinimui įsigyti ekologiškus automobilius, naudoti alternatyvius degalus, investuoti į mokslinius tyrimus, plėtrą ir inovacijas, bendradarbiauti įvairių transporto rūšių operatoriams, naudotis viešuoju transportu, organizuoti švietimą saugaus kelių eismo ir vairavimo taupant degalus temomis, reguliuoti ir derinti eismo ribojimų taikymą Europos lygmeniu sukuriant laisvo judėjimo koridorius, kurie leistų išvengti spūsčių ir dirbtinių kliūčių, o tai padėtų pagerinti tarptautinio transporto priemonių vairuotojų padėtį, kadangi jiems būtų sudarytos galimybės grįžti namo.

(7) „Įvairių transporto rūšių derinimas“ reiškia veiksmingą transporto rūšių naudojimą po vieną ir vykdant daugiaryšio transporto integravimą į Europos transporto sistemą siekiant optimaliai ir tausiai naudoti išteklius.

3.8 Komitetas mano, kad siekiant rasti tikrai alternatyvius sprendimus, t. y. naudoti ne tik kelių infrastruktūrą, reikėtų taikyti direktyvos nuostatas ir plėtoti įvairių transporto rūšių derinimą.

3.9 Komitetas supranta, kad vežėjams tenka didelė eismo spūsčių (dėl jų nukenčia transporto našumas) sąnaudų našta. Visos spūsčių mažinimo priemonės (tai taip pat yra vienas šios direktyvos tikslų) ilgainiui padės padidinti kelių transporto ir kitų transporto rūšių našumą.

Komitetas pabrėžia, kad eismo spūsčių sąnaudų klausimas labai svarbus, ir valstybės narės **galės** jas įtraukti į Komisijos siūlomą išorinių sąnaudų mokestį. Iš tiesų spūsčių sąnaudos sudaro 1,1 proc. ES BVP (8). Manoma, kad netaikant naujų priemonių, 2020 m. bus perkrauta net 29 proc. Europos kelių tinklo ir bus sunaudojama daugiau kuro (esant didelėms spūstims, papildomai sunaudojama nuo 10 iki 30 proc. kuro) (9) ir išmetama daugiau CO2. Spūsčių sąnaudos sudaro 42 proc. visų kelių transporto išorės sąnaudų. Miestus jungiančiuose keliuose sunkiasvorių krovininių transporto priemonių įtaka spūstims yra 3,5 karto didesnė, nei individualių transporto priemonių (10).

3.10 Iš apmokestinimo gautos lėšos turėtų būti naudojamos gerinti transporto sektoriaus kokybę ekologiniu, socialiniu ir ekonominiu požiūriu.

Numatant, kam bus panaudotos pajamos, gautos apmokestinus išorės sąnaudas, būtina kuo daugiau dėmesio skirti saugių stovėjimo aikštelių, kuriose vairuotojams būtų sukurtos geros poilsio sąlygos, įrengimui, transporto parko gerinimui investuojant į mokslinius tyrimus ir plėtrą, ir galimybių laikytis socialinių teisės aktų sudarymui.

Tuo tikslu į direktyvą būtų galima įtraukti socialinio pobūdžio pastabą nurodant, kokį poveikį turėtų numatomas gautų pajamų panaudojimas gerinant vairuotojų darbo sąlygas.

3.11 EESRK prašo Komisijos numatyti atitinkamas nuostatas, kurios vežėjams leistų mokėti, įvestų įgyvendinant aptariamą direktyvą, sąnaudas perkelti klientams. Vienas tikslų – padengti krovininio transporto realias sąnaudas nepabloginant transporto sektoriaus darbuotojų socialinių sąlygų.

(8) Europos Komisijos komunikatas dėl ekologiškesnio transporto.

(9) Europos Komisija, išorės sąnaudų internalizavimo poveikio vertinimas, 55 puslapis.

(10) CE Delft Manuel IMPACT.

3.12 Komitetas sutinka su Komisija, kad labai svarbu naudoti ne tradicinius rinkliavų surinkimo postus, o elektronines rinkliavų surinkimo sistemas, kad nebūtų trikdomas visiems naudotojams svarbus laisvas transporto judėjimas ir būtų išvengta žalingo poveikio aplinkai, kurį daro prie rinkliavų surinkimo užkardų susidaranti eilės. Ypatingą dėmesį šiuo atveju reikėtų skirti darbuotojams, kurie dėl elektroninių sistemų įdiegimo netektų darbo, visų pirma padedant jiems ieškoti kitų įsidarbinimo galimybių atitinkamoje užimtumo zonoje ir, jei reikia, pasiūlant mokymus.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Komitetas palankiai vertina tai, kad rinkliavos ir naudotojo mokesčiai nėra diskriminuojantys, tačiau šis principas turi būti taikomas visiems, kad būtų racionaliau naudojamosi atitinkamomis transporto priemonėmis ir išvengta beprasmių sąnaudų visai visuomenei.

4.2 Komitetas mano, kad vyriausybės turi daugiau dėmesio skirti savivaldybių vykdomam miestų planavimui, kad tinkamos vietos žmonių gyvenimo sąlygos būtų suderintos su piliečių susisiekimo poreikiais vengiant miestų augimo prie tarp miestinių kelių. Be to, turėtų būti skatinami techniškai pažangios, akustinę taršą galinčios sumažinti kelių dangos naudojimo moksliniai tyrimai, kurie būtų naudingi piliečiams.

4.3 Kadangi vengti didelių spūsčių ir taršos keliuose – svarbus socialinis tikslas, Komitetas mano, kad tikslinga ištirti, kokio tipo

transporto priemonės lemia kliūtis, kad būtų galima kuo tiksliau žinoti, kokių veiksmų imtis siekiant sumažinti jų daromą poveikį.

4.4 Komitetas palankiai vertina tai, kad išorės sąnaudų mokesčio dydį nustatys institucija, nepriklausoma nuo organizacijos, kuriai pavesta administruoti ir rinkti visą mokestį ar jo dalį. Tačiau turi būti užtikrintas visiškas objektyvumas.

4.5 Komiteto manymu, būtų teisinga padidinus mokesčius už su kalnuotų regionų infrastruktūra susijusių sąnaudų internalizavimą, dalį jų skirti prioritetiniams europinės svarbos projektams, kurie sudaro sąlygas įvairių transporto rūšių derinimui ir sukuria kombinuoto transporto alternatyvą tai rūšiai, kuri prisideda prie infrastruktūrų finansavimo.

4.6 Komiteto manymu, būtų tikslinga, jeigu valstybės narės galėtų taikyti didžiausio tarifo rinkliavas, kai vairuotojas patikrinimo metu negali pateikti transporto priemonės dokumentų, reikalingų transporto priemonės EURO emisijos klasei nustatyti, bet su sąlyga, kad būtų numatyta galimybė vėliau apginti savo teises gaunant atitinkamą sumokėtos per didelės rinkliavos kompensaciją.

4.7 Komitetas pritartų transporto priemonių diferencijavimo sistemai pagal jų sukeltą taršą arba triukšmą.

4.8 Komitetas teigiamai vertina ketinimą įvesti rinkliavas ir naudotojų mokestį taip, kad tai kuo mažiau pakenktų laisvam eismo judėjimui. Be to, laikosi nuomonės, kad labai svarbu panaikinti ties kai kuriais pasienio postais, kur renkami ir kelių mokesčiai, esančias nepakankamo pralaidumo vietas.

2009 m. gruodžio 17 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

NUOMONĖS PRIEDAS

Šis pakeitimas, už kurį balsavo mažiausiai ketvirtadalis dalyvavusiųjų, buvo atmestas svarstymo metu:

3.9 punktas**Iš dalies pakeisti taip:**

„Komitetas supranta, kad vežėjams tenka didelė eismo spūsčių, kadangi dėl jų nukenčia transporto našumas, sąnaudų našta. Visos spūsčių mažinimo priemonės (tai taip pat yra vienas šios direktyvos tikslų) ilginiui padės padidinti kelių transporto ir kitų transporto rūšių našumą.

Komitetas pabrėžia, kad eismo spūsčių sąnaudų klausimas labai svarbus, ir valstybės narės galės jas įtraukti į Komisijos siūlomą išorinių sąnaudų mokestį. Iš tiesų spūsčių sąnaudos sudaro 1,1 proc. ES BVP ⁽¹⁾. Manoma, kad netaikant naujų priemonių, 2020 m. bus perkrauta net 29 proc. Europos kelių tinklo ir bus sunaudojama daugiau kuro (esant didelėms spūstims, papildomai sunaudojama nuo 10 iki 30 proc. kuro) ⁽²⁾ ir išmetama daugiau CO₂. Spūsčių sąnaudos sudaro 42 proc. visų kelių transporto išorės sąnaudų. Miestus jungiančiuose keliuose sunkiasvorių krovininių transporto priemonių įtaka spūstims yra 3,5 karto didesnė, nei individualių transporto priemonių ⁽³⁾. Teigimas, kad sunkvežimis užima vidutiniškai 3,5 karto daugiau vietos, nei lengvasis automobilis atspindi tai, kad transporto priemonių spūstims daroma įtaka yra atitinkamai susijusi su transporto priemonės užimamu važiuojamosios dalies plotu.“

Paiškinimas

10 išnašoje teigiama, kad sakiny „Miestus jungiančiuose keliuose sunkiasvorių krovininių transporto priemonių įtaka spūstims yra 3,5 karto didesnė, nei individualių transporto priemonių“ yra cituojamas iš tyrimo „CE Delft Manuel IMPACT“ (žr. išnašą), publikuoto tik anglų kalba (gaila, kad nenurodytas puslapis). Šio pakeitimo autoriai patikrino (žr. 34 psl.) ir nustatė, kad ten sakiny suformuluotas taip: „This approach reflects the responsibility for congestion in proportion to the road space consumed“ (Toks požiūris atspindi transporto priemonių spūstims daromą įtaką, kuri atitinkamai susijusi su automobilio užimamu važiuojamosios dalies plotu), taigi, prasmė yra kita. Todėl reikėtų minėtą sakinį išbraukti, kadangi nuomonėje pateikiami teiginiai, paimti iš visai kitų tyrimų, susijusių su bendra kelių eismo tema, tuo tarpu CE Delft tyrimas susijęs su sunkiasvorėmis krovininių transporto priemonėmis, jame pateikiamas tik standartinis skaičiavimo vienetas ir krovininių transporto priemonės užimamas kelio plotas. Grūstis sukelia tai, kad infrastruktūra yra nepakankamai pritaikyta kai kuriems lengvųjų automobilių ir sunkiasvorių krovininių transporto priemonių (sunkesnių nei 3,5 tonos) eismo srautams. Be to, neatsižvelgiama į tam tikrus laikotarpius ar neįprastus įvykius, pavyzdžiui, nelaimingus atsitikimus, blogas oro sąlygas. Pirmuoju atveju pagrindinis veiksnys – lengvųjų automobilių ir sunkiasvorių krovininių transporto priemonių srauto intensyvumas ir jų įvairovė (pagal Eurostatą ES 27 duomenis, sunkiasvorės krovininių transporto priemonės nesudaro net 20 proc. visų eisme dalyvaujančių transporto priemonių srauto: lengvųjų automobilių skaičiuojama 230 milijonų, tuo tarpu autobusų ir sunkiasvorių krovininių transporto priemonių kartu paėmus tėra 34 milijonai). Be to, 1996–2006 m. dėl sunkiasvorių krovininių transporto priemonių vairuotojų kaltės visoje ES įvyko tik 13 proc. visų užfiksuotų eismo įvykių ir tik dalis jų yra spūsčių kaltininkės.

Balsavimo rezultatai

Už: 91

Prieš: 138

Susilaikė: 10

⁽¹⁾ Europos Komisijos komunikatas dėl ekologiškesnio transporto.

⁽²⁾ Europos Komisija, išorės sąnaudų internalizavimo poveikio vertinimas, 55 puslapis.

⁽³⁾ CE Delft Manuel IMPACT.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui dėl ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros apsaugos „Europos apsauga nuo didelio masto kibernetinių antpuolių ir veiklos sutrikdymo – geresnė parengtis, didesnis saugumas ir atsparumas“

(COM(2009) 149 galutinis)

(2010/C 255/18)

Pranešėjas **Thomas McDONOGH**

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. kovo 30 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui dėl ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros apsaugos „Europos apsauga nuo didelio masto kibernetinių antpuolių ir veiklos sutrikdymo – geresnė parengtis, didesnis saugumas ir atsparumas“

COM(2009) 149 galutinis.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2009 m. lapkričio 12 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Thomas McDonogh.

458-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2009 m. gruodžio 16–17 d. (2009 m. gruodžio 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 179 nariams balsavus už ir 4 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komitetas palankiai vertina Komisijos komunikatą dėl ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros apsaugos Europoje veiksmų plano. Komitetas, kaip ir Komisija, nerimauja dėl Europos pažeidžiamumo, jeigu įvyktų didelio masto kibernetiniai antpuoliai, techniniai gedimai, piktavalių antpuoliai, gaivalinės nelaimės, ir dėl didžiulės žalos, kuri gali būti padaryta Europos ekonomikai ir piliečių gerovei. Komitetas pritaria Komisijai, kad būtina skubiai stiprinti ES veiksmų koordinavimą ir bendradarbiavimą šiai ypatingai problemai spręsti. Komitetas taip pat sutinka, kad reikia skubiai sukurti išsamią politikos sistemą ypatingos svarbos informacinei infrastruktūrai apsaugoti.

1.2 Komitetas susipažino su ES ministrų konferencijos dėl ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros apsaugos išvadamis ir reiskia susirūpinimą, kad Europa yra menkai pasiruošusi spręsti problemas, kurias gali sukelti didelio masto kibernetiniai antpuoliai ar ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros veiklos sutrikimai, kadangi šios srities valstybių narių strategijos dažnai skiriasi ir yra nepakankamai koordinuojamos. Vystantis internetui nebuvo susimąstyta apie pagrindinių informacinės infrastruktūros sistemų saugumą ir tai mus įstūmė į sudėtingą padėtį. Tačiau dabar pripažįstama, kad reikia imtis veiksmų šioje srityje, tad Komitetas ragina Komisiją veikti ryžtingai ir neatidėlioti problemos sprendimo.

1.3 Komitetas pritaria komunikate numatytam aukšto lygio „penkių ramsčių“ veiksmų planui ir sveikina Komisiją atlikus šį

darbą. Nepaprastai sunku parengti kompleksinį, daugelį suinteresuotųjų subjektų įtraukiantį daugiapakopį planą, kuris padėtų didinti ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros saugumą ir atsparumą, visų pirma todėl, kad dalyvauja labai daug skirtingų suinteresuotųjų subjektų ir Europos informacinė infrastruktūra yra labai sudėtinga. Komitetas pripažįsta, kad Europos tinklų ir informacijos apsaugos agentūra (ENISA) atliko svarbų vaidmenį ir padėjo siekti šio komunikato tikslų.

1.4 Komitetas pažymi, kad suinteresuotieji subjektai per mažai dėmesio skyrė Tarybos rezoliucijos 2007/C 68/01 dėl informacinių ir ryšių technologijų infrastruktūros saugumo ir atsparumo įgyvendinimui ⁽¹⁾. Sunkumai rengiant veiksmingą politiką Europos svarbiausiai informacinei infrastruktūrai apsaugoti yra palankūs tiems, kurie nori finansiniais ar politiniais sumetimais pulti šią infrastruktūrą. Todėl Komitetas norėtų, kad Komisija tvirčiau pabrėžtų būtinybę imtis stipraus lyderio vaidmens ir sutelkti visus suinteresuotuosius subjektus, kad būtų galima įgyvendinti veiksmingas priemones apsaugoti Europą nuo galimos grėsmės jos ypatingos svarbos informacinei infrastruktūrai. Komitetas mano, kad komunikate išdėstytas veiksmų planas duos norimų rezultatų tik tada, kai atsakomybė už jo įgyvendinimą bus pavesta atitinkamai reguliavimo institucijai.

1.5 Komitetas norėtų atkreipti Komisijos dėmesį į savo ankstesnes nuomones, kuriose jis jau kalbėjo, kad reikalinga saugi informacinė visuomenė, ir išreiškė susirūpinimą dėl interneto saugumo bei ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros apsaugos.

⁽¹⁾ COM(2006) 251.

2. Rekomendacijos

2.1 Atsakomybę už veiksmingą ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros apsaugos ES įgyvendinimą Europos Sąjunga turėtų pavesti atitinkamai reguliavimo institucijai, kurios sudėtyje būtų Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros narių.

2.2 Visos valstybės narės turėtų parengti nacionalines strategijas, užtikrinti tvirtą politinį ir teisinį pagrindą, holistines nacionalines rizikos valdymo procedūras ir atitinkamas pasirengimo priemonės bei mechanizmus. Todėl kiekvienoje valstybėje narėje turėtų būti įsteigta nacionalinė kompiuterinių incidentų tyrimo grupė (angl. *Computer Emergency Response Team*, CERT), o jos darbas turėtų būti susietas su Europos vyriausybinių CERT grupe (angl. *European Governmental CERTs Group*, EGC) ⁽²⁾.

2.3 Komisija turėtų paspartinti veiksmus ir įsteigti Europos viešojo ir privačiojo sektorių partnerystę (EP3R) atsparumui užtikrinti, o jos veiksmus susieti su Europos tinklų ir informacijos apsaugos agentūros (ENISA) ir Europos vyriausybinių CERT grupės (EGC) darbu.

2.4 Ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros apsaugos politikos klausimais reikėtų keistis geriausios rizikos valdymo praktikos pavyzdžiais visais lygmenimis. Visų pirma reikėtų įvertinti galimas saugumo ir atsparumo sistemų gedimų sąnaudas ir apie tai informuoti atitinkamus atsakingus suinteresuotuosius subjektus.

2.5 Suinteresuotiesiems subjektams, kurie nevykdo savo įsipareigojimų, numatytų ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros apsaugos politikos nuostatose, turėtų būti taikomos finansinės ir kitos nuobaudos, kurios turėtų būti proporcingos rizikai ir sąnaudoms, patirtoms dėl jų aplaidumo įvykus sistemos gedimams.

2.6 Pagrindinė atsakomybė už ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros saugumą ir atsparumą turėtų tekti svarbiausiems suinteresuotiesiems subjektams – vyriausybėms, infrastruktūros ir technologijų tiekėjams. Jiems neturėtų būti leidžiama išvengti atsakomybės ją perkeltant įmonėms ir privatiems vartotojams.

2.7 Saugumas ir atsparumas turi būti pagrindiniai rodikliai diegiant bet kokiais informacinių ir ryšių technologijų (IRT) sistemas ES. Komitetas norėtų paraginti ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros apsaugos srityje dirbančius privačius suinteresuotuosius subjektus visų pirma nuolat tobulinti su atsparumu susijusias veiklos sritis, pavyzdžiui, tinklų valdymo, rizikos valdymo ir veiklos tęstinumo sritis.

2.7.1 Rengiant gedimų prevencijos politiką, ieškant konkrečių situacijų sprendimo būdų ir užtikrinant ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros atkūrimą svarbiausia nustatyti geriausios praktikos pavyzdžius ir standartus bei juos kontroliuoti.

2.7.2 Pirmenybę Europos Sąjungoje reikėtų teikti IPv6 (naujausias interneto adresų protokolas) įgyvendinimui ir DNSSEC (internetu domenų vardų sistemos saugumo sustiprinimo priemonių serija) taikymui technologijoms, kurios turėtų padidinti interneto saugumą.

2.8 Komitetas ragina viešuosius ir privačiuosius suinteresuotuosius subjektus sistemingai bendradarbiauti ir atliekant pratybas kartu išbandyti pasirengimą ir problemų sprendimo priemones. Komitetas visiškai pritaria šiame komunikate pateiktam Komisijos pasiūlymui 2010 m. surengti pirmąsias visos Europos pratybas.

2.9 Europoje turėtų būti skatinama stipri informacijos saugumo pramonė, kad būtų galima konkuruoti su labai gerai finansuojama JAV pramone. Turėtų būti iš esmės didinamos investicijos į mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą, susijusią su ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros saugumu.

2.10 Reikėtų didinti finansavimą įgūdžių ugdymui ir žinioms bei informavimo programoms kibernetinio saugumo srityje.

2.11 Visose valstybėse narėse reikėtų steigti informacijos ir paramos agentūras, kad būtų galima padėti mažosioms ir vidutinėms įmonėms bei piliečiams suprasti savo pareigas, kurios yra numatytos ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros saugumo politikoje, ir jas vykdyti.

2.12 Saugumo sumetimais ES turėtų pateikti savo poziciją dėl interneto valdymo ateities ⁽³⁾. Internetas turėtų būti valdomas laikantis daugiašalio požiūrio, apimančio ne tik JAV nacionalinius prioritetus, bet atspindinčio ir Europos Sąjungos interesus. ES įgyvendindama veiksmus šioje srityje turėtų remtis išsamium kibernetinio saugumo ir piliečių bei asmens laisvių sąsąjų įvertinimu.

3. Įžanga

3.1 Didelio masto kibernetinių antpuolių grėsmė ypatingos svarbos informacinei infrastruktūrai

3.1.1 Ypatingos svarbos informacinė infrastruktūra apima informacines ir ryšių technologijas, kurios sudaro informacinę ir ryšių bazę pagrindinėms prekėms ir paslaugoms tiekti, įskaitant visuomenei gyvybiškai svarbias funkcijas, pavyzdžiui, energijos ir vandens tiekimą, transporto, banko, sveikatos priežiūros ir skubios pagalbos paslaugas.

3.1.2 Ypatingos svarbos informacinei infrastruktūrai būdinga tai, kad tarpusavyje labai persipina sudėtingos sistemos, kad ji yra priklausoma nuo kitos infrastruktūros (pavyzdžiui, energijos) ir yra susijusi su kitų valstybių infrastruktūra. Todėl šiai sudėtingai infrastruktūrai gresia daug pavojų, kurie gali lemti katastrofiškus sistemų gedimus, paveiksiančius pagrindines visuomenės paslaugas daugelyje valstybių narių. Pavojų kelia žmonių klaidos, techniniai gedimai, piktavalių antpuoliai (įskaitant antpuolius nusikalstamais ir politiniais sumetimais) ir gaivalinės nelaimės. Rizikos tyrimas atskleidžia šių sistemų trūkumus ir parodo, kad jas galima kontroliuoti atliekant veiksmus, kuriais, sąmoningai arba ne, kėsinamasi į piliečių ir asmens laisves. Komisija privalo užtikrinti pagrindinių teisių apsaugą rengiant Bendrijos teisės aktus.

(2) Žr. <http://www.egc-group.org>.

(3) COM(2009) 277 galutinis.

3.1.3 Vyriausybės ir gyvybiškai svarbių paslaugų teikėjai apie saugumo ir atsparumo gedimus paskelbia tik tuo atveju, kai priversti tai padaryti. Tačiau galima pateikti keletą žinomų pavyzdžių apie iškilusią grėsmę dėl saugumo ir atsparumo gedimų ypatingos svarbos informacinėje infrastruktūroje:

- 2007 m. ir 2008 m. buvo surengta keletas didelio masto kibernetinių antpuolių Estijoje, Lietuvoje ir Gruzijoje,
- dėl nutrauktų povandeninių tarpžemyninių kabelių Viduržemio jūroje ir Persijos įlankoje 2008 m. strigo interneto tiekimas daugelyje šalių,
- 2009 m. balandžio mėn. JAV nacionalinio saugumo tarnybos pranešė, kad „kibernetiniai šnipai“ įsibrovė į JAV elektros energijos tinklą ir įdiegė kompiuterines programas, kurias naudojant galima sugadinti sistemą,
- tų pačių metų liepos mėn. JAV ir Pietų Korėjoje buvo įvykdytos plačiai nuskambėjusios nusikalstamos atakos prieš informacines sistemas, kuriose dalyvavo 100 000–200 000 kompiuterių „zombių“. Jos palietė nemažai vyriausybinių interneto svetainių.

3.1.4 Šią problemą aštrina klastingi nusikalstamų grupuočių ketinimai ir kibernetinio karo pasitelkimas politiniams tikslams.

- Nagrinėdamos prie interneto prijungtų asmeninių kompiuterių operacinių sistemų trūkumus, nusikalstamos grupuotės sukūrė programiniu kodu apkrėstų kompiuterių tinklus (angl. *botnets*), kurie pasitelkdami kompiuterių kenkimo programinę įrangą (angl. *malicious software*) pajungia asmeninius kompiuterius („zombius“ ar „tranus“) vienam nusikaltėlių valdomam virtualiam kompiuteriui. Šiais apkrėstų kompiuterių tinklais naudojamos įvairiems nusikalstamiems veiksams; teroristai ir kibernetiniame kare dalyvaujančios vyriausybės, rengdami didelio masto kibernetinius antpuolius, juos „nuomojasi“ iš nusikalstamų grupuočių. Manoma, kad vienas toks tinklas „Conficker“ valdo daugiau kaip 5 milijonus asmeninių kompiuterių.

3.1.5 Ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros gedimų ekonominės sąnaudos gali būti nepaprastai didelės. Pasaulio ekonomikos forume apskaičiuota, kad ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros avarijos, kuri pasaulio ūkiui kainuotų apytiksliai 250 mlrd. JAV dolerių ir tūkstančius gyvybių, tikimybė per artimiausią dešimtmetį yra 10–20 proc.

3.2 Parengties, saugumo ir atsparumo problema

3.2.1 Internetas – tai pamatas, ant kurio laikosi didelė dalis Europos ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros. Interneto infrastruktūrą sudaro milijonai tarpusavyje susijusių kompiuterių, kurie apdoroja, perduoda ir kontroliuoja duomenis visame pasaulyje. Ši decentralizuota infrastruktūra sudaro interneto stabilumo ir atsparumo pagrindą ir iškylus problemoms padeda greitai atstatyti interneto ryšio tiekimą. Vis dėlto tai taip pat reiškia, kad didelio masto kibernetinius antpuolius gali pradėti bet koks tokių kėslų ir elementarių žinių turintis chuliganas iš bet kurios atokiausios tinklo vietos, pasinaudojęs, pavyzdžiui, programiniu kodu apkrėstų kompiuterių tinklais.

3.2.2 Pasauliniai ryšių tinklai ir ypatingos svarbos informacinė infrastruktūra apima daugybę tarpvalstybinių jungčių. Todėl, jeigu vienoje šalyje saugumas ir tinklo atsparumas yra žemo lygio, tai gali pakenkti ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros saugumui bei atsparumui visose kitose šalyse, su kuriomis ji yra sujungta. Dėl šios tarptautinės tarpusavio priklausomybės ES tenka taikyti kompleksinę politiką ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros saugumui ir atsparumui valdyti Europos Sąjungoje.

3.2.3 Daugelis valstybių narių ir suinteresuotųjų subjektų mažai žino ir yra menkai informuoti apie pavojus ypatingos svarbos informacinei infrastruktūrai. Tik keletas šalių turi parengusios išsamią politiką šiai rizikai valdyti.

3.2.4 Elektroninių ryšių tinklų ir paslaugų bendrojoje reguliavimo sistemoje siūlomos reformos sustiprins tinklo operatorių pareigą imtis tinkamų priemonių pavojams nustatyti, paslaugų tęstinumui užtikrinti ir pranešti apie saugumo pažeidimus ⁽⁴⁾.

3.2.5 Daugumą technologijų, kurios sudaro ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros pagrindą, tiekia privatusis sektorius. Bendradarbiavimą, reikalingą norint veiksmingai apsaugoti ypatingos svarbos informacinę infrastruktūrą, turi užtikrinti aukštas visų suinteresuotųjų subjektų – valdžios institucijų, įmonių ir vartotojų – kompetencijos, pasitikėjimo, skaidrumo ir komunikacijos lygis.

3.2.6 Būtinai tarptautinis daugiapakopis ir daugelį suinteresuotųjų subjektų įtraukiantis planas.

3.3 „Penkių ramsčių“ veiksmų planas

Šiems uždaviniams spręsti Komisija siūlo „penkių ramsčių“ veiksmų planą:

1. parengtis ir prevencija: užtikrinti parengtį visais lygmenimis;
2. atpažinimas ir reagavimas: numatyti tinkamus ankstyvojo atpažinimo mechanizmus;
3. padarinių mažinimas ir veiklos atkūrimas: sustiprinti ES ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros objektų gynybos mechanizmus;
4. tarptautinis bendradarbiavimas: ES prioritetus propaguoti tarptautiniu lygiu;
5. IKT sektoriaus kriterijai: remti Direktyvos dėl Europos ypatingos svarbos infrastruktūros objektų nustatymo ir priskyrimo jiems įgyvendinimą ⁽⁵⁾.

⁽⁴⁾ Žr. COM(2007) 697 galutinis 13a ir 13b straipsnius, kuriais siūloma iš dalies pakeisti Direktyvą 2002/21/EB.

⁽⁵⁾ Tarybos direktyva 2008/114/EB.

Kiekvienam šių punktų nustatyti konkretūs tikslai ir terminai, kai kurie jų – iki 2011 m. pabaigos.

4. Pastabos

4.1 Veiksmingą ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros apsaugos strategiją parengti ir įgyvendinti taikant komunikate įvardytus konsultavimosi, savanoriškumo ir bendradarbiavimo principus bus labai sunku. Kadangi tai rimta ir skubi užduotis, Komitetas rekomenduoja Komisijai apsvarstyti Jungtinėje Karalystėje ir JAV įgyvendinamą politiką, kuomet atsakomybė pavedama ir įgaliojimai suteikiami atitinkamai reguliavimo institucijai.

4.2 Komitetas pritaria JT Generalinės asamblėjos rezoliucijoje 58/199 pateiktam raginimui sukurti pasaulinę kibernetinio saugumo ir ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros apsaugos kultūrą. Kadangi šalys labai priklausomos viena nuo kitos ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros saugumo ir atsparumo srityje („stipri tik tiek, kiek stipri jos silpniausia grandis“), nerimą kelia tai, kad iki šiol tik 9 valstybės narės įsteigė nacionalines kompiuterinių incidentų tyrimo grupes (CERT) ir prisijungė prie Europos vyriausybės CERT grupės (EGC). Šių grupių steigimas turi būti numatytas pirmuose vyriausybės darbotvarkių punktuose.

4.3 Kibernetinis saugumas aktualus visiems ES piliečiams, kurių gyvenimas gali priklausyti nuo gyvybiškai svarbių paslaugų. Patys piliečiai turi stengtis kiek galima labiau saugoti savo interneto ryšį nuo atpuolių. Dar didesnė atsakomybė turi tekti IRT technologijų ir paslaugų, sudarančių ypatingos svarbos informacinę infrastruktūrą, teikėjams. Ypač svarbu, kad visi suinteresuotieji subjektai būtų tinkamai informuojami apie kibernetinį saugumą. Taip pat svarbu, kad Europa turėtų pakankamai kompetentingų ekspertų IRT saugumo ir atsparumo srityje.

4.4 Komitetas rekomenduoja kiekvienoje valstybėje narėje turėti organizaciją, kuri informuotų, šviestų ir padėtų mažųjų ir vidutinių įmonių (MVĮ) sektoriui spręsti su kibernetiniu saugumu susijusius klausimus. Didžiosios įmonės gali lengvai gauti joms reikiamų žinių, bet MVĮ reikia paramos.

4.5 Kadangi ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros paslaugų tiekimas daugiausia priklauso privačiam sektoriui, svarbu skatinti didelį pasitikėjimą ir bendradarbiavimą su visomis už ypatingos svarbos informacinę infrastruktūrą atsakingomis įmonėmis. Birželio mėn. Komisijos pateiktai Europos viešojo ir privatačio sektoriaus partnerystės (EP3R) iniciatyvai reikėtų pritari ir ją paskatinti. Vis dėlto Komitetas mano, jog iniciatyvai įgyvendinti reikalingas teisės aktas, kad atsakomybę bendradarbiauti priimtų ir tie suinteresuotieji subjektai, kurie jos vengia.

4.6 Rizikos valdymo disciplina yra skirta padėti spręsti problemas, apie kurias kalbama šiame komunikate. Komisija turėtų pabrėžti, kad prireikus vadovaujasi geriausios rizikos valdymo

praktikos pavyzdžiais atsižvelgiant į šį veiksmų planą. Be kita ko, labai naudinga kiekybiškai įvertinti riziką ir gedimų sąnaudas kiekviename ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros lygmenyje. Kai žinomos galimos gedimo sąnaudos, lengviau motyvuoti suinteresuotuosius subjektus imtis veiksmų. Tai taip pat padeda išlaikyti jų finansinę atsakomybę, kai suinteresuotieji subjektai nesilaiko įsipareigojimų.

4.7 Stambieji suinteresuotieji subjektai bando riboti savo atsakomybę naudodamiesi savo įtaka rinkoje ir stengdamiesi vartotojams ar tiekėjams primesti sąlygas, palankias didžiosioms įmonėms, pavyzdžiui, sudarydami kompiuterinių programų licencijų ar interneto paslaugų teikėjų susitarimus, ribojančius jų atsakomybę saugumo klausimais. Šie susitarimai turėtų būti laikomi neteisėtais, tad atsakomybė turėtų tekti pagrindiniam dalyviui.

4.8 Į saugumo ir atsparumo rodiklius galėtų ir turėtų būti atsižvelgiama kiekviename IRT tinkle. Prioritetine tvarka reikėtų išnagrinėti tinklo infrastruktūros valstybėse narėse ir visoje ES topologiją ir nustatyti nepriimtinos ryšio tiekimo koncentracijos atvejus ir pavojingiausius tinklo gedimų taškus. Ryšio tiekimo koncentracija keliuose interneto mainų mazguose (angl. *Internet Exchange Points*, IXP) kai kuriose valstybėse narėse kelia didžiulę grėsmę.

4.9 Komitetas primena Komisijai savo pastabas, išdėstytas nuomonėje dėl komunikato COM(2008) 313 galutinis „Interneto tobulinimas. Interneto protokolo 6 versijos (IPv6) diegimo Europoje veiksmų planas“⁽⁶⁾, kuriame pabrėžiami saugumo privalumai įdiegus IPv6 visos ES internete. Komitetas taip pat rekomenduoja kur galima diegti DNSSEC technologijas, kad būtų galima didinti interneto saugumą.

4.10 JAV pradėjus įgyvendinti saugumo kibernetinėje erdvėje politiką, 2009–2010 m. iš biudžeto numatyta skirti 40 mlrd. JAV dolerių. Tai didžiulė injekcija saugumo sektoriui, naudinga informacinių technologijų saugumo įmonėms, įskaitant ir Europos įmones, dirbančias JAV. Tai taip pat suteiks impulsą JAV apsaugos paslaugas teikiančioms bendrovėms tapti pasaulinėmis lyderėmis. Europai būtų labai naudinga turėti modernią pramonę, kuri galėtų konkuruoti su JAV įmonėmis, o saugumo pramonei reikėtų skirti daugiau pajėgų ir sutelkti dėmesį į Europos infrastruktūros poreikius. Komitetas prašo Komisijos apsvarstyti, kokią atsvarą būtų galima numatyti didžiuliame JAV teikiamam finansavimui.

⁽⁶⁾ OL C 175, 2009 7 28, p. 92.

4.11 Komitetas palankiai vertina neseniai Komisijos paskelbtą komunikatą „Tolimesni interneto valdymo etapai“ ⁽⁷⁾. Komitetas mano, kad ES privalo daryti didesnę tiesioginę įtaką ICANN (Skirtųjų vardų ir numerių interneto korporacijos, angl. *Internet Corporation for Assigned Names and Numbers*) bei IANA (Interneto numerių

skyrimo tarnyba, angl. *Internet Assigned Numbers Authority*) politikai ir praktikai, kad dabartinę vienašališką iš JAV vykdomą kontrolę reikėtų pakeisti tarptautiniais daugiašalės atskaitomybės susitarimais.

2009 m. gruodžio 16 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

⁽⁷⁾ COM(2009) 277 galutinis.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos Sąjungos jūrų transporto politikos strateginiai tikslai ir rekomendacijos iki 2018 m.“

(COM(2009) 8 galutinis)

(2010/C 255/19)

Pranešėja **dr. Anna BREDIMA**

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. sausio 21 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Europos Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos Sąjungos jūrų transporto politikos strateginiai tikslai ir rekomendacijos iki 2018 m.“

COM(2009) 8 galutinis.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2009 m. spalio 12 d. priėmė savo nuomonę.

458-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2009 m. gruodžio 16–17 d. (2009 m. gruodžio 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 187 nariams balsavus už, 7 – prieš ir 15 susilaikius.

1. Išvados

1.1 EESRK teigiamai vertina šį komunikatą ir mano, kad jis iš esmės yra patikimas ir realus būsimos Europos jūrų transporto politikos iki 2018 m. pagrindas. Įvertinus Europos vežimo laivais pasaulines konkurencines pozicijas, saugą ir aplinkosaugos veiksnius, taip pat jūrų sektoriaus praktinę patirtį, komunikate pripažįstama, kad Europos vežimas laivais yra *de facto* pasaulinio masto veikla.

1.2 Komunikatas paskelbtas kritiniu momentu, kai jūrų transportas susiduria su rimtais sunkumais: pasauline ekonomikos ir finansų krize, dėl kurios gilėja ir struktūrinė, ir ciklinė vežimo laivais krizė; sunkumų kelia ir rengiantis Kopenhagos konferencijai, skirtai Jungtinių Tautų bendrajai klimato kaitos konvencijai (konferencija įvyks 2009 m. gruodžio mėn.), vykstančios diskusijos dėl laivų išmetamų teršalų ir didėjantis jūrininkų trūkumas pasaulio mastu. Šias problemas dar labiau pagilina piratavimas jūrose ir nelegali imigracija į Europos Sąjungą Viduržemio jūra.

1.3 Tiesiog būtina sudominti jaunimą jūrininko profesija ir imtis priemonių išlaikyti jaunuolius šioje profesinėje veikloje. Visiems suinteresuotiesiems subjektams (jūrų administracijoms, mokykloms, laivų savininkų asociacijoms, jūrininkų profesinėms sąjungoms) reikia koordinuoti pastangas. Būtina pagerinti jūrininkų profesinio mokymo kokybę. Visos valstybės narės turėtų parengti mokymo ir susiejimo su laivo vėliava programas, kad Europoje būtų išsaugotos praktinės jūreivystės žinios. Reikia parengti ilgalaikes programas darbo ir gyvenimo sąlygoms laivuose pagerinti ir siekti padidinti laivų igulas (trys budėjimo pamainos), kad sumažėtų pervargimo atvejų ir dėl to kylančių pavojų. ES turėtų priimti direktyvą dėl minimalaus igulos dydžio. Be to, gyvenimui jūroje nušviesti būtina pasitelkti internetą, žiniasklaidą ir televizijos laidas. Komisija raginama spręsti šį klausimą ES lygmeniu.

1.4 Bendradarbiaudamas su nacionalinėmis ekonomikos ir socialinių reikalų tarybomis arba taikydamas kitas dialogo su pilietine visuomene formas, EESRK gali propaguoti ES jūrinį tapatumą ir paveldą ir informuoti apie geriausius jaunimo sudominimo jūreivio profesija praktikos pavyzdžius. EESRK surengta jūrininkų profesijų konferencija padėtų iškelti šią idėją Europos lygmeniu.

1.5 Europa yra pasaulinė vežimo laivais lyderė. Šias pozicijas reikėtų sutvirtinti valstybės pagalbos jūrų transporto sektoriui galimybėmis, kad ES laivynui būtų užtikrintos vienodos veiklos sąlygos ir konkurencingumas pasaulyje. Kartu EESRK primygtinai ragina papildyti ES paramos taisykles. Parama ateityje iš esmės turėtų būti teikiama tik ES registruotiems laivams ir neturėtų būti galima apeiti Europos standartus.

1.6 Pasaulinės krizės aplinkybėmis komunikate teisingai primenamas seniai ES priimtas įsipareigojimas siekti atviros ir sąžiningos konkurencijos. Reikėtų aktyviau priešintis protekcionistinėms priemonėms, nes jos dar labiau atitolins ekonomikos klestėjimą. Visų svarbiausia – atkurti pagrindinius vežimo laivais, pasitikėjimo ir etiško suinteresuotų šalių elgesio principus. Ši nuostata taikytina ir laivų finansavimo sektoriui.

1.7 ES ir Kinijos jūrų transporto susitarimas turėtų būti pateikiamas kaip geriausia bendravimo su kitomis prekybos partnerėmis, pavyzdžiui, Indija, Brazilija, Rusija, ASEAN, Mercosur grupių valstybėmis, praktika (pavyzdinis susitarimas). Komisija turėtų parengti Juodosios jūros strategiją apsaugodama energijos išteklių transportavimą iš Kaspijos jūros į Europą.

1.8 EESRK ragina Komisiją išsiaiškinti, ar tarp ES valstybių narų ir trečiųjų šalių nesama dvišalių jūrų transporto susitarimų dėl krovinių pasidalijimo ir, prireikus, užtikrinti, kad būtų taikomas Bendrijos teisynas (reglamentai Nr. 4055/86 ir Nr. 4058/86).

1.9 EESRK dar kartą pritaria ekologiškiems laivams, degalams ir uostams skirtoms ir atitinkamai ekologišką užimtumą didinančioms investicijoms ir mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą.

1.10 Artėjant Kopenhagos klimato kaitos konferencijai (įvyksiančiai 2009 m. gruodžio mėn.) EESRK primena, kad taikyti jūrų transporto sektoriui prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemą yra daug sudėtingiau nei aviacijai. Aplinkosaugos klausimu EESRK priduria, kad palankiai vertina naują postūmį plėtoti aukštos kokybės jūrų transportą, ir mano, kad, turint omenyje transporto srautų jūrose ir pakrantėse intensyvumą, Europos Sąjunga neturėtų pamiršti kovoti su „laukinės“ praktikos reiškiniais, pavyzdžiui, nudujinimu jūroje, neturinčių reikiamos įrangos ir pavojingų laivų naudojimu ir kt.

1.11 Sieros kiekio apribojimų, *prima facie* ekologiškos priemonės, taikymas išmetamųjų teršalų kontrolės rajonuose gali duoti priešingą efektą – perėjimą nuo jūros prie sausumos transporto. Nereikėtų atsisakyti Europos komodalumo politikos ir trumpų atstumų jūrų transporto propagavimo.

1.12 EESRK primena, kad ES būtina skubiai imtis veiksmų dėl gausėjančių piratų išpuolių prieš prekybinius laivus Afrikoje ir Pietryčių Azijoje. Komisija turėtų siekti, kad būtų nustatyta atitinkama jurisdikcija ir priimti reikiami teisės aktai, kad būtų galima kovoti su šiuo metu nebaudžiamais piratų veiksmais. Reikia siekti glaudaus bendradarbiavimo su JT organizacijomis, kad būtų pagerintos politinės, ekonominės ir socialinės sąlygos kilmės šalyse, visų pirma Somalyje. EESRK kategoriškai atmeta jūrininkų apginklavimo galimybę. Norėdama kontroliuoti nelegalią imigraciją jūra, ES turėtų parengti bendradarbiavimo politiką, skirtą trečiosioms kilmės ir imigrantų tranzito šalims.

2. Įžanga

2.1 2009 m. sausio 21 d. Europos Komisija paskelbė komunikatą „Europos Sąjungos jūrų transporto politikos strateginiai tikslai ir rekomendacijos iki 2018 m.“⁽¹⁾. Komunikatas parengtas remiantis plačiomis konsultacijomis su suinteresuotaisiais subjektais, valstybėmis narėmis ir patyrusių vežimo laivais specialistų grupe, taip pat jūrų transporto tendencijų tyrimu.

2.2 EESRK priėmė dviem šio komunikato pirmtakams skirtas nuomones, t. y. 2007 m. balandžio 26 d. nuomonę dėl komunikato „Link Europos Sąjungos būsimos jūrų politikos: Europos vandenynų ir jūrų vizija“⁽²⁾ ir 2008 m. balandžio 22 d. nuomonę dėl komunikato dėl integruotos jūrų politikos Europos Sąjungai⁽³⁾. Džiugu, kad Komisija atsižvelgė į daugelį Komiteto

siūlymų. EESRK vėl siūlo vadovautis visumos principu ir stengtis apimti visą jūrinę veiklą – tai leistų išvengti nenumatytų pasekmių įvairių sektorių politikai.

2.3 EESRK teigiamai vertina šį komunikatą ir mano, kad jis iš esmės yra patikimas ir realus būsimos Europos jūrų transporto politikos iki 2018 m. pagrindas. Komitetas pabrėžia, kad Europos vežimo laivais sektorius atlieka didelį vaidmenį pasaulinėje ir Europos prekyboje ir ES piliečių kasdieniame gyvenime. Įvertinus Europos vežimo laivais pasaulines konkurencines pozicijas, saugą ir aplinkosaugos veiksnius, taip pat jūrų sektoriaus praktinę patirtį komunikate pripažįstama, kad Europos vežimas laivais yra *de facto* pasaulinio masto veikla.

Komunikatas paskelbiamas kritiniu momentu, kai jūrų transportas susiduria su rimtais sunkumais: a) pasauline ekonomikos ir finansų krize, dėl kurios gilėja struktūrinė ir ciklinė vežimo laivais krizė. Nors komunikatas buvo pradėtas rengti prieš pasaulinę krizę, jame nustatyti principai aktualūs ir krizės metu, b) diskusijomis dėl laivų išmetamųjų teršalų. Šios diskusijos kulminaciją pasieks 2009 m. gruodžio mėn. įvykus Kopenhagos konferencijai, skirtai Jungtinių Tautų bendrajai klimato kaitos konvencijai, ir c) augančiu jūrininkų trūkumu pasaulio mastu.

2.4 Šiuos sunkumus pagilina vėl atgijęs viduramžiškas piratavimo jūroje reiškinys ir nelegali imigracija iš Viduržemio jūros.

2.5 Šį komunikatą reikėtų nagrinėti kartu su komunikatu „Darnusis ateities transportas. Siekis sukurti integruotą, technologškai pažangią ir vartotojams patogią transporto sistemą“, kuriame kalbama apie urbanizacijos, automobilių kamščių, Europos gyventojų senėjimo ir nelegalios imigracijos problemas – tendencijas, kurios kelia sunkumų 21 amžiaus transporto politikai. Būsima jūrų politika gali rasti šių problemų sprendimą ir padėti jas greičiau įveikti.

3. Žmogiškieji ištekliai, jūrininkystė ir jūrų sektoriaus praktinė patirtis

3.1 Tiesiog būtina jūrininko profesija sudominti jaunimą, nes tik taip išsaugosime aukščiausią praktinės patirties lygį pasaulyje pirmaujančiame Europos jūrų branduolyje. EESRK nerimą kelia tai, jog kai kuriose valstybėse narėse jūreivystės mokyklas jų nebaigę palieka ir jūrininko profesijos atsisako palyginti nemažai studentų. Jūrininko pašaukimui ES gali kilti rimta grėsmė, jeigu tuoj pat neparengsime holistinės strategijos, kaip padaryti jūrininko profesiją patrauklesne. Socialinių partnerių (Europos bendrijos laivų savininkų asociacijos (ESCA) ir Europos transporto darbuotojų federacijos (ETF)) parengtą karjeros planavimo galimybių klasifikatorių reikėtų toliau tobulinti. Priemonės jūrininko profesijos patrauklumui didinti turėtų būti derinamos su priemonėmis šiai profesijai išlaikyti.

⁽¹⁾ COM(2009) 8 galutinis.

⁽²⁾ OL C 168, 2007 7 20, p. 50–56.

⁽³⁾ OL C 211, 2008 8 19, p. 31–36.

3.1.1 Pasaulinės krizės ir didžiulio nedarbo laikotarpiu nereikėtų praleisti progos propaguoti jūrininko profesiją. Nepaisant krizės, ES laivyne pavyko išsaugoti užimtumo lygį. Pagrindiniai veiksniai, dėl kurių jūrininko profesija atrodo nepatraukli, yra vienvietė ir išsiskyrimas su šeima.

3.1.2 Visiems suinteresuotiesiems subjektams (jūrų administracijoms, mokykloms, laivų savininkų asociacijoms, jūrininkų profesinėms sąjungoms) reikia koordinuoti pastangas, o gyvenimui jūroje nušviesti būtina pasitelkti internetą, žiniasklaidą ir televizijos laidas. Komisija raginama spręsti šį klausimą ES lygmeniu.

3.2 2003 m. Europos bendrijos laivų savininkų asociacija (EC-SA) ir Transporto darbuotojų federacija (ETF) įgyvendino projektą, skirtą užkirsti kelią priekabiavimui ir persekiojimui laivuose ir įgyvendinti efektyvią lygių galimybių politikos kampaniją. Projektas atitiko svarbiausius Europos sektorinio socialinio dialogo komiteto dėl jūrų transporto tikslus, nes juo siekta, kad moterys papildytų jūrininkų gretas.

3.3 Reikia pagerinti jūrininkų profesinio mokymo kokybę Europoje. Visos valstybės narės turėtų parengti mokymo ir susiejimo su laivo vėliava programas, kad Europoje būtų išsaugotos jūreivystės žinios. Visos valstybės narės turi imtis priemonių toliau kelti jūreivystės kolegijų standartus. Būtina parengti ilgalaikes programas darbo ir gyvenimo sąlygoms laivuose pagerinti. Komisija raginama ištirti problemas, susijusias su padidėjusiomis laivo įgulomis ir nuovargiu, kad būtų imamasi reikiamų priemonių joms sušvelninti. Reikia įgyvendinti profesijos propagavimo, ugdymo ir profesinio mokymo programas. Darbo ir gyvenimo sąlygos laivuose turėtų būti gerinamos ratifikuojant Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) 2006 m. darbo jūroje konvenciją ir taip sukuriant visiems vienodas sąlygas. Turi būti laikomasi tarptautinių normų, visų pirma šiuo metu persvarstomos Tarptautinės jūrų organizacijos (TJO) jūrininkų rengimo, atestavimo ir budėjimo normatyvų konvencijos (STWC, 1995).

3.4 Reikia plėsti propagavimo veiklą, švietimą ir mokymą, kad būtų siekiama aukščiausios kokybės. Komisijai turėtų išnagrinėti valstybių narių geriausią praktiką vidurinio ugdymo lygmeniu propaguojant jūrininko profesiją. EESRK pritaria pasiūlymams dėl kadetų mainų (pagal Erasmus Mundus programą), kad būtų įdarbinimo jūroje jų mokymosi laikotarpiu ir medicinos priežiūros pagerinimo laivuose. Komitetas primena⁽⁴⁾, kad „Plaukiojančio universiteto“ patirtį verta išanalizuoti ir panaudoti ją stengiantis sudominti studentus jūrininko profesija.

3.5 EESRK pabrėžia, kad laikantis Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) ir Tarptautinės jūrų organizacijos (TJO) Vienodų sąlygų taikymo jūrininkams gairių, pavyzdžiui, įvykus avarijai jūroje, būtina užtikrinti jūrininkams vienodas sąlygas. Priskyrimo nusikalstamai veiklai klausimas turėtų būti sprendžiamas tarptautiniu mastu. TJO turėtų atlikti išsamų tyrimą tais atvejais, kai vėliavos valstybės, kurios priklauso TJO, nepriimtiniu būdu laikė jūrininkus nusikaltėliais, pirmiausia juos sulaikydami. Be to, EESRK atkreipia dėmesį, kad laikyti jūrininkus nusikaltėliais kenkia profesijos įvaizdžiui tuo metu, kai visame pasaulyje yra didžiulis aukštos kvalifikacijos jūrininkų trūkumas⁽⁵⁾. ES politika ateityje turėtų būti formuojama laikantis tarptautiniu mastu priimtų principų ir Tarptautinės apsaugos nuo teršimo iš laivų prevencijos konvencijos (MARPOL) ir Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos (UNCLOS) standartų.

3.6 EESRK ragina valstybes nares ratifikuoti 2006 m. TDO jūrų darbo konvenciją, kuri užtikrins vienodas pasaulines darbo laivuose sąlygas ir prisidės prie jaunimo sudominimo jūrininko profesija.

3.7 Bendradarbiaudamas su nacionalinėmis ekonomikos ir socialinių reikalų tarybomis arba taikydamas kitas dialogo su pilietine visuomene formas EESRK gali propaguoti ES jūrinį tapatumą ir paveldą ir informuoti apie geriausius jaunimo sudominimo jūreivio profesija praktikos pavyzdžius. EESRK surengta jūrininkų profesijų konferencija padėtų iškelti šią idėją Europos lygmeniu.

4. Europos vežimo laivais sektorius pasaulio rinkose

4.1 EESRK palankiai vertina tai, jog Komisija pripažįsta, kad pasaulio pramonei būtinos visuotinės taisyklės, kad svarbu reguliuoti tarptautinį jūrų sektorių ir išspręsti reglamentavimo problemas tarptautinėse organizacijose (pvz., TJO). Europa yra pasaulinė vežimo laivais lyderė. Šias pozicijas reikėtų sutvirtinti valstybės pagalbos gairėmis (kurios bus persvarstytos 2011 m.), svarbia priemone, padedančia užtikrinti ES laivynui vienodas veiklos sąlygas ir konkurencingumą pasaulyje. Jeigu norime išsaugoti dabartinę padėtį, gairių galiojimą reikia pratęsti. Kartu EESRK primygtinai ragina papildyti ES paramos taisykles. Parama ateityje iš esmės turėtų būti teikiama tik ES registruotiems laivams ir neturėtų būti galima apeiti Europos standartus.

4.2 Pasaulinės krizės aplinkybėmis Komisija teisingai primena seniai ES prisiimtą įsipareigojimą siekti atviros ir sąžiningos konkurencijos. Protekcionistinių priemonių reikėtų vengti, nes jos dar labiau atitolins ekonomikos klestėjimą. Aplinka taip pat neturėtų tapti pretekstu imtis protekcionistinių priemonių.

⁽⁴⁾ OL C 211, 2008 8 19, p. 31–36, c.f. „New York Harbour School“, www.newyorkharbourschool.org.

⁽⁵⁾ *Drewry Shipping Consultants* tyrimo duomenimis (2009 m.), iki 2013 m. pasaulio laivynui reikės 42 700 naujų pareigūnų.

4.3 Vežimui laivais reikėtų sugrįžti prie pagrindinių principų ir etiško elgesio. Reikėtų sugrąžinti pasitikėjimą ir vežimo laivais, ir bankininkystės sektoriais. Laivų statybos srityje reikėtų vengti spekuliacijų, kuriam nėra ekonominės būtinybės. Įgyvendinant vertingus vežimo laivais projektus būtina vadovautis nauju finansavimo ir laivų statybos derinimo principu. ES valstybės narės turėtų veikti solidariai mėginamos sušvelninti finansų ir ekonomikos krizės poveikį ⁽⁶⁾.

4.4 ES vežimo laivais sektoriui būdinga verslumo dvasia. Didelis privačių (dažnai šeimai priklausančių) vežimo laivais bendrovių skaičius yra skiriamasis ES laivynų bruožas. Europos teisės aktų leidėjus reikėtų supažindinti su šiuo modeliu, jam būdingais ypatumais ir institucijomis. Vežimo laivais krizė smarkiai pakenkė mažosioms ir vidutinėms įmonėms, kurios sudaro Europos vežimo laivais pagrindą. EESRK taip pat nurodo, kad turi nelikti standartų neatitinkančių laivų, nesvarbu su kokia vėliava jie plaukioja. Tokiais atvejais jokia būdu neturėtų būti teikiama pagalba.

4.5 2006 m. ES vienašališkai panaikinus antimonopolinę išimtį laivų konferencijoms, Komisija raginama visame pasaulyje stebėti nevienodų konkurencijos sistemų pasekmes. Šiuo metu skirtingas sistemas pasaulinei pramonei, pavyzdžiui, linijiniam transportui ⁽⁷⁾, taiko 110 konkurencijos jurisdikcijų.

5. Kokybiškas vežimas jūra

5.1 EESRK mano, kad neseniai priimtu trečiuoju Jūrų saugos paketu nustatomas pakankamas jūrų saugos reguliavimo pagrindas, todėl Europa turi išsamų TJO globaliu požiūriu grindžiamų teisės aktų dėl jūrų saugos paketą. Šis paketas bus naudingas kovojant su standartų neatitinkančiu vežimu laivais ir suteiks naują pagreitį kokybiško vežimo laivais koncepcijai. Europos jūrų saugumo agentūros (EMSA) sukurta EQUASIS duomenų bazė suteikia naujagios informacijos apie laivų kokybę.

5.2 Jūrų transportas artimoje ateityje toliau augs, nes nuolat didės pasaulinės prekybos apimtys. Todėl didės ir bendras laivų išmetamas teršalų kiekis. Išmetamų teršalų kiekį galima gerokai sumažinti techninėmis ir eksploatacinėmis priemonėmis. Būtų naudinga atlikti daugiau mokslinių tyrimų ir plėtoti technologijas kalbant apie alternatyvius laivų variklius, degalus ir laivų rūšis. Laivai yra viena mažiausiai teršalų, ypač CO₂, į atmosferą išskiriančių transporto priemonių, nes jie nuolat modernizuojami ir, nepaisant didelių atstumų, efektyviai naudoja energiją.

5.2.1 Turint omenyje Kopenhagos klimato kaitos konferenciją (2009 m. gruodžio mėn.), EESRK primena ⁽⁸⁾, kad jūrų transporto sektoriui taikyti prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemą, ypač trampinei laivybai, yra daug sudėtingiau nei aviacijai. Svarstant bet kokią rinką paremtą jūrų transportui skirtą priemonę, neturėtų nukentėti Europos vežimo laivais pramonės konkurencingumas pasaulinėje rinkoje.

5.2.2 Sieros kiekio apribojimų taikymas išmetamųjų teršalų kontrolės rajonuose ekologiniu požiūriu yra sveikintinas. Šią priemonę reikėtų taikyti ir kitiems baseinams.

5.3 EESRK dar kartą primena ⁽⁹⁾ savo prašymą parengti ES aplinkosauginę teisės aktą, kuris būtų taikomas pramoginiams laivams ir, jeigu įmanoma, kariniams laivams ⁽¹⁰⁾. Vykdam aplinkosaugos politiką, reikėtų įvertinti ir nematomos jūrų taršos problemą.

5.4 EESRK siūlo ⁽¹¹⁾ darnią strategiją ekologinėms ir socialinėms sąlygoms laivų perdirstimo aikštelėse gerinti ir tų aikštelių pajėgumui, kai visame pasaulyje jaučiamas laivų išmontavimo įmonių trūkumas, išsaugoti. Ši strategija turėtų būti taikoma per einamąjį laikotarpį, kol tarptautiniu mastu neįsigalios TJO konvencija dėl saugaus ir ekologiško laivų perdirstimo (2009 m.).

6. Bendradarbiavimas tarptautiniu lygmeniu

6.1 EESRK jau atkreipė ES dėmesį į jūrų transporto problemas, susijusias su konkrečiomis geografinėmis vietovėmis ⁽¹⁰⁾ (pavyzdžiui, Arkties vandenynui, Baltijos jūra, Viduržemio jūra). Džiugu, kad į šias pastabas Komisija sureagavo komunikatais dėl Arkties vandens kelių, Baltijos jūros ir Viduržemio jūros strategijų. EESRK pažymi, kad komunikate pabrėžiama ES laivyno strateginė svarba užtikrinant sklandų naftos ir dujų tiekimą ES. Todėl Komitetas ragina Komisiją parengti Juodosios jūros strategiją, skirtą visoms šios jūros baseino šalims, kad būtų galima užtikrinti patikimą energijos išteklių transportavimą iš Kaspijos jūros į Europą.

6.2 Reikėtų aktyviau siekti susitarimo dėl jūrų paslaugų Pasaulio prekybos organizacijoje. ES ir Kinijos jūrų transporto susitarimas turėtų būti propaguojamas kaip bendradarbiavimo su kitomis prekybos partnerėmis (pavyzdžiui, Indija, Brazilija, Rusija, ASEAN, Mercosur) geriausios praktikos pavyzdys (pavyzdinis susitarimas).

6.3 EESRK ragina Komisiją išsiaiškinti, ar tarp ES valstybių narių ir trečiųjų šalių nesama dvišalių jūrų transporto susitarimų dėl krovinių pasidalijimo ir, prireikus, užtikrinti, kad būtų taikomas Bendrijos teisynas (Reglamentai Nr. 4055/86 ir Nr. 4058/86). Lygiai taip pat Komisija turėtų pasisakyti ir prieš dvišalius susitarimus tarp trečiųjų šalių.

⁽⁶⁾ Informacinis pranešimas CESE 397/2009 „Pasaulinės finansų krizės giliosios ištakos“, pranešėjas Užberto Burani, 2009 3 11.

⁽⁷⁾ OL C 157, 2005 6 28, p. 130–136.

OL C 309, 2006 12 16, p. 46–50.

OL C 204, 2008 8 9, p. 43–46.

⁽⁸⁾ OL C 277, 2009 11 17, p. 20.

⁽⁹⁾ OL C 168, 2007 7 20, p. 50–56.

⁽¹⁰⁾ OL C 211, 2008 8 19, p. 31–36.

⁽¹¹⁾ OL C 277, 2009 11 17, p. 67.

6.4 Dėl pasiūlymo didinti ES įtaką TJO tais atvejais, kai ES ir valstybės narės dalijasi kompetencija – dar įmanoma stiprinti valstybių narių bendradarbiavimą ir veiksmų koordinavimą nekeliant pavojaus jų individualiai narystei organizacijoje. EESRK primena, kad ES valstybių narių patirties indėlis TJO yra labai vertinamas, ir jis turėtų būti ne menkinamas, o didinamas ⁽¹²⁾.

6.5 EESRK dar kartą primena, kad ES būtina skubiai imtis veiksmų dėl gausėjančių piratų išpuolių ⁽¹³⁾ prieš prekybinius laivus Afrikoje ir Pietryčių Azijoje. Kadangi nėra teismų ir tinkamų teisės aktų, nebaudžiamumas kursto piratų veiksmus. Todėl Komisija turėtų siekti atitinkamos jurisdikcijos nustatymo ir reikiamų teisės aktų nuo piratavimo kenčiančiose vietovėse. Reikia siekti glaudaus bendradarbiavimo su JT organizacijomis, kad būtų pagerintos politinės, ekonominės ir socialinės sąlygos kilmės šalyse. Ypač svarbu skubiai ir iš esmės sausumoje spręsti piratavimo problemą ir atkurti įstatymus, tvarką, socialines ir ekonomines sąlygas, ypač Somalyje. Tam reikėtų panaudoti ES vystomąją pagalbą ir diplomatinės priemones. EESRK kategoriškai atmeta jūrininkų apginklavimo galimybę.

6.5.1 Naujausi duomenys rodo ⁽¹⁴⁾, kad piratų išpuoliai pasaulio ekonomikai kainuos 16 milijardų dolerių. 2008 m. Afrikos Kyšulyje užregistruota 111 piratų išpuolių, o pirmąjį 2009 m. pusmetį – 240 išpuolių, sukėlusių pavojų tūkstančio jūrininkų gyvybei. Per pastaruosius 18 mėnesių Somalio piratams buvo sumokėta 150 milijonų dolerių išpirkos.

6.6 Nelegali imigracija, be jos akivaizdžių humanitarinių padarinių, kelia dideles problemas jūrų transportui ir jūrų sienų saugumui. Būtina sustiprinti integruotą jūrų priežiūrą Viduržemio jūroje (Safe Sea Net, FRONTEX). Norėdama kontroliuoti nelegalią

imigraciją jūra, Komisija turėtų parengti bendradarbiavimo politiką, skirtą trečiosioms kilmės ir imigrantų tranzito šalims.

7. Vežimas jūra trumpais atstumais

7.1 Kadangi siekiama tvaraus transporto ir skatinamas vežimas jūra trumpais atstumais, reikėtų daugiau investuoti į uostų infrastruktūrą ir susisiekimą su rajonais, nutolusiais nuo pakrantės. Į šį aspektą reikėtų atsižvelgti persvarstant transeuropinių transporto tinklų (TEN-T) politiką. EESRK ragina Komisiją nustatyti sausumos ir jūros tinklų jungties trūkumus, kad būtų galima pagerinti ES susisiekimą su kaimyninėmis šalimis, su kuriomis turime bendrą sieną.

8. Jūrų moksliniai tyrimai ir naujovės

8.1 EESRK ⁽¹⁵⁾ ragino Komisiją tapti mokslinių tyrimų ir inovacijų lydere jūrų srityje. Džiugu, kad šiame komunikate į tai reaguojama teigiamai.

8.2 EESRK dar kartą pritaria ekologiškiems laivams, degalams ir uostams skirtoms ir atitinkamai ekologišką užimtumą didinančioms investicijoms į mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą. Daugiau tikslinių mokslinių tyrimų ir technologijų plėtrą reikėtų skirti laivų išmetamiems teršalams mažinti.

8.3 Šiame procese Komisija turėtų ieškoti aplinkosaugos, energetikos, saugumo ir socialinių problemų sprendimo derindama nuoseklią būsimą jūrų politiką su laivų statybos politika. Europos laivų statybų aikštelės, pasitelkusios Leadership 2015 ir kitas programas, savo turimus pajėgumus turėtų panaudoti ekologiškiems laivams statyti.

2009 m. gruodžio 17 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

⁽¹²⁾ OL C 168, 2007 7 20, p. 50–56.

⁽¹³⁾ COM(2009) 301 galutinis.

⁽¹⁴⁾ Tarptautinių prekybos rūmų (ICC) Tarptautinio jūrų reikalų biuro informavimo apie piratavimą centro (IMB) ataskaita, 2009 m. rugpjūčio mėn. Neseniai priimtame komunikate dėl ES ir Afrikos partnerystės piratavimas ir nelegali imigracija jūra pavadinti didžiausiomis kliūtimis bendradarbiavimui transporto srityje.

⁽¹⁵⁾ OL C 277, 2009 11 17, p. 20.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

NUOMONĖS

PRIEDAS

Toliau pateikiamas diskusijų metu atmestas pakeitimas, už kurį buvo atiduota ne mažiau kaip 1/4 balsų:

1.5 punktas

„Europa yra pasaulinė vežimo laivais lyderė. Šias pozicijas reikėtų sutvirtinti valstybės pagalbos jūrų transporto sektoriui gairėmis, kad ES laivynui būtų užtikrintos vienodos veiklos sąlygos ir konkurencingumas pasaulyje. Kartu EESRK primygtinai ragina papildyti ES paramos taisykles. Parama ateityje iš principo turėtų būti teikiama tik ES registruotiems laivams ir neturėtų būti galima pasitelkiant laivo frachtavimo be įgulos sutartis apeiti Europos standartus.“

Balsavimo rezultatai

Už 92

Prieš 91

Susilaikė 7

Toliau pateikiamas diskusijų metu atmestas pakeitimas, už kurį buvo atiduota ne mažiau kaip 1/4 balsų:

1.11 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

„Sieros kiekio apribojimų, prima facie ekologiškos priemonės, taikymas išmetamųjų teršalų kontrolės rajonuose ekologiniu požiūriu yra sveikintinas, gali duoti priešingą efektą – perėjimą nuo jūros prie sausumos transporto. Nereikėtų atsisakyti Europos komodumo politikos ir trumpų atstumų jūrų transporto propagavimo. EESRK prašytų Komisijos imtis priemonių ir toliau ES jūrų baseinuose nustatyti SO₂ išmetimo kontrolės rajonus.“

Paaiškinimas

Nėra jokių įrodymų, kad nustačius SO₂ išmetimo kontrolės rajonus vietoje jūrų transporto būtų pasirinktas sausumos transportas.

Balsavimo rezultatai

Už 92

Prieš 96

Susilaikė 18

Toliau pateikiamas diskusijų metu atmestas pakeitimas, už kurį buvo atiduota ne mažiau kaip 1/4 balsų:

5.2.1 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

„Artėjant Kopenhagos klimato kaitos konferencijai (įvyksiančiai 2009 m. gruodžio mėn.) EESRK primena, kad prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistema jūrų transporto sektoriui, ypač trampinei laivybai, taikyti yra daug sudėtingiau nei aviacijai. Mažinant tarptautinio vežimo laivais sektoriuje išmetamo CO₂ kiekį daug veiksmingesnė būtų alternatyvi pasaulinė, o ne ES sistema ar kita regioninė sistema (rinkliava arba kokia nors kita rinkliavos forma) (1). Svarstant, kokią prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistema sukurti jūrų transportui, neturėtų nukentėti Europos vežimo laivais pramonės konkurencingumas pasaulinėje rinkoje.“

Balsavimo rezultatai

Už 112

Prieš 83

Susilaikė 16

(1) OL C 277, 2009 11 17, p. 20.

Toliau pateikiamas diskusijų metu atmetas pakeitimas, už kurį buvo atiduota ne mažiau kaip 1/4 balsų:

5.2.2 punktas

„Sieros kiekio apribojimų, ~~prima facie~~ ~~ekologinės priemonės~~, taikymas išmetamųjų teršalų kontrolės rajonuose ~~ekologiniu požiūriu~~ yra sveikintinas. Šią priemonę reikėtų taikyti ir kitiems baseinams. ~~gali duoti priešingą efektą — perėjimą nuo jūros prie sausumos~~ transporto. Nereikėtų atsisakyti Europos komodalumo politikos ir trumpų atstumų jūrų transporto propagavimo. Prieš priimant bet kokią sprendimą būtina tinkamai atlikti poveikio įvertinimą.“

Balsavimo rezultatai

Už 94

Prieš 93

Susilaikė 17

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato „Darnusis ateities transportas. Siekis sukurti integruotą, technologiškai pažangią ir vartotojams patogią transporto sistemą“

(COM(2009) 279 galutinis)

ir dėl

Europos transporto politikos po 2010 m. atspirties taško

(tiriamoji nuomonė)

(2010/C 255/20)

Pranešėjas **Lutz RIBBE**

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. birželio 17 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Darniojo ateities transporto. Siekis sukurti integruotą, technologiškai pažangią ir vartotojams patogią transporto sistemą (komunikatas)

COM(2009) 279 galutinis.

Europos Sąjungos Tarybai pirmininkaujanti Švedija 2009 m. liepos 2 d. raštu paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti nuomonę dėl

Europos transporto politikos po 2010 m. atspirties taško.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2009 m. lapkričio 12 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Lutz Ribbe.

458-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2009 m. gruodžio 16–17 d. (2009 m. gruodžio 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 171 nariui balsavus už, 5 – prieš ir 11 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK sutinka su Komisijos atlikta ligšiolinės transporto politikos analize, kad dar esame labai nutolę nuo mūsų pačių nustatytų tvarumo tikslų ir kad būtina iš esmės pakeisti kryptį.

1.2 EESRK nurodo, kad dar reikia didelių pastangų ne tik aplinkosauginiams tikslams (pvz., tokiose srityse kaip klimato kaita, išteklių tausojimas, biologinė įvairovė, triukšmas, oro tarša ir kt.) pasiekti, tačiau ir transporto srityje dar lieka daug neatsakytų socialinių klausimų. Tai pasakytina ne tik apie transporto sektoriaus darbuotojų teises ir darbo bei atlyginimo sąlygas ir apie viešojo transporto užtikrinimą ir prieigą žmonėms su negalia, jaunesniems ir vyresniems asmenims. Šiuo atveju kalbama ir apie eismo dalyvių, kurie negali arba nenori turėti savo transporto priemonės, pasirinkimo laisvę.

1.3 Komitetas remia Komisijos dokumente iškeltus tikslus, tačiau nesutinka, kad vien aprašytais priemonėmis bus galima pasiekti esminių permainų.

1.4 Daugelis minėtų tikslų yra pakankamai gerai žinomi, kai kuriuos iš jų Komisija buvo iškėlusį jau prieš daugelį metų. Tačiau jie nebuvo įgyvendinti. Kaip pavyzdžius būtų galima paminėti išorės sąnaudų internalizavimą arba raginimus parengti naują miesto transporto politiką.

1.5 Komisija savo galutinėje baltojoje knygoje turėtų nurodyti aiškas veiksmų kryptis ir įvardyti konkrečius kiekybiškai įvertinamus tikslus.

1.6 Komiteto nuomone, labai svarbios yra diskusijos apie tai, kokie politiniai ir planavimo sprendimai lemia transporto srautų susidarymą ir kaip jo galima išvengti. Komisija raginama šiems klausimams skirti daug daugiau dėmesio, kai bus teikiama baltoji knyga arba naujos politinės gairės.

2. Europos Komisijos komunikatas

2.1 2001 m. Komisija paskelbė baltąją knygą ⁽¹⁾, kurioje tuo metu nustatė Europos transporto politikos kryptį iki 2010 m. Ši programa atnaujinta 2006 m. atlikus vidurio laikotarpio apžvalgą ⁽²⁾. Praėjo beveik dešimt metų, todėl, Komisijos nuomone, atėjo laikas pažvelgti į priekį ir paruošti tolesnio transporto politikos formavimo pagrindą.

2.2 Pateiktame komunikate Komisija pristato pirmuosius apmąstymo ir svarstymo proceso rezultatus. Komunikate išdėstyti įvairūs tyrimai, diskusijos ir konsultacijų rezultatai.

2.3 Įvertindama padėtį Komisija teigia, kad „transportas – labai svarbi Europos ūkio dalis“. Transporto sektoriuje sukuriamą apie 7 % BVP ir užtikrinama daugiau kaip 5 % ES darbo vietų. Be to, Komisija aprašo ir pabrėžia transporto svarbą siekiant regionų, Europos ir pasaulio socialinės ir ekonominės sanglaudos, užtikrinant Europos pramonės konkurencingumą ir įgyvendinant Lisabonos tikslus.

2.4 Tačiau kartu Komisija teigia, kad transporto politikoje „siekti ES TVS tikslų buvo sunkiau: 2007 m. pažangos ataskaitoje ⁽³⁾ nurodyta, kad kelios Europos transporto sistemos sritys vis dar neatitinka darnaus vystymosi tikslų“.

2.5 Toliau nurodoma, kad „aplinkos politika išlieka pagrindinė politikos sritis, kurią būtina toliau tobulinti. Palyginti su 1990 m., Europos Sąjungoje šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) išlakų labiausiai padaugėjo transporto sektoriuje ⁽⁴⁾. [...] Iš šios pastarojo meto padėties transporto sektoriuje analizės galima spręsti, kad, nors sektoriaus veikla tapo gerokai aktyvesnė, padaryta nepakankama pažanga mažinant suvartojamos energijos kiekį ir ŠESD taršos intensyvumą“.

2.6 Vienas iš 2001 m. baltosios knygos ir TVS tikslų, t. y. atsietimo intensyvumą nuo BVP augimo, pasiektas tik keleivių transporto srityje, tačiau nepasiektas krovinių transporto srityje. Tai argumentuojama tuo, kad „krovininio transporto sektoriaus augimas siejamas ir su ekonomine praktika – gamyba koncentruojama ir taip sudaromos sąlygos naudotis masto ekonomijos, gamybos perkėlimo, pristatymo pačiu laiku ir stiklo, popieriaus bei metalo plataus masto perdirbimo privalumais. Dėl to sumažėjo sąnaudos ir, galbūt, išlakų kiekis kituose sektoriuose, tačiau poveikis transporto sektoriui buvo priešingas – čia išlakų padaugėjo“.

⁽¹⁾ COM (2001) 370 galutinis.

⁽²⁾ COM (2006) 314 galutinis.

⁽³⁾ COM (2007) 642 galutinis.

⁽⁴⁾ Jei nenurodyta kitaip, duomenų šaltinis – Transporto ir energetikos generalinis direktoratas (2009 m.), ES energetikos ir transporto skaičiai – 2009 m. statistinių duomenų knygelė.

2.7 Nors energijos vartojimo efektyvumas transporto sektoriuje (ir atskirų transporto priemonių) didėja, tačiau jo nepakanka kompensuoti išaugusias transporto apimtis ⁽⁵⁾. Taigi, problemų kelia ne tik transporto veiklos mastas, bet ir tai, kad „padaryta nedidelė pažanga ir pereinant prie našesnių transporto rūšių, įskaitant trumpųjų nuotolių laivybos vystymą“.

2.8 Skyriuje „Tendencijos ir uždaviniai“ Komisija be kitų dalykų nurodo, kad

— vyresnio amžiaus žmonių (vyresnių nei 65 m.) dalis ES gerokai padidės. Viena vertus, dėl to pasikeis keliavimo įpročiai, kita vertus, visuomenė turės skirti daugiau viešųjų lėšų pensijoms mokėti ir sveikatos priežiūrai bei slaugai užtikrinti. Komisija mano, kad dėl to ateityje sumažės viešųjų lėšų transportui;

— įgyvendinant ES tikslus klimato apsaugos srityje transporto sektoriui teks itin svarbų vaidmuo ir kad tikslai būtų pasiekti, „kai kurias dabartines tendencijas reikės pakreipti priešinga linkme“;

— sumažėję iškastinio kuro ištekliai darys didelį poveikį transporto sektoriui: ne tik technologiniu (97 proc. transportui reikalingos energijos gaunama iš iškastinio kuro), bet ir struktūriniu požiūriu (šiuo metu iškastinio kuro gabenimas sudaro apytikriai pusę tarptautinės laivybos darbo krūvio);

— padidės miestuose gyvenančių ES piliečių skaičius ⁽⁶⁾; jau šiandien miesto transporto sukeliama tarša – apie 40 proc. viso išmetamo CO₂ ir 70 proc. kelių transporto išmetamų kitų teršalų kiekio;

— dėl augančio gyventojų skaičiaus ir gerėjančios gyvenimo kokybės pasaulyje auga mobilumas ir transporto veiklos mastas. Dokumente nurodomi tyrimai, rodantys, kad automobilių skaičius pasaulyje gali išaugti nuo apytikriai 700 mln. šiuo metu iki daugiau kaip 3 mlrd. 2050 m. ir „jei nebus pereita prie mažiau aplinką teršiančių arba visiškai aplinkos neteršiančių transporto priemonių ir jei nebus sukurta naujoviška mobilumo koncepcija, kils didelių darnumo ir tausumo problemų“.

2.9 Trumpai tariant, Komisija visiškai teisėtai kalba apie tai, kad turi būti sukurta ilgalaikė „darnaus žmonių ir prekių mobilumo vizija“.

2.10 Šiuo tikslu ji suformulavo septynis bendrus politinius tikslus:

— kokybiškas transportas – saugus ir patikimas,

⁽⁵⁾ EESRK nurodo, kad Europos Komisijos baltosios knygos dėl transporto politikos laikotarpio vidurio apžvalgoje (COM(2006) 314, 3.2 diagrama) Komisijos pateiktai skaičiavimai iki 2020 m. transporto sektoriuje išmetamo CO₂ kiekis didės. Tai prieštarauja ES tikslams klimato apsaugos srityje.

⁽⁶⁾ Nuo 72 % 2007 m. iki 84 % 2050 m.

- gera tinklo priežiūra ir visiška integracija,
- ekologiškesnis darnusis transportas,
- ES pirmavimo transporto paslaugų ir technologijų srityje užtikrinimas,
- žmogiškojo kapitalo apsauga ir vystymas,
- apgalvotos kainos kaip eismo signalai,
- planavimas ir transportas: prieinamumo gerinimas.

3. Bendrosios pastabos

3.1 EESRK palankiai vertina tai, kad Komisija vėl ėmėsi nagrinėti šią temą ir pradėjusi plataus konsultavimosi procesą pateikia pirmąsias, galbūt dar pernelyg abstrakčias, idėjas apie transporto ateitį. Komisijos analizės išvados vienareikšmės – dar laukia ilgas kelias kol bus pasiekti mūsų pačių nustatyti tvarumo tikslai ir reikalingos esminės permainos. Vis dėlto dar nėra sukurta apčiuopiamos vizijos ir konkrečių tikslų bei priemonių visų pirma individualioms variklinėms transporto priemonėms apriboti ir jų skaičiui sumažinti. Šiuo tikslu Komisija turėtų parengti išsamų veiksmų planą ir nustatyti kiekybiškai įvertinamus tikslus.

3.2 EESRK sutinka su Komisija daugeliu aspektų, pavyzdžiui, kad reikia optimaliai naudoti esamą infrastruktūrą, tam reikalingos naujos ir geresnės informacinės ir ryšių technologijos, kad turi būti įdiegta „pažangi ir integruota logistikos sistema“, kad reikalingos naujos idėjos, visų pirma kalbant apie miesto transportą, kad reikia gerinti įvairių transporto priemonių derinimą ir skatinti rinktis ekologiškesnes transporto priemones bei taikyti mažesnę išlakų kiekį išskiriančias technologijas ir kt. Tačiau tai nėra naujos išvados, o juo labiau nauja vizija.

3.3 Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad EESRK pastaraisiais metais parengė nemažai atitinkamų nuomonių dėl įvairių transporto politikos sričių ir techninio bei organizacinio transporto srautų valdymo optimizavimo: „2001 m. baltosios knygos dėl transporto politikos laikotarpio vidurio apžvalga“⁽⁷⁾, „Išorės sąnaudų internalizavimo įgyvendinimo strategija“⁽⁸⁾, „Judumo mieste veiksmų planas“⁽⁹⁾, „Sklandesnis tarpvalstybinio kelių eismo saugumo užtikrinimas“⁽¹⁰⁾, „TEN-T politikos peržiūra“⁽¹¹⁾, „Ekologiškesnis jūrų ir vidaus vandenų transportas“⁽¹²⁾, „Europos vandenynų ir jūrų vizija“⁽¹³⁾, „Kelių transportas 2020 m.“⁽¹⁴⁾,

„Į krovinių vežimą orientuoto geležinkelių tinklo link“⁽¹⁵⁾, „Konkurencingas krovinių vežimas Europos geležinkelių tinklu“⁽¹⁶⁾, „Vidaus vandens kelių transporto skatinimas įgyvendinant NAIA-DES“⁽¹⁷⁾ ir „Integruota jūrų politika Europos Sąjungai“⁽¹⁸⁾.

3.4 EESRK svarbu pabrėžti, kad ateities transporto politika turi būti siekiama daug daugiau nei „tik“ tvaraus vystymosi požiūriu optimizuoti esamų ir būsimų transporto srautų valdymą. Nors Komisijos pastabos komunikate yra teisingos, vis dėlto jos teiginiai yra gana migloti ir nekonkretūs. Tai yra didžiausias šių svarstymų trūkumas.

3.5 Komisija aiškiai nurodo, kad reikia iš esmės keisti dabartinę sistemą: pavyzdžiui, 53 punkte aprašoma, kad „transporto sistemoje įvyks esminių pokyčių“, 70 punkte teigiama, kad „privalu atlikti nuodugnią transporto sistemos patikrą“ ir reikalinga „naujoviška mobilumo koncepcija“ (37 punktas), vis dėlto EESRK pasigenda konkretesnio paaiškinimo apie ką tiksliai kalbama.

3.6 Taigi, dokumente pateikiama tikrai gera daugelio žinomų pozicijų ir idėjų santrauka, tačiau tai dar nėra tikra „vizija“. Daugelis aspektų ir toliau lieka nepaaiškinti, pavyzdžiui, jau ne vienerius metus ieškoma sprendimo, kaip internalizuoti išorės sąnaudas.

3.7 Todėl EESRK norėtų pasinaudoti proga ir šioje tiriamojoje nuomonėje išnagrinėti esminius klausimus, kuriems Komisijos dokumente nebuvo skirta pakankamai dėmesio. Komitetas norėtų, kad Komisija svarstydamą šią temą atsižvelgtų į šiuos aspektus ir juos nuodugniau išanalizuotų.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Transporto svarbą nepakanka vertinti pirmiausiai pagal transporto sektoriaus indėlį į BVP arba sukuriamas darbo vietas. Kiekvieną kartą, kai žmonės susitinka, kiekvieną kartą kai vyksta prekių mainai, t. y. kiekvieną kartą kai vykdoma visuomeninė arba ekonominė veikla, reikalingas transportas. Būtų galima ir taip pasakyti, kad be prekių mainų ir be transporto visuomenė nefunkcionuotų, taigi, praktiškai nebūtų ir BVP.

4.2 Žmonės nori ir turi judėti, o prekėmis reikia ir turi būti keičiamasi. Todėl teisingi komunikato 39 ir 40 punktuose pateikti Komisijos teiginiai, kad „transportas suteikia galimybę naudotis daugeliu mūsų laisvių: laisve dirbti ir gyventi įvairiose pasaulio šalyse, laisve mėgautis įvairiais produktais ir gauti įvairių paslaugų, taip pat laisve prekiauti ir megzti asmeninius ryšius. ... Kai visuomenė taps daugiakultūrė ir įvairialytė ..., tikėtina, kad poreikis naudotis šiomis laisvėmis padidės.“

⁽⁷⁾ OL C 161, 2007 7 13, p. 89.

⁽⁸⁾ OL C 317, 2009 12 23, p. 80.

⁽⁹⁾ OL C 224, 2008 8 30, p. 46.

⁽¹⁰⁾ OL C 77, 2009 3 31, p. 70.

⁽¹¹⁾ OL C 318, 2009 12 23, S. 101.

⁽¹²⁾ OL C 277, 2009 11 17, p. 20.

⁽¹³⁾ OL C 168, 2007 7 20, p. 50.

⁽¹⁴⁾ OL C 277, 2009 11 17, p. 25.

⁽¹⁵⁾ OL C 27, 2009 2 3, p. 41.

⁽¹⁶⁾ OL C 317, 2009 12 23, p. 94.

⁽¹⁷⁾ OL C 318, 2006 12 23, p. 218.

⁽¹⁸⁾ OL C 211, 2008 8 19, p. 31.

4.3 Taigi, transportas yra labai svarbus, tačiau jis nėra savitiktis. Vis dėlto ne kiekviena transporto rūšis turi būti laikoma „naudinga“ visuomenei, vien tik todėl, kad ji prisideda prie žmonių judėjimo ar prekių mainų, nes, kaip ir pati Komisija savo dokumente aiškiai nurodo, transportas daro ne tik teigiamą poveikį. Galiausiai tai yra pagrindinis politikų uždavinys minėtoms „laisvėms“ sukurti aiškų pagrindą arba ribas tais atvejais, kai daromas poveikis ar netgi kyla pavojus kitoms laisvėms. Pavyzdžiui, tada, kai tai susiję su žmonių sveikata, mūsų aplinka ir (arba) klimatu bei ateities kartų poreikiais.

4.4 Kartu (transporto) politika turi būti siekiama, kad ne tik visiems piliečiams būtų užtikrinta gera pasiūla, bet ir galimybės saugiai naudotis transporto priemonėmis. Laikantis tvarumo principo, tai visų pirma pasakytina apie nepalankesnėje socialinėje padėtyje esančių gyventojų grupes, žmones su negalia, vaikus, jaunimą ir kt. Be to, reikia imtis veiksmų transporto sektoriaus darbuotojų darbo sąlygoms pagerinti.

4.5 Praeityje transporto politikoje vis dėlto buvo pasirinktas lengvesnis kelias. Iki šiol buvo svarbiausia patenkinti transporto paklausą, netgi buvo kuriama nauja paklausa ir transporto poreikiai, nes, pavyzdžiui, subsidijos pirmiausiai – ekonominiu požiūriu neteisingai – buvo skiriamos individualioms variklinėms transporto priemonėms, buvo remiamas ekonominis darbo pasidalijimas vien atsižvelgus į galimybes gauti pigią naftą ir atitinkamai suskirstomos gamybos vietos ir gyvenvietės. Politikai manė, kad su tuo susijusios problemoms pašalinti užtenka tik infrastruktūros ar techninių sprendimų. Nebuvo diskutuota ir tokiu klausimu kaip transporto srautų susidarymas ir tam tikrų transporto rūšių tikslingumas, tačiau apie tai kalbėti būtina. Komitetas aiškiai supranta, kad tai ne vien ES Komisijos atsakomybė, nes daugelis sprendimų, laikantis subsidiarumo principo, priimami nacionaliniu, regionų ir vietos lygiu.

4.6 EESRK ypač palankiai vertina tai, kad Komisija kai kuriuos klausimus įvardija labai aiškiai. 59 punkte teigiama, kad „siekiant viešąsias paslaugas padaryti našesnes, daugelis jų palaipsniui centralizuojamos. Atstumas tarp piliečių ir paslaugų teikėjų (mokyklų, ligoninių, prekybos centrų) didėja. Įmonės taip pat seka šia tendencija – mažinamas gamybos, sandėliavimo ir platinimo centrų skaičius. Dėl blogejančių prieinamumo sąlygų veikla koncentruojama, taigi mobilumas yra iš dalies priverstinis.“ Vis dėlto EESRK komunikate pasigenda paaiškinimo, kokias politines išvadas galima iš to daryti.

4.7 Nereikėtų abejoti tuo, kad šioms aprašytoms tendencijoms, pavyzdžiui, viešųjų įstaigų arba įmonių koncentracijai, tiesioginių arba netiesioginių poveikį darė ekonominės sąlygos ir politiniai sprendimai. Svarbu, kad ateityje prieš priimančius politinius ir planavimo sprendimus būtų daug nuodugniau išnagrinėtas poveikis transportui arba transporto sistemai. Ar kada nors buvo planas neįgyvendintas dėl to, kad politikai nusprendė, jog dėl to atsirastų transporto srautai yra nepageidaujami?

4.8 Todėl atsižvelgiant į Komisijos komunikate aprašomas išvadas, trūkumus ir poreikius, būtų naudinga, jei ieškodama būdų sukurti „darnųjį ateities transportą“ Komisija aiškiai nurodytų, kokias ankstesnes permainas ir taikytas taisykles Europos ir nacionaliniu lygiu, laiko neteisingomis. Ar teisinga mokyklas ir administracinius pastatus taip centralizuoti, kaip tai padaryta kai kuriose valstybėse narėse? Ar skerdyklų ir pieninių koncentracijos procesas (paprastai remiamas ES struktūrinių fondų lėšomis) tvarumo (ir regionų vystymo) požiūriu iš tikrųjų buvo tikslingas? Ar infrastruktūros plėtra iš tikrųjų paspartino tvarų regionų vystymąsi? O gal neteisinga transporto infrastruktūros politika lėmė kaimo vietovių ištuštėjimą ir priverstinį mobilumą?

4.9 Galima pateikti ir kitą pavyzdį: dėl visuotinio darbo pasidalijimo į Europą ižežami pigūs pašarai. Šis ižežimas lėmė koncentracijos procesus gyvulininkystės srityje ir buvo sukurti nauji transporto srautai. Tai buvo įmanoma todėl, kad nei pašarų kainos, nei transporto sąnaudos neatspindėjo „ekologinės ir ekonominės tiesos“. Dažnai neatsispiri ir neigiamas socialinis poveikis. Vien pažvelgus į dideles sąnaudas, atsiradusias dėl klimato kaitos, kurią taip pat lėmė transportas, arba ligų, kurias sukėlė transporto triukšmas ir teršalai, gydymo išlaidas, kyla daug svarbių klausimų dėl mobilumo politikos ES perspektyvumo. Ar ir ateityje bus taip pat? Kaip tai susiję su transporto politika? Tai klausimai, į kuriuos Komisijos komunikatas, deja, neatsako.

4.10 EESRK ragina atlikti visų sričių politikos – nuo ekonomikos ir konkurencijos politikos iki vystymo politikos – poveikio įvertinimą atsižvelgiant į sukuriamus transporto srautus. Pavyzdžiui, pakeitus Bendrąją žemės ūkio politiką ir sustiprinus ekonominės veiklos apytaką regionuose, būtų galima išvengti transporto srautų ir sutrumpinti transporto atstumus Europoje.

4.11 Vykstant tokiai diskusijai nekalbama apie mobilumą kaip reiškinį, t. y. apie atliktų kelionių skaičių. Veikia apie jų nuotolį ir tipą, kaip, t. y. kokia kaina ir kokiomis transporto priemonėmis, jie įveikiami.

4.12 Būtent šioje srityje per pastaruosius metus daug kas pasikeitė. Atstumai gerokai pailgėjo ir buvo naudojamos ne pačios ekologiškiausios transporto rūšys. Tai pasakytina tiek apie keleivinį transportą, tiek ir apie prekių srautus, taigi, krovinių vežimą. Visais laikais javai iš lauko pirma patekdavo į malūną, tada į kepyklą ir po to pas galutinį vartotoją. Tačiau pasikeitė gabenimo atstumai. Faktas, kad šiuo metu dėl kitų sričių politikos sąlygų ir nepakankamo suderinimo Europos Sąjungos lygiu ekonomiškai apsimoka teslos pusgaminiais šaldytuvuose vežti šimtus kilometrų sunkvežimiais ir tik vietoje iš jų kepti rieštainius, yra tik vienas pavyzdžių, jog būtina imtis veiksmų.

4.13 Jau seniai žmonės per dieną atlieka ne daugiau kaip 3–4 keliones. Pavyzdžiui, Vokietijoje žmonės šiuo metu per dieną atlieka apie 281 mln. kelionių, vienam asmeniui tenka apie 3,4 keliones. Per dieną nukeliaujama apie 3,2 mlrd. km. ⁽¹⁹⁾. 2002 m. buvo „tik“ 3,04 mlrd. km.

4.14 Keliones ir nuotolį lemia asmeniniai, politiniai ir verslo sprendimai. Labai svarbus yra kainos, kurią reikia sumokėti už tam tikrą atstumą, dydis. Šioje srityje ateityje turi daug kas pasikeisti ir pasikeis, nes kils žaliavų kainos (visų pirma iškastinio kuro), bus „internalizuojamos išorės sąnaudos“ (tam EESRK ne kartą pritarė ir ragino įgyvendinti) ir, kaip Komisija tikisi, sumažės viešosios lėšos infrastruktūrai ir kt. Vis dėlto pasigendama aiškių politinių sprendimų, kokias dabar reikia daryti išvadas. EESRK nuomone, priimant infrastruktūros sprendimus reikėtų plačiau atsižvelgti į tvarų vystymą. Reikėtų labiau atsižvelgti ne tik į jungčių gerinimą, našumo didinimą ir mažesnes laiko sąnaudas, bet ir į susijusias ekologines ir socialines sąnaudas.

4.15 Kiekviena nauja transporto infrastruktūros priemonė yra labai brangi, o jos realizavimas užtrunka keletą dešimtmečių. Atsižvelgiant į Komisijos teiginį, kad mūsų visuomenėje didės vyresnio amžiaus žmonių dalis ir vis daugiau žmonių gyvens miestuose (todėl keisis ir mobilumo poreikiai) bei greičiausiai bus skiriama mažiau viešųjų lėšų transporto infrastruktūrai, būtina iš esmės keisti investavimą į infrastruktūrą.

4.16 Šiuo tikslu EESRK siūlo atliekant „nuodugnią transporto sistemos patikrą“ ir rengiant „naują mobilumo koncepciją“ Komisijai ir Tarybai pirmininkaujantiems šalims išsamiai išnagrinėti šiuos principinius klausimus – transporto srautų susidarymas ir privertinis mobilumas. Komitetas dar kartą pabrėžia, kad tai nebus laisvių ar mobilumo poreikių apribojimas, veikiau reikalinga diskusija apie tvaraus vystymosi strategijos pobūdį, nes šioje strategijoje iki šiol nebuvo pakankamai integruota transporto politika, taip ateities kartoms užtikrinant galimybes naudotis mobilumo laisve.

4.17 53 punkte Komisija atkreipia dėmesį į svarbų aspektą, kad „dėl radikaliai besikeičiančių ekonominių sąlygų ir padėties energetikos sektoriuje kai kurių transporto sektorių darbuotojai gali netekti darbo. Kad besikeičiant sąlygoms būtų kuriamos naujos darbo vietos ir kad transporto sektoriaus darbuotojai galėtų dalyvauti šiame procese ir jį reaguoti, svarbu užtikrinti, kad toks pokytis būtų iš anksto apgalvotas ir gerai kontroliuojamas.“

4.18 Daugiausia dėmesio reikia skirti būtent „geram pasirengimui“. Šiuo tikslu reikia kiek įmanoma aiškiau aprašyti, kuriems sektoriams bus daromas teigiamas ar neigiamas poveikis. Daugelis dalykų yra žinomi, tiesiog reikia apie tai atvirai kalbėti. EESRK vienoje pirmųjų savo nuomonių dėl tvaraus vystymosi (NAT/229) nurodė, kad būtent šie būtini pokyčiai kelia baimę ir pasipriešinimą tose visuomenės srityse, kurioms naudinga dabartinė netvारी sistema, taigi, jas pirmąsias paliečia struktūrinės permainos.

4.19 Reikėtų išsiaiškinti ne tik tokius struktūrinius klausimus kaip transporto srautų susidarymas ir kelionių nuotoliai, bet ir transporto priemonių tipai. EESRK palankiai vertina komunikate pateiktus Komisijos teiginius, visų pirma pastabas, kad

- (kelių) transporto naudotojų „mokama kaina“ ⁽²⁰⁾ dažnai mažai tesusijusi su realiomis sąnaudomis, kurias dėl jų pasirinkimo patiria visuomenė ir kad
- nustačius teisingas, visais išorės veiksniais pagrįstas visų rūšių transporto ir visų transporto priemonių kainas, būtų galima išvengti naudojimosi transportu ir būtų pasirenkamos geresnės, t.y. ekologiškesnės transporto priemonės. Vis dėlto EESRK pasigenda informacijos apie šio „teisingo nustatymo“ realizavimą;
- „atsirado didelis poreikis keisti naudojamas technologijas ir pereiti prie mažiau aplinką teršiančių arba visiškai aplinkos neteršiančių transporto priemonių“; EESRK nuomone, taps labai svarbu mažinti transporto priemonių dydį ir dažniau naudoti elektra varomus automobilius, nes Atsinaujinančių energijos išteklių agentūros apskaičiavimu, vien naudojant energiją iš atsinaujinančių išteklių galima gerokai prisidėti prie klimato apsaugos ⁽²¹⁾. Tačiau kalbama ne vien apie naujas varomas technologijas, nes jos neišspręs, pavyzdžiui, transporto kamščių arba miestų pritaikymo automobiliams problemas;
- pirmiausia besivystančiuose aglomeracijų centruose visomis priemonėmis turėtų būti skatinama naudotis viešuoju transportu bei dviračiais ir vaikščioti pėsčiomis. Tai dera su komunikate dėl piliečių tinklų ⁽²²⁾ pateiktais Komisijos teiginiais, nors visai neseniai EESRK vėl sukritikavo, kad šiame dokumente pateiktos idėjos įgyvendinamos labai vangiai. Miesto transporto politikai reikalingi iš esmės nauji sprendimai, kad susilpnėtų iki šiol dominuojantis automobilių vaidmuo;
- EESRK nuomone, miesto transporto politikos priemonės, kurios pastaraisiais metais arba dešimtmečiais buvo taikomos, pavyzdžiui, Londone ir Bylefelde (Vokietija), rodo, kad, kai sprendimus priimančias asmenys yra suinteresuoti ir tam sudaro palankias sąlygas, neigiamas tendencijas galima pakeipti priešinga kryptimi ir įgyvendinti tvarią transporto politiką;
- šiuo požiūriu EESRK dvejopa 32 punkte pateiktu Komisijos teiginiu, kad dėl miestų plėtros „didėja individualių transporto rūšių poreikis“. Pavyzdžiui, palyginti nedidelis lengvųjų automobilių skaičius tokiuose didmiesčiuose kaip Berlynas ir Kopenhaga, rodo, kad atitinkama transporto politika galima pasiekti būtent priešingą transporto priemonių pasiskirstymo tendenciją.

⁽²⁰⁾ Pvz., transporto priemonių ir energijos mokesčiai, mokesčiai už kelius ir naudojimąsi infrastruktūra.

⁽²¹⁾ Žr. <http://www.unendlich-viel-energie.de/de/verkehr/detailansicht/article/5/erneuerbaren-energien-koennen-strombedarf-fuer-elektroautos-spielend-decken.html>

⁽²²⁾ Žr. Piliečių tinklų plėtojimas – kodėl svarbu užtikrinti gerą vietos ir regioninių viešąjį transportą ir kaip Europos Komisija padeda jį vystyti COM(1998) 431 galutinis, 1998 7 10.

⁽¹⁹⁾ Vokietijos federalinės transporto, statybų ir miesto vystymo ministerijos užsakymu atliktas tyrimas „Mobilumas Vokietijoje“.

- EESRK norėtų gilios diskusijos apie veiksmingas priemones, kad darant visas investicijas ir nustatant taisykles aiškus prioritetas būtų teikiamas ekologiškesnėms transporto rūšims ir priemonėms, ir kad visoms transporto priemonėms būtų sukurti vienodi socialiniai ir aplinkosauginiai standartai siekiant užtikrinti sąžiningą konkurenciją ir tvarų vystymąsi;
- visų pirma reikia pasinaudoti pavienių valstybių narių pavyzdžiu ir atsižvelgti į jų įgyvendinamos skirtingos ekonomikos

ir gyvenviečių politikos poveikį bei pasinaudoti patirtimi, sukaupta vykdant daugelį ES projektų su savivaldybėmis, įgyvendinančiomis pavyzdinę politiką, kuria siekiama išvengti variklinių transporto priemonių ir kartu plačiu mastu patenkinti gyvenimo ir mobilumo poreikius. EESRK pasisako už koordinavimo tarnybos sukūrimą ES, kuri atitinkamai kaupėtų gerus pavyzdžius ir viešai juos skelbtų.

2009 m. gruodžio 16 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Daiktų internetas. Europos veiksmų planas“

(COM(2009) 278 galutinis)

(2010/C 255/21)

Pranešėjas **Zenonas Rokus RUDZIKAS**

Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. birželio 18 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Daiktų internetas. Europos veiksmų planas“

COM(2009) 278 galutinis.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2009 m. lapkričio 12 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Zenonas Rokus Rudzikas.

458-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2009 m. gruodžio 16–17 d. (2009 m. gruodžio 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 60 nariui balsavus už ir 2 susilaikius.

1. Išvados ir pasiūlymai

1.1 Atsižvelgdamas į informacinių ir ryšių technologijų (IRT) plėtros ypatybes ir jų ypatingą svarbą įvairioms valstybių raidos ir jų piliečių gyvenimo sritims, EESRK džiaugiasi Europos Komisijos (EK) komunikatu „Daiktų internetas. Europos veiksmų planas“⁽¹⁾, kuriuo siekiama kurti naują visuotinę paradigmą – perėjimą nuo interneto, jungiančio žmones, prie interneto, jungiančio žmones su daiktais ar daiktus tarpusavyje (daiktų internetas – DI).

1.2 EESRK pritaria EK požiūriui, kad DI sukurs naujų geresnių darbo vietų, atvers naujų verslo ir augimo galimybių, didins EK konkurencingumą globaliu mastu, gerins piliečių gyvenimo kokybę.

DI bus labai naudingas socialiniams uždaviniams: sveikatos stebėsenos, aplinkos apsaugos ir ekologijos, transporto, ir kitų žmogaus veiklos sričių problemoms spręsti. DI ryšių tinklų poveikis mūsų visuomenei bus didelis ir šioje srityje palaipsniui įvyks tikrai esminės socialinės permainos.

1.3 EESRK, palankiai vertina šį Komisijos dokumentą ir iš esmės pritaria jo teiginiams ir siūlymams, tačiau pasigenda jame konkretumo, ypač dėl laiko, įgyvendinimo terminų.

1.4 Atsižvelgiant į globalų interneto pobūdį, vien EK iniciatyvų, veiksmų ir normatyvinių aktų gali nepakakti siekiant suvaldyti šią pasaulinę struktūrą. Būtina labiau akcentuoti tarptautinių organizacijų vaidmenį, derybas ir susitarimus, kuriuos ratifikuotų dauguma valstybių. Reikalingas „kibernetinis Kioto protokolas“ ar laukiamų Kopenhagos susitarimų kibernetiniai analogai.

1.5 EESRK siūlo EK konkrečiau pasisakyti dėl DI valdymo principų, kad būtų pasiekta centralizuoto ir decentralizuoto valdymo dermė, ir dėl nuolatinės privatumo ir asmens duomenų apsaugos klausimų stebėsenos. Nepakanka apsiriboti „diskusijų pradėjimu“, reikia ir konkrečių tolesnių veiksmų.

1.6 EESRK pripažįsta, kad statant šį kibernetinį „Babilono bokštą“ ypač svarbi sistemų ir procedūrų standartizacija, tačiau ji turi būti derinama atsižvelgiant į šalių kalbų, kultūrų ir tradicijų įvairovę, jų specifiką.

1.7 EESRK palankiai vertina Komisijos siekį ir toliau finansuoti DI srities mokslinius tyrimus pagal Septintąją bendrąją mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos programą (7BP). Tačiau to nepakanka. Būtina papildomai finansuoti tas su DI kūrimu susijusias mokslo kryptis, kurių prioritetinė plėtra atvertų kelius kokybiniais proveržiams šioje srityje (nanotechnologijos, optoelektronika, kvantiniai kompiuteriai, *grid*, *cloud computing*, bendravimo balsu su kompiuteriais technologijos ir t. t.). Būtina labiau koordinuoti šiuos darbus.

⁽¹⁾ COM (2009) 278 galutinis.

1.8 Sparti IRT plėtra reikalauja nuolatinio žinių atnaujinimo. Šiai sričiai ypač tinka mokymosi visą gyvenimą principas. Universitetų dėstytojai ir studentai, mokyklų mokytojai ir moksleiviai, apskritai suaugę žmonės turi nuolat tobulinti savo žinias. Čia ypač efektyvios būtų nuotolinio mokymo technologijos. Būtina imtis priemonių mažinti geografinę skaitmeninę atskirtį. Ypatingas vaidmuo įgyvendinant šiuos siekius tenka organizuotai pilietinei visuomenei.

1.9 Pripažindamas inovacijų svarbą, EESRK atkreipia Komisijos dėmesį į būtinybę gerinti intelektinės nuosavybės apsaugą, į originalių įrengimų, būdų ir metodų patentavimo skatinimą. Reikia teikti pirmenybę darbų, kuriais siekiama išsaugoti tautų kultūrinį paveldą, kultūrų ir kalbų įvairovę, kitus dvasinius turtus, skatinimui.

1.10 EESRK atkreipia Komisijos dėmesį į būtinybę išsamiau tirti elektromagnetinių bangų poveikį žmogaus organizmui. Nors DI sistemos spinduliuoja silpnus impulsus, tačiau pačių spinduliuotojų skaičius gali augti eksponentiškai, dauguma jų spinduliuos nuolatos, todėl sparčiai augantis „elektromagnetinis užteršimas“ ateityje gali kelti didelių rūpesčių. Šiuolaikinis mokslas dar neatšakė į klausimą, ar yra nepavojingo–pavojingo spinduliavimo intensyvumo slenkstis ir koks yra kaupimosi efekto vaidmuo. Ar neišleisim džino iš butelio?

2. Informacinių ir ryšių technologijų plėtros ypatybės

DI vizija – pasaulinis bevielės integruotas nuovokių įrenginių bei įtaisų (vadinamų „daiktais“) ir įvairaus pobūdžio jutiklių bei aktuatorių tinklas, kuriame daiktai komunikuoja vieni su kitais ir su žmonėmis naudodami standartinius protokolus. Jis sieis milijardus žmonių. Paminėkime keletą IRT ypatybių.

2.1 Viena pagrindinių ypatybių – ypač sparti sprogimo pavidalo IRT plėtra viename savo raidos etapų pagimdžiusi internetą. Praktiškai per vienos žmonių kartos gyvenimą šios technologijos išsiveržė iš atskirų mokslinių laboratorijų į viešąją erdvę. Panašia sparta auga lygiagrečių ir paskirstytų skaičiavimų technologijos. Pavyzdžiui, Lietuvoje įgyvendinami ES remiami projektai Baltic-Grid I, II ir nacionaliniai projektai LitGrid ir GridTechno.

2.2 Kita ypatybė – jų plėtra didele dalimi vyksta dėl įvairių kitų mokslo sričių sąveikos, metodų ir rezultatų panaudojimo, sintezės, taip sukuriami nauja kokybė.

2.3 IRT nelieka skolingos, jos grąžina skolas kitiems mokslams teikdamos tyrimo metodus, įrangą, kitas gamybos priemones, atėdamos net į eilinio gyventojo buitį. Jei anksčiau mokslų karaliene (kiti sakydavo – tarnaite) buvo laikoma matematika, tai

dabar šį titulą baigia paveržti informatika. Galima prisiminti XVI a., prieš spaudos revoliuciją, vartotą populiarų posakį, kad „mokslas be sąžinės yra tik sielos griuvėsiai“ (prancūzų filosofas François Rabelais, „Pantagruelis“, VIII skyrius).

2.4 Dar viena ypatybė – vyraujantis taikomasis pobūdis, pasi-reiškiantis ypatingai greitai prietaisų ir įrengimų, kurie remiasi šiomis technologijomis, tobulėjimu. Užtenka pažvelgti į mobiliųjų telefonų dinamiką, kompiuterių charakteristikų kitimo tendencijas, algoritminių kalbų vystymąsi ar interneto plėtrą.

2.5 DI pagal savo paskirtį neišvengiamai įgyvendins visuotinių mus supančios technosferos intelektualizavimą. Daiktai taps nuovokūs, gebės suvokti juos duotuoju laiko momentu supančios aplinkos ir savo pačių savybes bei galimybes, autonomiškai priiminėti sprendimus ir aktyviai veikti siekdami įgyvendinti numatytus tikslus bei įvykdyti jiems pavestas užduotis. Manoma, kad nuovokūs daiktai gebės atlikti pačius įvairiausius veiksmus, atsižvelgdami į tai, kas juos duotuoju laiko momentu supa, ir vykdyti pačias įvairiausias užduotis: prisitaikyti prie aplinkos, keisti savo konfigūraciją, patys taisyti savo gedimus ir netgi spręsti apie tai, kas turi teisę jais disponuoti, keisti savo savininkus.

2.6 Atsižvelgiant į milžinišką globalią šių technologijų rinką ir jau pirmiau minėtą ypatingai sparčią plėtrą, reikalaujančią nuolatinio tobulėjimo, mokslo žinių atnaujinimo, ši didelė verslo niša tampa ypač patraukti Europos šalims, pasiekusioms aukštą gyven-tojų išsilavinimo ir darbo kultūros lygį.

2.7 Lietuviai turi patarlę „Kiekviena lazda turi du galus“. Taip ir IRT atveju, – jų taikymas kokybiškai gerina piliečių gyvenimą, tačiau kartu atsiranda ir neigiamų pasekmių, iš kurių čia paminėsime tik pavojus asmens privatumui, kibernetinio terorizmo grėsmę, tinklalapius, skatinančius pornografiją, homofobiją, rasizmą ir pan., taip pat priklausomybės nuo interneto, ypač tarp paauglių, pakeičiančio didelę dalį realaus gyvenimo „gyvenimu“ „virtualioje realybėje“, išsivystymą.

2.8 Vertindamas IRT bei jų kūdikio – interneto – plėtros ypatybes ir reikšmę šalių ekonomikai ir piliečių gyvenimo kokybei, EESRK skyrė ir tebeskiria šiai sferai didelį dėmesį. Užtenka pirmiausia paminėti EESRK nuomonę 1514/2008 (TEN/342) dėl daiktų interneto (pranešėjas Daniel Retureau), taip pat keletą pastaraisiais metais priimtų nuomonių šiais klausimais ⁽²⁾ ir jose pascituotus dokumentus.

⁽²⁾ OL C 256, 2007 10 27, p. 66–72; OL C 224, 2008 8 30, p. 50–56; OL C 175, 2009 7 28, p. 92–96; OL C 128, 2010 5 18, p. 69. ir Žr. EESRK nuomonę; Ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros apsauga (Žr. šio Oficialiojo leidinio p. 98.).

3. Bendrosios pastabos

3.1 Atsižvelgdamas į ypatingą IRT svarbą įvairioms valstybių raidos ir jų piliečių gyvenimo sritims, EESRK džiaugiasi Europos Komisijos komunikatu „Daiktų internetas. Europos veiksmų planas“, kuriuo siekiama kurti naują visuotinę paradigmą – perėjimo nuo žmonės jungiančio interneto prie interneto, jungiančio žmones su daiktais ar daiktus tarpusavyje.

3.2 EESRK pritaria EK požiūriui, kad DI kūrimas ir plėtra sukurs naujų geresnių darbo vietų, atvers naujų verslo ir augimo galimybių, didins ES konkurencingumą globaliu mastu, gerins piliečių gyvenimo kokybę.

3.3 EESRK palankiai vertina Europos Komisijos investicijas į IRT plėtrą, tiek per Bendrąją mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros programą (5, 6 ir 7BP), tiek ir per Konkurencingumo ir inovacijų bendrąją programą (KIP). Pasiiekta didelių laimėjimų: sparčiai mažėja prietaisų dydis – jie tampa nematomi paprasta akimi, objektai vis dažniau jungiami be laidų, tampa judrūs, didėja sistemų heterogeniškumas ir sudėtingumas. Vis plačiau diegiamos radijo dažnių atpažinimo, artimojo lauko ryšių technologijos, interneto protokolo 6 versija (IPv6), ultraplačiajuosčio ryšio ir kitos naujausios technologijos.

Apie proveržius šioje srityje liudija ir tai, kad viena 2009 metų Nobelio premijų paskirta trim fizikams už šviesolaidžių technologijų sukūrimą ir indėlį išrandant pirmąsias sėkmingas vaizdų nuskaitymo ir perdavimo technologijas naudojant skaitmeninius optinius jutiklius. Tai buvo proveržis, atvėręs galimybes atsirasti šiuolaikiniam internetui ir jam ateityje virsti DI.

3.4 Atsižvelgiant į dideles socialines permainas, kurias sukels DI plėtra, būtina šį procesą valdyti, kad jis efektyviai tarnautų ekonomikos augimui ir visuomenės gerovei kartu nevaržydamas piliečių privatumo ir informacijos saugumo.

3.5 EESRK pritaria EK veiksmams, kuriais būtų šalinamos kliūtys DI plitimui.

3.5.1 Visų pirma turi būti užtikrintos dvi pagrindinės ES piliečių teisės: privatumas ir asmens duomenų apsauga. Todėl reikalinga nuolatinė privatumo ir asmens duomenų apsaugos proceso stebėseną ir reagavimas užfiksuojamus pažeidimus.

3.5.2 Labai svarbu, kad projektuojant DI komponentus nuo pat pradžių į juos būtų integruojami privatumo ir saugumo aspektai ir besąlygiškai paisoma vartotojų reikalavimų taip sukuriant pasitikėjimo, priimtino ir saugumo atmosferą. Versle informacijos saugumas susijęs su jo duomenų prieinamumu, patikimumu, konfidencialumu ir kylančios rizikos įvertinimu.

3.5.3 Bet koks DI sutrikimas gali turėti didelį poveikį regionų ar net pasaulio ekonomikai ir visuomenei, todėl būtina užtikrinti maksimalią DI informacinės infrastruktūros apsaugą.

3.5.4 Didelės reikšmės DI tapsmui masiniu reiškiniu turės standartizacija, palengvinanti naudojimąsi DI ir suteikianti pramonei galimybę geriau konkuruoti tarptautiniu mastu. Ypač standartizacija būtų efektyvi ją derinant su sparčiu IPv6 diegimu, nes atsirastų galimybė tiesiogiai suteikti interneto adresus praktiškai neribotam skaičiui objektų, įskaitant visus planetos gyventojus.

3.6 Ypač sveikintinos EK priemonės remti mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą šioje tarpdisciplininėje srityje, integruojančioje daugelio mokslo krypčių ir technologijų pasiekimus, juos sintetinančioje į kokybiškai naują produktą – ateities internetą DI. Pagirtinas EK siekis skatinti viešojo ir privačiojo sektorių partnerystę sprendžiant šią fundamentinę problemą.

DI ne tik suteiks naujas galimybes verslui ir gamybai, bet ir pareikalaus visiškai naujų verslo modelių, ypač elektroninės komercijos ir elektroninio verslo srityse.

3.7 DI sistemas kurs, valdys ir naudos daug suinteresuotųjų šalių, veikiančių pagal skirtingus verslo modelius ir besivadovaujančių įvairiais interesais, todėl būtina sudaryti sąlygas skatinti augimą ir inovacijas, esamas sistemas pildyti naujais dariniais, o naujas sistemas lanksčiai derinti prie jau esančių.

3.8 Kadangi DI nepripažįsta valstybių sienų, jis bus tikras globalus produktas, todėl jį kuriant ir įgyvendinant ypatingas vaidmuo tenka tarptautiniam dialogui, dalijimuisi gerąja patirtimi, taip pat ir derinant aktualius bendrus veiksmus.

3.9 EESRK sveikina EK veiksmus ir priemones, kuriomis siekiama užtikrinti galimybę laiku naudotis tinkamais radijo dažnių spektro ištekliais, stebėti ir vertinti konkrečiai DI skirtą papildomo suderinto radijo dažnių spektro poreikį. Kartu didėjant įvairaus dažnio elektromagnetines bangas skleidžiančių prietaisų ir objektų, būtina užtikrinti, kad jokie spinduliuojantieji prietaisai ir sistemos ateityje nekeltų pavojaus visuomenės saugumui ir sveikatai.

3.10 EESRK pritaria EK pastangoms nustatyti daugiašalį Europos masto (o gal globalų?) mechanizmą, kad būtų galima stebėti DI raidą bei įvertinti, kokių papildomų priemonių turėtų imtis valdžios institucijos, kad užtikrintų kuo spartesnį šio plataus užmojo projekto įgyvendinimą. Būtina to sąlyga – nuolatinis dialogas ir keitimasis gerąja patirtimi su kitais pasaulio regionais.

3.11 EESRK ypač palaiko EK siekį imtis iniciatyvos, kad Europa atliktų pagrindinį vaidmenį formuojant DI veikimo modelius ta linkme, kad daiktų internetas taptų daiktų internetu žmonėms. EESRK yra pasirengęs dirbti kartu siekiant šių plataus užmojo, bet realių tikslų įgyvendinimo. Svarbų indėlį čia turi įnešti organizuota pilietinė visuomenė, o su jos atstovais reikia konsultuotis visais visuomenės ir privataus gyvenimo klausimais, visų pirma siekiant išsaugoti viešąsias ir privačias laisves.

4. Konkrečiosios pastabos

EESRK palankiai vertina šį Komisijos dokumentą ir iš esmės priitaria jo teiginiams ir siūlymams, tačiau negali nepateikti jam pluoštelio pastabų, siūlymų ir rekomendacijų.

4.1 Veiksmų plane ir išvardintose keturiolikoje veiksmų kryptių trūksta konkretumo dėl laiko, įgyvendinimo terminų. Tik dokumento pabaigoje (5. Išvados) sakoma, kad „DI – dar ne apčiuopiama realybė, o greičiau ateities vizija, paremta tam tikromis technologijomis, kurios visos kartu per ateinančius 5–15 metų galėtų iš esmės pakeisti mūsų visuomenės modelį“. Taigi, galima spėti, kad šis veiksmų planas yra orientuojamas į maždaug 15 metų laikotarpį. Žinoma, dauguma siūlomų veiksmų kryptių turi būti įgyvendinamos, koordinuojamos ar bent stebimos visą laiką, tačiau galima būtų nurodyti ar sukonkretinti kai kurių vykdymo laikotarpį (pavyzdžiui, 1, 4, 8, 9 ir 14 veiksmų kryptys).

4.2 DI aprėptis – globali, anksčiau ar vėliau į ją įsijungs praktiškai visos pasaulio valstybės, todėl vien EK iniciatyvų, veiksmų ir normatyvinių aktų gali nepakakti siekiant suvaldyti šią globalią struktūrą. Būtina labiau akcentuoti tarptautinių organizacijų vaidmenį, derybas ir susitarimus, kuriuos ratifikuotų dauguma valstybių. Reikalingas „kibernetinis Kioto protokolas“ ar laukiamų Kopenhagos viršūnių susitarimų kibernetiniai analogai.

4.3 Reikėtų konkrečiau pasisakyti dėl DI valdymo principų akcentuojant būtinybę siekti centralizuoto ir decentralizuoto valdymo dermės ir dėl nuolatinės privatumo ir asmens duomenų apsaugos klausimų stebėsenos taip minimizuojant pavojus asmens privatumui, duomenų apsaugai ir teroristinėms atakoms.

4.4 EESRK pabrėžia, kad „teisės į lustų tylėjimą“ turėjimas (galimybė bet kuriuo momentu atsijungti nuo tinklo aplinkos) nėra pakankama asmens privatumo ar objekto saugumo garantija. Pavyzdžiui, išjungtas mobilusis telefonas dar negarantuoja, kad kokios nors struktūros negalės rinkti apie jo turėtoją juos dominančios informacijos. Todėl nepakanka apsiriboti diskusijų inicijavimu, bet reikia tolesnių konkrečių veiksmų.

4.5 EESRK pripažįsta, kad statant šį kibernetinį „Babilono bokštą“ ypač svarbi standartizacija, užtikrinanti, kad, pavyzdžiui, Kinijoje esantis šaldytuvas „susikalbės“ su Prancūzijoje esančia maisto parduotuvės lentyna, kurioje sudėti „Danone“ jogurtai. Tačiau standartizacija turi būti derinama atsižvelgiant į šalių kalbų, kultūrų ir tradicijų įvairovę, jų specifiką.

4.6 EESRK ypač palankiai vertina Komisijos siekį ir toliau finansuoti DI srities mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą pagal 7BP. Tačiau ši sritis turi būti finansuojama pirmumo tvarka, nes nuo jos pasiekimų didele dalimi priklauso Europos konkurencingumas globaliu mastu ir jos piliečių gerovė. Greta 7-je veiksmų kryptyje išvardintų tyrimo sričių reikia paminėti nanotechnologijas, *grid*, *cloud computing*, optoelektroniką, kvantinių kompiuterių kūrimą ir kitas fizinių ir informatikos mokslų kryptis, kurių prioritetinė plėtra atvertų kelius kokybiniais proveržiams šioje srityje. Būtina labiau koordinuoti šiuos darbus.

4.7 Spartus IRT kūrimas ir jų išplitimas reikalauja atitinkamą išsilavinimą turinčių žmonių. Universitetų dėstytojai privalo sistemingai atnaujinti dėstomus dalykus, kad studentai gautų naujausių žinių ir būtų pasirengę įsilieti į DI kūrimo ir eksploatacijos kolektyvus. Atitinkamai turi būti rengiami ir moksleiviai. Būtina suaugusių kvalifikacijos kėlimo sistema. Šiai sričiai ypač tinka mokymosi visą gyvenimą principas, nuotolinio mokymo technologijos. Svarbu imtis priemonių mažinti geografinę skaitmeninę atskirtį. Ypatingas vaidmuo įgyvendinant šiuos siekius tenka organizuotai pilietinei visuomenei, jos struktūroms.

4.8 Pripažindamas inovacijų ir bandomųjų projektų svarbą, EESRK atkreipia Komisijos dėmesį į būtinybę gerinti intelektinės nuosavybės šioje srityje apsaugą ir į originalių įrengimų, būdų ir metodų patentavimo skatinimą. Lauktina ryžtingesnė Komisijos reakcija, o ne vien „Komisija svarstys galimybę inicijuoti ...“. Reikia teikti pirmenybę darbų, kuriais siekiama išsaugoti tautų kultūrinį paveldą, kultūrų ir kalbų įvairovę (sakoma, kad kalba, kuri nebus naudojama kompiuteriuose, yra pasmerkta išnykti), kitus dvasinius turtus, skatinimui.

4.9 EESRK atkreipia Komisijos dėmesį į būtinybę išsamiau tirti elektromagnetinių bangų poveikį žmogaus organizmui. Nors DI sistemos spinduliuoja silpnus impulsus, tačiau pačių spinduliuotojų skaičius gali augti eksponentiškai, dauguma jų spinduliuos nuolatos, todėl sparčiai augantis „elektromagnetinis užteršimas“ gali ateityje sukelti didelių rūpesčių. Šiuolaikinis mokslas dar neatsakė į klausimą, ar yra nepavojingo–pavojingo spinduliavimo intensyvumo slenkstis, koks yra kaupimosi efekto vaidmuo. Juk organizmo ląstelei virsti vėžine ir pradėti nekontroliuojamai daugintis gali užtekti vieno elektromagnetinės bangos kvanto ... Ar neišleisim džino iš butelio?

4.10 DI funkcionavimas, remdamasis sudėtinga ir struktūrizuota informacija ir kompleksiniais algoritmais, neabejotinai taisyks centralizuotų ir išskirstytų intelektualizuotų nuovokių daiktų architektūras. Tai gali būti panašu į tai, kaip dabar yra organizuojamas Europos branduolinių tyrimų centro (CERN) darbas, kurio duomenų gavimo, jų analizės, saugojimo ir naudojimo

funkcionalumą palaiko sukurta per EGEE ⁽³⁾ ir susijusius projektus *grid* technologijų infrastruktūra. Tačiau DI atveju duomenų apdorojimo procedūros yra daug sudėtingesnės, todėl EGEE veikimas gali būti nagrinėjamas tik kaip pradinis DI atitinkamų komponentų kūrimo, projektavimo ir diegimo etapas.

2009 m. gruodžio 17 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

⁽³⁾ www.eu-egce.org.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą dėl pranešimo Komisijai apie energetikos infrastruktūros investicinius projektus Europos bendrijoje ir dėl Reglamento (EB) Nr. 736/96 panaikinimo

(COM(2009) 361 galutinis – 2009/0106 (CNS))

(2010/C 255/22)

Pranešėjas **Valerio SALVATORE**

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. rugsėjo 4 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą dėl pranešimo Komisijai apie energetikos infrastruktūros investicinius projektus Europos bendrijoje ir dėl Reglamento (EB) Nr. 736/96 panaikinimo

COM(2009) 361 galutinis – 2009/0106 (CNS).

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2009 m. lapkričio 12 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Valerio Salvatore.

458-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2009 m. gruodžio 16–17 d. (2009 m. gruodžio 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 177 nariams balsavus už ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas teigiamai vertina Europos Komisijos ketinimą įvesti naujas energetikos infrastruktūros investicinių projektų taisykles ir remia pasiūlymą priimti pagrindinį reglamentą, kuriame atsižvelgiama į pastarojo meto Europos energetikos politikos raidą. Pasiūlymas atitinka šio sektoriaus konjunktūrinius poreikius, kadangi sudaro sąlygas rinkti svarbią, pakankamą ir skaidrią informaciją bei nustato jo naudingumui proporcingą administracinę naštą.

1.2 EESRK pritaria principui, kuriuo grindžiamas Komisijos reglamento pasiūlymas ir pagal kurį būtina suderinti būtinybę reguliariai rinkti susijusią informaciją, kad būtų galima periodiškai atlikti daugelį sektorių apimančius energetikos sistemos tyrimus siekiant mažinti administracines sąnaudas ir skatinti skaidrumą. Tokius tikslus keliantis Komisijos reglamento pasiūlymas padės gerokai patobulinti dabartinę sistemą. Šiuo požiūriu pagrindinis pasiūlymas, kurio teisinį pagrindą sudaro Europos bendrijos steigimo sutarties 284 straipsnis ir Europos atominės energijos bendrijos steigimo sutarties 187 straipsnis, visiškai atitinka svarbiausius subsidarumo ir proporcingumo principus.

1.3 EESRK pabrėžia, kad Europos Komisija netinkamai pagrindė reglamento pasiūlymo priede nurodytas žemiausias ribas, kurias viršijus taikomas informacijos pranešimo reikalavimas. Reikėtų, kad Europos ir nacionalinės sprendimus priimančios institucijos surengtų išsamesnę diskusiją su šio sektoriaus ekonominės veiklos vykdytojais ir pilietinės visuomenės organizacijomis, kuri padėtų nustatyti šias žemiausias ribas geriausiai atitinkančias vertes, kadangi šios ribos yra saugumo, aplinkos apsaugos, skaidrumo ir ekonominio gyvybingumo garantas.

1.4 EESRK siūlo, kad Komisijos reguliariai atliekami tyrimai ne tik iš anksto numatytą galimą energijos pasiūlos ir paklausos neatitikimą ir nustatytą infrastruktūros trūkumus, bet kartu būtų

projektų, apie kuriuos pranešama, įgyvendinimo pažangos kontrolės priemonė, kuri padėtų užtikrinti, kad jie vyktų laikantis tinkamų terminų.

1.5 EESRK mano, kad labai svarbus esamos ir pagal naujus projektus kuriamos infrastruktūros saugumas. Ekonominės veiklos vykdytojų investicijomis visų pirma turėtų būti siekiama energetikos tinklų modernizavimo, priežiūros ir technologinio pritaikymo saugumo tikslais, kad būtų išvengta problemų, užtikrintas energijos vartojimo efektyvumas ir aplinkos tvarumas, kurio nepaisyti negalima ir nedera dėl jokių priežasčių.

1.6 EESRK pabrėžia, kad informacijos ir duomenų apie Bendrijai svarbią infrastruktūrą rinkimas padės stiprinti ES valstybių narių energetinį solidarumą. Be to, reguliariai atliekami tyrimai paskatins įvairinti energijos šaltinius ir kartu mažinti energetinį priklausomumą nuo įvairių įprastinių energijos šaltinių energiją eksportuojančių šalių ir užtikrinti energijos tiekimo saugumą.

1.7 Elektros energijos iš atsinaujinančių energijos šaltinių gamybos klausimu EESRK mano, kad reikia vengti užkrauti administracinę naštą mažosioms ir vidutinėms įmonėms – visų pirma tomis, kurios specializuojasi pažangių ekologiškų technologijų srityje – kurios ir taip yra nepalankioje padėtyje, kadangi patiria didesnes gamybos sąnaudas nei naudojančios įprastinius energijos šaltinius.

1.8 EESRK siūlo, kad, siekiant Europos Komisijos nurodyto tikslo užtikrinti didesnę skaidrumą, valstybės narės turėtų tinkamai atsižvelgti į vietovių, kuriose numatyta statyti naujus įrenginius, gyventojų nuomonę, kurią atskleidžia pilietinės visuomenės organizacijos.

1.9 EESRK rekomenduoja Europos Komisijai stebėti, kad investicijų sąnaudos nepakenktų vartotojų interesams.

2. Įžanga

2.1 Energijos vidaus rinkos liberalizavimas atvėrė naujas investavimo šiam sektoriuje galimybes. Nauja teisinė aplinka reikalauja įgyvendinti konkrečius tikslus atsinaujinančiųjų energijos šaltinių ir biodegalų srityje.

Siekiant padidinti numatytas ir pageidaujamas investicijas į Europos infrastruktūrą, reikia užtikrinti suderintą pagrindą, kuriuo remiantis būtų renkami duomenys ir informacija apie energetinių įrenginių eksploatavimo pradžios ir sustabdymo projektus.

2.2 Komisija siūlo panaikinti Reglamentą (EB) Nr. 736/96 ir jį pakeisti nauju reglamentu, kuris padėtų užtikrinti investicinių infrastruktūros projektų, susijusių su energijos gamyba, perdavimu ir saugojimu, taip pat su anglies dioksido išmetimu, transportavimu ir saugojimu, stebėseną.

2.3 Labai svarbu rinkti tikslinius ir tinkamus duomenis apie energetikos infrastruktūros raidą valstybėse narėse, kad būtų galima reguliariai atlikti daugelį sektorių apimančius tyrimus, padedančius iš anksto nustatyti struktūrinius trūkumus ir galimą energijos pasiūlos ir paklausos neatitikimą. Be to, atsižvelgiant į ekonominės veiklos vykdytojų interesus, būtina užtikrinti skaidrumą ir mažinti administracines sąnaudas.

2.4 Reglamentas (EB) Nr. 736/96 yra nebeaktualus, kadangi jo taikymo sritis neapima didžiosios dalies atsinaujinančiųjų energijos šaltinių energiją naudojančios įrangos ir jame nenumatyta tinkama informacijos rinkimo sistema ir valstybėse narėse vykdomų energetikos projektų stebėseną. Taigi šiuo metu galiojanti sistema gali turėti neigiamos įtakos investicijų saugumui, kadangi ji neužtikrinama skaidrumo. Ilgalaiškės trukmės laikotarpiu ji gali trukdyti pereiti prie mažai anglies dioksido aplinką išskiriančių technologijų ekonomikos. Be to, dabartiniai teisės aktai, kaip atrodo, negali užtikrinti energijos gamybos ir anglies dioksido išmetimo bei saugojimo tinklų ir įrenginių saugumo.

3. Komisijos pasiūlymas

3.1 Pasiūlymo priimti reglamentą pagrindas – valstybėms narėms nustatytas reikalavimas pranešti Europos Komisijai informaciją apie pradėtus įgyvendinti arba per penkerius metus planuojamus pradėti įgyvendinti investicinius projektus, susijusius su naftos, gamtinių dujų, elektros energijos, biodegalų gamyba, anglies dioksido surinkimu, saugojimu ir transportavimu. Šis reikalavimas taip pat taikomas per artimiausius trejus metus planuojamiems infrastruktūros eksploatavimo nutraukimo projektams.

3.2 Reikalaujama pateikti informaciją apie: įrenginių pajėgumus, infrastruktūros vietą, pavadinimą, tipą ir svarbiausius ypatumus, numatytą eksploatavimo pradžios datą, naudojamų energijos išteklių tipą, infrastruktūros saugumą užtikrinančias technologijas, anglies dioksido surinkimo sistemų įrangą. Pranešimuose apie įrenginio eksploatavimo nutraukimą turi būti nurodoma susijusios infrastruktūros ypatumai ir pajėgumas bei numatyta eksploatavimo nutraukimo data.

3.3 Komisija siūlo, kad reikiamą informaciją valstybės narės pateiktų kas dveji metai nuo 2010 m. liepos 31 d. Rinkos dalyviai informaciją turi pranešti iki kiekvienų ataskaitinių metų gegužės 31 d. toms valstybėms narėms, kurių teritorijoje ketinama įgyvendinti investicinius projektus. Pranešama informacija apie investicinių projektų įgyvendinimo pažangą nuo atitinkamų metų kovo 31 d.

3.4 Komisija pasisako už papildomumo principu grindžiamą modelį, kuris padėtų išvengti informacijos dubliavimo. Remiantis šiuo principu valstybės narės atleidžiamos nuo reikalavimo teikti duomenis, jei lygiavertę informaciją jos jau pateikė pagal specialius teisės aktus arba daugiametį investicijų planą.

3.5 Sukauptą informaciją Komisija naudos bent kas dveji metais atliekamiems ES energetikos sistemos struktūros raidos įvairiuose sektoriuose tyrimams, kurių rezultatai bus aptariami su valstybėmis narėmis ir suinteresuotaisiais subjektais. Šie rezultatai gali būti viešai skelbiami, jei tai neprieštarauja asmens ir komercinių duomenų apsaugos taisyklėms.

3.6 Komisija gali priimti šiam reglamentui įgyvendinti būtinas priemones, visų pirma susijusias su taikytinai skaičiavimo metodais, techninėmis apibrėžtimis, surinktų duomenų turiniu. Šį reglamentą siūloma persvarstyti per penkerius metus nuo jo įsigaliojimo.

4. Bendrosios pastabos

4.1 EESRK, atsižvelgdamas į šio naujojo reglamento svarbą įgyvendinant Europos energetikos politikos tikslus, palankiai vertina Komisijos pasiūlymą. Pasiūlymu siekiama suderinti būtinybę kontroliuoti ir kaupti svarbią su investiciniais projektais susijusią informaciją ir kartu mažinti administracines sąnaudas bei skatinti skaidrumą.

4.2 Reglamento tikslas – stebėti ES energetikos sistemos raidą analizuojant Komisijos ir visų pirma jos Energetikos rinkos observatorijos surinktus duomenis ir informaciją apie energetikos infrastruktūros investicinius projektus.

4.2.1 Vidaus rinkos buvimas ir būtinybė sukurti viršvalstybinių lygmeniu veikiančią sistemą yra pakankamos priežastys pateisinti Bendrijos, o ne nacionaliniu lygiu taikomos reglamentavimo priemonės pagrįstumą. Taigi, šiuo požiūriu Komisijos siūloma reguliavimo priemonė visiškai atitinka bendrąjį subsidiarumo principą.

4.2.2 Teisinės priemonės, t. y. reglamento, kuriuo pakeičiamas ankstesnis veiksmas šioje srityje reguliavęs reglamentas, pasirinkimas ir turinys numatant reikalavimą valstybėms narėms pranešti reikiamą informaciją (įpareigojimas, kuris sušvelninamas reikalavimu neužkrauti valstybėms narėms pernelyg didelės administracinės naštos) rodo, kad nagrinėjamas pasiūlymas visiškai atitinka proporcingumo principą.

4.3 Komisijos pasiūlyme pirmenybė teikiama ne integruotai ir išsamiai pranešimo sistemai, o papildomo pranešimo mechanizmui. EESRK norėtų pabrėžti, kad toks pasirinkimas sudaro palankias sąlygas užtikrinti ekonominį veiksmingumą, mažinti įmonių ir valstybių narių administracines sąnaudas, taip pat turi teigiamos įtakos galutinei energijos kainai, leidžia išvengti duomenų dubliavimo ir padeda gerinti informacijos kokybę.

4.4 EESRK mano, kad reguliariai teikiama, išsami ir kokybiška informacija ne tik sudaro palankias sąlygas Komisijai kontroliuoti ir nustatyti Europos energetikos infrastruktūros trūkumus, bet ir padeda politinius sprendimus priimančioms nacionalinėms ir Europos struktūroms, rinkos dalyviams bei investuotojams geriau suprasti energetikos infrastruktūros problemas.

5. Konkrečios pastabos

5.1 EESRK teigiamai vertina tai, kad pasiūlymo priimti reglamentą 2 straipsnyje pateiktos aiškos apibrėžtys. Šios apibrėžtys, kurios šiuo metu galiojančiame Reglamente (EB) Nr. 736/96 nepateikiamos, padeda geriau suprasti teisės akto nuostatas ir patikslina jo taikymo sritį.

5.2 EESRK mano, kad kas dveji metai atliekant daugelį sektorių apimančių tyrimą būtų galima užtikrinti veiksmingą Europos energetikos infrastruktūros įgyvendinimo pažangos stebėseną.

5.3 EESRK visuomet laikėsi nuomonės, kad infrastruktūros saugumo klausimas yra neatsiejamas nuo energijos tiekimo saugumo klausimo. Visai neseniai⁽¹⁾ panašia tema parengtoje nuomonėje EESRK atkreipė dėmesį į būtinybę užtikrinti energijos perdavimo bei anglies dioksido transportavimo įrenginių ir tinklų saugumą. Be to, svarbu, kad reguliariai atliekamuose tyrimuose Komisija atsižvelgtų į esamų įrenginių ir tinklų modernizavimo ir priežiūros aspektus.

5.4 EESRK mano, kad informacija apie Bendrijai svarbius projektus yra prioritetinės svarbos dalykas. Nuo šios informacijos kokybės priklausys, kaip taikant energetinio solidarumo principą Europos Komisija orientuos valstybes nares ir įvairins energijos

šaltinius siekiant mažinti energetinį priklausomumą nuo kai kurių įprastinių energijos šaltinių energijos eksportuotojų. EESRK mano, kad tarptautinė energetikos infrastruktūra yra išskirtinai Bendrijos intereso klausimas. Savo ankstesnėse nuomonėse Komitetas nurodė, kad palaipsniui sujungti energetikos (dujų, elektros, naftos) tinklai (...) padėtų labai sumažinti eksploatacijos ir investicijų sąnaudas ir dar labiau paskatintų investuoti į naujus tinklų projektus įgyvendinant viešąją ir privačią (Sąjungos ir valstybių narių) partnerystę ir taip užtikrinti didesnę energijos tiekimo saugumą.⁽²⁾

5.5 EESRK pabrėžia, kad Komisijos numatytoje sistemoje pirmenybė teikiama centralizuotam energijos gamybos metodui, nors daugelis tendencijų rodo, kad ateityje Europos energetikos sistema galės būti grindžiama decentralizuotais elektros energijos gamybos įrenginiais, gaminančiais energiją buitinėms reikmėms (saulės baterijų plokštės, mikrohibridinės šilumos ir elektros energijos jėgainės ir pan.). Reikėtų užtikrinti šių įrenginių prieigą prie elektros energijos perdavimo tinklų vengiant pernelyg didelių administracinių sąnaudų mažosioms ir vidutinėms įmonėms.

5.6 EESRK pabrėžia, kad Europos Komisija netinkamai pagrindė pasiūlymo priimti reglamentą priede nurodytas žemiausias ribas, kurias viršijus taikomas informacijos pranešimo reikalavimas.

5.7 EESRK ragina išsamiau apsvarstyti anglies dioksido surinkimo ir saugojimo (CCS) proceso naudingumą ir jo tvarumo aspektą, atsižvelgdamas į tai, kad jis jau yra išreiškęs abejonų dėl CO₂ surinkimo ir transportavimo projektų tikslingumo ir nekenksmingumo. Vis dėlto EESRK konstatuoja, kad Europos Komisijos pasiūlyme numatyta į reglamento nuostatas įtraukti informaciją apie anglies dioksido transportavimo ir saugojimo projektus. Taigi, šias nuostatas vienareikšmiškai reikėtų suprasti kaip reikalavimą tokio pobūdžio infrastruktūrai taikyti reguliariai atliekamų Europos energetikos sistemos tyrimų principą.

5.8 EESRK mano, jog svarbu, kad energetikos infrastruktūros kūrimas nebūtų vykdomas prieš vietos gyventojų ir jiems atstovaujančių organizacijų valią. EESRK pritaria skaidrumo siekiui, kadangi tai suteikia galimybę tinkamai informuoti piliečius apie numatytų projektų svarbą atliekant atitinkamus ekonominius, socialinius ir aplinkos poveikio vertinimus.

2009 m. gruodžio 16 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

⁽¹⁾ OL C 306, 2009 12 16, p. 51.

⁽²⁾ OL C 128, 2010 5 18, p. 65.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Parama krizę siekiančioms įveikti besivystančioms šalims“

(COM(2009) 160 galutinis)

(2010/C 255/23)

Pranešėjas **Luca JAHIER**

Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. balandžio 28 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Parama krizę siekiančioms įveikti besivystančioms šalims“

COM(2009) 160 galutinis.

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2009 m. lapkričio 19 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Luca Jahier.

458-oji plenarinė sesijoje, įvykusioje 2009 m. gruodžio 16–17 d. (gruodžio 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 151 nariui balsavus už, 5 – prieš ir 8 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) mano, kad pasibaigus didžiausios sisteminės rizikos, susijusios su tarptautine ekonomikos ir finansų krize, laikotarpiui, reikia deramą dėmesį skirti sudėtingiems minėtos krizės padariniams daugelyje besivystančių šalių. Šie padariniai kelia grėsmę pastaraisiais dešimtmečiais pasiektai pažangai ir prisideda prie energetikos ir maisto krizės, todėl dabartiniai konfliktai ir nestabili politinė padėtis gali dar labiau paaštrėti.

Tarptautinė bendruomenė privalo įgyvendinti visas būtinas iniciatyvas ir priimti sprendimus, kurie padėtų labiausiai skurstančioms šalims įveikti krizę, už kurią jos nėra atsakingos.

1.2 EESRK teigiamai vertina Komisijos komunikatą, pirmąjį tarptautinės bendruomenės pamatinį sprendimą, kuris yra racionaliausias ir išsamiausias iš visų iki šiol priimtų sprendimų. Komunikate pateikti gausūs plačias perspektyvas atveriantys pasiūlymai, įskaitant ir vidutinės trukmės laikotarpį, kuriuos nuo šiol reikės tinkamai vystyti.

Komitetas pastebi du didelius komunikato trūkumus. Pirma, nenumatyti papildomi ištekliai, antra, su krize susijusių sprendimų poveikis yra trumpalaikis (pvz., išankstinis pagalbos lėšų mokėjimas pagal einamųjų metų išpareigojimų asignavimus).

1.3 EESRK džiaugiasi pastarojo meto tarptautinių aukščiausio lygio susitikimų rezultatais ⁽¹⁾, ypač konkrečiais pasiūlymais skurdžių šalių atžvilgiu, patvirtintais tikslais didinti pagalbos apimtį ir kokybę bei tvirtu pasiryžimu reformuoti pagalbos sistemą. Vis dėlto šių rezultatų nepakanka siekiant spręsti svarbius klausimus, kaip antai:

- būtinybė nedelsiant skirti didesnius išteklius ir taikyti naujas vystymui skirtas finansavimo priemones,

- pagalbos sistemos reforma,

- fiskalinio valdymo ir vystymosi sąsajos.

1.4 EESRK mano, kad, kaip teigė Komisijos pirmininkas José Manuel Barroso, visų pirma reikėtų vykdyti visus pastaraisiais metais priištus išpareigojimus, ir ragina Komisiją priminti valstybėms narėms, kad jos turi laikytis pirmiau nustatytų ir iki šiol iš esmės neperžiūrėtų nacionalinių pagalbos išmokų didinimo tvarkaraščių, nors yra žinoma, kad kai kurios valstybės narės atsisakė savo planų priimdamos sprendimą mažinti numatytas išmokas.

Be to, EESRK yra įsitikinęs, kad būtina nedelsiant numatyti didesnius papildomus asignavimus, kaip to pageidauja visos svarbiausios tarptautinės institucijos, kad būtų galima skurstančioms šalims skirti pagalbą ir naujas investicijas. Komitetas taip pat priitaria pasiūlymui skirti krizės valdymui mažiausiai 0,7 proc. tarptautinės bendruomenės sukauptos 7 000 mlrd. dolerių sumos.

1.5 Atsižvelgdamas į dvejopą krizės – energetikos ir maisto – poveikį, EESRK mano, kad būtina nustatyti tikslesnius naujų investicijų prioritetus laikantis ilgalaikių išpareigojimų siekti Tūkstantmečio vystymosi tikslų.

Ir skurstančioms šalims, ir Europai labai svarbu, kad žemės ūkis, aprūpinimo maistu saugumas ir investicijos neatidėliotinoms klimato kaitos problemoms spręsti taptų strateginiais prioritetais, siekiant paskatinti naują didelių investicijų srautą labiausiai skurstančiose šalyse ir užtikrinti tvarų ir ilgalaikį vystymąsi.

⁽¹⁾ EESRK pirmiausia norėtų paminėti 2009 m. birželio mėn. JT susitikimą ir 2009 m. liepos mėn. G8 šalių vadovų susitikimą Akviloje.

1.6 EESRK ragina naująją Europos Komisiją imtis tarptautinio vadovaujančio vaidmens vykdant išsipareigojimus iš esmės reformuoti vystomosios pagalbos ir investicijų sistemą, kad būtų galima spręsti naujus šio tūkstantmečio uždavinius, kaip antai ekologiškas ekonomikos augimas, migracijos srautai, ir priimti naujus išsipareigojimus užtikrinti apskritai visos pagalbos sistemos didesnę veiksmingumą, skaidrumą ir naudą.

1.7 EESRK pabrėžia, kad ES turėtų toliau siekti pažangos pripažįstant ir remiant nevalstybinius subjektus, ypač privatųjį sektorių, profesinių sąjungų asociacijas, ūkininkus, moterų, vartotojų ir pan. organizacijas, turint omenyje, kad šis aspektas visų pirma siejamas su europiniu požiūriu.

EESRK apgailestauja, kad komunikate neminimas šių dalyvių vaidmuo sprendžiant krizės problemas, nors pilietinė visuomenė – tai vienas iš nedaugelio tarptautinio lygmens dalyvių, galinčių sutelkti papildomus išteklius. Be to, daugelyje skurdžių šalių krizė labiausiai paliečia privatųjį sektorių ir susilpnina socialinių partnerių ir kitų įvairių pilietinės visuomenės organizacijų pajėgumus, nors žinoma, kad jų vaidmuo užtikrinant ilgalaikius tvarius vystymosi sprendimus yra lemiamas.

1.8 EESRK pritaria oficialios paramos vystymuisi (OPV) išsipareigojimams ir novatoriškų vystymosi finansavimo mechanizmų, pavyzdžiui, tokių kaip Tobino mokestis, kūrimui ir taikymui. Todėl labai svarbu pripažinti migrantų piniginių perlaidų svarbą ir įgyvendinti G8 susitikimo sprendimą 50 proc. sumažinti piniginių perlaidų mokesčius ir apibrėžti strategiją, kuri užtikrintų geresnę darbuotojų migrantų apsaugą krizės sąlygomis.

1.9 EESRK mano, kad reikia toliau taikyti visas rinkų atvėrimo priemones atgaivinant Dohos derybas, remiant regioninės integracijos procesus⁽²⁾ ir stiprinant prekybos finansavimo priemones, ir ypatingą dėmesį skirti teisingos ir sąžiningos prekybos reikavimams skurdžiausiose šalyse. Be to, reikėtų atnaujinti tiesiogines užsienio investicijas, visų pirma pasinaudojant Tarptautinio valiutos fondo (TVF) ir Pasaulio banko novatoriško finansavimo galimybėmis, kurias atveria nauja TVF specialiųjų skolinimosi teisių emisija ir Pasaulio banko įsteigtas fondas pažeidžiamiausioms šalims (*vulnerability fund*).

1.10 EESRK mano, kad svarbiausias prioritetas pasaulio lygiu turėtų būti kova su korupcija, nusikalstamumu ir mokesčiniu sukčiavimu (vengimas mokėti mokesčius arba jų slėpimas), kadangi tai padėtų sukurti naujus ir didelius išteklius ir juos panaudoti vystymosi tikslais. Komitetas ragina Komisiją kuo greičiau imtis veiksmų šioje srityje ir pateikti atitinkamus pasiūlymus.

2. Įžanga

2.1 Prasidėjus tarptautinei finansų krizei, analitikai buvo įsitikinę, kad ji nepalies besivystančių ir juo labiau skurdžiausių šalių. Krizei išibėgėjant pasirodė pirmieji jos galimo poveikio ženklai besivystančiose šalyse, visų pirma dėl numatyto tarptautinio ekonomikos nuosmukio. Tik 2009 m. balandžio mėn. Londone vykusiame G20 vadovų susitikime ir TVF ir Pasaulio banko posėdžiuose buvo aiškiai pripažinta, kad krizė plinta į pagrindines besivystančias šalis ir kelia skurdo grėsmę 100 mln. žmonių, papildysiančių 160 mln. žmonių gretas, kurie dėl dvigubos 2007–2008 m. energetikos ir maisto krizės padarinių šiuo metu gyvena žemiau skurdo ribos.

2.2 Skaičiai neramina. 2009 m. birželio 19 d. JT Maisto ir žemės ūkio organizacija pateikė pranešimą dėl aprūpinimo maistu saugumo, kuriame iš anksto įspėjama, kad 2009 m. badaujančių žmonių pirmą kartą bus daugiau nei milijardas, t. y. bendras jų skaičius padidės 11 proc., todėl gali kilti didelio masto humanitarinės krizės, o 9 ir 10 dešimtmečiais pasiekti rezultatai pavirsti niekais. Birželio 22 d. Pasaulio bankas iš esmės sumažino visus paskaičiavimus prognozuodamas, kad 2009 m. bendras pasaulio ekonomikos augimas sumažės apie 3 proc., pasaulinė prekyba – 10 proc. ir drastiškai sumažės tarptautiniai privačiojo kapitalo srautai: iki 363 mlrd. dolerių, kai tuo tarpu 2007 m. jie sudarė 1 000 mlrd., o 2008 m. – 707 mlrd. dolerių. Manoma, kad bendras besivystančių šalių augimas bus tik šiek tiek didesnis nei 1 proc. Tačiau jei skaičiuojant neatsižvelgiama į Kiniją ir Indiją, numatomas visų besivystančių šalių BVP kritimas siekia 1,6 proc. Atrodo, Afrikos žemynas nukentės labiausiai, kadangi numatoma, kad 2009 m. augimas sumažės net 66 proc., palyginti su 2007 m. Galiausiai TDO duomenimis 2009 m. darbą turėtų prarasti apie 50 mln. žmonių, o skurstančių darbuotojų skaičius išaugs iki 200 mln.

2.3 Didžiausias finansų ir ekonomikos krizės poveikis pastebimas keturiose srityse: sumažėjo bendros prekybos apimtys, taigi savo ruožtu gerokai sumažėjo eksporto pajamos, todėl besivystančios šalys šiais metais patirs nuo 270 iki 700 mlrd. USD finansavimo atotrūkį⁽³⁾; susilpnėjo privačių investicijų srautas, tai ypač pastebima vidutinės pajamos turinčiose šalyse ir šalyse, kuriose šiuo metu vykdomos didelės struktūrinės investicijos; labai sumažėjo darbuotojų migrantų piniginių perlaidų, kurios kai kuriose Afrikos šalyse sudaro net iki 30 proc. BVP ir kurios vien tik 2006 m. sudarė 270 mlrd. USD sumą, t. y. du kartus daugiau nei bendra visos OPV suma; labai sumažėjo dvišalių pagalbos teikėjų OPV 2009–2010 m. Pastarieji du atvejai, sustiprindami jau patirtos maisto krizės ir išaugusių energijos kainų padarinius, ypač sleigia Afrikos žemyną, kur minėti srautai yra gyvybiškai svarbūs daugelio šalių valstybiniam biudžetui, namų ūkiams ir vietos bendruomenėms.

(2) Žr. EESRK nuomonę dėl Komisijos komunikato dėl regioninės integracijos siekiant AKR šalių vystymosi, OL C 317, 2009 12 23, p. 126, REX/266, pranešėjas Gérard Dantin, bendrapranešėjis Luca Jahier.

(3) Pasaulio bankas 2009 m. ir Afrikos plėtros bankas 2009 m. kovo mėn. Pateikti skaičiai rodo žemiausią ir aukščiausią vertinimo ribas.

2.4 Šių keturių tarpusavyje susijusių problemų poveikis įvairiose šalyse ir regionuose nevienodas, tačiau visų pirma reikėtų paminėti šiuos padarinius:

- ekonomikos augimo sulėtėjimas arba didelis vietos ekonomikos nuosmukis,
- sparčiai augantis nedarbas, didėjantis skurdas ir badas; šie reiškiniai visų pirma būdingi miestams ir paliečia labiausiai pažeidžiamas grupes – moteris ir vaikus,
- sumažėjusios pajamos iš mokesčių ir su tuo susiję valstybių biudžetų sunkumai – Afrikos šalyse pastaraisiais dešimtmečiais buvo vykdomos didelio masto biudžeto koregavimo operacijos,
- iškilusi grėsmė valstybių investicijų planams, visų pirma infrastruktūros ir jos priežiūros srityse,
- didelės prekių ir paslaugų prieinamumo problemos, su kuriomis susiduria nemaža dalis gyventojų visų pirma dėl susilpnėjusios ir šiaip jau trapios socialinės apsaugos ir pagalbos sistemos,
- sumažėjusios turizmo pajamos,
- daugiau problemų, ypač privačiam sektoriui, norint pasinaudoti kreditų ir investicijų galimybėmis,
- neigiamas poveikis gebėjimui siekti Tūkstantmečio vystymosi tikslų, kurių įgyvendinimui pastaraisiais dvejais metais iškilo nemaža grėsmė, nepaisant 2000–2005 m. pasiektų tam tikrų rezultatų,
- gali nepakakti lėšų kovoti su klimato kaitos padariniais.

2.5 Įvertinus šių padarinių galimą poveikį įvairių pasaulio regionų politiniam stabilumui bei vidaus ir išorės saugumui, padėtis atrodo dar sudėtingesnė. Didžiosios Britanijos vyriausybės 2008 m. atlikto tyrimo duomenimis, didelė tikimybė, kad jau 2010 m. pusė labiausiai skurdą patiriančių pasaulio gyventojų gyvens nuolatinio ar beveik nuolatinio konflikto šalyse.

2.6 Galiausiai krizė gali paskatinti naujus migracijos srautus tiek atskirose šalyse ir regionų lygmeniu, tiek ir į turtingesnes šalis. Šie įvairūs pokyčiai gali ne tik pabloginti jau esamą įtemptą padėtį, ypač pasienio zonose, bet ir paskatinti nerimą keliantį žmogiškųjų išteklių praradimą daugelyje skurstančių šalių.

3. Europos Komisijos atsakas

3.1 G20 vadovų susitikime Londone Europos Komisija pirmoji prisiėmė konkrečius įsipareigojimus remdamasi principu, kurį aiškiai apibrėžė Komisijos pirmininkas J. M. Barosso teigęs, kad dabartinė recesija neturi, negali ir negalės būti pretekstu netesėti pažado stiprinti pagalbą.

3.2 Komisijos komunikatą galima vertinti kaip vieną teigiamiausių tarptautinės bendruomenės iki šiol pateiktų pamatinių sprendimų padėti skurstančioms šalims įveikti krizę. Komunikate ne tik patvirtinama būtinybė laikytis OPV įsipareigojimų ir sutelkti naujus išteklius vystymuisi skatinti (pvz., plataus užmojo ir iš dalies sunkiai įgyvendinamas pasiūlymas, kad kiekvienas pagalbai skirtas euras padėtų gauti papildomus penkis eurus ne OPV priemonėms), bet ir pabrėžiama, kad būtina sparčiau skirstyti pagalbą arba iš anksto išmokėti pagalbos lėšas (tai vienintelis tokio pobūdžio pavyzdys kalbant apie visus pagalbos teikėjus) ir priimti lankstesnius paramos mechanizmus, visų pirma infrastruktūros ir finansų sektoriuose. Be to, Komisija įsipareigoja paspartinti paramos biudžetui teikimą ir numato išimtiniais atvejais makroekonominės pagalbos priemones Europos kaimynystės politikos (EKP) šalims.

3.3 Komunikate teigiama, kad neefektyvi pagalba pernelyg daug kainuoja, todėl pabrėžiama, kad būtina iš esmės peržiūrėti visą tarptautinę OPV sistemą. Komisija siūlo valstybėms narėms laikytis bendro, suderinto požiūrio siekiant įveikti krizę. ES, būdama svarbiausia pagalbos teikėja pasaulyje, turi taip pat skatinti reformuoti pagalbos sistemą tarptautiniu lygmeniu.

3.4 Komunikate trumpai apžvelgiamos socialinės apsaugos ir užimtumo priemonės, numatomi socialinių išlaidų lygio išlaikymo mechanizmai ir parama infrastruktūros kūrimui šalyse ir regionuose, ypatingą dėmesį skiriant, be kita ko, ir lėšų skirstymo srityje, Viduržemio jūros regiono ir Afrikos šalims. Komisija taip pat pareiškia ketinanti imtis veiksmų žemės ūkiui atgaivinti ir skatinti ekologišką ekonomikos augimą novatoriškais būdais finansuojant kovos su klimato kaitos padariniais veiksmus ir remiant aplinką tausojančių technologijų perdavimą.

3.5 Galiausiai komunikate siūlomos tarptautinės prekybos sistemos paramos priemonės, t. y. siūloma tobulinti pagalbos prekybos programą ir didinti eksporto kreditavimą. Komisija, be kita ko, rekomenduoja skatinti diskusijas dėl besivystančių šalių valstybės garantuojamų užsienio skolų restruktūrizavimo ir imtis priemonių stiprinti fiskalinę *valdymą* tarptautiniu, nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis.

3.6 Europos Sąjungos Taryba susipažino su pagrindinėmis komunikato rekomendacijomis ir joms pritarė pabrėždama, jog labai svarbu, kad valstybės narės laikytųsi savo įsipareigojimų ir paragino „valstybes nares, Komisiją ir Europos investicijų banką (EIB) imtis suderintų veiksmų [...] remiantis bendrai atliktų krizės poveikio kiekvienai šaliai tyrimų rezultatais, bendradarbiaujant su tarptautinėmis institucijomis ir šalimis partnerėmis siekiant nustatyti labiausiai pažeidžiamas ir mažiau atsparias šalis bei gyventojų grupes.“⁽⁴⁾

⁽⁴⁾ 2009 m. gegužės 18 d. išorės santykių Tarybos išvados.

3.7 Vis dėlto akivaizdu, kad apskritai ES priimti sprendimai riboti, kadangi nenumatyta skirti jokių papildomų lėšų, išskyrus sprendimą kasmet skirti 100 mln. EUR ES ir Afrikos infrastruktūros patikos fondui.

4. Grėsmė OPV

4.1 Remiantis Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos Vystymosi paramos komiteto (EBPO/VPK) duomenimis, 2008 m. OPV lėšų buvo skirta daugiausiai. Parama realiai padidėjo 10 proc. ir sudarė beveik 120 mlrd. USD, t. y. 0,3 proc. visų EBPO priklausančių šalių BNP. Nors 2006–2008 m. dvišalių programų skaičius buvo gerokai sumažėjęs, pastaraisiais metais jų skaičius vėl išaugo.

4.2 ES 2008 m. iš viso skyrė 49 mlrd. EUR, t. y. 0,4 proc. BNP – o tai yra 4 milijardais eurų daugiau nei 2007 m. Galima priminti, kad 2002 m., pasiekus Monterėjaus konsensuą, Komisija užsibrėžė tarpinį tikslą iki 2006 m. OPV skirti 0,39 proc. BNP. Tačiau reikėtų pabrėžti, kad tikslas skirti 0,2 proc. BNP mažiau: šis išsivysčiusiems šalims toli gražu nepasiektas: šiuo metu Afrikai skirta tik 20 mlrd. USD, nors buvo užsibrėžta iki 2010 m. skirti 50 mlrd.

4.3 Labai abejojama konkrečia ES galimybe paramą padidinti 20 milijardų eurų, kurie būtini siekiant 2010 m. tikslo, kad OPV sudarytų 0,56 % BNP. Europos NVO konfederacijos pagalbai ir vystymuisi (CONCORD) *Aid Watch* pranešime prognozuojama, kad parama 2009–2010 m. sumažės 27 mlrd. USD. Šiame pranešime taip pat teigiama, kad ES paramos skaičiai turėtų būti peržiūrėti, kadangi šiuo metu jie apima ir išlaidas, kurios neturėtų būti laikomos OPV dalimi, pavyzdžiui, 5 mlrd., skirtus išorės skolos panaikinimui, 2 mlrd., skirtus studijų stipendijoms, ir 1 mlrd. – pabėgėlių sąnaudoms. Konfederacija mano, kad išbraukus šias sumas, reali paramos suma 2008 m. sudarytų tik 0,34 proc. BNP, o tai gerokai skiriasi nuo 2010 m. tikslo – OPV skirti 0,56 proc. BNP.

4.4 Pagal Pasaulio banko 2009 m. Pasaulinę stebėjimo ataskaitą, nepaisant 2008 m. užfiksuoto augimo ir didžiausių pagalbos teikėjų įsipareigojimų, įvertinus dabartinę padėtį, atrodo bus neįmanoma įvykdyti Gleninglyje priimtų įsipareigojimų didinti pagalbą (iki 2010 m. kasmet skirti 130 milijardų JAV dolerių).

4.5 Pasigirsta vis daugiau nuomonių, kad būtini nauji ištekliai, gerokai didesni nei Gleninglio įsipareigojimai. UNDP (JT vystymosi programa) pabrėžia, kad nepakanka laikytis įsipareigojimų, būtina iš esmės padidinti asignavimus, pavyzdžiui, bent jau 0,7 proc. visų bankams gelbėti ir ekonomikai atgaivinti numatytų lėšų (apie 7 000 mlrd. USD) skirti besivystančioms šalims siekiant padėti joms įgyvendinti Tūkstantmečio vystymosi tikslus ir atnaujinti ilgalaikes tiesiogines investicijas ir išlaidas skurstančiose šalyse. Prasidėjus krizei Pasaulio banko vadovas ne kartą pabrėžė, kad būtini daug didesni papildomi ištekliai norint padėti skurstančioms šalims įveikti krizės, kuri įvyko ne dėl jų kaltės, niokojančius padarinius. Remiantis pastaraisiais Pasaulio banko skaičiavimais, vien

tik įvairiems nuostoliams besivystančiose šalyse kompensuoti reikėtų nuo 350 iki 635 milijardų dolerių, o tai yra milžiniška suma, palyginti su iki šiol tarptautinės bendruomenės suteiktais ištekliais ne tik OPV, bet ir kitos papildomos pagalbos ir paskolų tikslais.

4.6 Be to, jei neanalizuosime ES ketinimų, EBPO pranešime teigiama, kad didžiajai daliai dvišalių pagalbos teikėjų dėl krizės dar sunkiau laikytis įsipareigojimų skiriant pagalbos lėšas, todėl išmokos dažnai vėluoja arba yra atidedamos. Šalys, kurios nėra EBPO/VPK narės, taip pat didina pagalbą, tačiau vertinant visumą, jos įtaka bendriems paramos veiksams nedidelė. Pagal šių šalių pateiktus duomenis EBPO, 2007 m. pagalbai jos skyrė 5,6 mlrd. USD.

4.7 Nors turimi duomenys yra labai neišsamūs, pastebimos teigiamos tendencijos kalbant apie privačius pagalbos teikėjus, kurių parama 2007 m. siekė 18,6 mlrd. USD ir palyginti su 2006 m. padidėjo net 25 proc. JAV turimais duomenimis, kurie nebuvo pateikti EBPO, bendra privačių pagalbos teikėjų parama 2007 m. sudarė 37 mlrd. USD, be to, daugelis didžiųjų fondų, kaip antai Geitsų fondas, pranešė 2009 m. padidinsią pagalbą 20 proc.

5. Pagalbos veiksmingumas ir kova su korupcija

5.1 Vykstant krizei labai svarbu didinti pagalbos veiksmingumą. Akivaizdu, kad dėl pagalbos nenusėjamumo ir nenuoseklumo bei nesuderintų pagalbos teikėjų veiksmų nukenčia ekonomika. Komisijos mano, kad dėl pagalbos nepastovumo sąnaudos gali padidėti 15–20 proc., tuo tarpu iki galo įgyvendinus pagalbos veiksmingumo darbotvarkę, būtų sutaupoma 5–7 mlrd. EUR per metus. Todėl reikėtų nedelsiant įgyvendinti 2005 m. Paryžiaus deklaracijos ir 2008 m. Akros veiksmų darbotvarkės nuostatas atsižvelgiant visų pirma į ES jau priimtus sprendimus, kurie leidžia realiai pakeisti padėtį, t. y. padalyti darbus Komisijai ir valstybėms narėms, geriau įgyvendinti valstybių veiksmų planus, lengviau planuoti pagalbą, numatyti didesnę atskaitingumą už rezultatus, be kita ko, numatant paprastesnes pagalbos teikimo sąlygas⁽⁵⁾.

5.2 EBPO pastebi, kad nors pagalbos kokybė labai pagerėjo, ši pažanga vis dar nepakankama. 225 dvišalės ir 242 daugiašalės agentūros visame pasaulyje kasmet finansuoja tūkstančius projektų. Pavyzdžiui, visame pasaulyje yra daugiau kaip 90 sveikatos srityje veikiančių fondų, PSO turi atsiskaityti 4 600 pagalbos teikėjų ir jiems kiekvienais metais parengti apie 1 400 ataskaitų. Per metus kiekvienoje besivystančioje šalyje įvykdoma vidutiniškai 200 oficialių pagalbos teikimo misijų, kurias pagalbą gaunančios šalies vyriausybė turi priimti ir į jas reaguoti. Be to, papildomai vykdoma šimtai kitų privačių pagalbos teikimo misijų. Tačiau paskutiniojo EBPO stebėsenos tyrimo duomenimis, tik 45 proc. pagalbos laiku pasiekė besivystančias šalis.

⁽⁵⁾ COM(2009) 160 galutinis ir 2008 m. liepos 22 d. ES Tarybos išvados.

5.3 Todėl norint pasiekti tarptautiniu lygmeniu nustatytus tikslus, reikia spartinti veiksmus. Visų pirma 27 ES valstybės narės turi įrodyti turinčios pakankamai politinės valios:

- skaidriai laikytis Paryžiaus deklaracijoje nustatytų 12 rodiklių,
- laikytis ES elgesio kodekso,
- siekti bendro įvairių politikos sričių, visų pirma prekybos ir vystymosi politikos, nuoseklumo,
- tvirtai įsipareigoti reformuoti bendrą tarptautinės pagalbos sistemą siekiant panaudoti nevalstybinių subjektų potencialą ir pradėti naują daugiašalio proceso etapą.

5.4 Laikantis šio požiūrio, reikėtų taip pat atsižvelgti į tai, kad didžiulė dalis išteklų daugelyje besivystančių šalių dingsta į nežinią dėl korupcijos ir neteisėto kapitalo srautų, visų pirma tai taikytina investicijoms, susijusioms su žaliavų eksploatavimu ir dideliais infrastruktūros projektais. Šiuo metu jau žinoma, kad nemenka dalis pagalbos panaudojama korupcijos tikslais, o tai savo ruožtu daro neigiamą poveikį vietos gyventojams ir kartu prarandamas šalių pagalbos teikėjų mokesčių mokėtojų pasitikėjimas. Pagal organizacijos *Transparency International* 2008 m. pasaulinės korupcijos ataskaitą, korupcijos mastas siekia 50 mlrd. USD, o tai sudaro beveik pusę visos tarptautinės OPV; tai suma, kuri leistų įgyvendinti su geriamu vandeniu ir sanitarinėmis sąlygomis susijusius tikslus. Geresnis valdymas, visų pirma pagalbos atsekamumo srityje, aiškesnė pagalbos sąlygų sistema turėtų būti svarbiausi ES ir daugiašalių įsipareigojimų aspektai. Todėl tenka apgailestauti, kad komunikate šiems klausimams visiškai neskiriamas dėmesys.

6. Privačiojo sektoriaus dalyvių ir pilietinės visuomenės vaidmuo

6.1 Šiuo metu nevalstybinių subjektų (pagal Kotonu susitarimo 6 straipsnį tai yra privačiojo sektoriaus subjektai, socialiniai ir ekonominiai partneriai, visų pirma profesinių sąjungų organizacijos, ir įvairios pilietinės visuomenės struktūros) vaidmuo jau plačiai pripažįstamas. EESRK apgailestauja, kad komunikate neminimas šių dalyvių vaidmuo sprendžiant su krize susijusias problemas, turint omenyje, kad pilietinė visuomenė – tai vienas iš nedaugelio tarptautinio lygmens dalyvių, galinčių sutelkti papildomus išteklius. Be to, daugelyje skurstančių šalių krizė labiausiai paliečia privatųjį sektorių ir susilpnina socialinių partnerių ir kitų įvairių pilietinės visuomenės organizacijų pajėgumus, nors žinoma, kad jų vaidmuo užtikrinant ilgalaikius tvaraus vystymosi sprendimus yra lemiamas.

6.2 2009 m. gegužės 18 d. Europos Audito Rūmai paskelbė specialiąją ataskaitą dėl Komisijos valdymo, susijusio su nevalstybinių subjektų dalyvavimu EB vystomojo bendradarbiavimo

procesu ⁽⁶⁾. Ataskaitoje džiaugiamasi, kad Bendrijos fondai vis labiau papildomi nevalstybinių subjektų lėšomis ⁽⁷⁾, tačiau pateikiamos trys svarbios kritinės pastabos:

- ribotas nevalstybinių subjektų dalyvavimas bendradarbiavimo procese. Jų vaidmuo dažnai apsiriboja projektų įgyvendinimu arba paslaugų teikimu. Be to, konsultacijos su šiais subjektais nėra nuolatinės ir dažnai pavėluotos,
- nepakankamai ugdomi nevalstybinių subjektų gebėjimai, pirmenybė teikiama informacinėms ir dalyvavimo sistemoms, į kurias neįtraukiama didžioji dalis svarbų vaidmenį atliekančių mažų ir vidutinių bei ne miesto vietovėse veikiančių organizacijų,
- gausūs kontrolės ir procedūrų trūkumai. Sistemos dažnai labai sudėtingos ir sunkiai organizacijų perprantamos, neinformatyvios, kadangi nepakankamai informuojama apie iniciatyvų įgyvendinimo pažangą ir galutinius rezultatus.

6.3 Audito Rūmų nustatyti trūkumai skatina EESRK dar ryžtingiau laikytis pasirinktos, daugelį metų ginamos, ankstesnėje Komiteto nuomonėje pareikštos pozicijos ⁽⁸⁾ dėl būtinybės sutelkti dėmesį į nevalstybinius subjektus stiprinant procedūras, kurios sudarytų sąlygas aktyvesniam jų dalyvavimui ir leistų padvigubinti (t. y. kad jos pasiektų 20 proc.) iš nevalstybinių subjektų gaunamas lėšas.

7. Persvarstyti paramos sistemą ir kurti naujas finansavimo priemones

7.1 Atsižvelgiant į 2009 m. birželio mėn. JT konferencijoje apibrėžtas gaires, akivaizdu, kad būtina išsami tarptautinių finansų institucijų, visų pirma Pasaulio banko ir TVF, reforma. Finansų institucijos turi vienareikšmiškai orientuoti savo veiklą į vystymąsi ir įgyvendinti reformas, kurios atspindėtų dabartines tendencijas ir leistų sustiprinti besivystančių šalių ateities perspektyvas, poziciją ir dalyvavimą ⁽⁹⁾.

Paradoksalu, tačiau tenka pastebėti, kad vykstant krizei 82 proc. TVF paskolų teko Europos valstybėms ir tik 1,6 proc. Afrikos šalims, o iš 1 100 mlrd. USD sumos, kurią buvo nuspręsta skirti 2009 m. balandžio 2 d. Londono G20 susitikime, skurdžiausioms šalims teko tik šiek tiek daugiau nei 20 mlrd.

⁽⁶⁾ Pagal Audito Rūmų apibrėžtį nevalstybiniai subjektai – tai tik pilietinės visuomenės organizacijos, privatusis sektorius ir šios apibrėžties aprėptį nepatenka.

⁽⁷⁾ *EuropeAid* duomenimis, 2006 m. ir 2007 m. pasirašytų sutarčių su nevalstybiniais subjektais suma atitinkamai yra 836,43 ir 915,26 mln. EUR (išskyrus humanitarinę pagalbą, kurią valdo GD ECHO), o tai yra 10 proc. visos ES pagalbos besivystančioms šalims. 50 proc. ECHO finansavimo skiriama nevyriausybiniams organizacijoms (pavyzdžiui, 2007 m. buvo skirta apie 353 mln. EUR 2007 m.).

⁽⁸⁾ EESRK nuomonė dėl *Pilietinės visuomenės ir vystomosios politikos*, REX 097/2003, pranešėja Susana Florio.

⁽⁹⁾ 2009 m. birželio mėn. JTO konferencija dėl ekonomikos ir finansų krizės.

7.2 ES turėtų dėti visas pastangas, kad šie skaičiai iš esmės pasikeistų, ir visų pirma skirti tinkamą dėmesį, kad būtų įgyvendintas Pasaulio banko pasiūlymas sukurti naują specialųjį fondą pažeidžiamiausioms šalims (*vulnerability fund*), kurio pagrindinė paskirtis – aprūpinimo maistu saugumas, socialinė apsauga ir žmogiškasis vystymasis; šio tikslo būtų galima siekti, be kita ko, sukuriant bendrą specialų Pasaulio banko ir JT specializuotų agentūrų tinklą. Be to, reiktų naujos TVF specialiųjų skolinimosi teisių emisijos, kurios bendroji vertė būtų mažiausiai 250 mlrd. USD ir kurios konkrečiai paskirtis – finansuoti vystymąsi.

7.3 ES turi imtis vadovaujančio vaidmens ir siekti, kad finansuojant prekybą ir atnaujinant Dohos derybų procesą pagrindinis dėmesys būtų skiriamas besivystančių šalių poreikiams ir konkrečioms skurdžiausių šalių paramos ir apsaugos priemonėms bei aprūpinimo maistu saugumo užtikrinimui.

7.4 EESRK jau kurį laiką laikosi požiūrio, kad būtina dėti visas pastangas skatinti ir papildomai kurti naujas vystymosi finansavimo priemones. Komitetas apgailestauja dėl menkos pažangos ir mano, kad reikia plėtoti naujausias iniciatyvas ir sprendimus, pavyzdžiui, Tarptautinės imunizacijos finansavimo institucijos (*International Finance and Facility Fund for Immunisation*) 2006 m. lapkričio mėn. pradėtą imunizavimo programą skurstančiose šalyse ir to paties laikotarpio projektą „Pažangus rinkos įsipareigojimas“ (*Advanced Market Commitment*) arba G8 vadovų susitikime Akviloje pasiūlytą iniciatyvą per penkerius metus 50 proc. sumažinti darbuotojų migrantų oficialioms piniginiams perlaidoms į kilmės šalis taikomus mokesčius (taikant šią priemonę perlaidų suma per metus galėtų padidėti net 13–15 mlrd. USD). EESRK pritaria pasiūlymui pradėti diskusiją dėl neseniai Prancūzijos ir Vokietijos vyriausybės G20 susitikime Pitsburge pateikto pasiūlymo savanoriškai taikyti 0,005 proc. mokesčių visiems tarptautiniams finansiniams sandoriams (Tobino mokesčiai). Šias naujas finansavimo priemones, kurios OPV įsipareigojimų atžvilgiu turėtų atlikti tik griežtai papildomąją funkciją, reikia aiškiau susieti su įvairiais Tūkstantmečio vystymosi tikslais ir su skubiai sprendžiamomis klimato kaitos problemomis bei sąnaudomis, kurios artimiausiais metais teks skurstančioms šalims.

7.5 Komisijos komunikato 11 punkte pateiktą pasiūlymą reformuoti tarptautinės pagalbos sistemą būtina kuo skubiau aptarti, o ES šioje srityje tikrai gali atlikti lyderio vaidmenį ir bent jau dalyvauti siekiant įgyvendinti tokius veiksmus:

- sukurti tarptautinę išankstinio įspėjimo sistemą, kuri leistų ateityje kontroliuoti krizės poveikį gyventojams ir vystymosi galimybėms siekiant tinkamai nukreipti pagalbą ir investicijas,
- atsižvelgiant G8 šalių vadovų susitikime priimtą sprendimą, sukurti griežtą atsiskaitymo sistemą, kuri sudarytų sąlygas stebėti pažangą ir įvertinti taikomų priemonių veiksmingumą,
- stiprinti investicijas stabilumo konflikto zonose palaikymui, institucijų steigimui ir krizės valdymui stiprinant vietos ir regionų programavimo gebėjimus ir galimybes imtis

priemonių. Skatinti sparčiau kurti visuotines socialinės apsaugos sistemas ir numatyti investicijas, kurios būtinos naujoms aprūpinimo maistu saugumo ir klimato kaitos problemoms spręsti,

- didinti ir plėsti galimybes naudotis mikrokreditais siekiant palaikyti verslo iniciatyvas, kurioms neskiriamas kito pobūdžio bankų finansavimas.

7.6 Ilgalaikės strateginės investicijos, kuriomis siekiama užtikrinti aprūpinimo maistu saugumą ir ekologišką ekonomikos augimą, gali tapti paskata iš esmės atnaujinti pagalbos ir investicijų, kurių svarba krizės sąlygomis ypač didelė, sistemą, kuri, be kita ko, sudarytų sąlygas geriau derinti kylančios ekonomikos šalių išteklių ir pajėgumų panaudojimą ir atvertų galimybes Europos ir EBPO šalių ekonominei partnerystei.

7.7 Komitetas norėtų pateikti dvi papildomas pastabas, susijusias su Europos Sąjunga:

- būtina atidžiai įvertinti pastarųjų metų paramos biudžetui priemonių raidą ir ištirti galimybę ją skirti konkrečioms įvairių sektorių tikslams, kaip antai, užtikrinti sveikatos apsaugą, deramą darbą, švietimą ir mokymą, infrastruktūrą, socialines paslaugas ir ekologišką ekonomikos augimą. Šiems siekiams pritaria ir Europos Parlamentas ⁽¹⁰⁾.
- reiktų persvarstyti darbų paskirstymą naujos sudėties Europos Komisijoje ir pavesti už vystymąsi atsakingam Komisijos nariui tiesioginę *EuropaAid* kontrolę, kurią šiuo metu vykdo už išorės santykius atsakingas Komisijos narys.

7.8 Vystymasis – tai bene svarbiausia sritis, todėl ES turi nuolat stengtis ir įrodyti, kad gali laikytis vieningos pozicijos ir stiprinti gebėjimą veikti išvien, suderintai kartu su valstybėmis narėmis, kad galėtų aktyviai dalyvauti sprendžiant naujas, krizės aplinkybėmis iškilusias tarptautines problemas, veiksmingiau stiprinti savo vaidmenį ir panaudoti sutelktus išteklius ir turimus gebėjimus. Šiuo metu, kai iš esmės pasikeitė tarptautinės arenos dalyvių pozicijos, skurdžiausių valstybių, visų pirma Afrikos šalių, vystymasis tampa labiau nei bet kada anksčiau strategiškai svarbus tolesniam Europos vystymuisi ⁽¹¹⁾.

7.9 Krizė akivaizdžiai parodė, kad būtina stiprinti bendradarbiavimą ir kovoti su korupcija bei mokesčių vengimu, visų pirma siekti, kad nebūtų sudaromos mokesčių rojaus sąlygos. JT Kovos su narkotikais ir nusikalstamumu biuro duomenimis, dėl neteisėtų pinigų srautų ir mokesčių vengimo prarandama 1 000–1 600 mlrd. USD, pusė šių nuostolių patiriama besivystančiose ir pereinamosios ekonomikos šalyse. Iš 500–800 mlrd. USD sumostik

⁽¹⁰⁾ DEVE komisijos rezoliucijos projektas, 2009 m. rugsėjo mėn. 2009.

⁽¹¹⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl ES, Afrikos ir Kinijos, REX 268/2009 ir nuomonę dėl Lisabonos strategijos išorės aspekto, OL C 128, 2010, pranešėjas Luca Jahier.

3 proc. siejami su korupcija, 30 proc. – su nusikalstama veikla ir net 67 proc. – su mokesčių vengimu. Kitaip tariant, mokesčių vengimas besivystančioms šalims kainuoja 300–500 mlrd. USD, iš kurių 285 mlrd. – tai nelegalios veiklos rezultatas, o 160 mlrd. mokesčių nesumoka nemažas skaičius tarptautinių įmonių, vykdančių veiklą šiose šalyse ⁽¹²⁾. EESRK mano, kad būtina nedelsiant

imtis veiksmų ir siekti šiame sektoriuje esminių pokyčių, kurie dabartinėmis sąlygomis jau atrodo įmanomi. Tokie veiksmai suteiktų galimybę ne tik gauti neplanuotų išteklių investicijoms ir vystomajai pagalbai, bet ir sukurti patikimesnes ir teisingesnes mokesčių sistemas daugelyje skurstančių šalių, o tai yra tvirtų institucijų ir ilgalaikių tvaraus vystymosi perspektyvų pagrindas.

2009 m. gruodžio 16 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

⁽¹²⁾ Žr. 2008 m. lapkričio mėn. CIDSE tyrimo rezultatus.

PRIEDAS

Toliau pateikiamas pakeitimas, kuriam pritarė ne mažiau kaip ketvirtadalis balsavusiųjų ir kuris plenarinės sesijos diskusijų metu buvo atmetas:

Jonathan Peel pateiktas pakeitimas

7.9 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

7.9 Krizė akivaizdžiai parodė, kad būtina stiprinti bendradarbiavimą ir kovoti su korupcija bei mokesčių vengimu, visų pirma siekti, kad nebūtų sudaromos mokesčių rojaus sąlygos. JT kovos su narkotikais ir nusikalstamumu biuro duomenimis, dėl neteisėtų pinigų srautų ir mokesčių vengimo prarandama 1 000–1 600 mlrd. USD, pusė šių nuostolių patiriama besivystančiose ir perėinančiose ekonomikos šalyse. Iš 500–800 mlrd. USD sumos tik 3 proc. siejami su korupcija, 30 proc. — su nusikalstama veikla ir net 67 proc. — su mokesčių vengimu. Kitaip tariant, mokesčių vengimas besivystančioms šalims kainuoja 300–500 mlrd. USD, iš kurių 285 mlrd. — tai nelegalios veiklos rezultatas, o 160 mlrd. mokesčių nesumoka nemažas skaičius tarptautinių įmonių, vykdančių veiklą šiose šalyse ⁽¹⁾. EESRK mano, kad būtina nedelsiant imtis veiksmų ir siekti šiame sektoriuje esminių pokyčių, kurie dabartinėmis sąlygomis jau atrodo įmanomi. Tokie veiksmai suteiktų galimybę ne tik gauti neplanuotų išteklių investicijoms ir vystomajai pagalbai, bet ir sukurti patikimesnes ir teisingesnes mokesčių sistemas daugelyje skurstančių šalių, o tai yra tvirtų institucijų ir ilgalaikių tvaraus vystymosi perspektyvų pagrindas.

Paiškinimas

Minimų skaičių nėra JT kovos su narkotikais ir nusikalstamumu biuro ataskaitoje, todėl juos siūloma išbraukti.

Balsavimo rezultatai:	Už 59	Prieš 93	Susilaikė 9	Iš viso balsavo 161
------------------------------	-------	----------	-------------	---------------------

(¹) Žr. 2008 m. lapkričio mėn. CIDSE tyrimo rezultatus.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl transporto priemonių radijo trukdžių (elektromagnetinio suderinamumo) (Kodifikuota redakcija)

(COM(2009) 546 galutinis – 2009/0154 (COD))

(2010/C 255/24)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2009 m. lapkričio 9 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl transporto priemonių radijo trukdžių (elektromagnetinio suderinamumo) (kodifikuota redakcija)

(COM(2009) 546 galutinis – 2009/0154 (COD)).

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra visiškai priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 458-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2009 m. gruodžio 16–17 d. (2009 m. gruodžio 16 d. posėdis), 179 nariams balsavus už ir 2 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2009 m. gruodžio 16 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos sprendimą, kuriuo panaikinamas Tarybos sprendimas 79/542/EEB, sudarantis trečiųjų šalių arba jų dalių sąrašą ir nustatantis gyvūnų ir visuomenės sveikatos bei veterinarinio sertifikavimo reikalavimus, taikytinus importuojant į Bendriją tam tikrus gyvus gyvūnus ir jų šviežią mėsą

(COM(2009) 516 galutinis – 2009/0146 (COD))

(2010/C 255/25)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 37 straipsniu ir 152 straipsnio 4b punktu, 2009 m. spalio 27 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos sprendimą, kuriuo panaikinamas Tarybos sprendimas 79/542/EEB, sudarantis trečiųjų šalių arba jų dalių sąrašą ir nustatantis gyvūnų ir visuomenės sveikatos bei veterinarinio sertifikavimo reikalavimus, taikytinus importuojant į Bendriją tam tikrus gyvus gyvūnus ir jų šviežią mėsą

COM(2009) 516 galutinis – 2009/0146(COD).

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 458-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2009 m. gruodžio 16–17 d. (2009 m. gruodžio 16 d. posėdis), 178 nariams balsavus už, ir 4 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2009 m. gruodžio 16 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

2010/C 255/19	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos Sąjungos jūrų transporto politikos strateginiai tikslai ir rekomendacijos iki 2018 m.“ (COM(2009) 8 galutinis)	103
2010/C 255/20	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato „Darnusis ateities transportas. Siekis sukurti integruotą, technologiškai pažangią ir vartotojams patogią transporto sistemą“ (COM(2009) 279 galutinis) ir dėl Europos transporto politikos po 2010 m. atspirties taško	110
2010/C 255/21	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Daiktų internetas. Europos veiksmų planas“ (COM(2009) 278 galutinis)	116
2010/C 255/22	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą dėl pranešimo Komisijai apie energetikos infrastruktūros investicinius projektus Europos bendrijoje ir dėl Reglamento (EB) Nr. 736/96 panaikinimo (COM(2009) 361 galutinis – 2009/0106 (CNS))	121
2010/C 255/23	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Parama krizei siekiančioms įveikti besivystančioms šalims“ (COM(2009) 160 galutinis)	124
2010/C 255/24	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl transporto priemonių radijo trukdžių (elektromagnetinio suderinamumo) (Kodifikuota redakcija) (COM(2009) 546 galutinis – 2009/0154 (COD))	132
2010/C 255/25	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos sprendimą, kuriuo panaikinamas Tarybos sprendimas 79/542/EEB, sudarantis trečiųjų šalių arba jų dalių sąrašą ir nustatantis gyvūnų ir visuomenės sveikatos bei veterinarinio sertifikavimo reikalavimus, taikytinus importuojant į Bendriją tam tikrus gyvus gyvūnus ir jų šviežią mėsą (COM(2009) 516 galutinis – 2009/0146 (COD))	133

2010 m. prenumeratos kainos (be PVM, įskaitant paprastosios siuntos išlaidas)

<i>ES oficialusis leidinys</i> , L ir C serijos, tik spausdintinė versija	22 oficialiosiomis ES kalbomis	1 100 EUR per metus
<i>ES oficialusis leidinys</i> , L ir C serijos, spausdintinė versija ir metinis kompaktinis diskas	22 oficialiosiomis ES kalbomis	1 200 EUR per metus
<i>ES oficialusis leidinys</i> , L serija, tik spausdintinė versija	22 oficialiosiomis ES kalbomis	770 EUR per metus
<i>ES oficialusis leidinys</i> , L ir C serijos, mėnesinis kaupiamasis kompaktinis diskas	22 oficialiosiomis ES kalbomis	400 EUR per metus
Oficialiojo leidinio priedas, S serija (Konkursai ir viešieji pirkimai), kompaktinis diskas, leidžiamas du kartus per savaitę	daugiakalbis: 23 oficialiosiomis ES kalbomis	300 EUR per metus
<i>ES oficialusis leidinys</i> , C serija. Konkursai	konkursų kalbomis	50 EUR per metus

Europos Sąjungos oficialųjį leidinį, leidžiamą oficialiosiomis Europos Sąjungos kalbomis, galima prenumeruoti bet kuria iš 22 kalbų. Jį sudaro L (teisės aktai) ir C (informacija ir pranešimai) serijos.

Kiekviena kalba leidžiamas leidinys prenumeruojamas atskirai.

Oficialieji leidiniai airių kalba parduodami atskirai, remiantis 2005 m. birželio 18 d. Oficialiajame leidinyje L 156 paskelbtu Tarybos reglamentu (EB) Nr. 920/2005, nurodančiu, kad Europos Sąjungos institucijos laikinai neįpareigojamos rengti ir skelbti visų aktų airių kalba.

Oficialiojo leidinio priedas (S serija. Konkursai ir viešieji pirkimai) skelbiamas viename daugiakalbiame kompaktiniame diske visomis 23 oficialiosiomis kalbomis.

Pateikę paprastą prašymą *Europos Sąjungos oficialiojo leidinio* prenumeratoriai gali gauti įvairius Oficialiojo leidinio priedus. Apie priedų išleidimą prenumeratoriai informuojami pranešime skaitytojui, kuris skelbiamas *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje*.

2010 metais kompaktinius diskus pakeis skaitmeniniai diskai.

Pardavimas ir prenumerata

Įvairių mokamų leidinių, tokių kaip *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, galima užsiprenumeruoti mūsų pardavimo biuruose. Pardavimo biurų sąrašą galima rasti internete adresu

http://publications.europa.eu/others/agents/index_lt.htm

EUR-Lex (<http://eur-lex.europa.eu>) – tai tiesioginė ir nemokama prieiga prie Europos Sąjungos teisės aktų. Šiame tinklalapyje galima skaityti *Europos Sąjungos oficialųjį leidinį*, susipažinti su sutartimis, teisės aktais, precedentine teise bei parengiamaisiais teisės aktais.

Išsamesnės informacijos apie Europos Sąjungą rasite <http://europa.eu>

Europos Sąjungos leidinių biuras
2985 Liuksemburgas
LIEUXEMBURGAS

LT